

ગરવી ગુજરાત.

માસિક પત્ર

પ્રથમકે ૧ લું. ત્રીજી ઉપરાંત જુલૈયાન દેવર
 વળે ૧૬૨૧ ના અઠની અનુક્રમણિકા.
 ગ્રામીણોનાં : ચિત્રા ૧ ના સુવર્ણ ગોળા
 મુખ ૧૬ ઉપરનાં નામ નિર્ધાર ન મળેલો ૨૧૧૧
 કાલ.

ઉપરનાં નામ : [નામ] ના નિર્ધાર	૪૬
ચિત્રોનાં વ્યાકરણ ના નામ	૪૭
મુખર્થમાં પાણીની વિશિષ્ટતા ના ઉપરનાં વ્યાખ્યાન નામીના	૪૮
૧૫ અને પાંચમ : ના નિર્ધાર	૫૦
૨૧ મહા : [નામ] ના નામો નામીના	૫૧
કાલ ૨૧ : ના નામ	૫૨
નાના નામમાં નામ	૫૩
તે આપે છે ને નામ છે	૫૪
પ્રાચીન	૫૫
કેમનાં આપેલું : [નામ] ના નિર્ધાર	૫૬
માહિત્ય.	૫૭
કાલ નિર્ધાર : ના નામ	૫૮
૧૨મો અને ૧૩મોનાં કેટલાક નામ [નામ] ના નામીના	૫૯
પુત્રીનાં : ના નામ	૬૦
વિજ્ઞાન.	૬૧
કોને આપે વાનગી કુશળ કેટલાક નામ ના નામ	૬૨
માહિત્ય.	૬૩
માપનાં ના નામ	૬૪
મહાનાં મહાનાં ના નામ	૬૫
નામ	૬૬
૧૫ અને ૧૬ ઉપરનાં નામ	૬૭
માનનાં ના નામ	૬૮
ચરીત્ર	૬૯
માહિત્યનાં માહિત્ય : ના નામ	૭૦

જાલાદ માસનુ ગરવા ગુજરાત.

“સ્વરાજ્ય ગાંધી.”

આ માસની આખેરીમાં જાહેર પડશે.

આધુનિક મળવાનું સંજોગી પુસ્તક લેખે અને વિશે
અભ્યાસ માટે ગાંધી સર્વોચ્ચ ગુણવત્તાવાળું પુસ્તક છે.
સંજોગીમાં ગરવી ગુજરાત.

બે બહેનો.

ત્યારે આ બહેનો પાણી ભરવા જાય છે ત્યારે આ સ્થળે આપતાં વાર તેમને વદને સિમત ફરકે છે.

તેઓ જળ ભરવા જાય ત્યારે એક જમ્બુ ઝાડના લુપમાંથીમે રહેછે તેની તેમને ખબર હોવી નોંધ્યો.

અહિયાં પીમે પગલે ચાલી જતાં જન્ને બહેનો કઈક કઈક ગણગણે છે.

ત્યારે ઉભય જળ ભરવા જાય ત્યારે સ્ત્રોતી મુગમાં ને ઉભો રહે છે તેના દીકરો બેઠ બેઠ પામી ગઇ હોવી નોંધ્યો.

પાણી ભરી માથે બેડું મૂકી આ સ્થળે આગ્રતા ઉભવતું બેડું દ્વાસે છે અને તેમાં પાણી છતકાય છે.

ઉભય જળની ધોરી નોંધ્યો કે તેઓ ત્યારે જળ ભરવા જાય છે, ત્યારે પ્રકૃતિએ જાળનારની છાતી ઘડી રહે છે.

અહિંઆ આવતાં જન્ને બહેનોની આંખો મળે છે અને તેમને વદને સિમત ફરકેછે તેમની અપી આસમણે દ્વાસ જળાય છે અને ઝાડનીચે ઉભનારના રિલને મુગમાંમાં નાંખે છે *

મધુકર

* રવિ ભણુના ગાદનરમણી.

ગરવી ગુજરાતનું લવાજમ.

વાર્ષિક લવાજમ.

હિંદમાં રૂ. ૬

છુટક નકલ ૦૧૧

હિંદ બહાર રૂ. ૭

૫.

ઠેકાણુ:—

ગરવી ગુજરાત ઓફીસ રેસીવર જામણ ન્યુબીલીંગ વાગાદી, મુબઇ નં. ૩.

૧૯૧૭ ને ૧૧

સજ્જન ગ્રહાણેને

“ હોદાયા અરુણ ” નીમ આશીર “ મરવી મુજરાત ” નામે પદ્મા
 કે એ જોડા આપવેલુંક સાચો અમારે ઉજિ સારવેલીક દોઢે એ પ્રથમ આ
 પ્રવાસનેએ જેવું હશે. આ ઉજિ હેવને તેને એવી નામ આપવાની આપરવાની નથી.
 તેમ જોડા અમારા આજિઆરોએ તેમજ કારે જેમેલે સંખ્યાપદ સાચોએ જેવું
 પ્રવાસના આદિય ત્રીણે જેવોએ જેવો નંખી અમારે અવજ કારનારીક જેવું
 જેવું અમાર આવી. આ સાર “ મરવી મુજરાત ” ની પ્રેરણાને કારણે કે
 આ અમાર આશીર (પાનાર ૨૫) જેવું જેવું મુજરાત જેવો સાચો પ્રવાસ
 જેવો પ્રવાસ સાચો જેવો પ્રવાસ પ્રાટે —

આ અંકમાં બિચારા ૩૧૭ ૬ કરવાની ફરજ પડે છે.

આ અંગેની જોતા અમારા વ્યવસ્થિત નિર્ણયો કે સલામત આપણને હતા
પુરતોના અર્થ અસિદ્ધિ કે અર્થ દિવસ પીપાસા અપાતા નથી
પેના સલામત જોતા આ અસિદ્ધિ અમારો મોટો કે એક નજીવ આસી.
અમારી ઉચ્ચ દબાવણ અસિદ્ધિને વિરુદ્ધ અને અભ્યાસી પીપાસાના છે, જેને મદદથી
મેરી અંબા સિદ્ધિ લેવડું અસાધ્ય છે, અમારા અભ્યાસના અંગેની જોતા અમારી
દેખાડના દાખો અપાતી અને અમારો જીવનના દાખો વિચારને મુજબ આપે વાત
પર મરી આસાદિ કે અર્થ અસિદ્ધિ વિચારે આ અર્થકરો અર્થકરો

ત્રીજી મંગલની સુઝવણી

[ચિત્રાણ]

ઉમરનો જામ

[૨૩ મેં ૧૯૧૦ ના ૧૪]

મરવી ગુજરાત

ગુજરાતી ૨૦ પા

[૨૩ મેં ૧૯૧૦ ના ૧૪]

પુસ્તક ૧ મું

સુત ૧૯૨૧

અંક ૨૫૨

ઉમરનો જામ.

(૧)

ભાઈ જોઈએ અભિલાષ,
દેડાણ કાળન ઉપરમા.

મીઠી રિષપ્રકાશ,
પીમે, પામે, પાડતો.

(૨)

ભાઈ બાપનાં મોમ,
દેડાણ કોપો કામપી,
૪ડી જુલાલી મોમ,
અત્યંત ઉમરની બાનનાં.

અભિલાષ-સી. વિલાસ.

(૩)

કાઈ અમલી બાનાર,
દેડાણ કોપો મોમનો,
ભાઈ જોઈએ પીનાર,
દેડાણ, પાડે, પુણર્જા મળો.

૧ ઉમર-(૧) મહાર સાવર ઉમરખામ (૨) અભિલાષ. ૨ મોમ-મોપરમ, સતમ.

૩ આશરે-૫૨.

વિયોગ વ્યાકુલા.

અન્ય — સ. પરિમલ.

પદ્માદી-ગજવ

મને "મીવ" કહી ગોળાં

મવપણુ કમળુ નહેતે ?

ભાવા રાખા સુનખ દાદા

કાનના મળુ પેસે ?

સગિતા મોદતી,

સાગર નિહોળી દાદા રહેતે ?

બીજાવાળુ વાતની બૂખીને

મિલ્યા મળુ રહેતે ?

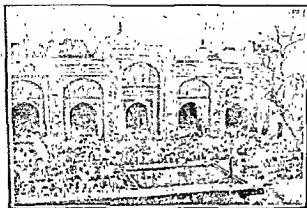
સદા સમીપમા

સુખકુળ માથે મળુ સહેતે ?

સખે ! ઘન્ટો પડિયે ! દંડે

પેસા ચાલી મળુ મટેતે ?

ખોદાઈનાં આવાણી દુબી થયેલા દિ. ૧૧ સુવચનને ભોલેથી નવાજ વખતે.

એશીયાનું આચરલેન્ડ.

હિન્દમાં બીજી સીનક્રીન કાન્તિનો ભય શા
કારણોથી ઉત્પન્ન થયો છે?

અનુવાદ—સંત નિહાલસીંચિ.

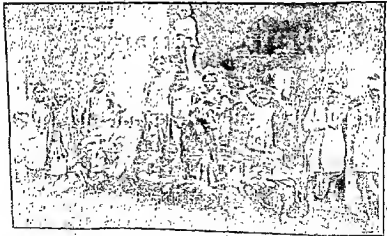
એક દિવસને દિ. ૧૧ સુવચનની
પરિસ્થિતિ દર્શાવે છે
જયારે એક વાક્ય છે
જ્યાં દસ જે અર્થન
મુલાકાત મેળવે તેથી
જયારે એ. અર્થ દિ. ૧૧ સુવચનને

અર્થન કે જેને માટે સુવચનની અર્થન, આવી
રૂપે તે તે અર્થનના અર્થન થઈ રહ્યા છે
ત્યારે જ દિ. ૧૧ સુવચનમાં સીનક્રીન અર્થન
ઉત્પન્ન થઈ છે; જે અર્થનને અને દિ. ૧૧
અર્થનના અર્થને દર્શાવવાથી રૂપે છે.

એવામાં જ્યાં આર્થનના અર્થનના
અર્થને અર્થ રૂપે ન થઈ, અર્થનમાં અર્થને

આયરલેન્ડની મજૂરી પણ જોઈ શકાશે એવા કીડ પ્રયાસ આવી શકે તેમ છે. વિશાળ ભરતખંડ માટે, આજે જીલ્લા આ- આ હીલચાલનો હેતુ બીટીશ રાજ્ય- વડેના અથવા દેવારી કરી રહ્યા છે. વસ્તુ- તંત્રથી હિંદુસ્તાનનો સંબંધ છૂટા કરી દેવો. સ્થિતિ પર ખૂબ વિચાર કરવામાં આવે તોજ વિદેશ રાજ્યતંત્રનો સંપૂર્ણ નાદિશ્કાર

સંકળ મેળેજીવન અધિપતિની ઈચ્છા. નવેસ લેખમાં હિન્દના જન- જીવો લેખકે મી. સી. જી. બીટીશ પ્રજાના મન ઢાંચા હસાવવા, માટે છે. કે હિન્દમાં આપણે એક જાતીક ક્રાન્તિકારક પરિસ્થિતિ વચ્ચેના થાય એવા સંજોગો સુધી પહોંચ્યા હોયે હિન્દની સરકારના તાત્કાલિક અને વિભાજનપુર્વક ચોક્કસતા હપાવેલીજ તે પરિસ્થિતિ કાળી સકાય તેમ છે. અલગત આનો અર્થ એવો નથી થયો કે હિન્દની મી. સી. જી. જવાબે છે તે મુકેલીએ ખરે સરકારના જવાબદાર છે આગોત્રી એમ પણ દર્શાવ કરી રાખાય કે જીલ્લા કોઈ સરકારના આધેશમાં હિન્દની પરિસ્થિતી કદાચ આનાથી પણ વિશેષ ખરાબ હોત. એટલું નક્કી છે કે હિન્દના જ હીલચાલ ખોની જવાળા જુલુ પાનપુર્વક તપાસવા એવી છે. મી. સી. જી. દરમિયાન અભિપ્રાય માટે આ પત્રના તંત્રો એક મત છે એમ માનવાતું નથી.

સમુદાયરક્ષાનામાં સુવચન હિન્દીજાતીકો હિન્દના જન હિંદી વિષુદ્ધતા કરેલક આપુલ માતરક વરસતુ છે. વિદેશી સીનલી વેળવણ જેને અલગકારના કરી દેવાનો છે. પારા મલાઓમાં કામચ ન નામે જોગખવામાં આવે છે તેના અપનો ચત્ર, મન ન આપવા. વિદેશી આદાલતો,

કરતાં પણ વિશેષ હિંદુસ્તાન સામ્રાજ્યને રાજ્યનિષ્ઠ રહે-સામ્રાજ્યનો મહત્ત્વ આધાર-સ્તંભ યથા રહે તેને માટે શું ઉપાયો યોગ્યતા નોંધાયે ?

હું એ સવાલો પૂછું છું કારણ કે હું જોઉં છું કે બ્રીટીશ રાજ્યનીતિ જો તેની આંખ ઉધડે અને આંધે તો હિન્દુસ્તાનના માને રૂઝાવી શકે છે, અને એ રીતે હિન્દુને સામ્રાજ્યને મટિ બચાવી શકે છે. હું પ્રશ્ન છું કે બ્રીટીશ રાજ્યનીતિ નિશ્ચય પૂરું કે એ પરિણામ સામે કારણકે હું જોઉં છું કે હિન્દુસ્તાનને બ્રીટનની જરૂર છે અને બ્રીટનને હિન્દુસ્તાનની. સહયોગ બન્નેને લાભકર્તા છે. હું ઉદ્ઘાનિતમાં વિશ્વાસ રાખનારો છું શાંતિમાં નહિ. અને મને લગા છે કે, હિન્દુસ્તાન સામ્રાજ્યમાં રહી, શાંતિથી ઉત્પત્તિને માગે પોતાના બક્ષણે પ્રાપ્ત કરશે. આ સિદ્ધાંતોમાં અત્યંત વિશ્વાસ રાખનારો હોય, હું અસહકાર જો દિન અને બ્રીટનના સંબંધમાં, એ જો દેશોના આત્મામાં છળ રૂપ છે, તે શાંતિ અને શાંતિ માટે છે તે દર્શાવવાની હિંમત રાખું છું.

એ તો નિઃસંદેહ છે કે જ્યારે આક્રમણજનની શરૂઆત થઈ ત્યારે દિલ્લિ અસાન્નિતમાં બળી રહ્યું હતું. અને આ અસાન્નિતમાં અનેક રાજ્યદારી, સામ્રાજ્ય અને આર્થિક કારણો દર્શાવે.

પ્રથમ તો હિન્દુસ્તાનની પ્રજાને પોતાના દેશમાં એક રૂપાપેક્ષી પ્રજા તરીકે સંભવ પડે છે. એક પરદેશી અગ્રણી સરકાર દિલ્લિ નહિ એવા અમલદારોના ગણથી તેમનો કરોબાર અચાપે છે. કોઈ પણ દેશમાં ન અપાતા દેશ એવા મોટા પગલે મેળવનારા અમલદારોની જગ્યાએ ઘણીબધી ઉચિત્તેજીજ

પુરણ છે. ધારા સભાઓના સભાસદો પણ ખરા બ્રીટીશ પ્રજાને તેમજો પસંદ કરેલા શરૂઆત હોય છે. આનું પરિણામ સ્વાભાવિકજ એ આવે કે ધારા સભાઓમાં અમલદારોની હિંમત નીચળે. બ્રીટીશોનો હેતુ એ સેવા શુદ્ધ રાજવામાં આવે; તેઓ પ્રજાને સુધારવામાં અને પોતાનો રાજ્યહેતુ બર લાવવામાં જીજી જૂત થયા એમ લાગે કહેવામાં આવે પણ એ વાત ચોક્કસ છે કે બહારના ભળથી હિન્દુનો રાજ્ય અમલ સ્વાભાવિકજ હિન્દુસ્તાનના ગર્ભને; હિન્દુની પ્રજાના સ્વમાનને ધક્કો લાગે છે. દરેક રૂબાવણા હિન્દુને પોતાને હિંદુ હોવાના સમગ્રથી અચ્છ નોકરી થી ખાતલ કરવામાં આવે છે. એ વિચાર અત્યંત કડવો લાગે છે, દરેક હિંદુ જેને પોતાના દેશનો અમલ પોતાના, આદર્શ અને વિચારો અનુસાર થાય એવી આકાંક્ષા છે તેને ઉપરોક્ત કાર્ય લંબથી પૂજ્યા અને ગિરાસાજ ઉપજવા છે.

સર હેનરી કેમ્પબેલ એનરેબલ એકવાર કહ્યું હતું તેમજો તેવી સારી સરકાર પણ પોતાની સરકારની જરૂર પડી શકતી નથી.

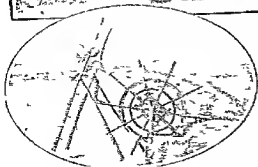
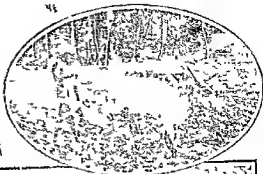
દરેક રૂબાવણે દિલ્લિ સ્વરાજ્યની અબીલામાં રાખે છે. અને એ સ્વરાજ્ય મોટા વખતને માટે લાલના બ્રીટીશ રાજ્ય જેવું પ્રજાજનક ન પણ હોય.

રાજ્યકર્તા વગેરે પ્રજાના સમુદાયી મેળો એકાન્તમાં રહેવાનું પસંદ કરે છે. હિન્દુસ્તાનના સુરક્ષિ અને લોકરી અમલના મેદાનો અને રોકરીઓપરના મુશ્કેલો વિચાર કરતાં એની કસબ સદાજ થાય કે જાહેર હિન્દુસ્તાનની જીજી ઉપર મોટાંક ઇન્જિનક પસારી મુશ્કેલો દેશ. પ્રજાથી મેળવા રહેવાની આ તીનિ હિન્દુસ્તાનની પ્રજાની માવના અને છપનથી

ગરવી શુભરાત

૫૬

ના કહેવાતા ગમે તેના પ્રયત્નો
છતાંયેગમા છેલ્લા બે દાયકામાં
દિ દના લાખો બાવડો પ્રાણ શ
માવી ભેગ છે ઇ સ ૧૯૧૮ મા
થોડ મહીનામાં ભેન ઈન્કુબેશન
ની બીમારીએ સાઠ લાખ હિ
દીઓનો ભોજ લીધા હતા ચરી
મા શકિતની ન્યૂનતા હિ દુસ્તાનની

હિન્દ જેવી પ્રધાન દેશ ઇ
છતાં શાખોના ઉપ લાની પધ્ધતિ
કે ઉપરના ચિત્રમાં લાખડાનું લેખ
ની આડીસણું લખેલું થયેલું
જ્યાં તે ૬ જળવાની ૫ રસ્તી થા
કે અને નીચેના ચિત્રમાં નદેર
થી ચેલાની મહેનતે પાણી જ
વામાં આવે છે

અતની મલુ ઉમરમાં દેખ
આવે છે કુરોપની ૫

મળ્યોની મૂલના કરતાં માનુસનું સરેરાશ આયુષ્ય ૬૬ વર્ષ જેટલું હોય તો એક દિવસની સરેરાશ આયુષ્યનું પ્રમાણ ૨૩૫ ૨૩ વર્ષ છે. આ આંકણ અમરપારેલા રીવિરામણી સેવર્માં જ્યાં છે.

મરિયાણી પીનાનાં ઝંઝક સાચી આ-
રાથી દિવસોએ સંસ્થાનોમાં વસવાટ કરવા
નું શરૂ કર્યું, પણ ત્યાં તેમણે ચોરી પ્રવર્તી
ને આંખોની નેચા મળ્યા, અને ક્રેડલાક કા-
જ્યાનોએ તેમનો બહિષ્કાર કરી દીધો. આ
તેમણે પ્રવેશ અને રહી શક્યા ત્યાં જ્યાંના
વિરોધ કે કમમરી બેઠાના દેખે સખમે વેમ
ના દાખુબવદારમાં છેક કાઠાણ મળ્યા, સંસ્થા-
નોમાં વસવાટમાંની કુળન સહનિ કેવી છે,
તેનો 'આજ પૂર્વ' આદીનાં દિવસોએ
ત્યાં કેવેલ જાતી એ પોતાની મુરોતીયો
દુર ન જાય તે: સ્ત્રીકેલેની સદાય અમદાર
મરણી પ્રાપ્ત કરી આપી છે.

સંસ્થાનોમાં કાઠમરીયો અનુગતી થા
છા રેવા બધાનુભોગીની એ કાઠમરી કહી
કેવોના દેવાવાથી માધ્યમોમાં પણ અસાધિ
વધી મળી છે સંકેતકર કાઠા કાઠપણ બાથ કે
શીપીના મળથી સમિત અગત્ય આમ વર્ષ
ઉપરોના સંસ્થામાં રવાનાપિત્ત પ્રાપ્ત
કેવોનોના અણમિ ને કહેને પ્રાપ્ત અને
તેમનાં આગેવાની વીરકરવા પ્રેરાવ છે કીટી
જાતનાં દુષ્કો અને પુરેકેલે: અનુગત અને
તેમનો અંત આજુવા રહો રમણે સંસ્થામાં
રખાણ છે સમગ્ર નીર્મણ અને સમત
પૂર્વે પાપણું મળ અનુગત છે. અને જેને
આ સમને ઉપાદી શીપી છે.

આ સમયને રાખી દેવોનાં એ રીક
'પણ માગ' દોષ ને તે એજ છે કે તેને છે
તપલ કરનાર મળ સંસ્થાને દુર કરતાં આ

થી વીરિય દીંદુરપ્રાપ્તી મરિયાણી કાઠપણ
રિતે રમણી નેમિ.

દિંદુરપ્રાપ્તી મરિયાણીનાં સંસ્થાના
કાર્યો છે. દિવસી પ્રવર્તો મોટો જાન પોતા
ને કાઠા નિર્વાહ બેતી દોષ મરણ છે.
દુષ્કરિયોમત કાઠ કરનાર વર્ષ છેક
એલે છે રેકાઠ મોટા માળમાં સંકેત વર
સોથી આપને અખતે રમણી અખતે બેતી
વીર પરી રમી છે કાઠા જાનણ તરિય થા
પરવામાં આવે છે અને કાઠાં પરિય રુ
કાંતી દેવામાં આવે છે. આ રિતે આપને
ઉપરોચી તમુકોને લાખ કીટી અખતે
અખતે નથી. અનુગત દોષ પ્રવેશમાં નરેકની
અવધ છે એવે આપનાં જાનોમાં એમણું
માનું થાય કે ન થાય તે: એક એકત જેને
કોટીમ અખતનારો પોતાનો વીરકર કરે
દોષ છે તેની રમણી રોડી થઈ પડે છે.

દીંદુરપ્રાપ્તી આમેલમાં દેરાદર કર
વાનું કે આપનાં વીરકર કરવાનું કાઠ
અવધ છે પણ નરેક કાઠ વપારવાનું અને
તે રિતે જાતિય પંડુતની વપારવાની મળીન
ના મોટી કમણું કાઠ અવધ નથી તેમ
જ કીટા બેનુને માણુ બેતીની પદનીનું,
કરનાર કરવાનું, સમગ્રમાં અવધ મંડેલો
સ્થાપી એક વીરને માર કરનાર, કાઠનો
બેતીમા ઉપરો કરવાનું, સારાની અને નવારે
ઉપર કરી કરે મિલ દરોમોના વાપરવાનું,
સંકેત આપણુ માળ નથી કીટી વપારે
વીર બેનુને પોતાને પ્રત્યક્ષ-પ્રત્યક્ષ
પર અવેસા વપારવાની અવધ રેવ તપના
નું અને કેટલીક સમગ્ર રીતો કે જે બેનુને
ની અન-રકિમાં કાઠપ્રાપ્ત થાય છે અને
પરીમાને અખત બેનુમાં મળ માર્ગે કાટી
કરે છે તે સંસ્થાનું કાઠ રીકણ આપી છા.
કર અવધ કરી છે છે

આ દીકરામાં સરકારે કંઈ પણ નથી કર્યું એ કહેવું બાજબી નથી. સરકારે નહેરુદાસ સારા પ્રમાણમાં કર્યું છે. તેણે ખેતીના મિલોનું મારે કેટલીક સંજ્ઞાઓ પ્રાધ્યાપ્યો અને પ્રયોગ કરવાના સ્થળો તેમ જ સદાચ મહોત્સવી યોજના કરી છે.

જ્યાં નહેરુની વ્યવસ્થા થઈ બીજા સુધારા થયા છે ત્યાં જમીનની ઉપજ વધી છે અને ખેડૂતોની આર્થિક સ્થિતિ સુધરી છે. પરંતુ હિંદુસ્તાન એક નિઃશ્વર દેશ હોય-હેની બચી મોટી હોય સરકારની તીવ્રેરીમાં આવાં કામમાં વાપરના વ્યક્તીની છૂટ નહોતી થયેલો થોડા પગે પ્રવન પૂરતો નથી.

કામ તીવ્રેરીમાંથી નાબૂદ થાય તેની સહાય હોય અને અમલદારોને મન લગાડી આ યોજના મોટા પ્રમાણમાં અગ્રણીમાં આજુબા મોકલ કરી હોય તો પનુ દિંદની મરીયાદનું કાકુ ઉત્તર તો અપૂર્ણ થત નહિ. મળ વધવી જરી હોવાથી કેવળ ખેતીમાં મુદાઈ કરવાથી ભેડાની મરી-આઈનું યોગ્ય થઈ શકે તેમ નથી એ દિંદની પ્રમુખ સમુદ્ધાનથી હોય—અમુદ થવાનો દરેકને જગમ સિદ્ધ દક્ષ હોય તો દિંદના ખેડૂત વચને ખેતીમાંથી ખેડી દુનર ઉધોગમાં ગે જ્યો લોકોએ.

એ કે કોઈ પચાસાગમાં દિંદુસ્તાનમાં માર્ગ કારખાનાં અને મીયો ઉત્તર થઈ છે જનં બીજા દેશની સરખામીમાં દિંદુસ્તાનની સ્થિતિ એક ખેતી કરનારા દેશ કરતાં જરા પણ સમારી નથી. પેનાનાં બીજા પદાર્થો અને દુનર ઉધોગની કાંઈ પેદાશોએનેજ ઉપયોગ કરી તે રીતે કાખો કે ઓરો માલુએને સારી રોજ પૂરી પાડવાને મદદે દિંદુસ્તાન કાંઈ માન પદેશ

અમુદ છે અને વળે બાએ તેમાંથીજ યોગે સાર્થકાર માત્ર તે પાડો આપાન કરે છે. તપાન વરમની અને યોગદીયા-લો દાખા તરીકે તપુ જ દેશને લેખમાં આવે તો તેઓ દિંદો કાંઈ માલ બુદીગેજ દેશમાં પદેશાં પેનાસર થવા દતા.

આ અત્યંત અમલ, પરિધીતિ કેટલેક અંત લેકેલી પ્રમુદ કરવાની અને યોગવાની સકિનના અપાવને આભારી છે અને કેટલેક અંશે સરકારની દિંદની દુનર ઉધોગને ઉત્તરના અપસાની-આગળ વધરવાની અને લેકેને દુનર ઉધોગનું માન આપવાની મેદરકારીને આભારી છે. દાખા તરીકે 'એકજ પ્રકારના કાપડા ઉતેતને લેકેને તો સરકારે દિંદુસ્તાનની મીયો ઉપર કરનાંપો છે અને તપાન દિંદુસ્તાનમાંથીજ રાજ્યવાનની મજુરીથી બનાવી, આગમેલો ના જાંપીયાં તુર આપી દિંદના દેશ કાપડની જાનરને લેકી શકે છે.

દિંદીઆ અને બીરીશાની ખરી મિલ તામીજ દિંદમાંથી મરીપાછી જડ ઉભી રાધય તેમ છે. લે તાકાલીક ઉભનિ કરવી હોય તો ખને પ્રાનએએ પેતાના મતમેદને ખૂબી જગ એકજ સેતુ તાર દઈ રાખી કામ કરવું એકમિ.

મોરેખ એન્સડર સુધારામાં બેસે મને તેરથી ખામીઓ અને તૂરીઓ હોય તથાપિ તેવથી દિંદીએના દાવામાં કમથ: કાપડાની વિશેષ સલા જગાને સંબર દલો. તેના કોરા દંદુન્તાનની પાન સગાએમાં દિંદીએને કેવળી આરોગ અને બીજા સામાજિક વિષયોમાં મુખસ કરવાનું પ્રાપ્ત થાંકન દિંદીએ કયા-વધી પ્રમ્લ તરીકે ખરી જાન અને પેનાના કારેખારમાં વિશેષ બાજ લેરા અધિમરી થાન

હોવાયું છે. તેઓ એમ માને છે કે દરજી સાથે જે રીતની સુમેલ કદવામાં આવી છે તે વિચક વખતે ખીરીશ વાજ્ય કમજારીઓએ આપેલ વચનોથી ડંડી છે. વિચક વખતે ખીરીશ મધાનાએ એવી કબુલાત આપી હતી કે તેમના ધર્મના અગ્રો-તેમના પવિત્રાચારની કબજા છે તેવા-મેરોપોટેમીયા અને-પેત્રેટાઇન વિગેરે સ્થળે દરજીના તાબામાં રહેશે.

એ બનાવોથી દિન્દી પ્રજાને ખીરીશ ત્યાગ અને ગુમનિશમાં જે વિશ્વાસ હતો તે લગભગ છૂટી ગયો છે. એથી પ્રજાનાં સ્વમાન અને શ્રાવ્ય ઉપર નબળાઈ સારા એવા જ ખમો પડ્યાં છે. આપુ રાજ્યદારી ગંભીરતાને ઉપાય જે દખાલુ નીતિનું અમલવામાં આવે તો પરિણામ શું આવશે તે કહી શકાય તેમ નથી. કહાય એથી દિન્દીઓ સાક્ષાત્તે જાણતા હશે. તેઓ દિન્દી રાજકીય અધાર્મિકતા નજરથી લેઈ ન્યા છે તેમના હાથમાં જઈ પડે.

તે દિન્દીને જવાબ મૂકી શકે તો એ છેડી રસ-ત્યાગ તેની સદ્દશ એકાંગી હિંમત, મેરોપોટેમીયા, પેત્રેટાઇન, અરજતાન, વિગેરે મળ પૂર્વક દેશમાં પ્રસરે અને પ્રમાણ આકાશ થેતી થે એ ન બનવા લેજ નથી.

દિન્દીમાં ઉમેા શયેશ ભય રાખવાને માર્ગ એકજ માર્ગ છે. દિન્દીએને દિવાલો આપવેજ લેઈએ દિન્દીઓની ખીરીશ ત્યાગ અને શુભ નિશ્ચય વિશ્વાસની રાખીને સુનહી-યા મળતુંજ લેઈએ જે કાગળોથી દિન્દીઓ ના વર્તનમાં આ કડવાશ ઉપજે થઈ છે તે દુઃસ્વભાવ લેઈએ અને તેમનાં પોતાના આદર્શ અને આકર્ષણ અનુસાર તેમને કારોબાર ચલાવવાની તેમને તક મળવી લેઈએ.

દિન્દીઓને દરજા પાડનારા અને ગવરના વતણ પંચના અન્યાયોનાં જે પશુ/નિહનો સરકારે મોલતને ખાતર ગણ્યા હોય તે દર કદવા લેઈએ. દિન્દીઓ ખીરીશથી દખાલવા રહે-અથવા ખીરીશ સ્વાર્થનો ભોગ થઈ રહે એવી કોઈ પણ નીતિનો આમન પૂર્વક ત્યાગ થવો લેઈએ મેરોપોટેમીયાના અરજો કે બીજા નાની સ્વતંત્ર પ્રજાઓની સ્વતંત્રતા છુટવાં લરજી દિન્દીઓને દક્ષીણદ બનાવવામાં આવી છે. તે પદ્ધતિ દેશને માટે ખમ થઈ જી હિંમત, અન્ય રાજ્યોને ક્ષમજવી અને તેટલા પ્રમાણમાં દિન્દી સુસજમાનોની ખીરીશ સર્જાવી રહેલી ધાર્મિક કાગળી સાંન પાડવી લેઈએ.

દિન્દીઓના પગાર અને પેનખનો ખાતા બધા કાગળોએ દિન્દીઓના પોતાનો કારોબાર ચલાવવા પોતેજ ચોખ અને તેવા પ્રજાના કરવા સત્વનિષ્ઠતાથી બહાર પડ્યું લેઈએ અને ઈ.સ. ૧૮૬૨નો લીંદી સરકારનો કાયદો જેને દિન્દી ગો અપૂર્વ માને છે તેને મળતુંજ બનાવી દિન્દીઓને પોતાના દેશમાં પોતાની છાંછા લેઈ શકે અમલ નથી મતો તેની ખાતરી કરી આપવી લેઈએ.

અનિષ્ઠતા બાવનામય માન્યતાની પીર અગ્રે કામનાજ આને દિન્દીઓના સામજિક માટે બચાવી શકે તેમ છે. આવી અગ્ર બાવનાજ લીંદી કાયદો મળતુંજ મિત્રનામાં તેના અસહકારને સંભળીક સદકામાં ફેરવી દિન્દી હને દેશને માટે સામાન્યતા અનુદ આધાર સ્થાપ બનાવી શકે છે.

કોટકટીને વખતે ઉપસાંડ બાવી રાજ્ય નીતિ દેખાડી શકશે ! x

પુનરીને.

અનુપાદક-નેમચિહ્ન લુહરીદાસ કલકત્તા.

પુનરી આ મંદિરને ઈસી આગે તા. ને દેવતાનું અવધાન કર્યું છે. હાલકેને અનુપાદકને છે પણ દેવતા આગે પડેલાં નાખીદે છે અને ને નિરાશ થઈ પાછા આગે મળે છે.

આ મંદિરના સ્થાપત્યને તો કેવળ એજ કાળના માટે વિચાર્યું કર્યું હતો કે તે પહિર પૂજા કરતાં કરતા નિર્વાણ થઈ જશે અને હાલકેના પાપ, નાશ કરવાના આગ્રહ નહિ કરે પણ તે આત્માને પણ પણ એથી વિચરીવળ આગ્રહ કર્યું. તે આકર્ષણના અનુભવે આત્મા કેવી પ્રતિભા હરીતને મુદ માની લીધું અને સ્વાર્થાગ્રહના અવધી લીધું દુષ્ટિમાના હાથ પડી અનુભવ કાલુષ્ય ન લઈ મળે તે સંભવ અને દુષ્ટિ આગના કમ્પ દેતા મળે છે. આત્મા કાને ન પડે. તે મંદિરને નાશને આગે સે કરે પાછીના આગેથી થાયે પણ દેવતાના માર્ગે પર આગથી કદિ આગ્રહ એક મુદ પણ ન દર્શાવ્યું. તે ઉચ્ચતા દિવસે અગ્નિનાની પત્રાને હાર પર કરુણી, મોહની માણી આગી ને આગના પુર કરાવ્યું પણ અગ્નિ કોય પૂર્વ-માસા તે કદિ મિદામન થઈ પોયું છે તે મુદ કદિ આગેનારને ભાગ થાય. આ કદિ કરી પણ અગ્નિની મહી આગી આગેની દર્શાવી કદિ કદિને પત્રાનેને ન લીધાનાં પ્રિય પૂર્વે દિવસ કરતાં અગ્નિદરને અગ્નિ દર્શાવે છે નહિ કદિ પણ નહિ.

તું અગ્નિનાનું પ્રિય-પાત્ર થઈ આગે દત્તે પણ વિષે અને આત્માનાની ત્રાપી પાછાની દામ બની મળે તે નાશથી પાપ અને આત્માનાની દેશના દિનાને પુનરી દર્શાવે. વિષદામન-કોય પ્રિયી અગ્નિના દર્શન આત્મા ન કરતાં દામ માત્ર પ્રેર આત્મા મળા. આત્મા તો ત્રાપી અગ્નિની રૂપ પર મુદિત પણ અગ્નિના માર્ગે અર્ચન થઈ ન થઈ.

તું કામી પુનરી આત્મા તું મંદિરનાથી નિકળી નહર આ ત્રાપ અવધાન અગ્નિને એ. અને ત્રાપી પાપી આત્માને પહિર. આત્માને પાપ કરે.

એ, આ રૂપ-મંદિરને પૂનરી અગ્નિનાની નેજા કર્યું હતો છે એનો પર માત્ર મિદામન કદિ કર્યું છે. કદિ પ્રિય દેશ કે મંદિર આત્મા છે એ પ્રિય પ્રિય (અગ્નિ પ્રેરને) એ. પણ પાપ માણી આગેની કદી કરે છે તે.

દમયંતિનો વિલાપ.

કવિ ચેમાનંદ રચિત.

- ભૂતી બમે છે લાગિની. નવન નાયની નારી. ૧.
- દોનય દોનય બોલતી, બીમકલાજ કુમાર. ૨.
- મોવાયુ કાવળ આંસુએ કરી, વેદનાએ આકુળ. ૩.
- અર્ધ ઉપાડી દેહી, તારે કાણ છે પડકુળ. ૪.
- એવે દીડા એક મીનરો, માલ દમયંતી ઉપર. ૫.
- પૂછે નવ જુવાની, છે તારા જેવી કદ. ૬.
- સાફાઈ દીડા તારમાં, પેદાઈ પૂછે પરી તારા, ૭.
- નિયમરેલ પાટે મળ્યા, છે તારા જેવી આશ. ૮.
- સાવજ માપ આખરા, માપ પાછી નારી અવ. ૯.
- રૂંધે નવ દેહી અમને આમની પદા અગિ કપાપ. ૧૦.
- પૂછે કાંઠા દુમને તારી મળે મર્મ કાળ. ૧૧.
- તારાર નો મારી 'જીવી, કરી રીમે જુવાળ. ૧૨.
- પદ ઉપાડી કાઢા તોય, વળે આનજ તારી તાંબ. ૧૩.
- નવન તાર દમક દીડા, વેદે છે અમાન. ૧૪.
- તડ ઉપર અર્ધે નરિ, તેમ તેમ આપી રેવા. ૧૫.
- પૂછે મોંકે લપાઈ પડતાઈ, રેવુ થવા રેલે રેલ. ૧૬.
- આવડ પડે છે આટમાં, બીજાની મુખ આલ. ૧૭.
- દમયંતીએ તવડ નરિ, તેના મુખમાં મળે પાપ. ૧૮.
- તરડ મળાવે અર્ધે રમે, નિમ મરી મળે સરી. ૧૯.
- પડી મોમ આદ નગને કહે, મુખે પાટે ગીસ. ૨૦.
- આવડ મારાંદ પામોંગે, અર્ધે વડયુ આલ. ૨૧.
- વેદનાઈ પાડું તારાંદે, ઉંચા વડી મળે કાલ. ૨૨.
- કદે અર્ધાઈ મોંકી મુખે પડેંગે રેવા. ૨૩.
- મળા, અર્ધે મુખે નરિ, મટે રસના પૂછે મોંક. ૨૪.
- રેલી, રાખી અર્ધાઈ, પાડવી આલે પાલ. ૨૫.
- પદ રીડે અવડ મુખમાં મેળે રવામો સારી. ૨૬.
- પાડીયે આવડ મારીયે, મેળે રવામો અલ. ૨૭.
- તવડ કરીને મળાવે, નવ પાનિય આલ. ૨૮.

બાયલો.

વખનાર — ગ. મણિ કુકીર.

હવે હિંદુ હોવાથી કેવી બાધાકુટીથી મેં આપવાત કહેયો તે જાન આ કદર કોળી ?

(આ લેખ મિત્રો વચ્ચે જત મહેરબાની વાચકો)

માની વાળીએ મને બાળ્યો એ
હા । બાળ્યો મા-પણે કહે એ નણ
નખત બાળ દહને મારા બાળ અને છોડાઓ
સાબળે તેમ

ભાત આમ બની હતી

મોહીનેથી મેં આનતા કાસરી ભરમ
બાળી સાદવનો હું મેં હતો હું બુની મરો

‘ મનાડી ના ?

‘ બુની મરો

‘ મરુ ?

બુની જસાથી

‘ બુની કેમ જસાય ?

‘ રીમરી જસાય

‘ રીમરી કેમ જસાય ?

‘ બુની જસાય

જાનમ કેમ બુની જસાય ?

‘ હા આપણો પાત્રી વજર મરો
‘ નો કોટને કેમ ? મરુ બાળ્યું

જાની જાનવોજ જસાય જસાય તેથી
ત ન નો જસાય જસાય નહિ પણ તેમના
મુખારિત નો જસાય જસાય જસાય જસાય

મને વાળુ કે આસલી નાં મનાર પડા
મરોની જસાય જસાય લોહાન જસાય

મામ વાળીની હંડ પીવાન નરસા
જસાય જે તેમનું નામ જા મેં જાણતા હું
કુશી, પણ નામ તેણે જુવ આ જસાય
જોડાજ મનારતા હશે તેમની જાણને તેમનું
નામ ઉમ દાસી રજાયુ દોલતો દોલત જા
ત આમારજુ ઉમ રજાયુ જા જસાય મ
જ જાની શી બીજી ગીતે કોઈ આજમ હંડ
જા પત્ની નરમરીઆ, રજાયુ જુનજુરત
જુલિઆ । આજમ જાને આજમ જા પમ
તેમના મજમ હતી તોજામ તેમના જાને આજા
જસાયમા મજ જોડા જસાય કસાય ભેજસાય
મે જાજુ મજજોની મીમીમા જોડાના જુલિ
જાજુવધી મેકરી જાનેના પદા જોડા
જસાયજો જોડે લડી મજુજનો મરોનો જસાય
જુડ જસાયને લોડીપાડી જુડ પડેના જસાય
જાજર જસાય પડે જે માગ જાજને જાગ
જસાય જાજના જાને માગ નરસાય પદા જોડા
ના ન લોજ ત્યારે જા જેતાજી નરસાય
લેથીજ જાજના દોજ ત્યારે તેમને “ મ
જા જાસીના ઉપતત્તથી જા જા જોડાજોડા

જ નો જાજ મજસાય પદા જાસીને
જાજમ જસાયના મજ જસાય જસાય

એ મઝા!

રચનાર:

સા. ડી. બી. કુંધારીઆ,

વિષયકાર સ્વચ્છિત્રકર આશપત્ર

ગાંધી

જુલે માથુકાળી મુગની મુગ દવા સાથે ની
માથુકાળી મુગની કાઢેલ કાઢે કાઢે નવી
મેલેલ કાઢેલ મુગ! મુગ દુ' વજારી કા
રેલે મોલ મુગદાનગ દોલે બનવાને નવી,
મુલ મુગ મુગ ના ભરેલાં પદપદ દેનથી
દીપ મુગ મુગ કાઢેલ મુગ મુગ મુગ મુગ મુગ

કાંતે જાણી લેતી દેલે લીલગલ લીલગલ મઝ
નીલે નિગાલ હોતી કાઢેલ કાઢેલ મુગદાને નવી,
તીલગલ મુગદાને મુગદાને દોલેલ મુગદાને
મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને
મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને
માથુકાળી મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને
દીપ દવાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને
મેલે મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને મુગદાને

[ચિત્રકાર]

લેડી હુમિલટન ચરખે કાતતાં

[મી. રામની.]

By Commission of Mr. Giorgio Nanni
from the Printing & Bookshop.

શુભો ૧૪ ૭૮.

ચરખો, ને ઈતિહાસોના કેટલાક પ્રસંગો.

સપ્તમાર

રા. ન્હાનાશાસ દલપતરામ કવિ
એમ એ

રા. ન્હાનાશાસ દલપતરામ કવિ એમ. એ

When Adam delved, and Eve span, Who was then a gentleman?

* * * * *

ખાવા આદમ ખેડતા, અને અપ્પાઈ હવા કાંનનાં ન્હારે શુદ્ધરખાઈ કંઈક વસતી ?

* * * * *

શુદ્ધરખાઈ એટલે શું ? એકીયાની એકાઈ તમા છે ? આજે પુરોષ અમેરિકામાં એ રિગે નેમિસાળા તરંગે છે. ને ત્હેમની રમજાલા રમિમતા સુધારણી સાથે, દિન્દમાયે કાલક કેતરી છે. એ પોદી ખાવનાઓ આમે ઉપ-ની હાંમેજ ખેતનો પાકાર છે. ને દિન્દમા તોએએ ને સાંભળવો થરે છે.

એક મિત્ર પાંચથી એમ સાંભળ્યું હતું કે જમની સાથેના છેલ્લા મદાસામામના પચ્ચ વર્ષો દરમિયાન, જ્યારે જમની માવના દિપ્તિમાનો પોતાનાં ને સ્પર્શીત્વ પ્રદર્શિત પ્રમારનો પતન ઈસ્ટન્ડમાં વાનો દગો, ત્યારે સ્વેદિયે ભેમીને કાંનનાં મદારણી એ-લેક્ટ્રાફાનું વિજ પ્રમિદ થયું હતું. ને વિજ

શેલી મોક્ષવા એ મિત્રને કહેજ, દરમિયાન જીમ એક મિત્ર ર. લાઈ મોપાળજી સમજને ત્હા ત્હેમનો વિવસથલ જોતા જોતા સ્વામેજી વિજ દીધું, ને આ 'ગરવી યુગ્વશન માસિકના તત્તી અન્ન કે કામ પ્રમ મે પપા' સાંદના ત્હેમને પ્રમિદિ થારે લીધું

ચરખાની સજિનમાં પાવાને અમદા છે ઉદ્ધમચલ, વાતપ્રવાદ ને વચારિયે એ કેપોની વાણે ભાવુન્નામએને એવી અમદા દેવ એમાં આમર્ષ નથી આમર્ષ ને એ છે કે દિન્દની અન્નએ ચરખાનો પુનરુદાર કર્યો છે, આમર્ષ ને એ છે કે ઈંગ્લંડમાં થે લેટી દેમિટન ને મદારણી એલેક્ટ્રાફાનું ચરખે કાંચ પેળના દરેકો છે

હૃદય હતે છે.

અખનારાં-હૃદયજી તુલસીદાસ કંકરુ.

—૧૦—

“એ મારા દાગીના એક અજાના આં
સુએથી ભીન્નવવા હોય તો તેનાથી મને તિ-
સ્કાર છે. તમારી વાડી અને માડી, મારા અ-
ને મારા જાળકની મેજ મળતું કારણ એ
કાંઈ નિર્દોષનું રક્ત હોય તો તેના મોહથી
મને ધિક્કાર છે હું એકજ પ્રથ પશુ” છું
મને કહો કે તે ગુન્હેગાર છે તેની તમે તપા-
સ કરી હતી ?”

“બીન્દુ તું મને શું કહેવા માગે છે
આજના કેસમાં છત અપાથી કોર્ટમાં મને ધા-
બારી મળી છે. અમારા મંડળમાં ફરિયાદી
સ વહીવે મારી પીક આગલી, મારી સાથે
શોકેન્ડ કરી છે, એક કેસ માટે મારી સવા
હતી માગણી કરી છે.”

“એટલે ?”

“જાણે હું જીવનની માગે આપો છું.”

“એક ગુન્હેગાર ખરી રીતે ગુન્હેગાર છે
કે નહિ તેની તપાસ કર્યા નિના ? એક વહીવ
તરીકે તમારી ફરિયાદ જાળવા વિનવો ?”

“એ તપાસ કરવા અને ફરિયાદ જાળવવા
તેનો અવાજ કરવા રહેલો સદામેષ વહીવ હોય છે.
દલીલો સાંભળવા અને ધનસાફ આપવા આદ્યત
હોય છે. ન્યાયાધીશ હોય છે, અમારું કામ, અમા-
રા વિગત, અમારો પશુ, સળંગ અને સારૂ
કરવામાં છે. એક વહીવની કીમત તેની ચતુરાઈમાં,
કેસ કન્ડક્ટ કરવાની બાહોશીમાં છે.”

“રીતિ અને અનીતિ ?”

“તે ન્યાય તપાસે છે.”

“મનુષ્ય તરીકે તમારો આત્મા ?”

“આત્મા કેવળ વિગતને ધ્રુવે છે.”

આ અમારી કુશિને ચોખ્ખુ દે છે, કોર્ટ
ગુનાહની તપાસ થાય છે, કાયદાનું માપ
દે છે, પાપ અને આત્માનો હિસાબ નથી
તો. વેન્ડાહની કસનામાં રમનારા પાપ
અ પુણ્યના સરવાળા બાહ્યમાં મળ્યુનારા વહી
મૂડમાં લેખાય છે, અને બૂધ બેગા થાય છે

મારા કામદાને જાણનારા સવામિ !
સ્ત્રી છું, બેગા છું, પશુ મૂક નથી, તેમ
એ પમથી-પમ અને શાસ્ત્રીની આતા
તમે માફ પાછી મદદ્ય કમું હોય તો હું ત
રી દલીલ બતાવે કેવળ આજની ઉદાવન
દલીલ નથી. હું તમને ચોખ્ખુ કહેવાનો
કરારી તમારા હૃદયને પાપમાંથી અવાયન
અને સંતુષ્ટ થામે તે કરાવનારી દલીલ
એક મનુષ્ય તરીકે તમે અમુક માણસ પ
છે કે નહિ તેની પરવા ન કરતાં તેને પ
જતાવવા અને જનાવવાનો પ્રયત્ન કરો
વર્તન હું ચોખ માની ગણિત નથી.

“તો વહીવના પદાને નિર્જાનસીન
પરી બેઠાએ.”

“આજેજ આપી હો. મારા કે
ને આતર હું કહું છું. મારા જાળકનાં ર

ને માટે કહ્યું કે એવી વડીલાતમે આજેજ ત્યાં કરો."!

"બી-દુ, મહાભારતમાં કહ્યું છે કે લક્ષ્મી ને એટલે જોષીથી રંગાવતા હાથેજ જાણ છે, એટલે કે પાપ અને પુણ્યને વિચાર કરતે લક્ષ્મીને વરી શકતો નથી."

"લક્ષ્મી પિતા પળુ માણસ સુખે રહી છે છે, આઈ છવનમાં પણ નિર્વંદ આવી છે છે."

કિશોરલાલ ઠાણુવાર નિરવર થઈ ગયો. તેની કુટિયાન પાંખોએ તેને દરાવીદીધો, સુદિ ૧ શાળ્યમાં રમનાર લક્ષ્મી અને મોજશાળની યુદ્ધિમાં ફરનાર વિદ્વાન યોગીશ હરવન પ્રેમ પાસે જાંબો પડી ગયો.

"બી-દુ મીરાજ પર ફરી વિચાર કર અને જાણે છે કે સતપત્નિએ યુદ્ધેમાર ખરી રીતે કુન્દેમાર છે. થોડી વાર વિચાર કરી શી-શોરલાલે નવો આઈ શોખે."

"તે ગોડમાં પોતે મૂકી રહેશે હશે ?"

"હા પાપ કરતાં માણસ નથી કોનો જ આ વેઈ તે હશે છે."

તમે જાણો છો કે તેની સ્ત્રી અને એક જ બાળક તેના કેદમાં જવાથી નિરાશર થયા છે. આજે એક કુવાન અંબિા નીલિ રણુઓ કિરો ત્રી થઈ તે અંધક જગતની રંગાવર પડી છે."

"નાચને અને કોડના દુ-ખને લેમજી સંજે નથી."

જેએ આપને અને કુઝને સંજે ન હોય પણ આપ અને નીનિસ સંજે રોજે જ એકએ રાત્રે ને સમાજ-નીનિડું રણુ ન કરી શકું હોય. એ જરૂ કાલક થવાથી જુદુ થનાદ થતા હોય, એ રુન્દેજો શીશ, એજવામાં સુપરનો જરૂ જગતના હોય અને

લવિજમા પણ સમાજની દરિયા અરપર થતા હોય તો તે રાજ્ય અપર અને કાવોડા પેલો છે. એ કાવોડો સમાજનો રણક નદિ પ-લુ વિનાશક છે. હું પશ્ચિમીના વિવાદમાં નદિ ઉત્તર, દુનરને એક જ વાત કહું છું. મારે જાને તપાસ કરવી છે મારી તપાસમાં જો પાર્વતીએ પતિ નિર્દોષ કર્યો તો તમારે મારા રમેલની ખમર તેની આવી જ કરી તેને છુકવ કરવો પડશે, તેને સુખ ન કરી શકો એટલી તમારા કપ્પડામાં જો અપરમા હોય તો તમારે તે કાવોડો દોરેજો મારે ત્યાં કરવો પડશે એક જાણુ મારે રવેક અને ખીજ આજુ ઉ-પરી વરનજે

બી-દુમની સવળી મિદતા-તેજા મુ-ખપર આવી વસી હતી, તેના આત્માનું સર્વ તેજ તેનાં નેચામાં આવી રહ્યું હતું. ફાંપના વેગથી તેનું મુવાળી મુખ-પિરીય મુવાળી મર્ પસંચાથી ભીજાયુ હતું, પણ આ મખ-અરવેદ તેજા શીરખા આજે જાળે અનેક મળે વપારે કરતા હોય એવો જાણ થયો હતો. પુઝાનું હરવ નથી મળું જાતની ધખના, પ્રેમજના, સીનું માવન આ-રેખ, કાંઈક, જાળીનીલ મુવાળ એવો કારખ છુકવ, પણ મીશિ પ્રેમ એ પ્રાપ્તે રંગવપાતા રાગો છે સ્ત્રી એ સ્ત્રીવળામાં આવે તો પ્રાપ્ત બીજાએ થઈ જાય છે, કાશીલાલે બી-દુની માવળી મીશરવી પણ એ તપાસમાં પસમર વરીકે પોતે હાજર થશે એજ કહું. બી-દુને સત્ત શીજાનું દર્જુ એટલે આ માવળી ને તેજે અપર ન કરે

૨

મનના સાર આઈ વરમાનો મખવ હતો જુન માસની સરજાગ હતી મુજબાની પર્તા કનુ જેવી મુગી હતી, માવળીજ સાથે મેય મહાભારતની આજેજ પસંચાળી મર્ હતી

૩

તવારનો વખત હતો આ સમા કપકા
પાક તાગ દેખાતા હતા ફરતી નાની નાની
વાદળીઓ પ્રાત મગના પ્રમથને લાગે દેતી
હતી પાર્વતીએ આખ ઉઘાડી, આનાબની
આખ ઉઘાડી બીન્દુ સામે નેણ અનેની
પોતાની ન્હાની પુત્રી વ્હાને નેણ, "તમે મારી
બહુ સારવાર કરી પણ હું બચી
નહિ મારા પનિયુ તુ યમ, એ વિચાર
મને દુખી કર છે બીન્દુમતી મ્હેન તને
માન સમા બ્હેન નેણ એ તમારા પનિયો
આખા હું ની રીને બહુ ? મા ! પતિ ? તો
મતી કહીશી ને થ) તેમને મધુ સખ
એ ? એક તમને પાપી મારી ફર મોઝે ?
સાગ બચ્ચાની મલ્લખ 'આપ્તુ મ્હી
તે બોનતી બધે ન્હી

પાર્વતી તારા આત્મા પરિત છે તારા
પતિ પરિત હશે તેના સાક્ષી તારા મ્હેન
કે તારા બાળમતી હું સલામ મળીસ
હું આજથી તેની માન્ય છું તારા પ
તિને ઊઘાડવા હમણા પણ હું પ્રયત્ન કરી
ન્હી છું તારા પુખ્ત પોએ તારા પતિ જર
નિર્દોષ ફરે પણ દાન તેમ નહિ યામ તો
પણ એ ભાઈ તરીકે હું તેમને મા ! ન મા
સખીલ સમાજમા તેમને નિર્દોષ ઠાવવાનો
પ્રયત્ન કરીશ

'બીન્દુમતી બ્હેન મતુ જર તમામ
કલ્યાણુ મ્હે

પણ તુ મલગાય કે તો મારે ? હજુ
તુ તારા પતિ સાથે લી નહા સુખ મેગવીશ

હરિ પ્રજ્ઞા હશે તેમ થવે માયા
પાર્વતીએ પત્રી ચોટાવા અત ગભુથી હનિ
નામનો નાપ નાપે ત્હેને આત્મ આરે ભા
મૃત ધર્મ મો દેવ એમ તેના મૂળની
શાન્તિમયથી ગભુલુ હજુ બચવાન સુધન

મલ્લખના ચર્ચન થયા મોતેરી મગ્ગો જમતે
મૃતિ આપના લાગ્યા પાર્વતિ મીઠી નિદ્રામા
સુઈ મત બીન્દુ સોચાદિ મર્યોમા રોહાત નવે
પાએ તે આવી પણ તુ નેણ ? પાર્વતિ હ-
મેનનીનિદ્રામા મૃતી હતી લાગમુખ તેને પુ
નિન આત્મા આ અસાર સમાર ઊઠી પ
લે ફને મારે ? પ્રવાહુ ારી મ્હેન હતો બીન્દુ
મ્હી ખન મ્હી પાર્વતીની દી રીને સુમા સુમી
રડે આજે તેને એમ મતુ હજુ કે બધે
પોતાની મ્હી મ્હેનથી નિષ્ક્રી પગે દેવા ?

૪

વગીન નાદેનને ખાનગી શ્વેત વનરાયમ
નિદ્રા હતો મ્હે તેને એમ જોમ ઇન્દ્રપર
સતી મ્હેન દન આને તેલેના મ્હી હતી રોના
ઊઘાડે પોતાના દાગીવા મિતેની પ્રસામત
કરવા મ્હુ તેની તેલેના મ્હી હતી, એજ તેને
મ્હેન હતો કમીસરનામે અપીવ મ્હી પતિ
અમ કમો પણ તે આ પ્રયત્નમા ન હા થો
મોસર કામમા હાથે પણ અનન્ય પ્રયત્નમા
નિજથી થયો તેલે સમિયત ઊઠી દીની હમેશ
માટે ઊઠી દીધી અને સમાજર્થ પતિત થયેતા
મ્હેનને થયે વચ્ચે નાનો કુષાગનાનો પ્રયત્ન
આદર્થે આજે તે નર્મદામિત્રાએ એમ આશમમા
રહે કે માફુ અવન માણે છે વનરાયમ તેની
સાથેજ મ્હે છે પોતાના માગમને તેલે તે
પાર્વતીને સભાઈ કે આ કહન મલ્લખ મન
પાળવાનો તેલે મ-પ મો કે અનેક મ્હેન
આ આશમમા મ્હેવાથી પરિત નતી થયે
લાગ્યા છે

આજે મી ! દાસવી પોતાની પ્રિયતમા
બી દુ તન્દ નેણ મોટોગીવાને પટેલીસાર
કહે 'બી દુ આ કે તારા દાસ્યમા જે મી ક
દેખાવ કે તારી આખોમા કે વ્હા દેખાય છે
તે ખરેખર આપણુ નિનામી અવનમા આખાર
પણ નહોતા દેખાવા"

અખજુ મુન સિલુદિને નીનુ દન છત્રે છે

પ્રેતો સાથે વાતચીત કરવાનું
ટેલીફોન યંત્ર.

એક અદ્ભુત શોધનો વીગતવાર હેવાલ.

સાધના:-શ્રી હિરાક્ષાસ હરજીવન મણિયા. શ્રી એ એલ. એચ. બી.

તેને સાબરદોનનાં નામે યો,
ગુખવામાં આવે છે

પ્રેતા આથે વાતચિત
આઈ યે અને તેને માંડ એક
જા ટાંકાયે, એમ કહેવામાં
આવે તો ખૂબ શ્રેષ્ઠ તેને
અજ્ઞાન અવસ્થાને ઉત્તરવાની
એક પ્રણયી કૃતિત્વ આવે,
પરંતુ નીચેની દશીકતવાંચના
એ અમળાથી કે પ્રેતા આથે
વાતચિત આઈ મઠે એ અને
તેને માટે એક પાંડવી શૈલ છે

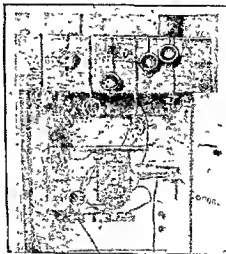

માનસ શાંતિના સંમે-
 ભકોએ ફેરવાઈ પરમેશ્વરી એવ.
 શી તે આત્મની કરી છે કે
 અવધાનથી વ્યથિત અશ્વિનમે-
 દોષક અમાનુષી અવરે સાબ-
 વી રાજે છે. આવા અવધાની
 ઝોને સ્વસ્થાદેશ કંઈવામાં આ-
 વે છે અમેરિકાના ફેરોહ-
 નિક નાઈ મીમીસ રીએસ-
 નીક જુદ પ્રમિપિય પામેલી છે.

ચોક્કસ વસ્તુ પહેલા તે ઇન્જિનિયરમાં મળી હતી અને ત્યાં પણ અનેક માનસ શાસ્ત્રના અભ્યાસીઓને તેણે ખાતરી કરી આપી હતી કે પ્રેતો માથે વાતચિત થઈ ગઈ છે. શ્રી. જયેન્દ્ર એમ લેખક-એમણે એ આપ્તિના પ્રયોગો બોધા હતા તેમજ ત્યાં પછી બીજા અનેક સ્વસ્વાલોકના પ્રયોગો જેઈ એમણે વિધાન મુદ્દે ઉપગોચર વિષયની અભ્યાસ નોંધ કરી છે.

આમાન્યતા આવા પ્રયોગો અધ્યાપક કક્ષામાં આવે છે. એડીંગ્સ ઉપેક્ષા નામક કુશળ સંશોધકને પ્રથમ આ પ્રયોગો બીજકુવ અદા ન હતી, પરંતુ પાછળથી તે અદામાં અનેક મંજો વધારો થયો છે તે “ડીપ્પીસ ઓફ ધી નેક્સ્ટ સ્ટેટ” નામક પોતાના અધ્યાપકને છે કે, એડીસ ડીએડુટ ન્થે એમીને તેમજ આમાન્ય પ્રકાશમાં અસ્પષ્ટ અવધાને સાબત્યા હતા, પરંતુ બધા

પ્રેત લોકો મા બળી નકાપ અને મહામથ સકાપ તરી રીને બોલે છે તેમને પૂછવા મા આવે તે સા બળે છે અને તેનો મોઝ બધામઆ પે છે તેથી મહામ લાપ છે કે તેમ ન મોલકુ જગ વાઈ નિયમને અ લખી થાય છે. ને માનસ મા અભ્યાસી એ આ નિયમને વધારી મોખી ન કવા નથી

પ્રકાશ દુર કુવ માં આગે ત્યારે તે અવાજને સ પૂ જી અધેનીકળપ લાગ્યા હતા અ ન્ય આપ્તિના સં શોધકોએ પણ પો તાના એધાન સ્વનુભવ પ્રકર માં છે એની ગી તે રીતિમાં પાડ ની વેળા પ્રકાશની માગી આસર થાય છે, અને રોગકા પિતાના લાગના પિ તાગમા પણ પ્ર કાશ પુષ્કળ થઈ રા કરે છે તેથી જ રીતે પ્રેત-જગમા

“માઈક્રોફોન” ના છે અને ભવિષ્યમાં તેનો ફરવા નિકાસ થશે, તે સમજવાને મારિ અવર મોજણવાના જે બને છે તેનું નોંધી ને

સાઈકોફોન એમાથી પૂર્વવિષય વસતા આલુનો પિત્તેશ સાધેલા તેમ કરી મહે છે સાઈકોફોનની નિષ્ઠા એ ર સહેમ મેલકુ કરે નરો ભાગ ર સહેમ મોખાવરો ભાગ ર મેલકુ ભાગ, અને યોગીક ભેટરી આ મંત્ર અને તેના પ્રયોગોનો મોખાવે દેવાય પ્રસ્તુત લેખમાં વિગતવાર આપવામાં આવેલ છે

આમાન્ય પ્રયોગ સમયે જે ગર્જન સહેમમા આપવું

માટે ધાતુનુ અનાવેશુ માં વધારે થ વ-ભુવનું વાવડવામાં આવે છે, તેમાંથી એ અધે અંજળાય છે

આનો આસર થનો વધારવાનો

બહુમા, આવા પ્રયોગોમાં એક ચોરડામાં દસથી સોળ વ્યક્તિઓ, જોળ કુંડાળામાં બેસે છે, અને મધ્ય ભાગમાં સ્વર પર્ષક યંત્રો રાખે છે. સ્વર વાદક નિઠાપીન થાય અથવા નવે થાય, નીચીસીક રીએક્ટ નિઠાપીન થતી નથી, અને ધણી વાર તેના અવાજ પરથી સમજાય છે કે, જે સ્વરે તેના માનસીક જળથી હવેલ થાય છે તેનેના કણમાં નથી હોતા.

પ્રસંગોપાત એમ પણ બને છે કે સ્વર વાદકને જે બાપાનું બીજકૃષ્ણ જ્ઞાન ન હોય, તે બાપામાં પ્રેરના સ્વરે સંભળાય છે. ખી. લેયમે પોને સમૂહી વિદેશીય ભાષાઓ એવી રીતે માંબળી છે અને તેમને એકકલ ખાતરી થયતી છે કે, સ્વર વાદકોને તે બાપાઓનું બીજકૃષ્ણ જ્ઞાન હતું નહિ કેટલીક વેળા એ કે મળુ સ્વરે એક માથે પણ સંભળાય છે.

સર આર્થર ફોલેન ડોઈલ નામક શ્રદ્ધા કેટલાક સર્મવ પત્ર આસક્તો મવા દતા. ત્યારે ખી. લેન ફોલેન નામના એક સ્વર વાદકના શ્રદ્ધામાં તે પાતાનાં પત્ની સાથે દાજ્જ દતા ખી લેન ફોલેન સ્વર વાદકનાં ધર્મો કમો નથી પાંતુ તેવામાં સ્વર વાદકના અર્થ વિકાસ પાનેવી મે, અને પાતાને મળતી પાંથી યજ્ઞમદને સમય માનસજાતી આ માખામાં તે ફોલેન પત્ર પ્રકાશના જાદુવાની આશા રિવા ગળે છે, અને તેની સંપૂર્ણ પ્રામાણિકતા અને વિશ્વનીયતા માટે મેંકેડો મનુષ્યો ખાતરી આપે છે. તે સમયનું દરવ ઉપર કનુવવામાં આન્યા પ્રમણે દત્ત ચિહ્ન મનુષ્યો દાજ્જ દતા, અને જોળ કુંડાળાની અધ્યમાં કનુ સ્વર પર્ષક યંત્રો દતા.

એક સ્વર સંભળો, તે સ્વર એક પર્ષકાસતી થવા તેમના એક વિષયો તમે સર આર્થર અને પેલા સ્વર વાદક માનગિત રહી, પર્ષક કેવળ સમય સ્થિતિ

એ બેલનાર કોણ છે તે સમજી જાણી શકાયું નહતું.

અતે સર આર્થરે કહ્યું, "હું ધાર છું, તમે કોણ છો તે હું જાણું છું. કંઈકમાં તમારી કલ્પનામાં તમારે અધ્યાત્મક થતુ થતુ હતું "

પેલા સ્વરે જૂવ સુધારતાં કહ્યું, "તમારી વાત બોલી છે, મારી કલ્પનામાં હું અવગમ્ય બની ગયો, અને નિર્મોહ થઈ ગયો. પરંતુ ત્યાંજ મારો અંત આવ્યો નહતો, અને હોર થઇ જવામાં આવ્યો, અને બીજે રિપોર્ટ હું થતુ પામ્યો."

"સર્વથા સત્ય: સર આર્થરે કહ્યું હતું" અને તેનું વિશ્વરણ થતુ હતું, પરંતુ તે અવ છે, અને તમારી યોગજની તે અત્યુત્તમ સાબિતી છે.

સર આર્થરની સાથે જે સ્વરો જ વાદ થયો હતો; તે નાન પધાર્થ અને સ્પષ્ટ દત્તો, એટલે ચોરડીમાંનાં સર્વ મનુષ્યોએ તે સંભળ્યો હતો. ત્યાર પછીથી સર આર્થરે કહ્યું કે, મારા વિના મી રેલેન અથવા અન્ય કોઇને એ યાત્રુ પામેલા પ્રકાશની દર્શી હતું જ્ઞાન દોષ એ સર્વથા અત્તબલિત છે

આ પ્રમણે પ્રેરણા સાથે વાતચિત કરવાનો પ્રયોગ કર્યો આ પછીથી અને પ્રેરણાની અરેખરી દાજ્જરી અને સ્વરુ એક દિશાદત્ત આવા પછીથી દવે "સાઈકોલોજી" નું વર્ણન આપીશું, અને આમાનવ આવા પ્રસંગોમાં સ્વરપર્ષક થતેલા કરતા "સાઈકોલોજી" નો ઉપયોગ કરવાથી સાક્ષા જાઓ છે તે દર્શાવીશું.

આ 'સાઈકોલોજી' કેવી રીતે બનાવવામાં આવ્યું તે આપણે જોશું. આસંગોના એક પગમાં વીવીનમ મેકેડી નામક એક

મનુષ્ય, આવા પ્રયોગોમાં એક એવરડમાં દસથી મોળ બાકિનઓ મોળ કુટાણામાં બેસે છે, અને મધ્ય ભાગમાં સ્વર વધેક યજ્ઞો રાખે છે. સ્વર વાદક નિદ્રાધીન થાય અથવા નવે થાય, મીઠીસ રીએક્ટ નિદ્રાધીન થતી નથી, અને ઘણી વાર તેના અવાજ ચરણી સમજાય છે કે, એ અરે તેના માનમીક બળથી હલવા થાય છે તેનેના કાણમાં નથી હોતા.

પ્રયોગોમાં એમ પણ જાણે છે કે સ્વર વાદકને જે ભાષાનું બીજકુશ જ્ઞાન ન હોય, તે ભાષામાં પ્રેનના સ્વરો સંબંધાય છે, મી. લેથમે પોતે ઘણી વિદેશીય ભાષાઓ એવી રીતે માંખતી છે અને તેમને મોક્ષક આનંદી થવથી છે કે, આર વાદકોને તે ભાષાઓનું બીજકુશ જ્ઞાન હતું નહિ. કેટલીક વેળા બે કે ત્રણ અરે એક આરે પણ મંબળાય છે.

સર આર્થર કૅનેન ડોઈચ નામક મદસ્થ કેટલાક અર્થ પર આસક્તો ગયા હતા. પારે મી. કૅનેન રેગેન નામના એક સ્વર વાદકના શ્રદ્ધામાં તે પેનાનાં પાની સાથે દાવજ દતા મી. રેગેન રેગેન સ્વર વાદકનો પર્થા કરતો નથી. પરંતુ તેનામાં અર વાદકના અર્થ વિકાસ પામેલી છે, અને પેનાને મજાની મોટી પ્રશ્નનો સમય માનમશાબતી આ સાખામાં ને 'કા' પદ પ્રકારના જદવાની આવા પિતા થાળે છે, અને તેની સંપૂર્ણ પ્રાપ્તિનકત્તા અને વિશ્વમતીવત માટે મેકેડો મનુષ્યો આનંદી આપે છે ને સમજવું દલ ઉપર વર્ણવવામાં આપ્યા પ્રમાણે દત્ત વેદકે મનુષ્યે દાવજ દતા, અને મોળ કુટાણાની મધ્યમાં ત્રણ અર વધેક યજ્ઞો દતા.

એક અર સંબંધાયો, ને અર એક પર્થાકવામી થવડા તેમના એક મિત્રનો દંગ સર આર્થર અને પેના સ્વર વધેક પાનમિત રહ્યું. પરંતુ કેટલાક અર્થ અથી

એ મોલનાર કોણ છે તે સંપૂર્ણ જાણી શકાયું નહતું.

અતે સર આર્થરે કહ્યું, "કુ ધાર છું, તમે કોણ છો તે કુ માણું છું. લંડનમાં તમારી કલગમાં તમારે અગાનક મૃત્યુ થયું હતું."

પેના સ્વરે બૂત મુધારનાં કહ્યું, "તમારી વાત ખોટી છે, મારી કલગમાં કુ અસ્થ્ય જતી ગયો, અને રિસ્પેક્ટ થઈ ગયો. પરંતુ તમારે મારે અત આપ્યો નહોતો, અને મેર લઈ જવામાં આવ્યો, અને ખોટી રીતે કુ મૃત્યુ પામ્યો."

"સર્વથા સત્ય: સર આર્થરે કહ્યું. કહ્યું." અને તેનું વિરમણ થયું હતું, પરંતુ તે સત્ય છે, અને તમારી મોળખની ને અનુગમ સાનિતી છે.

સર આર્થરની સાથે જે અરનો સંબંધ થયો હતો; તે તદન પથાય અને રચજ દતો. એટલે એવરીમાંના સર્વ મનુષ્યોએ ને સાંખ્યો દતો. ત્યાર પછીથી સર આર્થરે કહ્યું કે, માગ વિના મી રેગેન અથવા અન્ય કોમને એ મૃત્યુ પામેલા પુરખની દહી. જાન જ્ઞાન દોષ એ સર્વથા અસભવિત છે.

આ પ્રમાણે પ્રેનલોહો સાથે વાનમિત કવનાં પ્રયોગ વર્ણવ્યા પછીથી અને પ્રેનલોહોની ખરેખરી દાવરી અને અરનું એક હિસાદત્ત આપ્યા પછીથી હવે "સાઈકોલોજી" નું વર્ણન આપીશું, અને આમાનવ આવા પ્રયોગોમાં સ્વરવધેક યજ્ઞો દતા "સાઈકોલોજી" નો ઉપયોગ કરવાથી સાક્ષા જાણે છે તે દશાંતીયું.

આ 'સાઈકોલોજી' રેગી રીતે જનાય વામા આપ્યું ને આપણે મેકેડો સાસનેના એક જગમા પીલીવમ મેકેડો નામક એક

કરીગર રહે છે. વીલીયમ અને એન્ડ્રુ ના મક તેના બે પુત્રો અને બે ઝેડેડી પોતે આ સેલ્યુલોઝ માટે મન કરવા લાગ્યા, એ ત્રણે તે એએક વર્ષો ઉપર અચાનક માનુષ પડ્યું કે, સ્વર વાજકતાનો શુભુ લેમનામાં છે. પોતાની મેળે તેઓ પ્રયોગો કરવા લાગ્યા અને કેટલાંક માનસદાસ વિષયક દસ્તો લેવા, પ્રેરોના સ્વરો પણ સાંભળ્યા, અને તેને માટે એન્ડ્રુમાં વિશિષ્ટ ગુણો જોવામાં આવ્યા.

આ ફેલેડથી આનંદ પામીને ઝેડેડીએ પોતાના અનુભવો મી. ગ્રાસકેનને કહી બતાવ્યા. મી. ગ્રાસકેન પોતે ટેલીફોનના પ્રયોગો કરતો હતો. તેથી આ ત્રણે જાણી સદાય બહુ મહત્વની થશે, એમ તેને લાગ્યું કેમકે વિશેષ કરીને મોટા છેલ્લા વીલીયમને ટેલીફોનમાં વંચાનું બાપદારીક માન હતું તેથી તે બંને એક માથે પ્રયત્નો કરવા માંડ્યા.

ટેલીફોનનું વંચ પાપરવાલી મી. ગ્રાસકેનને સુતાપ થયો નહિ. સુરક્ષિત રાખવામાં ન આવે તો ટેલીફોનનું સ્વરવાજક વંચ સ્વરગર્ધક વંચ જેટલુંજ સંસારગ્રસ્ત થઈ જાય તેથી, તેમણે એવો નિર્ણય કર્યો કે સ્વરવાજક વંચને તદ્દન બાહ્ય રાખવું; અને તેને માટે સ્વેચ્છી અધિક અસરકારક માર્ગ એ સૂચ્યો કે, તેને એક પેટીમાં મુકી તે પેટીએ તાણું પાડી ફેલું અને શબ્દો સાંભળવાના તારો તેમાંથી પસાર કરવા.

તાણું ત્રિધી આ પેટી અને ટેલીફોન વંચના સમિશ્રણનું “સાઈક્રોફોન” બનેલું છે.

મી. વીલીયમ જેને નામક અન્ય કે જાણ સહકારક મી. ગ્રાસકેનને આપેલા માપ પ્રમાણે એક પેટી બાંધી બનાવવાની તેનું માપ ઇંચ ૩.૫૨૨×૧૯.૬ છે. તેના ઉપર કાંચની નીચે બાંધે છે ઇંચ ૬૨

એક ઇંચ જોડા વાકડાનો પડેલો છે. આ પડેલો ખરેખરી પેટીનું દાંકણ છે, અને ઉપરની ડાહરી પેટીનું તળીયું છે, જેમાં સ્વર સાંભળવાના તારો રાખી શુક્રામાં આવે છે.

તે પેટી સંગીત વાકડાની પનાવેલી છે અને તે એટલી ચપ્પટ ગેરડી જાય છે કે બાંધણું અને દાંકણ બંધ કર્યા પછી એક ફાઈ પણ ફાટકે છિદ્ર રહેલું નથી, જેની દ્વારા સંસારગ્રસ્ત સ્વરો અથવા તારો શબ્દવાદ વંચને પહોંચાડી શકાય, તે રહેલાથી એકર્ષ બીજે લાગ શકાય છે, અને જોવાને માં ફેરવી અથવા ઉપાડી શકાય છે.

આપવામાં આવેલા ચિત્ર પરથી માણ મ પડે છે તે પ્રમાણે, સ્વરવાજક વંચ પેટીની પાછળની દીવાલ પર આપવામાં આવ્યું છે, જેથી કરીને તે બાંધવાની સામે રાં છે, આ વંચને સાવધાનના પૂર્વક અગ્રગ રાખવામાં આવેલ છે. વિદ્યુતપ્રવાહ પૂરે પાડ્યા બેટરીઓને તે સ્વરવાજક વંચની પાછળ રાખવામાં આવેલ છે, અને તારો સાંધે બેટરીઓ અને સ્વરવાજક વંચની આસપાસ પેટીના ઉપરના દાંકણમાંની તારોઓમાંથી પસાર થાય છે અને બહારના બાજ પર આવેલ એક સ્વીચ આગળ કોંકરી થાય છે, આ સ્વીચ વડે મરજ પડે તે પ્રમાણે વર્તુળ સ પૂર્વે જતી શકે છે અથવા તેટલી શકાય છે.

બુજાઓ પીતવાની છે, લગભગ ૫ ઇંચ જાંબી, અને તેમને લાકડામાં રુએ વડે જડી હોમાં આવી છે. આ બુજાઓને બાહ્ય છેડાઓમાં સ્વર સાંભળવાના તારો જોડવામાં આવ્યા છે, અને ત્યારે સ્વર સાંભળવાનો પ્રયોગ ચાલતો દોષ છે ત્યારે ઉપલી પેટીનું દાંકણ બંધ કરવામાં આવે છે અને ને તોંકણની નીચેનાં છિત્રોમાંથી પેન

તારો પસાર કરવામાં આવે છે. એટલું રૂપ-
જુલ સક્ષમાં ફસાવતું જોઈએ કે એ કિંદો ઉ-
પજા પોતાણીની હીવાલોમાં હોય છે; અને
પેરીના ગર્ભભાગમાં સ્વરવાહક વંચ જડવાં
માં આણું હોય છે તેની અને તેમની વચ્ચે
એક હવ્ય મનો પડો આવેલો છે.

પ્રેતોના અગ્ર માંજળવાના મોજોમાં
અર વર્ષક વચોની આપસ્થકના હોય
છે, એવી ધારણાથી સ્વર વાહક વંચની
સમક્ષ સંજ્ઞાજપે નાનકડાં સ્વર વર્ષક વચો
રાખવામાં આવે છે, પરંતુ મીઠા આસંકેડના
કથન જનુસાર તેથી કંઈ સાબ થયો નથી.
પેરીમાંથી નીકળતા કીણા સ્વરો, તેની ન્યામ્બુ
પ્રમાણે ખુદ સ્વરવાહક વંચમાંજ ઉત્પન્ન થાય છે.

આ પ્રયોગોને માટે એક ખાનગી ઓ
રો રાખવામાં આવે છે, તેમાં એક રેખા સંજ્ઞાપ છે.

[આ લેખનો વિશેષ આકર્ષક ભાગ આવના અંકમાં આવવામાં આવશે.]

કોણએ?

સ્તમ આવી કહેતા ઉપરી જાગે જગાડ્યો કોણ એ ?
પ્રજુ નુરની હા કોણી લા ? દિવાનો બનાવ્યો કોણ એ ?
બધું એક જમ લા સાગર સમયે, બોલી કયો દરજા;
જુઝાની મધુરતા ના લે. મધુનો રંગ લગાડ્યો કોણ એ ?
મીનના પાડ શોખના જે અનીલિ રૂપે ફુલીવાને.-
છતાં સ્વાધિનતામાં રૂપ એ જ જીવ જગાડ્યો કોણ એ ?
લડવને લડવની એકના મલે નં આખથી આખો,-
અખડ એ ન્યાંખમા વસતાં છતાં અનર-મનાવ્યો કોણ એ ?
જડ દેહથી જડ જગનમાં મેનન જડે જમ ન્યાળનાં;
જે જડ જમન માવાની રેલુર ? કવી કમાવ્યો કોણ એ ?

ઉમખ્યામંત્રો એ
મન અને
સંસ્કૃતિ સહી
મે તને બાપુ
દાસ મૂળે આપે
નાયો મે

અન્ય—૧. રાજકોટ ગુજરાતી ૨૬૬૨.

સૂર્યનામી ગ્રંથકલ્પે મરે લખતાં
તેના પદ્યમાં હોય છે મિત્રોએ કહ્યું છે તેમ
મનુષ્યની સજિ અને સજિની જી મન તેનાં
છાત્ર કાળમાં આગળ મન છે. મનુષ્યને
મનુષ્ય હોય મનુષ્યની જાણે રજા આપે
છે, તેની તને તરિકાને મોડવા સજિ અને
સંજક તરિકાની મોડાઓ સ્વાધી હોય છે.
જ્યાં તેનાં છાત્ર કાળમાં તેની રજા કરી તરિકા
મનુષ્યની આદિકાને મનુષ્યના સજાવ નો આ
રમજી ખરેખર મનુષ્યના મન. હાલ મનુષ્યના
વ્યાપારી મનને કાલે કાલે રજાના મેળો
સજા રેલ-મેળના સદામાં વ્યાપારીના
સજાઓને છે એ અન્ય-મન એ વ્યાપારી
મન જનમજા નોડના મોડો વખત વ્યા-
પારમાં પડવા દવા તારે જન મેળના
મેળોને કામ જતાં મિત્રોના મર દુડના
કે પ્રમાણ પડના મેળના મેળોને દુડને
રમ અને જાણનાં પુરના મેળનાં રજા દવા.
વ્યાપારીના વ્યાપ મેળને કાળના મરી કાળો

અને હોવા પડી. આથી હાલ મનુષ્યની
સજાવન મન કે મેળની સજિ મનુષ્ય
આદિકા અને જાણની કાળે રજામાં મોડા
કાળે મેળોને મેળને મન રજા તેમ નથી.
જાણો મેળના રજા દવા અને તેમજ
છાત્ર કે મનુષ્ય એ મેળના આદિકાની
મનુષ્યના દવા, મેળના મોડ અને મેળના
મન દવા.

મેળ જાણે મેળ કહ્યું છે કે.

મનુષ્ય મરે અન્યનામુષ્ય જનમ
મનુષ્ય નો મન.
હાલ મનુષ્ય નમો અન્યનામુષ્ય જનમ
મનુષ્ય નો મન.

હાલ મનુષ્યના સંજકમાં નો મેળોની
સજાવ નીવળી છે
સાહિત્ય મિત્રો.
મનુષ્ય હાલ મનુષ્યનો જનમ મેળ

સાહિત્ય પ્રેમી દુરુબ્રામ યથેશ દત્તે એમના પિતાની પ્રિયદીપ્તિ અને તે વખતના પ્રમાણમાં ધનવાન વ્યાપારી હતા—વ્યાપારનો એમના પર ખેતને છર્જા—સાહિત્ય પ્રેમી હતા, પોતે સાફ તામના અને પ્રમ ગોપાલ સાહિત્ય પ્રેમીઓને એમને ત્યાં અજાણે જામતો “રશીદા” નામે રહાતી ઇજામતી તારાં એમને બહુ પ્રિય હતી અર્થાત્ હુજા મદમદે એ પુત્રકેતુ મુજરાતી બારીતર કરી, તે પોતાના પિતાશીને અર્પણ કરી પિતૃસભ્ય અમ કયું દર્શું દરજ્જ મદમદને પણ સાહિત્યનો મોખ જાણ પામ્યાંજ દત્તે એમના અનેક મિત્રો પોતે અર્થકથના પેરેરોડના અગવાચા જાના ત્યાં સાહિત્ય અને જાણી અર્થાં જાના, તેનું વર્ણન દમજા જાણ પ્રેમ પૂરું કરે કે મદમદે નાનકડામાં અને મરીકે સત્તેદમદમદમની

સંકટપ દત્તે અને રૂબરૂમોમાજ એ અર્થર્થ પવિકા લખાઈ છે, સાહિત્ય અને જાણ પરવે પતિ પલિમા અર્થાં જાણ ગીતની પ્રેમમય ધૂનમાં પતિ પલિન એક માથે ગી રહે એ પ્રસંગે અનેર્થાં છે.

સાહિત્ય સેવા.

એમણે પુર્જા સાહિત્યને “ઈજામતી માલી” અને જામાને સમર્થન કરે એર્થાં “રશીદા” અને મહેરુનિસાના પુરતો બેદ કર્યાં છે હિંમતપથામની જાણાં અર્થર્થર્થ છે એમણે “અમસન” નામે કાશી મલિક પતની રાજ્યાત કરી એક વર્ગે માણ વ્ય દત્ત તેમા મદાતમા એર્થર્થ રાહીના અર્થર્થ નીનિર્મય શુધિનાનું પોતે બાજાજ કરી પ્રગિર્થ કર્યું દર્જું તે મિવાય મુજામના

લખનાર વગેરે ઉત્પન્ન થયો અને “ વીસમી સદી ” ના સંપાદનથી પ્રેમપુષ્પોના સિવાય, નડીયાદના સ હર મંડળ સિવાય લોકો હોંસથી વચ્ચે-લોકોને શ્રેષ્ઠ ઉત્તર અને તેમને સાહિત્યના રસ તરફ આકર્ષે એવા લેખો લખવાના છે એમ ગુજરાતને અપેક્ષા હતી. એમની પ્રસંગિકતા એક રીતે વિચાર અવશ્ય થયો. એમ ‘વીસમી સદી’ના લેખો છપવ તિનાનાં

રેકૉર્ડ કરી દીધી હતાં આ રીતે યોગ્યકાર ને સુવર્ણ પદક અર્જી હતું. મુળકર્તા નામદાર ગરબી એ વિશે જોવા ખાસ મ માન્યા હતાં અને દાર્શનિકના નાતાલના અંકેનાં મધી નહોતો એ ચિત્રોને લીધે શૈક્ષણિક સમ- વમાં નેચર્સ ઝડ દલી.

આશાવાદી.

અને પાસે બેસનારાઓને ઉપરાક્ત કથનની પ્રતીતિ સ્પષ્ટ હતી.

એક કુરોપીયન બાપ્તિસ્ટ સ્વર્ગવાસીએ પોતાનું અખિય જોયરાખ્યું હતું. એ બાપ્તિસ્ટ રૂપરેખા પ્રમાણે સ્વર્ગસ્થનું જીવન મુજેલી લખ્યું રહે, એ નિર્માણ હતું. માત્ર કટોકટીને વખતે તેમને ક્યાંથી પણ સદાય ગળશે. સ્વ. હાજમહમદના કહેવા પ્રમાણે આમ અનેકવાર બન્યું હતું. એટલે આ પ્રારબ્ધવાદમાં સદગતની અટલ શક્તિ સર્ચ સર્ચ હતી.

“એ દીન પશુ વહી-જશે” એ હાજમહમદના જીવનનું લક્ષ્યસ્થન હતું. પોતાની સ્થિતિનું વર્ણન કરતાં બીજી એક વાત પણ પોતે સ્પષ્ટપૂર્વક કહેતા. કોઈ માપમાં એક દુષ્ટાર કોઈ સુખને જોતાજ “ક્યો ન મીર મઈ” એમ બોલતો. લોકો તેને આતો અથ” પૂછતા પણ તે કોઈને કહેતો નહોતો.

કોઈ મનવાનની પરમામથી આવેલી કુતવધુ બારી ઉપર ઉભી હતી અને દુષ્ટારે ક્યો ન મીર મઈનો” પોઠાર ક્યો તે પ્રત બાપ્તિસ્ટ જવાબ આપ્યો, “ સ્વલ ગ્રહ સો સ્વલ ગ્રહ.” દુષ્ટાર તપાસી આપ્યો મયે. તે મામ પણ છોડી ગયો. તે બાપ્તિસ્ટે તેના સંબંધીઓએ જવાબે ના દર્શાવત પૂડી તવારે મુલમો મયે. કે દુષ્ટાર વિધાનીની કલમને કહેતો હતો કે હું નિષ્પાપ અને નીનિવાન છતાં આમ કપારી અવસ્થામાં

આ મારે ? હે વિધાનીની કલમ ! તું” પડી કેમ નહિ ગઈ ? મનવાનની પ્રવ વધુ મર્મ સ્પર્શ અને કશું કે તું સાજો હોય તો શોક કરેલો મોગ્ય નથી, એ કલમ આવી તે આવી.

સદગતનો સ્વભાવ માયાળુ અને મીઠા-નસાર હતો. પોતાના ગમે તેવા વખતમાં પણ ક્રોધના ઉપકારનો બદલો વાળવા હમેશાં તત્પર રહેતા. કળા પર વાત કરતાં-કોઈ ચિત્રની ખામીઓ અને ખુબીઓની વચામાં એમને એક પ્રકારની મોઝ જણાતી હતી. એમના સ્વર્ગવાસ વખતે એક પત્રે લખ્યું હતું તેમ હાજમહમદનું પર સાહિત્ય રસિકોનું મક્કા હતું એ વાત અંશરશઃ સત્ય છે. “વીસમી સદી”ની ઓરીસમાં સાહિત્ય રસિકોનો અખાડો બંધતો.

બન્ને એમ કહેવાનું હોય કે હાજમહમદે વિજ્ઞાના મોઢમાં કેટલાક નિઃસ લેખો ફૂંચાયાં હતા. બન્ને એમ કહેવામાં આવે કે હાજમહમદે મોઝ ન હોય એવા કેટલાક લેખોને સ્થાન આપ્યું હતું. કે “વીસમી સદી” અનુષાંગિક પ્રસિદ્ધ હતું, હો તે હો, એટલું. મોઢકસ છે કે “વીસમી સદી” પ્રતિ સાદો. આકર્ષતા હતા. સ્વપ્રાર્થનાને તે દોંસથી વાંચના હતા. રસિકના મો તે નિહાળવાની ક્ષિયા કરતા હતા. આજે એટલું તો મનાય છે કે “વીસમી સદી”નું સ્થાન ખાલી છે. આટલી વાત માન્ય હોય તો સદગતના જીવનનો ઉદ્દેશ સ્પષ્ટ થયો છે.

૨૫૫૧:—૨૬૦ ઉચ્ચાન.

(મયા અંકના પાના ૪૦ થી ૫૩)

(૨)

ગાંધીજી કહે મયા ! તારી આવાળાં જાગી
રીશ !!! " હાથ મલિર " નાનું અમલ
પર એકમ અમલે જે કુટુંબને
ઠાકે આવીવાની મકનાની પ્રાપ્તિ કરે અને
પ્રથમ દયા-દેવો બેલકુર !!! આપો દરમિ
બીમાર કાપુર હાથ પાદ આગળ " અમલ-
ની ચાલી. " નહિ, જન " શાપુરની
ચાલી !!! "

બીજે દિવસે નિયમ પ્રમાણે કરતા મયા
આરી અંક કાપની " નરીયતી પૂરીયાં "
માને " વાલેને ત-કુરનીની " કુળી પર મીઠ
અસર થઈ. વગર ક્ષતિ જે ચાલી-અસરકારી!
બીચારી કાટેલી થમાનુ જેવી થઈ કષ્ટ-અને
દાને કટોરે ના પાનર વાલ્યા... પછી...
હાં કક્ષાપીને જેમ થવારનું પડ્યું પછી
તાં તે કાંઈ મુદતી આરી જરાક " લેમ
" પછી ત્યાં તે કાંઈ હાર કમ્પાઉન્ડ
જરાક " નેવા " નીરખ્યા નરીન અનિયમ
કેમ ખેડતા નરીએ. " પછી નવું બંધ શાનું "

એક પા મયા, મેચનુલ દરમદાને
મ (કાનુકે માનવંતી મિત્રનુ દલા-અસર
એકમનાં મ-મિત્રની " મુખે જાલમે મોલાં
મા લેખાં સારી લેખા...) કાનુકે અમલ
ગોકરે. મયમિત્રી-કાનુકે અમલ કાનુકે
સદ રેલા દલા—

" સવાજી ! " વરા પ્રાપ્તિને મળીને જાગર
કાપી " આલેકુમ સવાજી ! મારી નરાથી ઉતર
મળી. સાહેબને કહું જે બધું અસર થયું—
જાડી કુવરને અમલનાલા પન, પન, પન,
કાને કહું જે મયા મે કાનુકે મીઠા, જરા
સરમામ લેવા રીરા, જરા માડી મુકા એક
પન્નું પર રહી જવાથી અને અમલના કુ-
રાવા રીકાક કરતા મોડી રેર થઈ અનિ
આવી સામા—પન....

" નમર નામ ! વુકમ દરમાવમી. "

" તમ્હી મજ, જરા નાનું મોલી રેર
સ્થાપિત કરો તે મે થઈ અમલ સમમે

" મોવારી ! આ નીલે મગક ! (ક
મનવાં નહિરે અવરન પેનમે)

" મે મેં આડે લીધુ છે " મેં મેં "

" અરે એના રીર મેં તે એક મલિ-
નમુ અમલની અનુ મુખુ છે, મુ મોલી
૭૨ "

" મેં જા મોલા મેં ! મેં જા ! !
મેં લેરમી કિન આપેલ.

" આજકા જવાજકા " નાનકા " " જુન
મુલનાં !!! તારાં રેખા રેખા મારા મારી...
સોવાજી એકમનાં પ્રમાણ માનવ જરા

મહાના બેઠાઓ નનકરવા લાગ્યા—પાવન પુમગણ હવુ, હુ અને મહાજી, દરે હાથનેસ અને ફૂલી એ યેણુ માહોમાહે વાત કરતુ હવુ થોડા બુવાસા પડી બધુ ખુલતુ થયુ બીચારા એ પણુ ગરા બચકતો બચકતો—આ બીજો જમ્બેનો !!! રાત્રે અમને યકા થઈશ્યા તે ‘એકજી ભુલ’ કે ‘અનેક ભૂત’ અમે બધા જમા સુખી ત્યા જમતીયુ શુ પગા

‘એ મન્ના ! મકના ! એ મકના’ મન્નાની મધુ ગર્જનાએ મકની ઉઘેનો નાસ કર્યો એ ગાય પૂર રના નિદિને એ ‘થે રમે બાવ નીખરે હય કે મરત કયુ બની મમજી’ એ સિયનિમા ઉત્થાપનના દર્શન કરાખા

“એ ફીવા !” મન્નો કહે છે ? ફરનાજી જરાકો સામાન મૂકી રહ્યો આયો જાડી ! ક્યારનો ઝોગી થાણુ છુ ! જાડી ! જાડી ! બાકથી બોલયા

હુ મહારી હજુ મૂળ્ય જેમ યાપૂર પાને રવાના થયાં હતા તેમ એને પણુ રવાના નવા હજોતો હતો પણુ લાકને કંક જે એ મનિ’ રિચિયન નીનડી જ્યા સમજવરા લાગ્યો ત્યાજ અનિચોય દાખો હુઆરી મને દીનોજ કરી નાખ્યો, “એ મેરાકુડે ! બીજા દેતા ! ‘ઉરતુ નથી’” ચાન આરી કો વડ, નહિતો સામાન ફેક છુ બાર’ કી મદમ અદર ધસી મયે અને કુરુ થયુ માથેના જુદા મેમલે ના મળી લકાની હોમને આમ મમજાડિને “જીડે રી, કેમજે વે પામી રમનજ સવાહ મની કમ કધમી” પાનુ હોકશે માનો માને ? સુવાન લેવી ઉઘજુ દગે થવાની નીસાની મદાગ હોમજોને મન નાજ એક હાથાદગાલ્ય જોખાલો માનુજ એ- પડી ! જી નાખુ ‘મદિ દોમ્મી મટે રીસા’ મગે નહિ દટે મદા પોરીમને આધીન કામા આમને’ કાપનાની મદાવ ! ના ! પમુ મદામા આધી રિપા છે

છે કપલથી છેડે “સાનધાન તેમાર-થનાને વખત બાબો માળામાળી સાથે મારા મારી થઈ એક” મરતકી દાકમ “ભેજા ઉ ર આવતો હતો ત્યા-ત્યા-ત્યા એલે એકા એક જુમ મારી !

એ જીવીદામ રોઃ ! પણુ “સાર શુ આપી પ્લેઆ તમે ! “સાટેબજા ! વડી રોઃ” આ શુ ? મુખ બધ પાણુ

સર્વ જુવાનો થયો મિચારા સર જીવીદાસે કિવગિરિ જલેડે કરી-જુદા મેમલ અને મેના રાહેમજાદાઓ રવાના થયા મર ગીરીમને આત્રી આપી કે મકનાના ગ્રુમ થનાયા સમાચાર પોરીમને બહારી ફેશુ માપુર દાઝ અને મેરાકુડે પણુ વગર મારતા દતા તે પણુ આડી પ્લેઆ સોની સમાધાની થઈ એક વરની એકજી જમ્બાના બેનેક હાકુ-તયા ધિતેદાસનો અનત આ ધો એણુ સબજામ છે કે નીમેના વાત થોડા દિન પછી સર જાનાદાસ અને મન્ના વચ્ચે થતી સબજામ હતી —

“છેટ ! આટનુ કામ કયુ’ તોપન હાદ રપિયા આપો છો !

“અરે જા ! તેમા નુ નનાઈ કરી મદાર લેવે સારો મણુસ આમ કહાલુઆઈ કરી “ગર” નુ નામ ખગાન વરે ?

“ત્યારે વડી એમ છુ નામ કયુ’ ?

પેલા આપણા મુગઈના મે- વરના ભાહુત વડીએ રેન્ટ એન્ડ પેદારી દક કરાપો દતો તે વચુત કસ એમ કયુ-તુ “” !

“છેટ ! પોરીમને મીન—દમજાજા જાડ છુ મેમજા !

“તુ પચ મરીગ ! મારી માથે મરી મદ-”

“જે ! મદારી મેમા ! રી નમે કામ વાઝ વે- શદમ તમાગ પ- રી ! !

માની આપુ ' જવાબામિત્તે ઓરમાન માની મમતા પર સહેલ થવો એ ગાભામિત્તે સાત હતી પંતુ ઈત્તનમા અને પછુ સહેલ વસા લાગ્યો હતો કે અપા મહુદમતા અને સ્નેહની તે દેવી નથી જેની પ્રસન્ના હવા મારી છન્દા આકતી નહોતી આદિથી ઉઘો ત્યારે મારું દૃશ્ય લાગતુ હતુ અને નબળાથી માણુ ઉચ્ચ નહોતુ થતુ

૩

૧. વન તન્દ આન્યો, મનમા ચિત્તાર હતા વાન્યો કે મારા કેપિનો પ્રકાશ હક મો. હાની સુદ ગુ તો કે અપા અપારે પૂરે ત્યારે હોરતાથી કહી રહ કે સિંહ દર્શી પીઠાય છે અને સનાત નદિ અપારે જમના માટે ઉઠાડ ત્યારે ચીરકાછને જવામ આપી રહી અપા અપાર સમગ્ર જગે કે મર્ન પછુ વાલ મારી રહ્યા પિઠક થાત ગણ છે, એટલે મને પડે લાગતા માટેને તે સમયે દુ મારી નયન-પૂર્ણ વાતોથી તેનું દૃશ્ય વીધી પ્રકાશ એવી તો પ્રકાશ કે તે વાદ કરી મો હરી ચિત્તાર આન્યો કે તેનું દરરુ ગુપ્તક નેર્ન માગ હક્યને વસમા રાખી લખીન કે નદિ તેની જોકે પ્રેમ-પૂર્ણ દૃષ્ટિ એકે મીઠી વાલ એ નરીરી સુખી મારી તિના-તુલ્ય રહેતાના દુઃખ દુઃખ કહી રહે છે પંતુ લખતી આ નિર્ગળતા ઉપર માર મન ઉમેરતા પાછુ આ મારી કેવી ના હક મ આવી જાનમા મારા ચિત્તની પ્રકાશવતી ના મને પૂર્વ વિચાર દતો કે આ પદુ. સકાતા પામત અને લલિત પ્રજોક્તા સમાપા પાતી લકુ પા અને આ દમપા ના મલ મલ કે મારામ આપના પ્રેમને નાત નાતની અસ્તિ પા નાતી ના ચિત્તારથી લખત નર્ન નાત નાતી આન્યો કેપિની તમામ પગને પગને દીની થતી હતી હતી મનના મ નાત મ નાત

વ્યુ, અને મનાની કેપિનો ભાવ ધાગ્યુ ક્યો નક્કી ક્યુ કે જતાવ એકદમ મર્નના કરીન પછુ એવુ ન થઇ જાય કે રિવ પડી વાયુ આ કેપિની એધને ઉત્તી ન લઇ જાય, પરંતુ એવો પેર પાતોથો, અપાએ દોડીને મુનુને ઓદમા લઈ લીધો અને પ્યારથી લેરના કેમવ રસથી ભોળી, “ આજે આ દયો રિવળ કે વ્યા ફરના થયો હતો ? નાથ, જે મે તારા માટે કેવી સરી આરી પંકાડીઓ મનાવી છે ? મારો કૃતિમ કેમ એકલગુમાળ ઉડી ગયો મે વિગત ક્યો ? ના કેવી પર કેપિ કહેવો એ મોટા અભ્યાગાનર કે મુનુ અગોધ વાળુ છે સભર છે ન પોતાની મનુ પ્રભુ કરીરડી પડ્યો હોત અપા તેને માટે દોડીત નાતી મકાપ નાપ છા હવેની ભાનના પૂર્વ વિચારોને આધાન નથી હેતી અમે તેને પ્રગટ કરાતા નિ મિતે કેના ક્યા મન્દો ક્યો છે છાએ, હા પર ક્યો પ્રજાન નાપીએ જંચ, પરંતુ અમલ પડ તેજ મરો દ્યો રહ જાય છે અને તેજ વા વનાઓ અભારિત અમા પ્રગટ થાય છે મે અપાને નવો કંઈ અમ પામું વાતો કરી કે મર્ન હવાન્યો એ સભજાન્યા કેપિન શુધ લકાને શરૂ નદ્યો નદિ પરંતુ અત્યંત મમત પ્રવશ્ય મોલ્યો “ મુનુએ મને આજે નાતવ વનિજલ ક્યો પાનનગી આજેને પૂજ્ય કે તારી ની માતને માર્દ છે કે નદિ ત્યારે એ રોસા વાળી ન વાતથી જાણે મને તો મારને પાલ મે ચિત્તાર નથી નાતો કે મે મોને નાત મુ હોત પરંતુ અપામ વામનાનુ દૃશ્ય તે ચિત્તની આદ્ય મન ના છે જેના પન એક મનુજ આધાનનગરીમ પડે પડ્યા ભેવ-પરાનો આધાનનુ ત્રિસ પાલ તેને દગા ? હા આસતો કેપિની મારામ હતી નાત અપા નુ ચિત્તની અપા-અપા દમ નાત મ નાત

મુન્નુને મારી ગોરમાંથી છીનવી લીધો. અને
કદાચિત આ પ્રયત્નને અવસર હતો કે તેણે
મમતા પૂર્ણ રહેલી મુન્નુનું કબોલ-મુન્નન કબુ

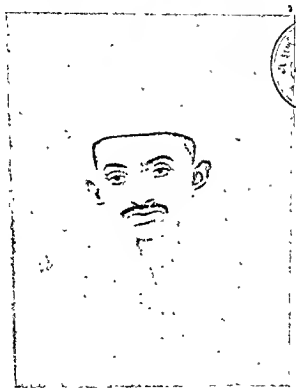
પ

શોક ! મદાશોક !! હું ક્યાં ગયોતો
હતો કે મુન્નુની અશુભ કલ્પના આટલા યોગ
વખતમાં પુર્ણ મર્ષ જશે. કદાચિત તેની
માત-દ્રષ્ટિએ બનાવ કાલને જોઈ લીધો હતો.
કદાચ તેના આત્મ-અવલુ જતુ-ફોલના ચિત્ર-
રૂપી શબ્દોથી પરિચિત હતા. જ મહિના પછી
બીલના નહેતા કે અંબા બીમાર પડી, અને
છન્દુએનીએ જોનાં જોનાં તેને આગામી
દાયમાંથી છીનવી લીધી. પુન તે ઉપચન
મરે તુલ્ય થઈ ગયું, પુન. આ બનેલું પર
વેશન થઈ ગયું, અંબાએ પોતાને મુન્નુ પર
અર્પણ કરી દીધી હતી. હા, તેણે પુન-રને-
લું આદર્શ રૂપ બનાવી દીધું. સીનકાત્રમાં
શરિ શેષ રહેતાં મુન્નુ મારે માત્ર
હામનુ ભોજન બનાવવા ઉતરી હતી. તેના

આ રનેદ બાહુલ્યે મુન્નુ પર સ્વાભાવિક-પ્ર-
ભાવ નાખી દીધો હતો. તે દલીલો અને ન-
દખતો અર્થમયો હતો. જ્યાં સુધી તેની મા જ્યાં
ક્યા ન બેસે ત્યાં સુધી મ્હોંમાં કાળિઓ ન ના-
ખતો. જ્યાં સુધી અંબા પંજો ન નાંખે
ત્યાં સુધી આટલા પર પગ ન મૂકતો. તેને
હોતો, વિદ્યવતો અને હેરાન કરી રેતો;
પરંતુ અંબાને આ વાતોથી આત્મિકરૂપ
આત્ર મનું હતું, છન્દુએનીથી પીકાઈ રહી
હતી. કદવટ જલપ્રવાહી સંક્રિત સુખમાં નહેતી-
સરીર કંટાળી ગયું હતું પરંતુ મુન્નુના મા
તાકાલના બેજનની ચિંતા તો તેને લાગેલીજ
હતી. હાથ તે નિરવાચ માત્ર-પ્રેમ દર્શ
સ્વપ્નચક્ર મળે. તે અંબાના રમણીયી દમણ
પાત્ર હૃદય મદગલ થઈ જાય છે. અંબા સ્વર્ણ
મુન્નુની આધાકુટ અને આલ-કીમ પૂર્ણ પીંગલ
થઈ ગઈ. હવે તો તે શોક અને નિરાશાની
હવન-મુર્તિ છે. તે દર્શે કદિ પગ રાતો
નથી. આયો પદાર્થે ચોખ દર્શે તેને કાષ
અટક-કાષ તાપ ન રહ્યાં.

ગરબી ગુરત

કેશ વર્ધક

(સેન્ટનો રાજ) ઓટો વિશ્વમેહીની હેર ઓઇલ (બગીચાનો બહાર)

અત્તર-ઓહીની

ખાસ ઉન્હાળીની સીઝન માટે
તેમજ હલેખને સાત પાડવાને
લેહિજતદાર કંઈ સંપર્ખતો

પાપરો

આવિષ્ટ દરેક જાતના
સુરખ્યાઓ—અટલીયા
પાચાગતિને પધાગના છે

પલિગ

ગામ ગુલબજળ—
કેપડાજળ

[દેવ મંદિરને શુદ્ધ રાખવા]
લાયક છે

શુદ્ધ આંખજાતુ નેલ

ભારસલી.

હેર-ઓઇલ વાપરો
ધાતુપુષ્ટીની માળીઓ
એને તેવી નળખર્મી દુર કરી

પુષ્ટી આપે છે
શુદ્ધ સાચા ભાતીના
સુરખો

આંખના તમામ દરોને
આગમ દરે છે,
ગ્રહ

અંદનતુ તેલ-ગુપ્તનું તેલ
અમ, મુન્ગલી, ખરજી તેમજ
ચામડીના મેળી દરોને
આરામ દરે છે,

શુદ્ધ મસાલાનું તેલ.

નામરહી નાસ કરાણે લીના, નરમ પડેવી નમે ઉપર માલીમ કરવાથી નળખાળી
દુર કરી તમામ કુખ દરોનો નાસ કરે છે. ને આજસ મજાછના ક્રમમા બહાદુર બનવા
ભાગ્યશાળી નીપડે છે

આ સિવાય અમારે ત્યાં દરેક જાતના મેન્ટ, સાબુ, દેશી અતરો, કેરા, કરતુરી,
ખરાસ, પાચન મલિન પધાનના કાલાસ સેપ્સુ મધ છુદક તેમજ જાળખ મળશે,
લાસા બીમરવાસ અરમહાસ દીક્ષીયાળા,
ગોતી બમર-મુ'બાઇ ર.

એક નવીન પાના બહાર પડી ચુકી છે.

બળવાન બાળકી.

આ એક

દિંડુ મેળો

વમર પાનો છે. પણ

સાર મનને ખેવાડી પડી જતી

જવાબ તે પાનો જુદી-આ એક પાળી

બેભાવક જનાં રમિત નાપચા છે એક વખત

વાચવા સીધી નો પગી કપાં મિચાપ કુપા નવી મને

પરિચ પ્રેમ માટે એક જાળખી આમબામ એ મિચા ના આમેડુપ છે

દમદમ પુરના-પાડ નોમેગી તામન પ્રુ જનાં બેમન કા ક વખ

ડી કખમીદામની કુપાની.

૧૩ પાચી જગદર પાટ, મુળા.

અમારા પ્રેસમાં છાપવાને લગતું દરેક
કામ મહેતુ સંકોચાય અને ઝડપી કરી
આપવામાં આવે છે.

સાચા પુસ્તકો, ગ્રંથાલીંગ, નેમ્બર
વેપારીઓને ઉપયોગી સર્વ કામ,
ખાતા હોલ કેસબુક, બીલબુક,
વિગેરે સરને આવે કરી આપવામાં
આવે છે; તે ઉપરાંત પેપર રોશનરી,
દરેક જાનના કાલસો, રોમ પાનાંની
નોટબુક, વિગેરે સરને
આવે મળશે.

પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ.

અદ્વાર ગામના
આરંભે ઉપર ખાસ
ધ્યાન આપવામાં આવે છે.

રોશનરી, બુકસેલરી,
રુલર શિશુઓને ખાસ મહેતુ
આવે સપ્તાય કરવામાં
આવે છે.

૧ નં. ૧૫. પાદમી જાનર રોડ, -મુંબઈ.

“ગરવી ગુજરાત”ના ગ્રાહકોને સુચના.

- ૧ નસા યનાગ મારફતે રૂપા કરી પોતાનું લલાજમ મળીને જી
મો-નનુ મગલ ન પોષ ખાતાએ સી પી સ્વચ્છ રેશી
નિરમ કપોં તેનાવી જમાડ ખર્ચ થાય છે અને રૂ.૧૧૭
પી પી ના નાણા બજાર મોડ મળે છે
- ૨ ગ્રાહકો પત્ર વરદાદમાં પોતાનો માત્ર નજર ધ્રુવવા
શુનુ નરિ.
- ૩ નુવાના જ્યારે તેની નીમતના મ્મય મો નધા
૪ નરદાદ મેનેજરના નામે નમે.

વાર્ષિક લવાજમ.

હિન્દમાં	૬-૦ ૦
હિન્દ બહાર	૭-૮-૦
જુદા નાલ	૦-૧-૦

મથાન રેશી -
“ગરવી ગુજરાત” જાગીત
“મરુત નમત નધી ડીત
વચાગી મળખ ન. ૩

ગરવી ગુજરાત.

માસિક પત્ર.

પ્રસિદ્ધ ૧ જી.

નંબર-હિંદવણ ગુજરાતીવાચ ૬૬૬૨.

અંક ત્રીજો.

લુનાઈ ૧૬૨૧ના અંકની અનુક્રમશિક્ષા.

કપર ડીઝાઈન- મલામા માંથીજ ચિત્રકાર રા રવિચંદ્ર મ. રાવ. ૨૧૧૫.
મુખ પુષ્પનવદીલા ચિત્રકાર. રા. રવિચંદ્ર મ. રાવ.

કાવ્ય.

૫૧૬

મારી માતાની મૂર્તિ (ભાવના) રા. પ્રભુદાસ,..... ૬૬
ગરવી ગુજરાત: રા. ડી. નમદ,..... ૬૭
ગરવીય ગુજરાત ગતવનારો (સાવિત્ર) રા. વ્યાધુ અ. મહેતા, .. ૧૦૬
હમારો દિન: રા. દેવગજ પરાધાર, .. ૧૦૭
શુક એ શિષ્ય તારો કે, ગ. મરિમય,..... ૧૦૮
રસિયા તે શું એજ? રા. રજુ,..... ૧૦૯
નવયુગ રા. ધુવધુ,..... ૧૧૨
એ ઝાળો. (ભાવના) રા. દત્તપ્રસાદ પ્રાજ્ઞાદર પાંડે, .. ૧૨૮
હિંદોધન, ગ. મીનામ લે સમી, .. ૧૩૩
સ્વપ્ન માના સૈનિકોને. ગ. કેમલ દુ. રા. .. ૧૪૮

સાંચ નિવેધ.

હારના પીઠાં પર પલેરે: હેલ્લો હમિયાર મનમન દેશકી, .. ૧૦૪
સ્વરાજ્ય સાંચ પી.

સ્વરાજ, ગ. દત્તપ્રેમ વ્યાપક, કાનેવર, .. ૧૦૭
દિનકુ દિનદામમાં અસહકાર: રા. કનેવાલ માલેપાપ મુનશી, .. ૧૧૩
પ્રજા-જીવનમાં રસ અને સ્વરાજ્ય: રા. મોરીનકે નોવરધનગમ બોરી, .. ૧૧૭
સાંચની સ્વરાજ્ય સાંચના ગ. અનુકર નમદ મકે પડ્યા
બી એ એવ એવ, બી, .. ૧૨૩
દુહુલિનાદ: રા. દમ્ભીભમ નોવરધનગમ ત્રિપાળી, .. ૧૨૭
સ્વરાજ્યમહારાજ: ગ. તુલિંદામ અ. વિજાદર બી એ એવ, બી
મેરીટ એટ મો, .. ૧૪૫

અદિત્ર

રસીયન કાન્નિનેા પિત્ર-વીર કેસરી કૈનીન હિંદવણ તુ મનીમ ૬૬૬૨ - ૧.૩
હુકી વાનાં.

ફરમવાવા, શ્રીગુત પ્રેમચંદ, .. ૧૨૬
પ્રાસગીક.

લોકમાન્યની સાદ નિધી. તંત્રી, .. ૧૫૮
નવદીપ (વિષ પદિય) રા. રવિચંદ્ર, મ. રાવ, .. ૧૬૭

અમારો આવતો અંક.

વાર્તા અંક.

૧૬ ડીસેમ્બર ૧૯૨૧ શુક્રવાર ચિનનગર ૩ શુક્રવાર મોન્સકો
ખ પૃષ્ઠ ૬૦૫૦ આવતો

સપ્તર્ષિ કુટુંબી વાર્તાઓ.

વક્ત્રાના ઝગપગ બગ કનિર કંઈ. નિન્દનાથ દાસિની મનોમ શાંતીમાં
લખાવતી બીજાઓ અનેની એક નવાગતી કાની અવળા આત્મકથા
છબે અલેલ અથવા એક જમ જે મોત લાવે છે અરબી સસારની પ્રેમ અને
દીવ્યશી બરી એક કલાણી આ વાર્તા અરબ સસારની ખાનદાની અને પ્રેમના
નિષ્ઠ ભાગીને એક તુલ્ય કથા તમારી પાસ ખડુ કરશે (સમિત) લખનાર
સાથના લાલીલા લેખક ગાંધીસાન

કુવ મિલન (નવિન) પદસાન ગાથાવા આજાપતી પતિ રિયોની બાથન પરિત
લગ્ય ચિત આ વાર્તામાં અવેખાવતુ છે લખનાર ૩ કાથાઓ દિ
પ્રમાણ ચિનનગર ૩ નિમિત્ત પડિત

વાધાર્થીના લખનાર ૧ મિત્રા એક વિષયની લગભગ નવાની
એક લખ્યને ઇતલા ૧ માગ કાથાના લખા વેળથી પ્રનિદ મોના ૩
છાટાવાન કાથાઓ નવાની લખ્ય પગ સારી મિત્ર

મકતની સકિત ૨૨૯ પ્રેમથી ઉભાની સલા લખનાર ૩ ૬ એમ નીવણ
કાવ્ય

સ્વેચ્છાની મત ના ની બી કથાવાની બાથન ૧૨૨
પાને કહે ૨ ૩ ૪ ૫

તરીકાને ૩ ૬૨૨ ૬ ૭

મારી લેખ (ગવ ૧) ન અવિન

પૃથ્વી અને આકાશનાં લગ્ન ૩ વિદ્ય

પરિમલ પ્રભાત ૩ પરિમલની ના ની મત્રા ૧ નામે મત્ર લખા ઉભા
ખજાવતી ન મિત્ર બાલીની અમા

મન્ત શુદ્ધી આશ્રમે ૩ નીલીમન્તુ અથી ઉભાતુ પ્રા

नवदीक्षा

चित्रपरीचय

लेखकार: रा. विशिंकर म. रावल. (पित्रकार)

भारतीय बीरे वीरानुं मृत मातलं मारुतम ना वन्दे क्षात्रा पाद मूचरी रहेते.

नवीन विद्यार्थीनां आ एक मानसिक विप्र है. सेवक एकाग्रता अने मात उद्यमना
तेना चार्पनीं मुख्य लक्षण कनेछे देशना वचनाने वाणीय भांकी मरदीवाली,
पवित्रता तेना व्यवहारना मुख्य अंगो गणायो. आ नवे दीक्षामा भारतनुं सर्वना
दिनन समारेलु छे.

ચિત્ર ૨]

નવદીક્ષા

૧૫ માર્ચ ૧૯૫૨ નામ

પ્રખંડ ૧૧.

જુલાઈ ૧૯૨૧.

અંક ૩૭૦.

મારી માતાની મૂર્તિ

પ્રજ્ઞા! મારી માતાની હૃદયગીતોમાં ચંદ્ર અને સૂર્ય વિરાજે છે.

તદયમાં પ્રેમ છે.

હિંમત ઉપર સ્નેહનું હાસ્ય રસુકે છે.

આંખોમાં ભ્રમિત મૃદુ યોગ ચમકે છે સાગર સમુદ્ર ગભીર આશીર્વાદન
તબોમંડળને અને દશે દિશાને. શાંતિમાં કુસુમે છે.

માથે વિરાજતો રત્ન-અર્ચીનું મુકુટ સમસ્ત પ્રજાઓની ઇર્ષ્યાનું કારણ
યજ્ઞ પદ્મો છે.

આસિંગતની હૃદયે હૃદયોને વિસંગવે છે. ચમત્કારોનું મહાકાર બધા દેશોને
પાદમેશામાં પ્રવર્તાવે છે.

આપી સર્વોગ મુદર માતાને હું પ્રજ્ઞામ કરું છું. અને તેને પરિજ્ઞામ
આપવાને મારે પ્રજ્ઞા! હું તને લક્ષ્યાવધિ પ્રજ્ઞામ કરું છું.

પ્રભુદાસ.

ગરબી શુદ્ધિ.

સ્વ. પ્રેમ શૈલ્ય અલિપ્ત હૃદયે નર્મદ.

જ્યે જન ગરબી શુદ્ધિ
જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ
હીરે અમલ્ય પ્રભાત

પ્રજા પ્રાણે જાળ્ય કુસુમી પ્રેમ મીઠા અમલ
તુ બાહ્ય ભાવ મલિન અહીં પ્રેમ ભાવની રીત-

હીરે જન ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

હીરે જન ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

ક પ્રદીપ્ત શિખા મલિન ભાવે પ્રેમ મલિન

તે મોહાવરે દાગે જો પાંચ રંગ રંગ

કે સંવેદના સાક્ષી

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

રંગી જો મુખના લુહ અમલ્ય, રંગાશર સાંચ

પરંતુ ઉપરથી કો પ્રાણે, કે વ્યાગિત જન-

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

તે જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

ગુણ મહાત્મા મોહ અમલ્ય ગોળમે રીતી માર્ગે ગત-

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

જ્યાં જ્યાં ગરબી શુદ્ધિ

અમદાવાદનો દર્શીશી આશ્રમ

ગરવીય ગુજરાત ગજવનારો.

જન્મનાર - ૨૮ આષુ. ૨૫, મહેતા.

આ ઉભા જાતી દામી ભાગ્ય
મગની ગુજરાત મળત હવારો.
અખુદક મગનો અનુભવ અભાસો.
તે જાન અંકાર મ હાવનારો.
ભારતનો નવ દેશ તે ઉન્નતો,
સ્વયં દેશ અંકુશ શીન્નો
ઉભો ઉભો ઐતિહાસી સીનારો.
મનામુદ લખેલી જગાવનારો.
મનામુદ મુઠામાં મગની મદાવે
રમ રમમાં જગવના એત વદાવે
ભારત જગાસ કરજાવનારો.
સ્વયંભવ દરદીવ દીપે રથાવનારો.
પૂર્વના પામે ઉભા પાદી ખડકી
પશ્ચિમની છેલો મરે યાર પટકી
અ રમિતથી પાપો પૂરી ભાગવનારો.
ભડકા કરી અન અમાવનારો.
દર્શીશી આ દાન મેરો છે દેશ.
અગામ્ય પત્રો-સ્થાને ઉગરવા
હાડે ઉપીર માંમ રોમવનારો.
મગી જીતી જાતી જગવનારો.

ગરવીય ગુજરાત ગજવનારો

૧ પતિત

ગુરો એ શિષ્ય તહારો ડો.

ભૈ.વી મઝસ.

“ ગુરો ! એ દિન તહારો ?
 “ લનાં ગાન્ધો ભાવે ડે,
 “ ગવા જન્મ્યા છુનાનાવી
 “ જરે એકે જાણે ડે
 “ નામિયો વિષામિ
 “ જાળા આંજળા જાનિ,
 “ એકિ જાન મહુ દે
 “ મનુ મન્ને મત્તવે ડે
 “ મનાનન મઝુનિયા જાનો
 “ આપા નયો ને,
 “ પગણુ પગા દેરે
 “ કમની વેદી જાણે ડે
 “ કમ અર્ચવની
 “ પુર્વદુતિ અપી અપાવને,
 “ અટો ! પતિમના
 “ મન કામના મિદ્ધિ જાણે ડે.

“ પતિમના પતિની ”
 “ કાદુના ” }

“ પતિમના ”

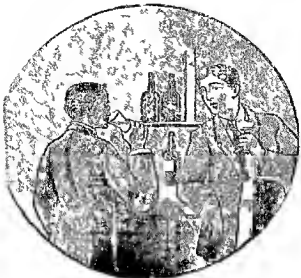

ડોપર દાનિપ્રભાદ મચ્છાન દેસાઈ

દારૂના પીકાં પર પેહરો.

અમદાવાદની પીકેટી મનો ચિમનવાદ દેવાણ.
 નાનકાગાઁઁઁ, મીઝાના ઉપરીઁઁઁ અને ઘર પછીઁઁઁ મુ મુ?
 એક બદારૂપીયાની અદભુત વાત.
 પીકેટીઁઁઁઁઁ મરતી દારૂ પાવો
 મીઝા પડ પીકેટીઁઁઁઁઁ.
 આખરે દારૂપીયા પેહેરો બન્યા સાગરા
 પગલાં.—ડોપર દાનિપ્રભાદ મચ્છાન દેસાઈ (અમદાવાદ)

વિવરણ રા. નંબર ૨૦ મ ૨૧૪૨

શા પંતિ

આના માફુમેને એ લોડોની નાતવાળા-
ઓએ, સળઓ કની, મીસોના ઉપચી-
ઓએ હામ પચી પચીએ આપી
દર ધણીઓએ દર ખાલી કબલ્યાં અને
સમજાત પ્રાની નિરૂદ જઈ મમાજ શુદ્ધિના
ત્રાયના વિખરપર ચાચી પ્રાજાનોએ એમને
અને એકો બહિષ્કાર એ

સીએ આરોવાદ દેા લાગી મહત્ત્વા
માધીનો જ્ય થાન એમ પ્રબુ પામે અત ન્ણુ
પૂર્વક આચના ગતી હતી

પીયસાગાઓને દમે પેલંગની અલગ અલગ
એમના માળમે ફસા રાની ગયા ઉપા-
દાત પીસાઓએ એમને પેઆ ના આપ્યા
આગી રોવાના મદ ની રેલસા ન
પાયાગની દેવની એકી ગયા મા માત્રી
નોછ ગુપ્તિ પીયસાગાઓને નેપી

જુના અમિને કે નામીઓ પહેલાકરી ના
કાતી ત્પાએ એમને મહત્ત્વા પામે રાત એ

એક નિરસ દાગીઆઓ કહેના આગ્યા અમા
થોલી રાપીઓવાળાને દેખા ત્પાથી મારો
તે દિરમથી એકે ધોગી રાપી પહેરી એ
નિમ એક ફાર્ડીનાએ બંને દેખના આગ્યા
આગ્યા પછુ દુ ગમેા મદારી સાથે જામ
ગતા ૧૦-૧૨ ગત્યમેવકાને માત્ર પડયા
ફિરરજાને નેપુ આગ્યા એ દાર્ડીનો ધરમે
મે ગત્યમેવકાને રાત પીનાગની સ્વતન્ત્રતામા
અપન ગત્યા માટે તથા નાગીઓ દેા
નુ માન ગત્યામાટે પ નામા આગ્યા નાગીઓ
પાસના આગ્યા નામીન નાતી ચાચી તથા
મેગે બનો તે દેા નથી એમ લાચાથી
૧૫-૨૦ નાગી આરી દેદ ભાગની એ
ધુની ગયા

કાચી કેદમાં પડનાર ભાઈ હુડીયીંધ - ત્યાં
ચુનીયાવ આત્મારામે દડ કરી. એક બહાર-
પરીપો એમની સાથે એકબીં દતો તેનાં
પોલીસની ચોડી છતાં કોઈ વચ્ચે દગલુ કરી
મધુ. ચુનીયાએ એને પોતાનું ધાનીયું બાંધ્યું
કાઠી આપ્યું અને આખી રાત મનઃકાંક્ષા ગાંધી,

એમના સિદ્ધાન્તો, અને મહાનિષેધની તથા દેશ
સેવાની અને સ્વરાજ્યપનીજ વાતો એમણે પોલી-
સના માણસો અને બહારપરીયાઓની સાથે
કરે. બહારપરીયાના મનપર અને પોલીસના
માણસોના મનપર આટલાથી આ ભાઈઓ પર
મજબૂત બંધનબાવ ઉત્પન્ન થયો. બહાર-

વટીયા એમનું ધોતીયું ખાઈું આપનાં લાગ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે. મહાત્મા ગાંધીના તહે મે આણસો હોવાથી હું એ વસ્ત્ર નહીં લઉં. પણ સુનીયાસે એ પાછું ના લીધું. સુનીયાસે પોતાની માને કદામું કે “તું આજે લાપશી ને ધી જમજો; અને ઘરનાંને જમાડજો આજ મહારી છંદગીનું સાર્થક થયું છે.”

આ પછી પેદેશ ભરનાર ૧૦-૧૨ ૨૪૫-રોવકાને પાંદ પીનારાઓ તરફથી એકો વત્તા માર પડ્યો ખબર કોઈ ઠગ્યું નહીં. ઉત્તરું કામ પર આવનારની સંખ્યા અને તુરસ્સામાં વધારો થયો. પિંખા આળાં પરનું મકકમનાપી અને હલતાથી કામ નિયમિત પસે ચાલ્યા કથું તેથી આ ચાર પાંચ મહિને પોર્સ પામ્યો નરમ થયા છે. પંદિ વેશ્યાનું નવી જેવું છે અને ૨૪૫-રોવકાને આજ કાસ કામમાં ખબર મેદેનત નથી.

દાક, તકા, બુખ, તરસ પગેરે કુખો વેળિ સ્વપ્નેવકાએ જેવું મારે પંદિ કામ કથું છે અને જે જે વિપત્તિઓ વેડી છે તેજ પ્રમાણે બધે પંદિ અમદાવાદ અને આસપાસનાં મામિમાં બન્યું છે. માટીપેડે હરનાર, ખુરશીઓ અને કોચ પર બેસનાર, આનસન કુટુંબના, સાકસવા ઝાકસાઓએ કેવળ અરેક પ્રીત્યે, પુગમાં, મહિન કથો, એક પોસિલની માકક, પેદેશ લયોં છે. કુલિન અને તુકમળ રીઓએ, આ કુલિન પાનાવરણમાં, અધોધમ પ્રક્રમે અને નરેદના શારીરિક વાસ વેડી રિંગતો કરી છે !

કેવળ પ્રત્નરે પાંચી જાન મગે છે એવું માનનારે ક્રેમનું જે જાન દારને પંદિ પેદેશ ભરનાં એ પ્રક્રમે મેળવ્યું છે તે જાણી મહિન થશે ! પરનું આ વિવિધ મારે દવે બંધ કરનાં વેગરે.

ચાર પાંચ મહિનાના આપો મેપેલનું પરિણામ ? પરિણામ ખીલું થું હોઈ શકે ? દબરો કુંડોએ આજે સુખી થયાં છે. પ્રત્ન-જનોની અને કામ કરનારાંઓની પુષ્કળ આત્મ શુદ્ધિ અને આત્મોન્નતિ થઈ છે. મહિને ૧૦૦, ૧૦૦, રૂપીયા કમાનાર, દાકમાં એટલી ખુવારી કરતા કે પે પછુ બચાવ્યા ચિવાલ ઉપરાં ૪૦૦, ૫૦૦, રૂપીયાનાં દેવાં સમ થયાં હતાં. એવાં સોંકડે કુટુંબો દેવામાંથી મુક્ત થયાં છે અને આજે ૨૦૦, ૩૦૦ રૂપીયા રીલીઓ થઈ છે. રોજ રાત્રે વણા ખુરશીને જાગરો આગળથી અને મરેશમાંથી ઉચકી લાગતા પડતા તે સંપાદાન થતાં રીપા યેર આવે છે અને આજ બધાં સાથે નિરાંતે બોલન લે છે. એક કાળે જેઓ રાજત દાંડીયા હતા તેમ કેસાક અમારી સાથે પેદેશ ભરવાનું અને પોતાના ખીજ આત્માગીઆ કરા બન્યુંઓ ને મુક્ત કરવાનું પુષ્કળ કાર્ય તન મન અને ધનથી કરે છે.

હરેશ-સાંજે પીઠા પર ત્યારે કામ નેદાનું ત્યારે હું કાંકરીયા તથાવના મનોદર અને શાન્ત કથોએ કરવા જતો હતો. એકાન્તમાં ત્યાં ઘણી વાર કંષર આપના કરતો. “પીકરીયા” ચાલ્યું ત્યારથી કાંકરીયા બાએજ મેડે વેગ પામું છું. દગામાં એ સરસ પુખ્ત પીઠું તે મારે મન કાંકરીયાથી થળુ અપીક છે.

કથોમાં અને બધાઓમાં જે મિત્રો હયાં દવે તેમના વસ્ત્ર, પેદેશ ના અબજ અને અજાન દેશ બન્યુંઓમાંથી એ પંદિ વસ્ત્ર ખાદ મેડે વણ મિત્રો હયાં છે દાકરે બાકો, દેક બાકો, આરેક, પારીત, અકલ, વેદેસ ઝાગરી પગેરે બાકોના અનુબર અને એમનો અમુક જાન મેળવ્યું છું.

જે સમયે અપગન્ધો, મારામારી અને ધમ-
પણાક આપનાં ત્યાં આવે શમજી, સ્વર્ગમાં
અને જ્ઞાનની ચર્યાચો મેલે છે. જ્યાં
બીજાએ ગીતો ગવાતાં ત્યાં કોઈ કોઈ-
વાર તુલસીકૃત રામાયણના મીઠા દુહા
ઓ સંસકારાય છે.

પ્રભુને ષડિત પાવન કળા છે અધમોદાન્ક
જમી કલા છે જેને પ્રભુનું માનિષ્ય મદારા
જરમ ધ્રિય મ્યજ કાંકરીયા તળાવના કિનારે
કે કુલેમાં ન્હોતું મળતું તેણે મદને આ
સત્યપુર ને તારને પીઠે, કામ કરતાં કરતા
કામિત પ્રાપ્ત થતા છે !

નવયુગ.

સ્તંભાર:—૨૫. 'બુદ્ધભુદ્ધ.'

રૂઝભૂતિ ઉપા શુભી પ્રાપ્તિ પદે,
રૂઝાં સુખદા નવરંગ પૂરે,
ધન ધોર નિમિર બદ્ધી દરે,
જન આંતરમાં નથી આસ પદે.

જગમાં જગમી. દરિયાં રૂઝિયાં,
પરો કિલ્યાં કંઈ જીવનના,
જનનીતુ દિનાથ ન લેય કયું,
સદુ આણંત અર્થ સમેત પદું.

જનજો ભૂમિ કાલ રૂઝે પૂરના,
અભિ દાપ ગલી અરીને કમળા,
હાં મલકે આ રૂઝે કાલે સુખે,
પદ્યુ પદ્યુ રૂઝે આરંગે ને.

જન આંતરને ઉદ્ધોષ દરે,
જાણી કાલે આભરું મેરી રૂઝે,
સદુ બધેન કુર દરે રૂઝાં,
જાણી વીર દરે પદ્યો બરો.

હિન્દુ ઇતિહાસમાં અસહકાર.

લેખક—૨૧. કનૈયાલાલ બાલકૃષ્ણજી મુનશી,
(નિઃસેવિકા મુંબઈ હાઈકોર્ટ.)

અસહકાર. કાષ્ઠનાગને પ્રત્યોક્ષાત
મદાતમા ગાંડીજી આગે આપે
તેની ઉચ્ચમાં ઉચ્ચી બાવનાઓ અત્યંત
છે તે હિન્દુ ઈ. તેની રસેગમા આપેનો
હિન્દુ ઈ. તેના શબ્દે શબ્દમાં
હિન્દુ બાવનાઓ
દેખાય છે. તેના
દરેક કળાંબમાં
પાંખનાં મદનપા
નગર મહે, છે
પરમમુનિષ્ઠ
બાવેથી બેઠેજો
તેના વાવને
વચ્ચે હિન્દુ
મનુષ્ય આગેકા
ગંધનાના મોના
પરમે તે બાવ
નાઓ પ્રગટાયે
છે, અને તેમની
મહાથી પાનખી
પરિત્યાગ મુદને
મંજુગી રાખી
કેરેજે માંતોજ
આમાનાં મંજ
પ્રાપ્ત છે. અમ
દશર આપી એક બાવના છે—જાતની
જાનના હિન્દુ મનુષ્ય છે
દેશમા દેશવથી પગમુનિષ્ઠ મનુષ્ય
જાતમાથી જાવાના માં હિન્દુ મનુષ્ય

આ પદેજો પ્રપત્ત કર્યો નથી. જ્યારથી
સિદ્ધાંત શબ્દે કરેવા વિન્યના પરિણામે આ
શ્રુતિને બદલે માનવા શાસ્ત્રો ત્યારે આપાકો
એક મકે પ્રપત્ત રચાપુ તે છુ છે આપ
અમુગની પુત. ગ્યાપના કરી. જ્યારે પ્રપ

૨૧. કનૈયાલાલ બાલકૃષ્ણજી મુનશી.

એવીવાના પા
સપકારી વિરોધ
ઓએ હિન્દુ
સરભાગ્ય કરે
માણુ ત્યારે શુભ
મળાએ—જ્યાં
નકકી નથીનેર
અમુગપ્રપા ઉદા
કેતી મદદથી
આપે સરકારે
દર કપો વતી
પ્રમુખમળ વચ્ચે
સામાજ્ય હિન્દુ
ગ્રામી પર ગ્રામ
દર્ગ તેની મદદ
નિમે વિનારા મા
ગ્યા ત્યારે અને
મદદમાઓએ ને
દશાની નામી આ
મદદ મામાનાનાર
જ્યા નથી વચ્ચે શાખી કાળના અમ
અનગમા અમાક મદદે પણ નેમની મદદ
ને રચવ જ ન પાંખાએ ને મમાક પ્રગ
પદા જ નબે અમેદ મનુષ્યના અમા

કાવ સુધી સાર્થોના સમાજને દરજ્જા નેનુપી નાખ્યો હતો.

આ પ્રેરણા અસહનનું એ- ૨૧ થી હજુ ધર્મને ધર્મને બદલ કરના ધર્મચૂરારી ગણ્ય કનાએના પાસાથી સમાજને ખસાડવા તેમજ અનામતી નેને બાદ વધુ દરજ્જા આપવાનિર્મિત નાખવા જે પ્રેરણો થવા ને આ થતો ત્યાંયાત અને આત્મ્ય પનાયતની સગયાના સહયમા જેવાં અને હજુકાલુ માણુ જે

તે સમયના અસહનરીના પ્રયત્ન એ દત્તો કે પાપર્થી ગણ્યોની અત્ય ક્ષેત્ર અને તેમ નાનુચિત હતી કેરી સામાજ્ય અસ્તેષા, નીતિને ધર્મમા રાષ્ટ્રને મીન તના પ્રતોગા હજુસત ન્યાતરીજ આત્મી આપારિત પ્રિયોઆ, થમના ગત્ય ગણ્યમા સજના જુરમેને માય ચરાવા કુદામા પ્રાપ્તીની હજુસત ગણેના ગણ્યતની કે મામના પનની જેતી ગત્યપત્તા પર છડનાગ અને તેમ થઈ, મામે તેમ કુદે કે હજુ તાપે પાણુ આતગ્યાતન તેને તેજ પ્રમારો અને અને ગત્યપત્તાની જાનેરીથી સમાજ કમચાત નવર કે સજના ભટ ન અને તેરીમજુત પામે આપવામાજ મખકારીન દિન્દુધાનની કુદિ નવરાજ હતી અને આ પામે બાધક માટે કરે પ્રાતના સામતેનો ઉપયોગ કરાગા આ થો હતો રાષ્ટ્રીય દરજ્જા એકુ વાત્યવન દુગુ કરામા આ કુ દુગુ કે પત્યવનનો તેમા પડજાયે પસ દેસમા આનો નહેતો લોમ દિ એમજ માન્યતા થતી અર્થ એ અનાદી રાષ્ટ્રી તેમની પ્રનાવિનય નાથી આસી જે તકથર ના, ને તેમા રાષ્ટ્રીય ગત્યપત્તાને ગોના સ) રીજ નહેતી એનુદત્ત ગત્યપત્તાથી નીનાય, એને રિ રીય રીની રિનામાજ વજુ જજુ, પતિયામે ગત્યપત્તા રેતુ અસહન નોયો સવલ થોત ન દિન્દુ સમાજ સજમને માર

આમી ગરીવી તે તદ્દ મી સુધી હતી ગત્યે અને એ ઉપગત દિન્દુ સજનુના પતિય એ રી આરી રીતે સસાર્થી ના થા કે પત્ય સજાને ગણ્યાને માટે તે અને અનિયો પ્રતિન કરેતો ગ્લો નાનક, કપીરને તુમગમ, અણુત ને કિસાજ એ આગ્યોના માન તગપાજ હતા

પણુ મધ્ય પ્રાચીન રાત્યપત્તાએને સમાજ છડના નજે કરાગી દાતત ગટોની તેમને માન પમાજ લેરેતો હતા અથેજ ગત્ય સજા જેમ આપણા અમાને અસહન આપુ છડના-જાવાના રિનિય પત્યુદી, રિનિય આવાર ને રિમાનો પ્રથમ કરે જે અને રેગમાનુ બધુ દાથ કરવા અર આપી થવા મધે કે તેમ તે સજાએ તટોલી હતી આથી દિન્દુઓ આ પ્રકાર ના અસહનરી પીતાના સખતરી રરધાના જામરી ન્યા, અને પામે નીમે પીતાની કુદિરી ગત્યપત્તાની એએ કરી વજરામી ગત્યપત્તાને દાથ ન્યા માટે વસારે પ્રાત્ત કરાગી જર નાથી નહિ

આ દાન્યથી મુમરમાન ગત્ય દત્તો તેએ દિન્દુઓના છડના નાગેર હતા, તેમની મરુતિ અડાત હતી, તેમના સમાજનુ રાષ્ટ્રપ અભય હતુ તેમની નુપમાના ને બાતના તેમ ને તેવાજ ન્યા અને, સજા એએજ કેજા રીએ આપાજુ જગરીપણુ મિલ દગા માદુગુ, આરેએ એ ત્યગત્યને માટે આપાજી નાસવનીના પોમારે દગામાપર સજાએ આપાજી બારાનાનો ને પ્રચારીમજો આપ રી નનુતિ ને આપાજે સર્વ નિર્માન કે એસ રિચગ આપગા ગત્યમા પેત એ સજા અચોચ એવ તો થવા તાસ, અને તાસ આ જગા પ્રાત્તને પતિ તમે પત્ય રાસ તજ આદેને અસહન ગરી આપો આપેત નનમસાજ રેતી રજા પાસ ન્યાજ નુપમાજ ને નગમ આ દેગમારી નવર સ જાસ

પ્રજા-છવતમાં રસ

અને

સ્વરાજ્ય.

જાપનાર-ડા. ઝૌરીસંકર આવરજનરામ જોશી.

ક્રમશઃ પ્રજામાંથી માનવ-મોટી કન્નડ
અદ્ભુત તરતો નેતા અને પૂનર્ગી
મોરમની મરનાનો હનિદામ મૂળી મયો
ત્વારપછી પ્રજાછવતમાં એવું અદ્ભુત નવ
વિશ્વાવનાર શોધ-મોટી પિરત પુરુષ સમવર્તન
જેવો પ્રકારો છે. એ સિવાય પ્રજાછવતનો
સર્વ હનિદામ ક્ષયવત સાવની અનુભવિકા
નવો છે ! મદાજી સિધીઆની આઠમાન
પ્રતિબિંબ જેવી શુદ્ધ આત્મ જેઠા સિવત
રખ રખ પાછા રખી અને ... છેવટે
પ્રિયમને મૂળી માણડું પડ્યું એ કાળુ દમ
ત્વારપછી પ્રજાછવતમાં પુનઃ વ્યવસ્થા નહિ
મિડાજી મિદામત પડી, પાગલા જન્મનિક
અંકામત બધે મુનજમાન રમનીને માગ
કની જેવો માણ્યો નેત્રી વીમામ ! માળા
ત્વારપછી પ્રજાછવતમાં વિનય થઈ છે ! આજ
દયે પુરનો નવો પર્વ કેજાય છે. પ્રજાછવત
માં જે અદ્ભુત રમ દતો અને જેના
મામવથી પ્રજાછવતના આજરો તે વર
શુદ્ધ આત્મસંકારનો દવે પુનર્જન્મ સાવ
છે ! પુરવની અસ્તુનિમાં એક મદાન લેવા
દતો તે અસ્તુનિ છવતને વિશ્વ આલસ
કર્તા સવર માનની

આજ અંકુનિમાં પ્રજાછવત વિનયજ્ય
સી રીતે રહે એવો ... વિશ્વ અવધી કહેવો
છે. રૂમી, રહિમ અને કાપીએ જે પુરોષમાં
કહ્યું તે હિંદુછવતમાં જન્મથીજ લગ્ન સન્ન

દતો એવો અવર સ્વર દતો કાઈ ન દતો-
રહિમ અર્થશાસ્ત્રને વિદ્યાત દેરવે છે.
અર્થશાસ્ત્રને દત્ત સાથે કામ છે આત્મા સાથે
નહિ રહિતને કહ્યું. દુનિઆની ઝવેરાતથી ન
ખરીદી મકાય એવું અમર્ય અને આત્મા
છે દત્ત એવો આત્માની કનિષ્ઠ સ્થિતિને
વિશ્વ છે કાપીએ કહ્યું, ' આત્માનો
વિશ્વ એટલેજ છવતકમ પ્રજા મનુષ્યની
જો છે એ પડ્યો સાથે હોય છતાં એ
પ્રજા વધી સ્વરાજ્યની ભાવના પ્રજાતત્વ
પડે છે. પ્રજા જેટલે અરી મદાનપુરવને
સમજ મો છે તેટલે અને પ્રજાતત્વ સાચવી
સકે છે ' રૂમાનો સહેમો પુરોષના બપ કર
દંબ રિપે દતો. પુરોષના જે બપ કર દાખિ
છવતે આજ સંમુનિ પર અસર કરી, એ
અમર્યાથી બચતોજ આજ મદાન પ્રજા
છે પુરોષના અસરિત સંકારથી પ્રજાછવતમાં
અ-સર પડે, અવાર સુધી જે કહે હિંદુ
મદ આજ મદ લગ્ન નેત્રી આત્મા પડી પડી
એક શુદ્ધ-અવધામા હિંદુ-અમળી રમ પોતાની

શુદ્ધતા રાજવત્ર તથા પ્રજા ખેડ
એકે તથા રેશનું રાજવત્ર તેની
સાથેજ ખોવાઈ જાય છે. પુરોષીય પત્નનો
દમવો હિંદુઆતના પર પર દતો. જે
ધર અમર્ય કેવનો વિશ્વ એક દેશની
અજી મિત્ર છે ! દરેક આજ્ઞ સમજવો કે
એવું નવા કામ નકામું લગ્ન ' દરેક ખેડતને

ઘડીભર શહેરની યોજના સાથે આમડાંનું જીવન
જુઓ લાગ્યું. સ્ત્રીઓએ સુંદર ગોરસ શુભાભ્યાં;
સ્વચ્છ ફળીઓ શુભાભ્યાં; અને કવિ કાલિદાસની
પેલી મનોરમ કલ્પના-સુંદર ફળીઓમાં રમ્ય
નૃત્ય કરના મનુરની-નિષ્પળ મઠ ! હિંદુસ્તાન
પર વિદેશીય શક્તિ ન હતી. હિંદુસ્તાનના
દરેક મુઠમાં પણ હતી. અર્ચન જીવનમાંજ
ફેરફાર હતો. જે પ્રજાએ 'સુંદર' ને એક
'આદર્શ' સુખ્ય હેતુ માન્યો તે પ્રજા બહી મઠ
કે સ્વરાજ્ય એટલેજ સ્વાધીન સાધના સુંદરના
રમ્ય કેલાસમાં જે વસ્ત્ર ન હોય તે એ
શાખ બારણુ કરે. પરંતુ અપારપક્ષના સ્વેન-
શિખર પર એનો દ્રષ્ટિપાત પણ ન થાય;
અનેક વિદેશી સત્ત્વેને સાધ્યે અને જનાં
ત્હેની સાંનિ એ નદિ; સ્વચ્છ પ્રવે
ઉદાસીનતા; મિત્ર પ્રવે ઉદારતા; શત્રુ પ્રવે
સમા જીવનમાં અદ્ભુત તરત એટલું કે
પાન'તી ત્હેની પામેજ રહે; અને જનાં
જીવનનું દેશ એકજ અને અડગ ! જે
મહાશયનું મુઠજીવન આ આદર્શ પ્રમાણે હોય
તો સ્વરાજ્યજ છે ! અર્ચનજીવનમાંથી જગાડે
આમ્યજીવનનો આનંદ જુદાઈ મધે અને
લીમડાની શીળી હાંથમાં 'દિલોળા' દેતા
ગામડીઆ પોતાના તંત્ર દોઢીઆ હોપી સાહેર
તરફ ફરવા લાગ્યા ત્યારેજ 'હિંદુસ્તાન મારે
જ્યા મરીખી અનિવાર્ય' જતી ! સુખ્યના દરેક
માળા પાંચેજ હજારે કંગાસ પડ્યા રહે છે.
અર્ચનજીવનને આમાન્ય પેદાશુધી વિકાસપ્રતિ-
દોરવાની પ્રતીન આપ'સરકૃતિને રથાને
અસાધારણ શાહુકાર અને અસાધારણ ગરીબ
એવો વિષમ પંથ સુરોપના પવન સાથે આપ્યો
ત્યારેજ પૃષ્ઠિપ્રાધાન્ય હિંદુસ્તાન મારે મરીખી
અનિવાર્ય' જતી. આમ્યજીવનના ભોજે શહેરી-
જીવન બન્યું; અને આપ'સરકૃતિના ભોજે
પશ્ચિમનો અસતોષ આપ્યો; અને સ્વરાજ્યના
ભોજે નિર્માસનાં સાધનો આપ્યાં ! આ એક

એક પાન વિનાનું વાદ્ય હતું કે આ બાસ
શ્રદ્ધ સાથે કાન્સજપાનના કપડાં કરતાં હિંદુ-
સ્તાનનું કપડ સાદું નજ લાગ્યું. હિંદુમણીનો
શુભ ગોરસ લેતો હાથ ન્હાના પાલામાં
પડ્યો ! શિવાજી પ્રતાપ અને અકબરનો દેહ
બાંધનાર પોતાના બન્ધ્યાને 'નેકાદાઈ' વિના
બહાર ફરતો જોઈ શરમાવા લાગી !

એક માણસ અચેજ ન જાણતો હોય તો
" માણસ " કહેવાય કે નહિ એવી જગદી
સંકેત પ્રજાજીવનમાં આપી; ઘંટી કરતાં
' ફોલોરમીય ' ની સમવડતા જોઈ સ્ત્રીઓએ
મુઠ વ્યવસ્થા ધીમે ધીમે વિચારી; નબળે જોઈ
કૃષાને નદી બૂઝામાં 'મીટીંગ' જોઈ વટસાન-
વિચીત્ર બૂઝાણું, પીંચાનો જોઈ સુંદર ચારંગી
બૂઝાઈ સુરોપનાં બોટાં ધ્રુજ જોઈ પર ધરને
આંગણે ઉભા ન્હાનાં ધ્રુજ હોઠ કરમાયા.
અરે ! ત્યજે કોઈ અદ્ભુત જાદુમંત્રે આપ્યું
હિંદુ-જીવન ફેરવી નાંખ્યું. ફરજ જીવનમાં
સ્વરાજ્યનું ન્હાનું સ્વરૂપ જોવાને બહાર
પરાધીનતા લાગી. અર્ચનજીવનમાં જે આવશ્યક
રસ પૂરવાની યોજના હતી તે નિષ્ફળ થઈ કે
તરતજ વિદેશીય સંસ્કારો એવા ધર કરી
મેકા કે આને હવે ફેડીઆ...જેવા સપ'સપ
માન્ય મુઠ જુગર બિંબે થાણું લાખ્યા પછી
એકું, સ્વચ્છ છે કે કદાચ રેડીએ હિંદુનું
સચિત્ત હરે ! થાત એવી છે કે હિંદુશક્તી
કલ્પના કલાના સુંદર તરત પર રમવાલી
હતી. ન્હાના આમને પાદર સ્વચ્છ પહેતી
નહી પર જે વડોલો હોય તેજ આમને
' ડાહ્યાનદોળ ' અતિથી મુઠ અને ગામના
જાકરની કસરતનો અપાડો, એવી કોઈ
સ્વચ્છ છે કે જે આ કમરતને પહેતી
મેકે છે ?

આપણે રમતનું સ્વરાજ્ય પણ શુભાંગું.
હિંદુસ્તાનનું કેળવણી ધર સુંદર સ્વચ્છ

ફૂલીયા વિનાનું' હોયતો તે ધરને મર્પાંદ નથી ;
માવિનાનું' હોયતો તે ધરમાં સમૃદ્ધિ નથી ;
જાણવિનાનું' હોયતો તેમાં નંદુરસ્તી નથી ;
દેડીઆ વિનાનું' હોયતો શીશની, દલ્લવિનાનું'
છે ; સંત્રીનવિનાનું' હોયતો અદમા વિનાનું'
છે ; અને જે ધરમાં છેવટ સ્મૃતિ કરનાર
તો ન હોયતો તે ધરપે ભવંકર સ્મશાન
છે ! પ્રજાજનનમણેથી અદમ્ય રસ આવ્યો
મણે, આજે પ્રાણુજ સ્નેહ માટે જોખમ
જાણવા કરનાં દાંધિય ભવિષ્યાર પચ્છ
કરેછે ! કેમકામુ છોડેર વિરે કહી છાશ કે તે
કેદરમાં જેટલી વેસ્યા છે તેના કરનાં વધારે
શુદ્ધ વેસ્યા છે ! પ્રજાજનનું' આ
નીનિત્ય પ્રજા જગતે પેનભા પર કાણુ અને
નિશ્વાસ બાંધ મિમે ત્યારે ને સ્વરાજ્યજ બોધ
મેમે છે, આમ્ય ધંધાવનુ' ધોરુ નાક પામુ',
ત્યારે પછી પ્રજાના નીનિત્ય પર જે
જકપુષ્પો કાણુ શાખી છકતા તે મધુ' જેમ
સ્નેહનું' નિર્મળ સ્વરૂપ કપારેક આ પડપો
વહીતના જેવી ઉદારતાથી પાવતા તેમ તેના
શક્તિ સ્વરૂપ માટે આ વર્ગ' જાને દલિયા
વિનાની જગતી સળા દલી

આજેર રનારી અને ભગવાના 'નંદ' એ
પણુ એક જાતનું 'સ્વરાજ્ય' હતું. જેન હરેક
ધરમાં કુપમર્પાંદ દલી તેમ આખી જાતની
અમુક મર્પાંદ દલી. તે મર્પાંદ ન્દર જેમ
પત મુકનું' નહિ; આ એક જાતનું' જામન
તે હતું' પણુ સ્વરાજ્ય હતું' અને દહ
ગ્યારી ભરવાડનાં આવાં ભરવાડગુથી એમની
'આમ્ય ધંધાવનુ' જેવીજ ન્યાય સંઘા
છે ; આ વર્ગમાં ઉદારતા દલી, કલ્યા
દલી; અને અનિશ્ચ હતું. એમનામા
પ્રજાજનનનાં જીવના સંસ્કાર દતા અને
એને પગિણી દમેશાં અદમ્ય તરતો નિકાસ
આ વર્ગમાં વધારે મોજે, જેનું એક પદિ
જામ એ આપ્યું' છે કે એમિના નેનિક

મર્પાંદ માથે સોદ જીવ જેટલું' આ કેમમાં
પ્રકારનું' છે અને દહ પ્રકારે છે તેનું' આમે
જ પ્રજાના બીજજનમાં રહી ચકે. અને
એને લીધેજ દહ આ મોકર એરો વર્ગ' છે
કે જ્યાં સ્વરાજ્ય છે ! એમનાં વધો એમના
જ જનાવેવ, સંજો એટલીજ મુખ્ય અને
નિષ્વાસ; પુરો એટલાજ મોજા અને કલા;
સ્નેહ જીવ દહ મુંદર; ન્યાય નાનિમોજ;
આ સ્વરાજ્ય જેનું' નથી ?

પ્રજાજનનનાં કુરુક એ સ્વરાજ્યથી સમજાન
છે, આવારે દવે પ્રજાએ ભણુનું' સ્નેહમે કે
આવું' સંસ્કૃતિ અર્થવિનાની ન દલી; સ્વ-
રાજ્યનો એ જગતર કોદ હતો, આપણા
જનમાંથી કે દીધે આરો જ્યાં જેટલો
કુરુક ચકો ? રીઆની ખાતી જગ્યા બીજ
મદ ઉઘોમે લીધી નહિ જક માણુમે પણુ
હી ચકે એનુ' એ એકજ કામ ચકું. આપણે
કાજની આજીનવા મુઆળી કયા મર્ગ, વન્નર
મણે, અને હરેક જનનાં આનંદ મણે,
કયા પેતાથી મા ત્યાં જે 'મ્દેનનું' નિશ્ચુ
નન અને જ્યાં પુરોપન કાજ ! પ્રજામાંથી
નંક આજા' મણે આરવા ન્દાના મજમા
રસ ઉઘોમના પતનથી, મુલ જાતનીમા જપ્પ
મા જેદીએ જાનનાં અને આસપાસ ન્દાનાં
એકજ પાતો સખલતા એ કુદમ્બજનન
નાજ પામુ' ! અરે જગારે મર્દમાં કોરી
રેદીએ કાનેકે એવી વાતી જપ્પ માનાઓ
એ એટલી જપ્પ કરી, ત્યારથીજ આ જગ્યા
અજાનર પણુ ફેરફાર થવા; સોરીસતિ
સુધીનો મુક ઉઘોમ અને ઉઘરંજોની
મન્ની જપ્પ પાનાં; કોમીની અનુભવી
વતોથી ન્દાનું' સીમંજળ 'મર્દનું',
કરનું' જપ્પ મધુ' અને પદેશી
આજા કાજથી... મન્ન્યમાં વિશાસજનિ
અમી ! આજા દિંકુરાજને નન જનાવસ
માટે જગ્યાન અને કી-પ્રનું' કાવડ જપ્પ છે !

દશે આપણે પ્રાચીન સંસ્કૃતના સાથે સંબંધિત
નો અંગ્રાધ નિષ્કામિએ -

[illegible]

ન્દાની પચવીસી વયારે શરમા ન્દાનીય
આલે છે ત્યારે એની માતા જેથી
અશ એના પર જોડી જોડી થઈ તબ છે
એ આમો સળખાવ અમમ અને વિદ્યમ
તરફ જેનાર દાકે ત્યારે પ્રગમ
ઓગમન પવડાવ ત્યારે અગમ્ય સામકા
જેટલી તાતત પ્રગમ ન રહે એ અનિવાર
દવુ પડીત લાડુ' કે રાની શખો માત
જાણી છે।

[illegible]

વધારે સાડાં! આને પગિયુએ પ્રગટવશે નહીં થયો; જલનીય ઉત્કૃષ્ટતા મોષાણી; ગુણનું મંદર કપોતર થયું; અને પ્રભ મનના મોખી કે જીવન એટલે થયો! વખત રહેતું!

જ્યારે પ્રગટનાનાસ પામે અને અમજીવન પ્રગટવનમાથી નાન ફરે માથ, ત્યારે એ અર્થાત્તન થાયછે તે સારેમી હોયછે એ માણે આલેસંમુનિએ રૂંદેલી અને નવનવાને ધોળી સારીછે જી પ્રગટવનમાથી આવી ૧૨. અર્થાવાનરેશ દિલીપ એકતો તે મગારી મે માથે રનપન બમ્બા; ગોડીવિનેદ કપો; મને Rural-Lifeનું પર્વ અર્થેશ રજાંનું વાનપછી ધણા વખત સુધી પ્રાનને એ રસેરવન મથાપો; અને અને કુરોળીય સંમુનિએ જ્યારે રજાંનું કે સાદુ જીવન એ અનાનમથ અર્થેશા છે ત્યારે, પ્રગટાન્ય કુમનેલી આ વર્ષાન વિશ્વામ અને વિષાદ પાછા મેકી રૂંદી દોડી એકું વાડી સિનમ જાવની મજા જુલ્યા; એનરે મ્માં આર્થિક રિન્ટ રી, મેનનેશ આનંદ મોથ મામા દેશ પત્ર અમરૂંની મજા માર્ક મપછા વડીયો ગયા. રામમને ઉલ્લેખ મેકે. અને રોક મામઅને મેનતો ન્દાને દુકરે એડી માદુ જીવન મથાપના કન્યા રેવેનશ મારૂંની રેથમે કાડવાની છંદની વધારે મુદ્દા સાડી આપની પ્રાનનું રિન્ટિનનુ કુડું ન્દા કપડામા ગડી મ્માંનના સાચરવા કન્યા મેનનરૂં મથાનું વધારે પર્વદ મજુ. એ રેપું પ્રાનનું રિન્ટિનનુ એનું નામ રિમેળીય સના: પ્રાનનું રિન્ટિનનુ ફરે કે ન્દાનન નિનગરી છાં મરગવન મેકે! મરદા ન્ય એટાં માથ આપળી સના એટનું નદિ એ મનાને આલેસંમુનિ પર મ્માંની પ્રામ જીવનમાં રમગુથા: આનરે વૃથા

યુરોપીય સરુનિ માનેછે તેમ કન્ય અને મજુડી એ એ ન પ્રાનની સમરિ નથી:

મ્માંની ખરી સમરિય એના રસજીવનમાં છે. હિંદુસ્તાન છુદનું રામતીયનું કે અમર-રિંદ મેનનું પાત્ર યુરોપ મમશ પડે અને યુરોપ પામે એમસન કાપોલિ કે કેન્ટ ન હોય તે મોક્ષમ યુરોપની પ્રામગીય સમરિ એડી મજુથા કાકપાનુ દેશન મરદા આવી પ્રામગીય સમરિ પર રોકે. હિંદુસ્તાન મેરેશ પ્રામગીય દેશ આડળી પમગીન અપમથામાં પ્રદાનમા આંધી, લોકમાન્ય નિમ્મ કે પ્રદારી, અમરિંદ મેનને જનમ આપી રોકે તે એટનું મોક્ષસ છે કે રિટેગિંદ સંમુનિ મા પડેશ રસજીવનમાં કામ નરોએ એકાદ રૂડીય દરજી રેવન સાચરે છે જ્યાં મુખી વરપિય દોષ ન્યાં મુખી પ્રામજીવનની પ્રમનિને અવકાશ છે

આ ઉપરથી એટલું નેર્મ રાકાય કે પ્રામજીવનના નજીવન હોય ન્યા સુધા રવરાવનની મામથો છે. રસજીવન રવરાવને પાપો છે. પ્રામ ખરી કળા જાણી રોકે, ખડું સાદિત્ય પોપી મેકે, ખડા સચીન પાલળ પોપી મોપી ખની રોકે, તે પ્રામજીવનમા રસજીવન છે! અને તેમને અરે પ્રામ...રવરાવનની વધારે નજીક છે.

દવે પ્રામ સમથ આ પ્રમેા છે: પ્રામમાં અમજીવન કેમ નથી? કેમ મોથ થું? એને એકમ મંબીર હનર છે લાવની મિલજનુ પદનિથી શિશાજીએ રાવમનેા રિંદ્યા લીધા એમાં વળુ સરિનમેા કામ કરતી હતી જીજીવનનું દુધ, શિવાજીની માવવાની સરિન: મામમખી દુધ દરમ કમરવાની સરિકા અન્ને અસર વરે મેડીકનેા રિવાર્થી શીમે છે કે: હિંદુસ્તાનમા રેવે બવદારથી ઉલ્લેખ ખાંમેા! હિંદુસ્તાન અર્થેશ પર બોલ રૂપે પડતું છે! અને હિંદુસ્તાનનેા મોદા નિરિકતા રવરૂં: રવરાવની ન્દા છે! કે

તેના કરાવેનો વ્યાપ્તિન મમન કરે એ પામ છે, પરન્તુ જેમને મોંપીછના મન માન્ય ન હોય તેમને માટે કમિસરના સમાસક યાગની વાસ્તવિક અથો શો? સખાસેદોની મખામા હોનેકો કરાવ નિરામ એનું જીવું ફપ યુદ્ધ ને વખને કુમિસ એ પોતોની માકક વિચામમકન આવ નીક, પરન્તુ કિયામા યુકવની આગમિ પમ્પ મનુષ્ય છે: અને એથી એ આગળ વધીને ને વખને મોંપીછ હમે ફમે કમિસ અને તંને અંગેની સંખામો માકકન પ્રમની પાસે વકારે ને વધુ દે સાદમખર્ષી પવવા ભગવત ભવ છે ને વખને પોતાની જાતને આપની ખાતર નેમજ કમિસને અને મોંપીછને ન્વાની ખાતર એ વકારે આમાલિક, કિમન ભપુ અને મોજ વળુપ છે કે મોંપીછના મન માન્ય ન હોય ન્વથા તેમને તેમના ફમેમાં પદા ન હોય તેમજે અમાસક યાગની વખામગીરી માધે ન પેરી, પરન્તુ ફર રહેવે રહેવે પોતાનાથી માવ તદુનું દેતાની ખાતર કમુ સખાસક મળે ફમિમના ફમેતો અમવ ન કરવા તેના કરતાં સખાસક ન થકને મોંપીછના ફમેને અથો નોદયુ પ્રાકમિક પમે મળ મે તેનકુ કરકુ એ વધારે મિક કામે છે.

દને અપન વરુવે. અનવકાતની પ્રતિ એ મિયાવ અને અનેક મોંપીછાની પ્રતિ છે મુવ પંડતવ અને ખિન્નકાતની જાવનેમા મદકાર પમેથી ન્વય મેગદરા માટે એ પ્રતિ ન્વામકમાં આવેલી છે, પરન્તુ અનારે એ

પ્રતિ સ્વરાખ્ય સખિવાની શાન્ત અને મુર્ક સપન તરીકે પમુ રમુ મેવેત છે, એ પ્રતિને અને અનાર મુધીમાં જુદા જુદા ફમે જુદે જુદે વખને રમુ થવે વધ છે. એ ફમે મટો એ મુખ્ય પ્રમ્પ પૂજવામાં આવે છે: એ તો એ પ્રમ પૂજવામાં આવે છે કે સ્વરાખ્ય માધવામા મળકીવ અમવના તદિ એવા ફમેની ઉપ નેમિસા થી? કાખતા તદિકે રકિવે, ખાદી, નકેવો, અમરવત, મથપાન નિવેષ વગેરે વગેરે જીવે પ્રમ એ પૂજવામા આવે છે કે ને ફમે રાખકીવ અમવના છે તેથી દેગને વામ છે કે કેવ? કાખતા તરીકે કાકિસિવેને નકિસર આ પ્રમેના ઉતરમાં એમ ફવી મકાર દે જુદી જુદી રીતે મોંપીછ પ્રમને રમવે છે ને ફમે છે. પછી ને ફમે સોધી રીતે મજકીવ અમવના દોવ કે આકકતરી રીતે મજકીવ અમવના દોવ તેમના ઉપામે ભપુર્વ અને ઉમ છે. તેમને પૂરેપૂરે પ્રમેામ મળ ને પૂરે સમવત નિપ્પાતકુ તે આવે થી મુ મેરાવ

અનામા મેદુનક કે એદકુ તો મોકકસ છે કે વધારે સ્વરાખ્ય-અપનાનો સમારક જુઝાવેલો, વધી ફર્ક ને મટો એક પ્રમાના અપન પોત પાસા હોય અને ફર્ક નીમ પ્રમરકા પોત પોત દોવ સાધનેર દને, પમુ અવત તે એક છે—

“આરતીય સ્વરાખ્ય.”

“એ આળો.”

તેની આંખોથી આંધુ ઉતર્યા.

મેં પુછ્યું “દેવું બીજું ?”

મારા સાથીએ ફર ફર દેખાડી કહ્યું,

“આળો આળો જગત્તેમ સંકલ્પે !”

એવે વરસાદનું કશું સંગીત સુણાણું. મેં કહ્યું,

“વિશ્વના મેલ ધોવા વર્ષા પાછલીએ.

“ઝાળોને ચાંત કરી સળો ફરશે !”

“ધરાના ધાત્રી કંઈથી એવ સમાપ્ત થાય, એવી.

“જાલે એવ સળી જલ, પાકે વણ પ્રેમમાં.”

“સંગીત ગાવા ફરી ઉતરે”

“એમજ થયું ! વાદળના એ વિરંજન વાજાએ પલોમાં પોતાની ધાત્રી પ્રણી કરી.

મેં કહ્યું “આ ઝાળો તો અનંત રંગોય”

“અજન્યા ! તળી કંઈય સમાપ્તી તો.”

“કંઈય નિરાદુ કય ધરતી !”

મારા સાથીએ કહ્યું “આજ તો ઝાળોનો ઉત્સવ છે.”

“પાંદૂના દેવાની તાણા તાણ સંજો છે !”

“આ ઝાળોય મુદયજડાની આરતુ છે.”

“એ દેવાનાં વાદળો અવજાત પામશે !”

મેં કહ્યું “આ ઝાળોતો રાત્રી, જલે.”

“જળપાનુ રતરદરની આંખોનાં તેજ !” મારા સાથીએ બીજી તરફ જતાં જોઈ કહ્યું,

“આળે ! લીલી બાણે કુદરતની.”

“કવિતા.”

એ જાણે નાચતી નાચતી સળી જાડ,

માત્ર સ્ત્રી પુણ્યની સંદેશી !

તોની સમાધિમાંથી જાણે હોય એમ મારો સાથી મારી નરક કપો અને કહ્યું,

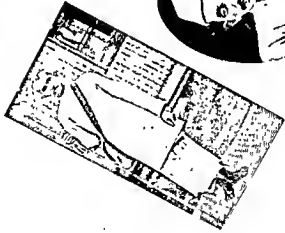
“ભાષ ! આ હૃદય ! અજ આત્મસાધન.”

મેં કહ્યું “પામુનિજ નિરાદુ, એળીયા”

બરી બરી એ સહેલી મારા મંચારને

દેશને સુમશે જગત્તે એ સુખની અમલી ખાક !

તે મદ્યની પુણ્ય-તિથિએ ! } હજપતશરમ આબુશકંદ ખાકં.
પુર્ણ તા. ૧લી એપ્રિલ ૧૯૨૧.

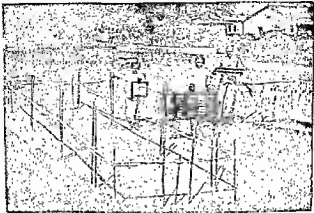
୩. ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରତିମା

୪. ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରତିମା

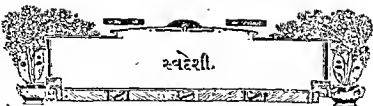
୫. ଶ୍ରୀମତୀ ପ୍ରତିମା

સત્યાગ્રહ આગ્રમના વિદ્યાર્થીઓ મુતર હોટેલે છે.

સત્યાગ્રહ આગ્રમના વિદ્યાર્થીઓ સાળપર.

સ્વદેશી.

યેજક-રા. દત્તજય બાલકૃષ્ણ કલેક્ટર.

કહે છે કે દરેક રાજના અંગુષ્ઠો દવામાં ફરક રહે છે. માત્ર મારફતે ફેરફાર એવા જગુ આપણા પેટમાં જાય છે અને નવાર આવે છે, અથવા અંદર થતી ભય છે જ્યાં મૂંઝી આપણું સરીર નિરાશી છે ત્યાં મૂંઝી આપા થયે તેટલાં અંગુષ્ઠો પેટમાં જાય તેપણુ આપણને કળા જેવું કળું નથી રહેતું. પણ આપણી પ્રાણમાં જ્યારે કાષ્ઠપણુ વિદ્યુતિ થાય છે ત્યારે આ રોગ અંગુષ્ઠો સરીરમાં પર કરી શકે છે. અને એકવાર પર મળ્યું એટલે આપા સરીર ઉપર પોતાનું સાક્ષાત્ત્વ ચલાવે છે નગગામના પત્ની પાતી કારી જોઇ જેમ કુવિએ તેનામાં પ્રવેશ કર્યો તેમ સરીરની નગગામ જોઇ રોગ અંગુષ્ઠો ગરીબમાં પર કરે છે.

પરંતુ માલને મોટા એ આપણી એવી નગગામ હતી અને તેથીજ પારકા સગાએ આપણા દેશમાં પર કર્યું એક દેવ મુખારે મુનાના પેશાબ દરજાનું વર્ણન કરી શક્યું કે “ત્યાં મૂંઝી આ લોકોમાં આટલી સાગણ છે ત્યાં મૂંઝી આ લોકો પરત્વ થયે એમ જાણતું નથી કાષ્ઠપણુ વિરોધી માવની આ લોકોને જગજગ નથી દેખાતી. “આજના જગતને વળે છે.” પણ મુખારે આ પ્રાંતના મુખવમાન લોકો પહેલી માવને આગે આવડા આવે છે તેથી

નિરાશ થવાનું કારણ નથી. આપણને અલીઆ અવકાશ છે.” થોડાજ વિમોમાં આ મુખારની આજ્ઞા સજી થઈ. હિંદુ અને મુસલમાન બંધાજ પહેલી માવથી લગભગ તેનું પચિસમા શું આપણું તે આપણે જોઈએ છીએ.

કહે છે કે નિરાશી થવાનાં એ સાબનો છે. અંગુનાસક (એન્ટિમેપ્ટિક) કળો નો ઉપયોગ કરવો, અને રોગઅંગુને મારી નાખવા. આથી રોગઅંગુ મરે છે. પણ સાચે સાચે સરીર પણ નમણું પડે છે. કેટલીક વાર આ નગગામની રિધનિમાં ખીજ રોગ અંગુ સરીરમાં પ્રવેશ કરે છે, તેનો નાશ કરવા મારે અંગુ નાશક ખીજ દવા લઈએ, એટલે સરીરે ફરી વધારે નમણું પડે છે. કહે છે આ ઉપાય કાલમાં અપનાવાર કરવા નથી બીજે ઉપાય સરીરને જગુ પ્રતિકુળ બનાવવાનો સમજ કરીજ ન શકે એવી સરીરની નિધતિ કરી મુકી તેને “એસેપ્ટીક” બનાવ કરે છે આજાં સરીરની સક્રિય જોડ સ્તેતકમાં વધે છે, અને પછી રોગ અંગુઓ મોટીમ આપ્યા વગર આપ્યા ભય છે કેમકે, “એસેપ્ટીક” રિધતિમાં રોગ અંગુને રહેવું પાવવું નથી સહેલી એ એવી નિધાન છે. અને તેથી ગ્લોબીમાં અવગણ છે.

અગ્નિ સાગ્ર સત્તીઓ કહે છે કે દરેક ગળવત્તવ એક આપણિજ છે. માત્ર કાવની

સામાજિક સ્થિતિમાં તે એક અનિવાર્ય ગણપતિ છે. એટલે કે દરેક-રાજસત્તા પ્રખરતા દુરુષો ઉપર પોષાંપ છે. પાશ્વરી રાજસત્તા વો પ્રખરનો દુરુષોનો ઉત્કર્ષ માય ત્યારેજ દર્શી સર્ક છે. પ્રખ પેતાના દુરુષો 'દેવી' કે એટલે પાશ્વરી સત્તા લેકે કાલે તે પશુ દર્શી ન રક એ તેનો અભાવ છે; એ પ્રકૃતિ

સુખ છે. અને જ્યાં સુધી પ્રખએ પેતાના દુરુષો 'દેવી' દીધા નથી ત્યાં સુધી એક પાશ્વરી સત્તા ત્ય તે પશુ પ્રખતએ માય નહિ બીજી સત્તાને બોલાવવીજ પડે. પરંતુ માયનો મોલ અને અથડા એ મોટામાં મોટા રાષ્ટ્રીય દુરુષો છે એ કાદી નાંખીએ એટલે અસાધ્ય છે

ઉદબોધન !

અનિવાર્ય-૨૧.

પ્રભાત:

સો ૧૫ તાબી મનો વીર શાને રહેલ
ઉઃ મરી પીર બગાડ પતંગે.
કા ન મામરે કેમ ચેતન નહો.
અઃ મધા ઘણ વાચે પહેલા.

વિજય રંગે દેહાઃ અથે કરી,
વીર વીર આપ અસનએ દેવી:
દેશને બીર પરી કર્મધર્મિ તાબી,
એ રમે શાન્તિની શાન 'દેવી' ર

દેશભક્તિ તાબા પતંગી રેતિમાં.
અસનનો વીર તું દેશ રંગે:
અઃ જના અસન માન તું વિરતામાં.
દેશના કામનુ પશાન મરે.

અપરવી નરકે દેશભાવ પશુ,
આપને મેનથી કેમ બળીએ:
માન દીધામ અપવા કૃતિ પશુ.
દામ નન દિનન કં ન કૃતિએ ર

વશરિણ નરક દાવન પશા બેશવે.
અસની આપના બાઈ બદોડ:
દુઃખથી આપને વિદા આપો મરે,
મેાખીએ અઃ ઉપાધ તેનો.

આપણા કર્મમાં દાવ પશુમિમાં.
આપ કુટુંબ 'કુલી' નેજ મોલપુ:
આપ એ દાવવા, પુત્ર પવદાવવા,
આપણા મરે પટે નહા માટું.

આપણે, આપણે ! નાઃ એ અપના.
દેવ અનુ આપ મર્યાદે પમારે:
દિદુ અપનાથી. અપનાનીને દેશને,
મેઠ નિંદા અદિવી જગેરે.

માટા તાબી મના વીર શાને રહેલ
અઃ તવમે પરી પીર પતંગે:
દેશ અપદાનનો પ્રિયી નાઃ પ્રેમધ.
કર્મધર્મિ કંમ મેશા પહેલા

લેનીન પોતાના ટેબલ પર.

રશીયન ક્રાંતિનો પિતા વીર-કેસરી લેનીન.

No one shall have Cake until every body has Bread.

હવેકને કેકડી નમશે ત્યાંગુણી કેકને મીઠાઈ ખાવાનો અધિકાર નથી.

વખતાર -- ટેડવણ તુલસીદાસ ઠક્કર.

યુરોપીય મદારિમદમાં માનવ સમાજની રૂઝબુદિ પર અનેક મદાનુ વ્યક્તિઓ આવી અનેક વેસ પદેસવા-અનેક બુધિગમો અવતર્યા. અનેક યાત્રા કરી અને બુનાઈ કરી અનેક આદર્શો રચાયા અને યુગમાં મળી ગયા મદાનુ કેસર વિવીયમ, પ્રજા સેનાનાયકો દિન્ડનવર અને એનજન એકવાર પંચિના મોગાને પોતાની દેશીઓમાં રચાડ્યા હતા, આજે તેઓ ગયા અધિકારમાં અદૃશ થયા છે. માનવ સમાજની રૂઝબુદિ પર હંમેશા રહેલ અપેક્ષ મનાયા છે અધ્યક્ષ વીક્ષન મુમેદના દેવ તરીકે ન્યાય અને સમાનતાના ગાયક તરીકે ન્યાની-ન્યાયી પ્રજા-

ઓના ગાતા તરીકે યુરોપ પંચામાં હતા. પ્રજાઓએ તેમના ઉદ્દેશોને પંચાયા હતા. જ્યુ આજે ખુદ અમેરીકન પ્રજાએજ અધ્યક્ષ પર જરણી તેમને પદઅપ હર્ષ છે તેમના આદર્શો માત્ર દવામાં ઉત્તારો ગાયધિઓ મનાયા છે. રૂઝ લેનીન એવે છે યુરોપીયન જાવાના જાતની નજરમાં અનેકવાર મરી જતા, અનેકવાર પેદ મનાર, લેનીન હજી એવે છે પ્રખ્યાત વિચારક હંમસનના મંદોમાં આ જીવન લે છેસોનીની જીવન દેવ તો યુરોપીયન વિમદની ક્ષેત્રીમાં માત્ર લેનીન જ પસા થયો છે

રૂઝીયાના ત્રીસ સાથ પુરો રજુઆત થવા હતા, એટલાજ માનુષ્યોની કે રજુઆતમાંની ફરિયાદોમાં મરજુઆત કરાશે શરૂ થતા હતા, નિરાધાર આજકાનો ત્રીસીઆરીઓ, ગરીબ વિદ્યાર્થીઓના નિરાસા રૂઝીયાના વાતાવરણને યોગ્ય થઈ રહ્યા હતા, અન્નના સાંસા હતા, દુકમનો અધાર કોઈની નિષ્પ્રગતી પ્રગતે ઘેરા પાતી તેનો અથ પિત્ત આગી તોપવાના પ્રયત્નમાં હતા, પેશાબમાં આગ સળગી જઈ હતી અને કોઈને તેના તેજ પહોંતું હતું, કારણકે રૂઝીયા અને રંગમત મન

રિશાઓમાંથી રૂઝીયાને કંકાવી ગયા હતા. કમિયતમાં કદીએ નો સમગ્રત નાપરેથી દુનિયા રૂઝીયાની રમત થઈ ગઈ હતી ન જમને માનીકેશોર રૂપીયાના અર્થ રહેવા મેડન મજૂર લેનીને રૂઝીયાનું કમળ હતું છે, રૂઝીયાને મજુરોના દુમવાથી જાણવી નહોતી આમરતા હરી છે, મમાન વ્યવસ્થા પસંદ હતો પુનઃ કામ કરે છે,

એકલોવીડા અથવા કેમ્યુનિસ્ટો (આમ-વાદીઓ)ની રાજ્ય વ્યવસ્થા, મુદ્દવ્યવસ્થા, મૂડી પરને તહેમના સિદ્ધાન્તો પિછોરે ઉપર આવું સખી ચકામ, અમે અને લેનીનના જીવનની રૂપરેખા માત્ર આપીશું.

લેનીનનું ખરું નામ નીકોલૈય લેનીન નહિ પણ વ્લડીમીર રૂઝીયા હતાઓના છે, તેને જન્મ ૨૨ મે ૧૮૭૦ ના ઐર્ષીય મહીસાલ ૧૦ મી તારીખે માતા વાલ્યાના દિનારા પા આપેલા રૂઝીયાનું નામના ગામમાં એક ખેડૂત અમીર કુટુંબમાં થયો હતો, તેણે પિત

અધમ ખેડૂત હતો પણ તમવાનને કદ કરી તે અમીરની ગણિતે પામ્યો હતો, લેનીનની માતાનું નામ આરીયા ઓરે-ક્રાન્ડોરના હતું, લેનીનના પિતાને અંગીત કામ, અર્થ અર્થ કમગત મિલ વિરધો હતા તેત પણ પુરો અને કે પુત્રીઓ એ સમેત થોડા કે ગણા પ્રમાં બુમા ઉપરોક્ત જલ વિરધોનો મોજ સાચો હતો, અંગીન અને માનવી અ

છે અને જીંદગી મોટા પડા છે એ બોલેલીકી હોય છે. બોલેલીક મનદ આ પદના નામ ઉપરથી ઉત્પન્ન થયો છે. આને રૂઝીયામાં બોલેલીક જેવો ફોર્ડ ખાતે પણ નથી.

લેનીન મોટા રૂઝીયા એટલે બોલેલીકી રૂઝીયા નામક થયો. રૂઝીયા સામ્યવાદના મનુષ્ય આંતરવાનો તેની સાથેજ જોડાયા. થોડા વખત પછી આ દેશમાં પણ પ્રજા પક્ષ અને ધ્યેનોત્તર જેવા મુખ્ય બે પાર્ટીઓ લેનીનના મનુષ્યને

ઈ. સ. ૧૯૦૫ માં રૂઝીયામાં પહેલી કાન્ગ્રેસ થઈ અને લેનીનને સ્વદેશમાં લાખાંસ ચલાવી પચ્ચાનમી મળી. જાળવાનું બેર નરમ પડતાં અને કારણથી સત્તામાં આવતાં લેનીન ઈ.સ. ૧૯૦૬ માં રીન્કોન્કમાં ૧૬૦૭ માં સ્પીટકોન્ક અને ૧૯૦૮ માં પેરીસમાં ગયો. આ ત્રણ પરમ મર્યાદા તેણે જો પડ્યા હતાં. છેવટે રૂઝીયાની સરકાર ઉપર હેઠામાં તેણે આપી પાસ થઈ ત્યાંથી તે કાન્ગ્રેસે જુલૂની રીતે મરદ દેશને દત્તો.

લેનીનના વિદેશી દેશવાસી દેખાઈ.

પણ મિત્ર રાન્તોની સરકારોએ તેને અરજી-
ઓ, ઉપરે સ્વીટશ્વેનના સામ્રાજ્યોમાં
ગોઠવણ કરી અને બીજા એકમે ક્રાન્તિકારકોની
સાથે જરમનીમાં પણ લેનિનને શાનપ્રથિમાં
પ્રવેશ કરતા મારે અપરાધ પણ લેનિન જરમની
પણને ધક્કામાં પ્રવેશો એટલી જાન ઉપરથી

તે જરમન એ-
જન્ટ દોષાની
જાણ દીધી હતી.
પણ એ જાણ
અસત્ય હતી કે.
તે જે રૂબા
દત્તો તેજ દેવમાં
ન્દાના રજાના
અમ અમ અમ
મેઠ અને માર
રોજનના નેના
વિરુદ્ધ પણના
આગેવાનો પણ
હતા. રશીયન
મોદીઓના અને
કારખાનામાં મ-
લુમેએ, જરકે
અને ગોઠામને
તેને રિજેક્ટ
નીંધા આપકાર

મી અને મોસ્કોવ મેનિન મોસ્કોમાં

સામ્રાજ્યોમાંની
એક મોડીમાં
ધી આપના તેની
રેકસી પર મદદી
એ રશીયન ઉદ્ધ
રીઓએ તેના
પર આગેવાનો
ઊઠી તે કેટલાક
વખત મોડી
રશીનિયા ફરથી
નાશમાં જડી
વડેલો. તેના આ
ધીઓએ અનેક
માણસોને પકડ્યા
અનેકને ફાંસીએ
લટકાવ્યા પણ
લેનિનને આરા
મજતા-પોતાના
મારે અનેકને
પરજામાં આપ્યા

આપો લેનિનના નેનામાં જાણી રશીયન
આમ વર્ગમાં નવું લેનિન અમર

મિત્રાન્તોએ પેલેવી કેન્સ્ટ્રાલી સમગ્રના
દર્શીના રીકા થતા વાગ્યા નવી શાળાઓ
અમરાત લાગ્યા. કહે છે કે અમેરિકા ક્રાન્તિકાર-
વાળાઓ લેનિનને મારે રાજા મારે રાજ
લાખ શાન્તના ક્રાન્તિ સત્તા દાત લેનિનને
તેના એક એમેરીકન મિત્ર આપે આ જાન

કની ત્યારે તેણે કહ્યું કે, હું એ બધું જાણું
હું પણ લોકોના સાથ આપવાન થયું હોય
નો મારે લોકોમાં વિશ્વાસ રાખવોજ નેણએ
તે પોતાની દમશક્તી રીત પ્રમાણે હોદ્દામાં
રહેતા આધારણ રૂંતોમાં મુસાફરી કરતા અને
બીજાઓની પોજ એક રેકસીમાં હસતા હતા.

સામ્રાજ્યોમાંની
એક મોડીમાં
ધી આપના તેની
રેકસી પર મદદી
એ રશીયન ઉદ્ધ
રીઓએ તેના
પર આગેવાનો
ઊઠી તે કેટલાક
વખત મોડી
રશીનિયા ફરથી
નાશમાં જડી
વડેલો. તેના આ
ધીઓએ અનેક
માણસોને પકડ્યા
અનેકને ફાંસીએ
લટકાવ્યા પણ
લેનિનને આરા
મજતા-પોતાના
મારે અનેકને
પરજામાં આપ્યા

દત્ત એક નેનામાં તેણે ને સરકાર
રેકસી નેનામાં આપ્યા રશી
રેકસી નેનામાં નેનામાં રશીયનો બીજે
રિજેક્ટ થયા, રશીયનો નાથી જલુ પડ્યા
અને જરમની સાથે નવેદ રાજ જરમનીએ
મજા વિશ્વનાથે જાણે તેની જાણુ કુટન રાજનો
રશીય પર વાધી, પરંતુ શાંતો મારે
લેનિનને જાણુ કુટના જરમન વંદરક
લેકમેને ઉપર મેડે પડ્યા કે જરમન

કાન્તિનું કાલુ લેનીન છે હો તે દો
જરમનીની ઇન્ડા પ્રમાણે મુનેકની રાજ્યો પર
સુની કરીને પણ લેનીન છલો છે અને
રતીવન પ્રજા એક ગવર્નર રોનુ આદર્શ
ગવર્નર માગ્યુ સમાજ બધાગ્યુ ગની રહી છે
લેનીને તત્વાગના બળથી રાજ્ય ગ્યાપના
કરી, લેનીન સંસાધી ગરુઓ સાથે-અમરત
મુખની દુનિયા આને ફોલો રહેશે એ માન્યતા
બમલુા જેવી છે કે જો લેનીને આત્મગતથી
અને અતિ આદરમાં નહીંને તે અપીલન
પ્રજાના હાથમાં થઈ જશે એ છે

No one shall have Cake
until every body has Bread
દરેકને રોટલી ન મળે ત્યાં સુધી કેક નહીં
આપાનો અધિકાર નથી, એ લેનીનનું માનીતું
મુન છે તે ખેડૂતના જોરીજ સાદી રોટલી
ગમીર બાગરમાંથી મળાથે કે તે અને તે હો
આ બોલ પર મુલે છે ન માની નહીં તેટલાજ
સાદા રહેતા પટેર કે અંગે મની જો હો સાથે
મુઆફરી રહે છે

લોકે જાણે છે-એક સિપાહી રહ્યુંને મોખરે
લડના વિચાર રહે છે કે સાથી લેનીન પણ
મારી પેરેજ કયાં મોળીઓના વરસાદમાં ફો
એકત માને છે કે બાઈ લેનીન માંડી પેરેજ સુકો
કેટલો ખાઈ રહે છે પાણી લરતી કે પોતાના
વસ્ત્રો નિાના કયાળ બાળકોને રમાડતી
મીલિયન બામા દુગ્ધી અન્યથા થાય છે પણ તે
કે પનાગા બેમ રાંધે છે કે બાઈ લેનીન પણ
મારી પેરેજ મરેનત રહે છે તેના વસ્ત્રો
પણ માન બાળકોના વસ્ત્રોની સ્થાન નથી

રતીવન પ્રજાની આ ભારનામાજ લેનીનના
નિત્યની ગી કે લેનીનનો એક અમરો હો
મિન ગો રમ નથે છે કે સાથી લેનીનને
પુત્ર આપાને નથી મળતું એમ સાબળી
કેવા હો તે મોડા લોક તથા તેની પામે આ મા
લના લેનીને તમનો સ્કાર કશે નો
લીમે પણ રાંધે હો અમરને માટે એકવાર
પણ મોડા મિન લેનીનને માટે છે જ
પણ હો લાઆ તેણે તીધા પણ તરત હોવી
તરી આગો હો હરિયામ માટે તે મો તરી

અને સચોટ રીતીથી પ્રતિપક્ષીને મદાન કરી શકે છે તેવીન ગુપ્તમંથામમાં ઉભો રહે છે. મેનાપીએને નીચાનો રંગ સ્વચ્છ શકે છે પણ તેની વાળી કોર નથી.

રૂપીય સોનીએટમાં એકવાર મરડાપરમ તરફ આગવી દની પશિ-મતી પદ્ધતિ પ્રમાણે બે દાનર ડોળાઓ દોડાકાર કરી નરડામાં પ્રાપ્ત લેવા દવા આવી સજામાં લેનીન એક કપાક ચા-નિધી મૂકી શકાયે દનો, તાગર બવકર કપાકમાં અપનાં ને બોલવા ઉમેરે થયે અને માથે દસ મા-નીના બાજુથી મમા મન્ય થઈ એકમન થઈ કહેવામાં આવે છે તેમ લેનીન પુરનો પ્રેમી નથી, અર્થાત્ બોલ આવી પો વાળા દુઃખથી રંગ-નિયતી રંગને થઈ જર-મતી આવે સવાદ કરવામાં નેતેજા આપદ દોલ રંગ ભાવનાથી રૂપીયન પ્રત્યક્ષ વિષય એમાં ને જાણના મન કમળેના પાગના દુમે દુખી મરડીન રંડીન નેહમે, મૂડીપણાઓને આજે એક નીચ પૂર્ય છે

અન્યાય મરવોજ નેહમે શકિત અને જુદિજ ઉપાદક છે અને તેનેજ જાત મગવો બોલમે, એ રૂપીયન કાનિના નિદાનો જગવાન રંડમે, એના મેનીનનાં અભિપ્રાય છે આ નિદાનો પર પા થાય નાક ને દયીવારે ઉપદ છે

એક રીંગ પૂર્ય દુના લેનીન વિશ્વેન, એક નવચાની છે અને અથ' સામના નવનાનનાં ને અવદાગમા ઉપયોગ કરી રહે છે અમન માનવ મહાજનો આ નવ નવી કામ્યુ પદમે મેચી મેની પ્રદા છે

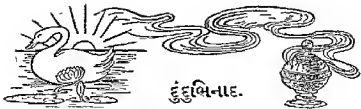
આ નેની પ્રદા કો છે કે કેમ તેની સાચી પ્રતિ-દાસ પૂરો, અપાકે ને તે એક પ્રાચીન મદાગ્રાજ સોયુનિધાન (Recon-struction) કરી શકે છે લગતની જમળા દુર થઈ છે અને જાણ' છે કે લેનીન ગણમ નથી પણ કેમય

ગણમ નથી પણ કેમય પાગના દુમે દુખી નીચ પૂર્ય છે

લેનીન કે મહાનમા નાનમા

દુંદુભિનાદ.

૧૭૬. —ગ. બાળીયસમ આવર્ધનનમ વિપાસી.

[' મગી મુગ્ધાત ' માટે ખામ]

તે રીતે એક એટલી જ ની પ્રા-
જ્ય તની આ પ્રાણીનમ જાતની
મતી લઈને એકે કે પાન એ
જવન કાપતને પનાવીનતમા નમદી એ
જે પાન પ્રાણી પુનાતમ નમદી, પ્રાણી
પુનાતો પાનની અંતે વિદ્યોતી રાજાએ
લેજની ઇનિદામ એકેક નિહ એકે નિહ
કાને ત્યા મગી આ મગદી-આ ઇનિદામ
જગ એકે આ નમદી આપણા આ ન
કેવના નનાગોમા પનાજગદના પામરા
મારી છે અને પનાગે આ લેનીન કોગી

જયારે નિહન જશે ત્યારે પુષ્પિતો પ્રાણ
થશે, મદામ્પ્રાણીના મુગ્ધાન થશે
મગદીને જન્મ આપી મુગ્ધાનની અંતે
આજ દાનદે તપ પડી મનાતમ મુગ માટે
પાવન થઈ જે ગામીક કુલાભજાન કે
એકે એકે દેલા અન્યત્ર નથી પણ
અમાનના, આત્મરિકતા, આત્મવતના
ને આત્મરિકતા પન્મ અન્યત્ર તો પાનજ
મુગ્ધાત મુગ્ધામિતીમા જેવાને વર્ણવી
મગી ની છે તાન આત્મ કેટલા કેવા

ધોળા નસિયાન મળી ચૂની પા નદિ ।
 ખીન્નાવના અન્નપત્રો મળાવ આ પ્રસંગે
 કોઈ પા કંગો નદિ । દિનના તમજીદોમાં
 હમ્માઈ જતા દિનના આવા-પુષ્પોને
 દિનની આધીનતાની આગ પછ લેવાએ
 નામે અધિન પ્રાપ્ત મો એ સસલ ઉપે
 ધરતો નદિ । મીનગમાર કાપાઓ એ
 જગતી મગદાઓને અગાધ એવડેલુ
 મગતન એ પોતન મગતનને નિશ્ચયનાર
 માર્ગી આમાલ્ય અને એ દાલિલ
 આજ્ઞાનની એમાં ગણપુ મુક્તન
 નિમગ્નમ મ—આ સર્વને ઉચ્ચારીને
 માનવ નદિને પ્રવસ રાખ મ નસીન
 મજિ ઉત્તર રા જેદની આધીનતા
 દિનને દસ્તગત મ નદિ તેને પ્રવ
 ઉગરનારી કાઈ અલકા ગમ્મરમે નદિ ।
 આપ મરુતિને રમણ કુાન્યારા પ ક
 ખડ પદોચ નાની તામાન આફવામા આવી
 નદિ એવી આન ન આ પો ના મંગી
 નદિ । તમજ ક અપરે તેર અનન્ય
 અમાલ્ય છે ।

વિનયાર આદ્ય તમે પા નમરી
 મર્મન્યમી મંગીઓને અપરે તે
 નતમના નમાનને । આપ આ નાજની
 તરખા આપ દાલમ નાજાની અન્ના
 નેપ મનાયો નદિ । અપાઓ પકલ અને
 ન મનાને અધિન મેગરસા । મદન તમા
 દાવ ન નસી નદિ । તરખી અમની આવી
 તમાન નાજીનમા નમરી કોડવના
 રાખરમે નદિ । વિનય અન્નાનેમ
 દિનના મેમા આદ્ય નનાઈ અલકામક
 પક મંગી મંગા નદિ । દિનના અન્નાનેની
 મંગીની દિનના ઉચ્ચારની દિલિલિલિ
 અ દિનના રાપ ના અનન્ય નમરી
 નાજની મંગા નદિ । મંગા કે અપરે
 તેર અનન્ય અમાલ્ય છે ।

અન્ની વિનયાર । આમેરા । ઇસ્વાની
 દુનિયામાં ઈનામની આજી વર્તીવાની વાત
 હાથ મોકલ કરો । આગમ અનનતા, દુર્ગ
 મર્મસતા, અને એમિયાઈ આજાનીના તમારા
 અપાઓ પર દાવ પદો નાપો । શિવતી
 ગળસતા નીમે દોષી ઇન્વામી કમરેંગીમા
 તામત પુ કવાની તલીશ ન ઉમરો । ઈ
 ધમાગવી, ચૂરી આકમણી, કે આમિ-
 ણિયન સરનાકવી ન મોના દિનના સિદ્ધ
 સારી દુનિયાની પ્રવચેલુ પ્રતિનિધિ મકથ
 ઇન્વામ દિન અને એમિયાની આજાને
 જુદી વાદી કે નદિ, તેને કે સયો અનાને
 ઇસ્તજુવના રાખમકેવમા એહ સુ કે
 તેમા તમારી હાજરી, તમારો અવાજ,
 તમારો અધિકાર, તમારી મતા, અન્નાન
 રાની અધીગાર કે વગાનિ ન બતાવો ।
 આમેરા । વિનયાર । આમેરે અનન્ય
 અમાલ્ય છે ।

રચુવ અનન્યના ન્યુવ અનન્યની આને
 ઓ સનેા અરે નદિ । આપાનિમે
 અનન્યની અલકાને જા અસામા માદથી
 કે ગળસતાની માતાની આપમે નદિ ।
 મન્નેવના અમાલ્યના પીર ઉપા પમા
 મેરા પ્રિયમેવા રાખાઈ અમદા જોએવી
 આમેમા કોઈ કમો નદિ । અપાનન્ય
 ઉપા આવી એવી સતતનની જા ઉપા
 નાજાના અપરેને કોઈ પા મંગી નદિ ।
 અનન્યની આપા અનન્ય સમિતી અપના
 આમેરી અનન્યનેર અપે અનન્યમા
 આન નજા અપાની નિમાન અમામા
 જા ઉનન્ય નદિ । મન્ન આમેરે અનન્ય
 અમાલ્ય છે ।

આદા નાજ નાજ નમરી દયમીમા
 આપાનિમે નવ અનન્યની અનન્ય
 નાજાના અમાલ્ય મામે મ અન્ય

નહિ! આધ્યાત્મિક નૈવારી થઈ રહ્યા પછી
રાજ્યપટ્ટારી ભીનનૈવારીનાં શેલનું કેણું રચ્યો
નહિ! આજામાં આજા એક કરોડ અરથાંબો
અરેશ ખાતર 'પાતાનું' સરંખ આપસ
તપર ન હોય તેણે એટલાં મનવીઓ
સ્વરાજ્યના આજા વિપ્લાવીઓ છે એ વિશે
દિશમાં યતિચિન્ત સરેદ ધર્યો નહિ!
ધર્મપુદ્ગલો કહિ કહિ યુગદેવ, ઉપ્યાં અરુભા
નિર્માલ્ય સરમાદ્યો, મેલ કરનાં મગારી
મિત્રવચાલી પંચીઓ, અને સોકમેવાને જલને
નરમ પાખડો, રાષ્ટ્રગોચર થાય તેથી મુદની
આધ્યાત્મિક છનમા ઉત્પન્ન આવેથી અભ્યો
નહિ! પ્રત્યક્ષ રાજાનંતરી પ્રાપ્તિને દિશને
મરીમ અને તરંગ, ઉચ્ચ અને નીચા,
અપીર અને મુશ્કેલ, મધુર અને સારક
મોદરવાળા અને મોદર દાંડિયામ, વિવેર
અર્થને આ નાભુલય નો તેથી અરાજ્યની
રથાધીનતાને કિનારી પાડ્યો નહિ! ૩૩
રોડ કેવળ એ જાનવચાલી પ્રતિજ્ઞા છુ પરી
મહા—એવો નિગટાજનક પ્રશ્ન કર્યો નહિ!
કારણ આજે સ્વરાજ્ય સમારંભ છે!

અદાગીઓ તરછોડ્યો નહિ કારણ એવો
પણ પ્રજાનારો દવા અને અરેશમેરો
છે! પતેશીઓને નિરકારકો નહિ કમળ
કે આપણે મનુષ્યો સુધે મુદ નથી, મનુષ્ય
ની કૃતિઓ આને મુખે છે! અંતરનેના
અન્યમનને મેંકર આધ્યાત્મિક અંતરિયી
ધ્યાનગામને, વલિક અરાજ્યની કમળ
વાળી પડમે પડનું ખાલી માગ્યુ કરી નથી
તેની આર્થ સદમેજન કર્યો નહિ! એજ
તરીકાનું છેડી નથી તેને વ્યાખ્યાન છોડ ઉપર
આવાનો પરાંનો આપણે નહિ, જેનું
અવગની મિદનને વિપાજિ આપી નથી
તેની અગાદ કે કાદાંય કહિ અંકરકો
નહિ! જેનું અગદકાની પરીકામાં પડે ૩૦

હોક્ર મજબા નથી તેને સ્વરાજ્ય-મંદિરો
કારે આજમેજો નહિ! કારણ આજે સ્વરાજ્ય
સમારંભ છે!

વાચનાટ પ્રાની ન શે કે આ લાગે ને
અન્ય આમનવાય, પતિત પ્રાણુશુદ્ધિ, અને
મગદ મરણી રાજાવની શેલમાં દષ્ટિગો
અરથા રહેવ છે તેના ઉપર આ લેખક દિશ
નથી, ભર્યું પણ પ્રજાપૂરે અપાર અમરિત
જના. આટલા અમળન બાળેની સારે,
આટલા લેખથી આપણ અભિનિવેગથી, અ
ટલી ગાનિયી, આટલા સવમથી, જના આ
ટલી અમળાઓ માલુ ધર્મપુદ્ગલ રચનાં તાપ
વો જગતના સારા અનિદાસને દાનદે નોધાપો
તેણે જેનું માનવરમિતમાં તપી જના
ધર્મપુદ્ગલ પણ પરિણામની અપેક્ષા રાખે છે
આધ્યાત્મિક પ્રવળેનું પણ કાંઈ આવાધમિક
નિશાન હોય છે, આટલા નોધાવર પણ
કેઈ આમરે ઉપર હોય છે, થોડા સાપના
મા પણ મુદમ સરે નિર્દિષ્ટ હોય છે, થોડા
ની કિનામા નો વલિકિન્ત છતિનો દુષ્કર્મ
પર નહિ આજા થોડા સાપે નો પડે પણ
નો દિશાન પાપાને છે પ્રાપેક કિપા સોડે
પુદ કન્યાની છે પ્રાપેક સાપના પ્રમાણ
મા વલિકુમ પાડ કિનારવાનું છે
તેથીજ અપારે આ જમાનાના એક અદિનીર
આત્મનિર નરવી એક અદિનીર
મદાખાન લડી રહ્યા છે અને મહત્ત મના
સમવની કોઈ એવી અપા છે તપર તેઓ
એમનુ નિશાન ગૂંચી ન અર, અપર નો
તેઓનું નિશાન પીપતામા પપાર પડેનો
હાએકો ન વાપરી નાખે, મિરી ફિકર
એવો અપદકક કે સદસદમા અવાદપિત
અપા નથી તેસ નરમને કવાય થાવો ને
સમ છે

આ માર્ગ નહિ તો જીવે છે એ માર્ગ-એ
મથ, મહામન? અમને પૂછે નહિ.
અસહકારના માર્ગમાં કાંટા ભેંકાવાથી
સહકારીઓની દુનિયા સ્વર્ગની યુલવાદી નથી
બની જતી, કે તટસ્થો વિમાનમાં ઉડવાનો
પરવાનો મેળવતા નથી. છતાં અસહકારની
આંદર પણ ન્યારા પંથ હોઈ શકે. પરંતુ એ
મર્ચામાં ઉતરવાનો દરે કોઈને અધિકાર

હોઈ શકે ખરો? અસહકારવાદીઓને એ
મર્ચા સાંભળવાનો અવકાશ પણ હોય ખરો?
એને પુરુષ સાબ્યદારીએ અને મુઝા
અંસારીએ સ્વરાજ્યના નામથી મોળખે છે
તેની પુરાણ કયા અત્યારે દરે ધણી મોટી
છે. અત્યારે તો સ્વરાજ્ય સમારંભ છે!
તેટલા માટે મિત્ર અસહકારવાદી! એ ત્હારા
સ્વરાજ્ય સમારંભમાં શિવાસ્તે વચ્ચા મચવું.

તેને કશર વિચાર અન્ય કંઈ અવગણન નથી તે જવત્માં પરાખર જેવી કોઈ પરદા
લેવાનું નથી.

તો માનવ સમાજને આત્મના અસ્તિત્વમાં વિશ્વાસ હોય તો એ વાત મોકલ છે કે
શરીર ગણ કરતાં આત્મજન અનેકધા શ્રેષ્ઠ છે. આ પ્રેમનો એવો સિદ્ધાન્ત છે કે જે
પર્યંતેને દલાવી શકે છે.

મારન આત્મજનથી સારે છતી શકે છે. આત્માની શક્તિ પાસે શરીરની શક્તિ
નબૂધ છે.

જે અદિમા ધર્મનું મંથનું પાતન કરી શકે છે તેવાં મર્ચો પાસે મગજ મંસાર નથી છે.

જે મનુષ્ય અદિસાના સિદ્ધાન્તનું મધ્યમ પાતન કરે છે તેને તો આ મંથારમાં, કોઈ
મનુ હોઈ શકે નહિ.

વજ સમાન કોર લક્ષ્ય પામી આત્મજનના અસ્તિમાં પીગળી જતા-એ અતિશયોક્તિ
નહિ પણ મણીતના અંક લેવું સ્વ છે.

કયા વાદે એજ આત્મ-જન અથવા મત્યામદ છે. જે આ જગા ન દતે તો પૂર્ણ
કપારનીમે દસાતલ મઠ દેખ.

મારી દર માનવજ છે કે ત્યાં મૂળી એક મનુષ્યનું આચરણ શુદ્ધ અને તેના મનનું
મન ન હોય ત્યાં મૂળી મેં કેમ મદાન કાવું અથવા સમજાવતી નથી કરી મકતો.

મહાત્મા ગાંધીજી

મરવી ગુજરાત.

મહાત્મા ગાંધીજી સિકુનરીના તાપર મીનગ્રાવ પાસેથી કરી
લેખતા જોયા છે.

શ્રી ગુજરાત વિદ્યા પીઠ સમારણ શ્રીમતી સરસ્વતી
બાપજી કહે છે.

મરવી મુજરાત.

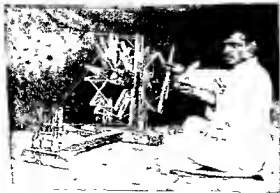
મહાત્મા ગાંધીજી સિંહુનદીના તટ પર મૌનવન પારણ કરી
સખવા બેઠા છે.

શ્રી મુજરાત વિદ્યા પીઠ સમારણ શ્રીમતી સરસ્વતીબી
બાણજી રહે છે.

મત્યામહ આમમના એક વિદ્યાર્થી ૨ માફે હરે છે.

મત્યામહ આમમના વિદ્યાર્થી કાંતે છે.

જેવકે-શ્રીગુત્ત જેમચદ.

(૧)

જે ખુ ભગન અને બેઝા યોધરી
 પક્ષે મળુ પેઠિએથી દુશ્મનાવટ
 હતી બેનરતી દરમા અગ
 પાંદાના પ્રગટે હતો. તેમના પદાદાઓમાં
 ધણીવાર હોતી વધુ હતું. આ જાનેના
 પિતાશીઓના અમલથીજ મુકાંખાજી સઙ
 થઈ થક હતી, જાને ધણીએ વાઝ દાખોડાઈ
 સુધી ગયા હતા. ઊંઝાઓના વજનમા
 સંધ્યમની બીપજીનરે પ્રયત્ન રૂપ પાગળ
 યુ તે એટલે મુખી કે જાને અગકવ
 થઈ થયા, પહેલાં તેઓ મામતા ભરપે જામે
 બીસેમાર હતા દમનજી તેમની પામે તે
 પ્રગટાવાળા પેનર સિવાય એક નમ જનુ
 જાનન નહોતી. જામિ યા, પત્ર મડ.
 માન મર્વાંસ મર્જ જનુ તે વિસદ તે જેમંત
 તેમ રહો. હાડમેટના પુપર નીચો
 એક નજીવી ખટપટનો નિવેડો ન કરી મડયા

આ બે જાગરોએ જામને બે સિરોધા
 પક્ષોમાં વેચી નાખ્યું હતું. એક પક્ષની
 બંગ છુટી યોધરીના દુધર પર હજીની
 અને બીજામાં મરમ, ચાખના દમ લેજનના
 ચેર જામતા હતા. વાન એટલી વધી હતી
 કે જાને સજાઓના સામાજિક અને
 પાર્થિક વિચારોમાં જનુ વિચારજી રેખા
 રોગપથી હતી. યોધરી કપડા પહેરી દુકમી
 ખામ લેતા અને બગલને રોગી કટીના
 બગલ ભાગ ઉપરથી વજર પાછી પળુ ન પીના
 અને યોધરીને જટ કટીના બગલ સમાર્પન

પરથી જાનના યોધરીએ આપ સમાજનો
 આશય લીધો. જે યોધરીના માધી અને સાક
 બાજીજાની દુકાને યોધરી માથ લેતા તેની
 તરફ બગલ લેવામાં પળુ પાપ સમજના
 હતા. અને ભગનજીના દમવાઈની મીઠાઈ.
 તેમના યોધરીવાનુ દુધ અને લેહીના તેવ
 યોધરી મારે ત્યાજ્ય હતા એટલુંજ નહિ
 પળુ તેમના આગેજનનાના સિકાગોમાં પળુ
 વિજનના હતી બગનજી વેદકતા પદાવાળા
 હતા અને યોધરી યુનાની પ્રથાના માનનારા
 હતા જાને ભવે રોગપી મરી જનર પળુ
 પોતાના સિકાતોને તોળતા નહોતા.

(૨)

જ્યારે દેશમાં મળ મેનિકે અધિપત સઙ
 થયું. ત્યારે તેના પવન ને મામમા પળુ
 કુસાવો. યોધરીએ આજોજનનો પક્ષ લીધો
 તે બગલ તેના રિપરી જતી થયા. એક
 સજાજને આવી મામમા બેકુન-સખા રથાપી.
 યોધરી તને સમંત થયા બગન અવજ
 ગલા જનશીન વધી મર્જ, સરાજનની થયાં
 થયા સામી યોધરી સરાજનવાદી થઈ થયા,
 બગને મજબુતિને પક્ષ લીધો. યોધરીનું
 મર મરાજનવાદીઓનો અડો થઈ ગયો,
 બગલનુ પર મળ બકિનાની કવળ જતી થયું
 યોધરી જાનતામાં સરાજનવાદનો પ્રચાર
 કરવા નાજા -

“ મિત્રો, સરાજન્યનો અર્થ છે પોતાનું
 મજા. આપણા દેશમાં આપણું રાજ્ય
 રોમ ને એટલે કે કોઈ બીજાનું ? ”

જનનાએ કહ્યું: "આપણું દેશ તે જાહેર." "ચોપરી!" તે પછી આ સ્વરાજ્ય કેમ મળશે? આત્મચર્યા, પુરુષચર્યા અને સંપત્તિ એક બીજાની દેખ કરવો જોડી શકે. ચોપરીના કામ સ્વયં નીચેની કોમ."

એક સંજ, "આપ તે નિમ્ન અદાલતમાં ઉભા રહો છો."

ચોપરી: "હા પણ આત્મી અને અદાલતમાં જઈ તે મને કાદવાનું પાષ લાગે. તમેને પણ એ વાત જાણી છે કે નમો નગરી મેરી કમર્સ નમારા આજ જન્મદિન ખવાડી અને જામે તે પહેલાંકામમાં જાપરો. વડીલ મુખવાળા ખીસા શા મારે બરો છે? શાકાહારને શાંચ, અમરસાગની ખુશામન શા મારે કરો છે? પહેલાં, આપણા કાકરા પેતાના ધર્મની શિક્ષા લેતા, તે સખારી નામી અને પુરુષાર્થી જનતા દત્ત. દમણ તે વિદેશી શાળાઓમાં બહુ મારી કરે છે. શાંચ આવ છે, ખુશ મેષ્ઠ માણે છે. પેતાના દેવતાઓ અને પિતૃની નિંદા કરે છે, સિમારે પીએ છે. આસ પાષે છે અને દક્ષિણના પચની સલામી ભરે છે, તમે શું આપણું કર્યું નથી કે આપણે આપણા જાળિયે ધર્માનુસાર શિક્ષા આપીએ?"

જનતા: "કેં કરી શાંચશા ઉપાડવી જોઈએ. ચોપરી: "પહેલાં આપણે અદિવાસી સ્પર્શ કરવામાં ગણ પાષ સમજવો દત્ત. દવેનો નામ ગામ અને ધર્મીએ સહી દુકાનો થાં ગણ છે, આપણે આપણી મેરી કમાર્સ કરોડો દુર્બાગ ગામ અને સરાખમાં ઉડાડી દઈને ઢિયે."

જનતા: "તે નાજી મીચે તેને સજ્જ કરવી જોઈએ."

ચોપરી: "આપણા આજ તાલમે, નાના મોટા સર્વે જાડી જાડી પહેરવા દત્ત."

અમારી ઘડીઓ ફરીઓ કાંચા કરતી હતી. નર્વે ધન દેશમાં રહેતું હતું આપણું પલ્લવર આપણે ચોપરી ખરી પગાડતા દત્ત. દવે આપણે વિદેશમાં જાનેડા મુલાકામ-ખાનખાં કપડાપર જન આપીએ ઢિયે. આમ જીન દેશવાસ આપણું ધન દરી જન છે. જીઆરા વજુકરે કંઠાસ થમ મળા. શુ આપણે એ ધર્મ છે કે આપણા લાકડોની ગણી છીપી બીજાઓની સામે સખી દઈએ?

જનતા: "જાડી તે કર્યા મળતી પણ નથી".

ચોપરી: "પેતાના ધર્મ ખાલેશુ કાકુ પહેરા. અદાલતેને ત્યાં, નસાખાહને છોડી દો. પેતાની સંતતિને ધર્મ કમર્સ નાન આપો, સંપત્તિ રહે. બધા એજ સ્વરાજ્ય છે. ને ચોપર કહે છે કે સ્વરાજ્ય મારે ખુતની નદી વહેશે. તેઓ ખાગસ છે. તેમની પાંતે પર ખાન ન આપે."

જનતા આ ગાને અને પ્રેમી સાંભળતી હતી. મિયે દિરમે જ્ઞાનાઓની સંખ્યા પધ તી જતી હતી.

ચોપરી સર્વે: "શ્રદા પામ જતી મળા."

(૩)

સમજાડ પણ રાજ ભંજિનો ઉદેશ કરવા લાગ્યા:

"લાકડો રામનું કામ સ્વચ્છ કરવું અને પ્રેમનું કામ તેની આસ પાસન કરવાનું છે. એને સમજાડિય કહે છે અને આપણા ખનિક પ્રદેશમાં આપણને રાજ ભંજિની શિક્ષા દેવામાં આવી છે રામન હાથરો પ્રતિનીષી છે. તેની અજા પિરદ માલખું તે મહાન પાતક છે. રામનિમુખ પ્રાણી નરકનો લામી મળ છે."

એક સંજ: "જાનને પણ પેતાના ધર્મનું પાસન કરવું જોઈએ."

બીજી સંક્રાંતિ: "આપણા રાજા નો નામમાં છે, અસલી રાજા નો વિવાહનના વાણીયા મદાજન છે."

ત્રીજી સંક્રાંતિ: "વાણીયા ધન કમાવતું બને છે, તે રાજા કરેલું શું બને?"

અનન: "મોંકો નમને ઉપદેશ કરે છે કે અગાધનોમા ન જાઓ, પચાસનોમાં મુકદમાં વર્ધ જાઓ. પરંતુ એવી પચાસનો ક્યાં છે જે આજે ન્યાય કરે, દુષ્ટનું દુષ્ટ અને પાણીનું પાણી કરી રે? અદિતો ખેડે જોઈ વાળો કરમે, જેમનો કમાવ છે નેમની છન થશે, જેમનો કઈ રજાવ નથી તેઓ આર્થ જાશે. અસાધનમાં સર્વ કારવાઈ કાનુતના આપારે થાય છે, ત્યાં નાના મોંકો સર્વ ભગભર છે, મિંદ ભકતી મેક બારે પાણી પાવે છે. આ અદર્શને ન્યાયી દેવી એ પોત ના પમમો કુલાડી માત્રા બરોતર છે. એક સંક્રાંતિ: "અસાધનમાં જાવે તો કપીવાની થીનીઓ ક્યાંથી જાવીએ?"

બીજી સંક્રાંતિ: "અસાધનનો ન્યાય તો કહેવાનો છે, જેમની પામે નિષાઠ કરેલા સાથીઓ અને દારપેય રૂપી જગજગર વજીવ દેવ છે નેમની છન થાય છે અગમોટાની કાનુ પરીક્ષા કરે છે? હા, દેશનગર અવન થાય છે."

અનન: "કહેવાન છે કે કિરેલી ગીતોનો જવવાર ન કરે પણ એ તે મરીએ સાથે થોડ અન્યાય છે આપણને જાનરમા જે બીજા સારની અને મારી મળે તે મેરી જોએ જોએ તો તે સ્વદેશી દેવ કે કિરેલી. આપણો પેમો ફોમટ નથી આપણે કે તેને રૂની કમરા જેવી અવેગી ગીતો પર ફેંકી દીધો."

એક સંક્રાંતિ: "પેમો આપણા દેશમાં રહે છે બીજાના દાસમાં તો નથી જતો?"

બીજી સંક્રાંતિ: "પોતાના ધરમાં સાગં ખાવતુ ન મળેતો શું રિતનિએના ધરનું સાગ મોજન આપું?"

અનન: "લોકો કહે છે કે છોકરાઓને મરકાગી નિસાજોમાં ન મોકલે. પણ બાઈઓ ને સરકાગી નિસાજમા ન બળ્યા દોન તો આજે મોગી મોગી મોકરીઓ કેમ મેજતી સક્યા દોન? મોટા મોટા કામખાના કેમ ચવાતી રાખ્યા દોન? અસવ વાન તો એ છે કે નવી વિલા બળા વગર દબે સંસારમાં નિવાંદ નથી થન સકે. પુગણી વિલા બળી પચાસ ને વા અને કાકો વાચવાં મિત્રાવ બીભુ શુ આવડે છે? રાજ-કાજ શુ પાટીપાથી વચિત્ર રાજા મોંકો કરમે?"

એક સંક્રાંતિ: "આપણને રાજ-કાજ નથી બેનુ પણ અમે અમારી બેનીવાડીમાજ મન કિમે કેળવા મુલામ તો નથી."

ચાહ સંક્રાંતિ: "જે વિલા પમડી બનાવી કે નનામી મુગ્યા રહેતું એજ સાગં. બાજ નરી વિલા બળી થેકો મટ-મુટ, પરીવાળી બળી અને હેક-હેક લગાડી કે છે. પોતાના મોંકની પાઠજ દેવનુ ધન રિતમીઓના ખીસામાં બે આ દેશના મેટી છે."

અનન: "માંબ, યરાખની નમક આજ કાવ લેકોની કડી નજર છે નમો સુરી લવ છે તે સર્વે જાહ જાણે છે. સરકારને નશાની દુકાનોમાંથી કરોડો રૂપીઆની વર્ધિંગ પેરાસ છે દુકાનમાં ન જવાથી લેકોની નશાની લગ છુટી જાય તો જાદુજ સારી વાન છે પરંતુ નશાવાળો નરો કદિ છુટે ખરો? તે દુકાનપર ન જરમે તો મોરી છુપીથી કાઢને કેલ રીને જમણા મોમળા બાવ આવી,

સગત બેઠાવવાને પછી તેવારે યજ્ઞ પોતાની
સગત પુરી કરશે. તો પછી જાણ્યો એ કામ
આ મઠે કરવું કે સચારાને પછી તુલસીન
ચામ અને ગરીબ રૂપવને પછી તુલસીન કે વળી
ખીંછ પછી એક વાત છે. કોઈ કોઈને તો
નરો કમ્પાથી કાપેલ ચામ છે. મારીજ વાત
કહું છું કે એક દિવસ અરીજી ન આઉં
તો સાંધામાં દઈ પલા લાવે દમ ચરે અને
સરોશી પકડાઈ જાઉં "

એક અપાજી, " સારણ પીવાથી પદમમાં
કુર્તી આપી નવય છે, "

એક શંકા " સરકાર અપમરો રૂપીયા
કમ્પા છે તે તેને ઉચિત નથી. અપમરોના
સામ્યમાં રૂપી પ્રવલ્લ કમ્પાલ કેમ થઈ
કરે ? "

બીજી શંકા " ખરેખર દાર પીવાથી પ્રાચીન
ભતાથી દીધા. ભત પડી તો પેલાની ત ગી
પડી. અને એકથી મળુરી તે ખેતે મળે છે
તે રૂપી કપડા પછી લેવાય અને દાર-સામ્ય
પછી કહે. એકમી તો વાત જવાને બીજે
મારો અપમરો ચોરી કરે, લુગાર કેમો અને
ગોષ્ઠમાની કરે. સારાની પુલાય શું છે ?
આપથી શુભાચારીનો અરો છે.

(૪)

આપરીને ઉપરોક્ત સાંભળ્યા રેકાર્ડનો વાળા
તેમને ઉભા રહેવાને રમ્યા પછી બોલું અપાજી.
દિવસે દિવસે આપરીનું મામ અપાજી અપાજી.
તેમને ત્યાં નિત્ય પંચમવેળાની, સપ્તમવેળાની
મલ્લ મળી. અનન્યને આ વાતોથી અતિ
આનંદ અને ઉત્સાહ અને તેમના સાર્વજનિક
તાલમાં ગરિ થતા. તે પોતાનું આરવ અને
મદત સમજવા જાણા. નિરંકુશ અને
અનન્ય પર દશે તેમની આંખો મદત જાણી.

તેમને સ્વર્ગવતાને રસદ મળે. મરુ
કે, મરુ સુદર, મરુ કપડું, મરુ મોળા,
મરુ આકાશ, ન પોલિસનું ભય કે ન
આમજાણની પુરામત, સુખ અને સાન્નિધી
છાન જાતીત કરવા લાગ્યા. કેટલાકને
નવાજાદા હોડી રીધી અને સદ લાવેલી
લહેર દોડવા લાગી.

પરંતુ અમલદાર મોરલા સામ્યસાથી નહોતા.
જાણાને દિવસે દિવસે તેમના ઉપદેશોની
અમલ થતી હતી. તે એકલે સુધી કે તેમના
આત્મીમાં મોટે ભાગે પદવારી, મેકાકાર
અને એમનાજ મજલીયા કારભારીમિતા
મિત્રો લેવાય જીવું કોમ આપતું ગરિ.
કદિ કદિ મેરા દરિયો પછી આપી અનન્ય
અને અમલદારને મળે આદર લાકાર કરતા
જલ લખત માટે અમલદારનાં આંખ લુકી
જવા પછી કમ્પા ભરવું સન્માન આઈ પહેરાતા
અપમાનની જરોબરી કેમ કરી રહે? અપા
જવા ત્યાં અમલદારને ઉપડતી, કોઈ કહેતું
' પુરામતી ટકુ છે. ' કોઈ કહેતું છૂંકી
પોલીસને વલમ છે. અમલદાર પોતાનાં
વિરોધીની પાછા અને પોતાની મેકાકાર નર
ગાંધી પીરી ચાલી જતા હાનમાં આ પ્રથમજ
અવસર દતો, કે તેમને પોતાના લાનુ સામે
નીમે ભેડું પડવું. લાંબા સમયથીજ કુશ-
માર્ગદાની આ કરી હતી અને જોતાજ
પોતાનું સ્વર્ગ્ય અપાજી કરી ચૂક્યા હતા તે
કુશમાં મળી મળ. આ દાદમય મિતા તેમને
એક કમ્પા માટે પળ એક મેરા હતી નહોતી.
નિત્ય એક વેળા પીછી કે પેતાનું મુમાવેડું
અનન્ય રૂપી રીતે આપ દરે તેમના પ્રતિ-
પદ્ધિને રૂપી રીતે ગદ દલિત કરે અને તેને
અવ કમ તોડ.

અંતમાં તેમને સિંદો તેની શુભાજી
પામવાનો નિશ્ચય કરે.

(૫)

સંખેનો સમય હતો. ચેપરીના દાર પા
એક મોટી સમા ભગઈ હતી. આમજમજ
સાથેના બેટોના પગ આવી પહેલેલા દના,
દનશે, માણસેની ગીરદી થઈ હતી મેાધરી
નેમો રંગભવ વિપવનો ઉપરેશ દેના દના
વારવાર ભાંત ભાંગીની રવ રવ કારને
જનિ થતો હતો. એકનરે આંખો બેઠી હતી
મેાધરીએ જાનાને ઉપરેશ પૂર્વે રમે. અને
જાનાના રમને બેઠા. રવને નેવકાએ રવભવ
ફેંકે માટે પેના લેના મરજાન કરી અરજા
જેાનુ રવને રવેથી ભવનજ પુષ્ટના આજા
અને જોનાએની મગધા ઉપા મંદી ઉભ
અધર્મી આપવા સામ્યા.

“ભાઈઓ, મને આંદ જોડોને અભવજ
ન થવા. હું અજાજનો રિરેથી નથી. મેરો
ખનિત ને રમે પ્રાણી દમે જે અરજાનો
નિરક લેવ પવનુ અને પ્રાણ કરતાના ને
ઉપાવ નથી જે મેાધરીએ જગરોએ હ અને
જોના પર નમે પદદુ અધી મવા છે. અધરો
આપમમાં કુદ છે તો પછી પગપનોથી
હું મને ર વધરો રિવજિનાનો જુદ નિરજ
આધર છે તો નજો કેમ પુરમે ર મરિગની
ફુકોનેતો બદિ કર કેમ થશે નિજારે
આજુ, મેાધર, અધર, અને પાનજા કપાથી
મળ કેમ ડાઘવમેાઈ ન્યાં પોર અને
હકમતની વાવમા પ્રાનેવી છે ન્યારે સરકરી
નિજાવેનિ કેમ ડાઘરે ર વિપમાં નિજા
મેરીમૂથી કેમ મુકન મર રાકરી? રવભવ
લેવાને માવ એકર ઉપાવ છે અને ને
આમજમજ છે. એક મરેશરિ નમજા
મવન મેોનો સમય નજ કરશે. આમજાની
ફુકેવાન પગથીનાનું મુખ કાલ્ય છે.

આમજે જગરવ જગાવે, નિરમેનો આવા,
મનને વજ રમે. ન્યારે તમાગમાં
આજુમાર ઉપમ થમે, ત્યારે દુરમાર
મરને, ત્યારે રકો અને દેઓ નામ થમે.
ત્યારે એવ રિવામથી મન દરમે અને
વજાનાજુ દમન થમે આમજાવ વિવા
રજાવજ કેલવાનુ મેાધરી મકરી નદિ
અમરેશ આવા પાવેનુ મવ છે અને
નમને અમરેશમા વજ મલ છે. એક
નમને નિરર્મી શિજાના દામ પનારી મેરી છે.
આ વિજાએને આમજાવથી મારો એકમે
નમારી મમન પૂરી યા. રમે મરે મરે
કે રવ રમથી રુ મરીનુ નેમ કો
છે મેાધરી આંખ માન તવ પેરીઓથી
દુમનાર છે આજથી આવા પ્રાને જા.
છે આજથી અને અધરો મારો જાના
જેા, પગ પ્રાણિને થના કનિવા મુતથી
રવેશ રવજ નિરવ કે હવાનુ પહેતા રમિતો
ર રવે રવે નેવ ને રવે નમ, મને
એક કરવ દનુ પનામમા આપનુ સર્વથી
કેના પૂરી રે

નમ મેા અમનજ ર નમ આમજા
મેાધરી કેરી રમે નેમવા મેરે પધરી
મવા મનુ પેરીઓની દુમનાના મેક કાનુ
મા માન થા મને

ને રિરમથી મેાધરી અને ભવન આંદ
નદિને રવભવને ઉપરેશ આપવા વાગ્યા. ને
એવા માદ નિરવા થા મને અને મે નિરવ
કરવે કનિ દતેરે મે માથી જનવા કોને
અધિક આમ રે છે

દુમનાર એ ગીરજાની દતી જેવે બને
સુરખા હવરેશને પ્રકાશિત કરી દેવા હતો.

લોકમાન્યની શાક તિથી.

સુબાઈમાં તા. ૩૧ વી લુથાઈના સ્વિચારે એલ્બીન્ઝન મીસના મેડનમાં પરદેશી કાષ્ઠની હોળી સજગાવી. તા ૧ વી એપ્રિલે ૮૫૧ લોકમાન્યના પંચભૂત સરિરની અંતિમ ક્રિયા થઇ હતી ત્યાં સુબાઈના શામેલ નગર જ્યોતે શુદ્ધ સ્વદેશીની દીક્ષા આપી મહાત્મા ગાંધીજીએ લોકમાન્યની શાક તિથિ ઉજવી છે. સમગ્ર ભગત ખંડે એ વિરહવિષ્ણુ નિની નંદત્તરિની આજ દીક્ષા શાક પ્રતિજ્ઞાની પાછો છે. પરદેશી ભાવનાના એ નેનાની નંદત્તરિ આનાથી વિશેષ મારી રીતે નજ ઉજાઈ જોત. સ્વરાજ્ય હંક સાથે લોકમાન્યનું નામ જોડી, અને સ્વદેશની શાક તિથિ ને કિયમે દેગને સ્વદેશીની દીક્ષા આપી મહાત્મા ગાંધીજીએ એક એકગિત પ્રજાના સાચા નેનાને શોખાથે એમ ક્યું છે પ્રજા એ એમની આજના ભાવ પૂરું છે આજે કરી લોકમાન્ય પ્રતિ પોતાની પૂજ્ય ભાવના અને સ્વરાજ્ય માટે લડવાની પાછા પ્રગિર્ન છે ૧ વી એપ્રિલના દિવમે સુબાઈમાં શોખાઈના ભૂજ્ય મેગનમાં જેમણે સ્વદેશી પોષાકમાં સજગ થયેલા મનુષ્યોને ઉલ્લેખે વેગ રીતે દો નેમને હિન્દી પ્રજાની અગત્યની ઉત્કર્ષ કન્યા માટે મહા નરિંજ યાત્ર. પરદેશીના મોલને ફેંકી દેવા પ્રજા કેટલે અંગે તૈયાર છે, તે સુબાઈના જન અમુને અન્યથા બનાવી આપું છે.

પ્રજાની ભાવનાએને જેવવવામાં આવે. આપારી વર્તમાં લોકમાન્યકોના વર્તન અને આનાએનું અનુકરણથી અમારા પાપ નો માર અને સારવિઃ પરદેશી

અલગ્ય નથી એમ આપણે થોડા વખતમાંજ જોઈ શકીએ. પણ સ્વદેશને એક પવન માની-કમાણી કરવાનું સાધન આની વ્યાપારી વર્તમાં હાથ લે કેટલાક હુદ પ્રપત્તો થઈ રહ્યા છે તે અડકે તો આડે એમ કહેવું અમને થોડા બાને છે. કેવળ સ્વદેશ પ્રતિની પ્રાગણીને ખાતર-કેવળ લોકમાન્યકોની આજના આદર કરવાને ખાતર-કેવળ એક વિદેશી પ્રજા અને અમલદાર તંત્રને નિઃશસ્ત્ર બગધી ફાંસુવાને ખાતર પ્રજા સ્વેચ્છથી આત્મમૈત્રિ આપવા તૈયાર થઈ હોય ત્યારે એ નિઃશસ્ત્રી મમતાને લાભ લઈ ખોસે વાળાએ અને આપારીએ લાવ વધારતા જતા એ નિષ્પ છે. ફેંકીવાને ઉત્તેજન આપવામાં મહાત્મા ગાંધીજીને સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ ફેંકાની મરીયાદ મહાત્માને બુધમરે. અટકાવી શરીર-વેલકા બુધે રાજગત કરેડો દેશ બનુએના વર્તમાં ફેંકાની કહેડો મોકલવાને છે એમ જાણવા જતાં મોલાવાળાએ ખાડી બનાવી. તેને હાથપગનાં તરીકે ખાખાયા પ્રપત્ત કરે આપારીએ સ્વધાનથી ખાડી મંચારી દેખાણી કરવા નેટલી નીચ છુટા કરે, એ કોષપલ્લ રીતે પ્રિયથા જોશ નથી સ્વસાબ્યમા આપારીએનો પણ ભાવ છે એમ તેમણે સમજાવું જ નોંધ્યે. આપણે શકા પૂર્વ માનવું જોઈએ કે મને તેવું જવું હોય અગત્યનું હોય જતાં ઉત્તેજનથી હાથપગનાં કાપડ મુપરમે-ઉત્તેજનથી ફરી આ ફેંકમાં યાકાની મમતથ ઉત્પન્ન થયે હાથ કંતામણ અને ગભાટને ઉત્તેજન આપવાથી આપણે આપણા ફેંકમાંથી બુધમરારે દેગ નિહાલ કરીએ છીએ. પરદેશમાં કે મોલાના કાપડની સુંદરતાના મોલને ફેંકી ફેંકમાંજ લોકમાન્યના મુદ્દ અરિત પ્રતિતા આપણા પૂજ્ય ભાવની દમેડી છે.

ત'ની.

આ માસિક પત્રમાં

તહેર ખખરો આપનારાઓ માટે

૧ જે માસના અંકમાં તહેર ખખર આપી દોષ તે માસના પડેલા પખવાડીવામ;
તહેર ખખર અને તેના રા. મોકલતા.

ભાવ માટે મળો અથવા લખો.

૨ મેદની વમે તહેર ખખર આપનારાઓએ દવામાં મળવું

૪ આવમાં ફેરફાર કરવામાં આવશે નહિ માત્ર જ માસના વખત
અનાકથી આપનારને ૧૨૫ રૂા કમીલન માપી આપવામાં આવશે

સપ્ટેમ્બર માસની આખરે બહાર પડશે.

મામેપાર ખંભાળના નાટક અમ્રાદ શ્રીચુવ દિગ્ગે-દ્વિસાસ રેખના " દ્વિસપાર " નામે નાટકના અનુવાદ, આ નાટકમાં રિન્દુ શુદિની ભાવનાનું એક વિન સમીક અને સ્વર્ગ આપમાં આપવાનું છે સુદર જાત પૂર્વ ગિથોથી મુરોબીન મુદર આકર્ષીત રેખા ૧૬ પેજ ૪૮ ૧૫૦ મુદા વાં

આ પુસ્તક ૬૦૦ બુજવાળા (વાન જગીય) રેક રેખામાં દવાગ-એમના નરથી જાનર મુદે રેખા ૭૦૦૦માં આવે છે. અન લોટાળા નાનની ખેનેને તે વિના મુદે મળશે

મરવી મુજવાળ એડીમ

કે રેખાજ લખજ - પુતીડીય.

વખાની નાન ૩-મુખાક.

વાંચો! વિચારો તે પસંદ પડે તો તુરંતજ આલુક થઈ લાભ લો!

“જ્ઞાન વર્ધક પુસ્તક માળા.”

૭-૧૫ સ્વર્ણ માસલી આ માળાના વર્ષની શરૂઆત નવ-નુવારીથી થાય છે; પરંતુ મને ત્યારે આલુક થઈ માસલી સાલનાં જ્યાં પુસ્તકો અર્ધો કીંમતે મેળવાય છે, વિ. પી. ગોરટેજ આલુકને સ્વીકૃત છે, આલુકમાળાનાં જ્યાં પુસ્તકો લેવા બં ૧૫૫૫ રહે છે. પ્રવેશ ફીના રૂા. એક આલુક થતી વખતે એકજવાર લેવાય છે. આલુકને “પુસ્તકમાળા” નાં ૧૯૨૧ ની સામનાં નીચેનાં પુસ્તકો અર્ધો કીંમતે અને પાછલી સામનાં નોંધએ તે પાછલી કીમતે મળે છે.

- ૬-૦ કથામંજરી; ભાગ બીજો (વિદ્યાભોજી વાંચે.)
- ૨-૦ શુજીર સાક્ષર જ્ઞાતીઓ. (વિદ્યાભોજી વાંચે.)
- ૧-૦ શિક્ષાનો આદર્શ (ડૉ રામોદ કૃત લેખો.)
- ૩-૮ હિન્દુ ધર્મની પાઠમાળા. (વિગલે લાલા બેજનાથ.)
- ૨-૦ એકીશત્રુ ઇબન સદિક.

લખો:— **હવનલાલ અમરશી મહેતા,**

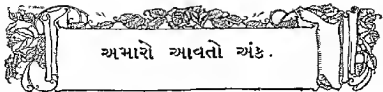
સુપેર-પીરમતારા; અમદાવાદ.

એક નવીન ખાતાં બહાર પડી ચુકી છે.

જાનવાન જાળકી.

આ એક દિવસ સંચારી હમણાં ખાતાં છે, પણ વાર માનને બહેનવારી પડી જુદી જગ્યા ને વારાં જુદી-આ એક પછીજ નોંધવામાં જતાં સચિત નવસરથા છે. એક વખત વાંચનાં લીધી તે પુરી જ્યાં લિખાય મુક્યા નથી રહે. પરિવ્રામ માટે એક જાળકીને આકર્ષણથી જો સિનાય તે આજેકુલ છે. જગત પુસ્તક-પાઠકો સોનેરી નામક પુસ્તકો જ્યાં કીમત રૂા ૨ થાય.

ડી. લખમીચની કુખની,
૧૦ પાઠકી જગત, રોડ, મુલક

અમારો આવતો અંક.

મારા મુકાનીમાં મહુને અંધ છે શી કંતુ મ્હેન દવે બકિત બની આવના
“હુ ચાહું છું” શ અન્ન ગર નર્મજન પડસ બી એ એન બી એમની

પ્રેમથી લેખાતી ગજન
બહેનો પ્રત્યે; બીમતી સરોજની નેડુ જાન મર લુખ્યાદાર બાગમાં આપની
પરિચીતિ પર બીમતી નંદુનો મ્હેનોને છ દેસો

દેવ હશનું સોલુ ગ આંખની ચિન્સાસ ઉદેશીન દેવ બકિતનુ શુન્ન મમન કાન
જોગીબને! ત કેસર હુ જેનુ બારામી કાન

આમત્રણ; શ દેવગણ પગમા બી એ

શુ મકમો? (મન) ગ કુલ

બોમ વિહાર; ત જગતન ન્દાતાઆપ પ્રમાન્ન

દુહાંબી આધરસેના; ગ રગીરસમ મ કાપડીત આરંભાબી આતરિત બરકર
કથીતિ દર્શાનરે લેખ તેજાન મિત્રો માથે

સત્યામહી મહાશુર દોરદોષ શ છાનવાન લીમતી મીમા મેમના ડેના
ત્રિવેણાને હન કાન લેખના સખનાર ત છાનવાયે આનેમેમા મેમનારુ

એ સત્યામી તરીકેનુ મરિત ય મુન્ન મિત્રો મારે
ગાંધીજીના સ્વરાજ્યમાં સાંપ્રત સુધારો ગાંધીજી અસાધ્ય મેમરે તો શુરાગને

નામે એળખાતા સ્વજનઆશુ શુ મર મો એન્કયુસના એક શુદ્ધ લેખને
આવારે લખનાર ગ લશ્મીદાસ મુજીત કાપડોત બી એ

હસ્તામી અમરમાં હિન્દુ સ્વતંત્રતા ત આનંદ સુવરમાન તેજા પદેલી પ્રતિદામ
વેતાઓના અનેક કષ્ટોને આધારે ગ જાનવાયે સુસત્રામી અમરના દિન્દુઓ

મનર કામ એમ આતીત કરી ગતા હ છે
આદી લેખીકા પતિ. લીમત છ પી લીમાચરન હિન્દુતાનમા પારથ દસા આ

લખીતા લેખનો રાસ દસવી લરપુર પ્રમમ-સરાન
થરે આપતાં; શ ગૌરીનકર ગોલનરમ નેની શ નેલીના સગીત જેના સન્દેશ

લખાવની એ. ત મેન્ન કલ્પ મજામી મો એન્કયુસના મુન્ન મિત્રો સથે
આદર્શ વિદેવ લીમત પ્રેમગની એ દમી નાર્તી

ચાહુ વાર્તા.

હાથની આસ; તમ પ્રર લીમત વતુને! લાન્કા લીમતી મીમા દલપની પરીના
નામે બનિ મનોદન નાર્તીના લેખ- લીમત કાપડીએ આ સાગાશ્ચ નર્તી આસ મરી

શુજરાત મારે નારી છે બો તે હિન્દીમા પ્રમિત થ નથી

ગરબી મુજબાત.

વિવરણ]

અમમદિની પ્રતિમા.

[સી. મુન્શીય મોરારજી.

જુલિ ૧૮૦.

પ્રગત ૧૫

ઓગસ્ટ ૧૯૨૧

અંક ૮ થો.

એમ હિંદુ હું

મા પ્રતિ શુ કમલુ! હજીયા જેવી કમ પમિ

તે જાણી ગાળી છે

તોજાનુ-

જાણ મુખના નામના હિંદુઓમાં, મુદિ મનાના દુરવાળા મોજામાં
ગયા કડ એ હિંદુ હું-

સા મર્યાદા માટે મિત્ર થાં. પ્રસન્ન અને નુમણ રહે
એમ હિંદુ હું-

નાનામાં નાની ગત્રાકાને પાલ ઉપકાર માલતા મીનુ એમ હિંદુ હું-

જાણકની જેવો નિર્દોષ જનુ એમ હિંદુ હું-

અત્યંત તીવ્ર વેદનામોની તીવ્રતા અનુભવી છડુ એમ હિંદુ હું-

તારી આપેલી અને મારી ઉપજન કરેલી કિયતીમાં આનંદ મારું
એમ હિંદુ હું-

મંથનની મ્હાલ્યા ઉદભવેલી કવેશ કમલરી ગમથળો મારા
હરખને ન રખડે એમ હિંદુ હું-

અદર્શિય 'નિષ્ઠુ પિયુ' રહ્યા જંપણની જેમ મારે મન તારંગ
રહ્યું રહે એમ હિંદુ હું-

પરદુઃખની દુઃખતા કરી મર્ક એમ હિંદુ હું-

મોટાની મોટાઈ જનુ જેવી છડુ એમ હિંદુ હું-

અને હેતરી, માગ હરવેશ બધું નારે જોલે મમપંખ કરના મીનુ
એમ હિંદુ હું.

પૃથ્વી અને આકાશનાં લક્ષ.

અખ્યાર - ૨૧. ચિદમ.

પૃથ્વી અને આકાશનાં સ્નેહ પ્રેમ તેમ જીવના વાદળાં-
આ પ્રેમ છે અને આકાશ નીચું નથી ધીંધી
પૃથ્વીને કહે છે: "હું તારો છું."

પૃથ્વી કહે છે: "તું નિરસીત છે ને હું તો અદ્ય છું."

આકાશ કહે છે: "મારી સ્નેહગીતા રૂપ વરણાંચિત્રો મં
મારી મર્મ બાજુઓ વીટી લીધાં છે "

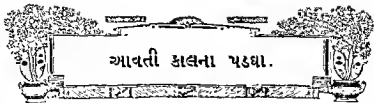
પૃથ્વી કહે છે: "મારે આંગુ ભયું દૈયું પવનમાં કંકટી
બેઠે છે ને તું તો નિરસ છે "

આકાશ કહે છે: "મારું આંગુચિત્ર તારા આંગુને પ્રત્યુત્તર
આપે છે ને તેમની અધકારમય ગહનતામાં કંપી બેઠે છે "

અને તેને પૃથ્વીથી નિરસ વિવાદી સુખનાર અંતરને,
મ વેગ પામતાં પશુ ફરે કંદેનારાં કંપલીના સ્ત્રાવન મમાં
પવનના મુખવાર અને જાણીથી આકાશ ભરી રહે છે

* નિવાસુ ને ન સ્નેહવદન *

આવતી કાલના પડઘા.

જો-ગભાજ મહા-અનુભવી મહે તેા પત્રે એ
અદ્ભુત અપાપ કેવલ અગવ્યથાથી અવાજ
અમે નથી થતો મુ ર આ ઉભવ યોગીએ
તેા આવતી કાવતા નિનસપુષ્પને જોત વળા
છે, માનસમાજના અદ્ભુતગણની મહા-
શાસ વચારી નવા છે, અને છાન ઉન્નત
અને જવાણ દારી મનીગહે તેા સર્વઉદ્યોધનો
અર્પી થતા છે, પરતુ સાહજતુ કે કોને ?

પશ્ચિમ નથી સાહજતુ મહાશય પોષ
રિમાગને, અને પશ્ચિમના અમળને અધિન
પૂર્વ નથી સાહજતુ મહર્ષિ દાગોરને અને
આવતી કાલના આજુ આ રીતે પાજ
ફરે છે, આવતી કાલ આ રીતે ફરતી ફર
હો છે અને જ્યારે તેના પ્રકાશપૂર્ણ મર્ગ
મર્ગ રહેશે તે કવી રાજાતુ નથી

પૂર્વનો-આવતે તેા કેવળ બીડનો પશ્ચિમ
આવેનો અમદાદા અને તે પશ્ચિમના

અર્પનો નહિ તે એટલુજ અમરી ગદે છે કે
પૂર્વ પશ્ચિમના દિસાભાવથી તેના ચિહ્નકા
ધર્મથી, તથા તેનામા પશુપત્તા સર્વ પ્રમે
ગોથી હર ઉભવ માગે છે અને સ્વાશથી
અને સ્વાવયથી જની પોતાનું જારિ પેતે
ધરે એ તે મિતિમા મુકાવવાની સર્વ દિશાએ
તે ચોજ રહે છે ને દેવ કે અમુપા-એક
તામથી આવ તેને મન નથી અને આર્થતામ
એક અને સવમ રામા સાતિક બાન વ્યાજ
તે મનસ વાગ્ય કર્મણા છપનમા પરાવી
ગહે છે, અને ક્રિષ્ણે છે કે પશ્ચિમ એ ભાક
નાને જે દિવસે વગતુ ચરો તેજ કાચે
પશ્ચિમનો અને પૂર્વનો અદ્ભુત મોગ રમાને
જ્યા સાચી આવતી કાવ ઉગી રહેમે જે
માનસ કીલકાસમા પ્રાગના કિશનુ વડે
આવેખારો, અને સારો સસાર નીરખમે
અને આનમ્મે.

ગદ છે ?

સુનમ તુજ ગાગા મહારી અગવ્ય મહિન મરી મર્ગ કે,
દિવાનો કાલો કહે છે શુ સ્વપ્ન કહે કવી મર્ગ છે ?
વીર છે આખને એ આખમા કે તુ નીતુ નાતમ,
બુદી એ આખને અદાતે દાવ્ય શાને દરિ મર્ગ ને,
અનુષ્ઠા અતુ ને છાન પોતા છે વાન અગ્ન
ના અમર્ત્ય મર્ગ અદ્ભુત પદો ને બને પ્રકા છે ?
નિદામી મૂર્તીએ આન દર્શને દુરમનો પાખાડ,
-ને છે મું અગર વદી આ રહેશે જલીમ કરી મર્ગ છે ?
ગી તુજ પ્રેમીએના નિન્દકની કુલ તથા તેા ને,
ગમોં મું ત્થાજ ગેલુ ને નવા આ કવી વદી છે ?

અંતુષ

કલકતા રોકપર.

અખબાર:-શ્રી રવિન્દ્રનાથ ટાગોર.

હું ડારજીંગ ગયો હતો ત્યારે કેટલું સેમાના
ગરી દની, આકાશ પાછાથી
આવ્યાદિન હોવાથી મનન અધારુ
દેખાતું. સિવ એવે હતો કે ગદાર જનું
મને નદિ અને છતાં પરમાં બેમના પત્તુ
કંદાળો આવે, સપ્તારમાં દોડતમાનારનો કપો
અને સાંખા છુટ તથા એવર કાદ પહેરી દુ
રવા નીકળ્યો.

પપન મીસકાર કરી વહાનો હતો અને અધરા
રમાં આઠા સીધા પહોંડેનો દેખાવ એવો
લામનો હતો કે તમે કોઈ ચિત્રકારે એક ચિત્ર
આવેખી તે જૂની નાંખણ પત્ત કપો દોવ.
હું કલકત્તા રોડના એકાન્ન રસ્તાપરથી જતો હતો
ત્યાં નજીકમાં જ કોઈ સ્ત્રીનો મુશળાવરો કરતો
રસ મારે કાને પડ્યો, આ કંઈ જનુ આમણ-
કારક પદના નહોતી, આપણા વખતે આ રા
રસ પર કમલ માત્ર વસ પત્ર ન મળ
તેન, પરંતુ આ અનન્ય અધરાની વચ્ચે એ
ગર પીકા પાખતી પુરિતો હોય એમ
મને લાગ્યું.

હું એ રથને પહોંચ્યો રસ્તાની ગામુમા
ન્દાના રેડા પર એક સ્ત્રી બેઠી હતી.
તેના સાંખા ત્રણ રિખગણના દેખાના દાવ,
તેના અંન કરતી ઊંડામાં હંડી મુઠામાંથી
નીકળતું કંઈક રસ એમ કહેતું હતું કે
છતનની કાઈ આસા-છંદગીને રક્ષાભારી કાઠ
અગેરી આસા વડે દમજાણ તેને આ વેગલ
અધકારમ પનામાં નિરાધાર થઈ ગઈ દોવ.

મેં તેને ટિંદી આપ્યા તે કાળ છે અને
મી દહીંગ છે એમ પૂછ્યું, કંઈ જાણ ન

આપતાં તે અધકારને બેઠી આસુઓની
વચ્ચેથી મને ક્લેષ રહી મે તેને કહ્યું " જ્ય
પામણ કંઈ કાળ નથી "

તે જરા મુકેરાઈ અને મુક હિન્દુસ્તાનીમાં મને
જ્વાન આપ્યો, "અવનો તો મ્હે" જનુ વખતથી
ત્યાં કપો છે તેમજ મારા માટે દરમનો
પત્તુ છું સસા છે! બાણુ, એક વખતે હું
જ્વાનાના પડામાં રહેનારી સ્ત્રી હતી મારા
જાળને મને મળવા આવ્યું હોય તોપણ ઇન્-
જનીની જગ પડતી, આજે દુનિયા બરનો પડો
મારા માટે દુર થયો છે. "

મેં કહ્યું, " મારી મદદ કોઈ પ્રકારે ઉપવાગી
યતી હોય તો તે હું આપી છું છું. "

માર નવર એક તીસણ પત્તુ બેદરકારી
ભરી નજર ફેંકી તેને કહ્યું, " હું ગદાઉનના
નવાય મુત્રામ કાઠ ખાનની બેઠી છું "

અદાઉન કયા હતુ આ વિશાળ રિખમાં
તેનો નવાય કાળ હતો તેની પુત્રી આમ
બીખાજી થઈ આ ડારજીંગના કલકત્તા
રોડ પર જ માટે રહતી હતી આ જનું
એકાએક મારી કલ્પનામાં કે રિખામમાં
આવી રોકે તેમ નહોતું પત્તુ મેં વિચાર્યું
કે મારે વિશે દાકગીય જા માટે થતુ
વેકમે? તેની વાન સામગ્રા જેની
લાગતી હતી. મેં આજથી નથી તેને સલામ
કરી અને કહ્યું, " ખીખી સાદીયા, મને માર
કેશ! હું આજને એળખી શકાયો નહિ. "

"અનેરિ" કદી ખીખી સાદીયા ખુશી થઈ
જાય, તેણે દાવથી મને રદામેના એક
પથક પર બેસાની પ્રગણ કરી

જાણી જોઈ પામીને કાળી માળ પ્રવાહી રહીને તે અડી જાતી માળ
 ડાલને પાનિ પૂં ૩ ક્રમમાં માન વા તેલે મા । નામ માનપર જોઈ અપ્ત
 ના માળે

[શુભે માન ૧૯૮]

તેના બેપાતામાં-તેના ઉચ્ચારમાં સ્વાભાવિક આત્મ કલ્પનાની પ્રતિભા હતી. મને એમ લાગ્યું કે સખત પાંચર પર તેની પાને એમનું. તેની પાને એમના ચોગ મનાવું એમાં પણ માન હતું. હું સવારે જોત કાટ પડેલી દોરેલમાંથી નીકળ્યો ત્યારે એની કમળા પણ નહોતી થઈ કે એક નાનાની જોડકીને આ અભિપ્રાયને એકાદ કલ્પના ચોક પર હું એક શકું ?

મેં તેને પૂછ્યું, બીબી સમીયા આપની આ પરીનિ થામમાં શું કાંજો જાણે છે ? નાનામાંથી એ કપાળ પર દાષ થકી કવું, અને આ પ્રિયીનિમા કાંજો મને એ હું કેમ કરી શકું ? બાબુજી, આ પદાર્થને વાળના પાળામાંથી કાઢી પરીની કલ્પના કરો ?

નવનવાના વિચારમાં કલ્પના માત્ર મન નહોતું. મેં તેની પાલ પ્રીયતા કવું “અ” છે, પ્રિયતાની આવી કાળ દાષ કરી શકવું છે ! આપને તે માત્ર તે સવારે તેમ આપ નાના સામાન્ય જાણેલા કીમે.

કલ્પન અને કલ્પના મુશ્કાલ વિકલ્પો એક હું કલ્પન કલ્પનાની શકત પણ હિન્દી માયાનું અનાન આંતર રૂપ થવું મોઢાં વાળથી કે ભાડી નાની સાબરેથી મારી હિન્દી બાળકોની જાણ કરવા તેટલા કામમાં આને તેમ નહેવું

બીબી માલીકાએ આગળ ચલાવ્યું, “આજે-જ મારી છ-દીની નાકકોને છોડો પડો પડો છે. કદા તો હું નમને જવું છું”

“હું છું ! નહિ આપને વાત કહેવા મને સાવક માનો એ પણ અવેશનમની છે”

મારી હિન્દુસ્તાની બાબી દુકી હતી જ્યારે નવાજ પ્રાંતના ચંદો પાંડે નવાજ ચંદ્રજી

સસપર આકળના પ્રમાણ બી-દુએ જેવા જોવાના હતા તેના ઉચ્ચાર મળા અને સંદો અર્થથી ભરેલા હતા. મારે બોલવાની જરૂર પડ્યાં હું હું કાંચોમાંજ પનાવવો

તેજે આ પ્રમાણે બોલતી વાન કરી, “મારા વિચારની નક્કીમાં દિવસના શાલનમાંથી પરાણનું ચોવી પડેવું હતું. આવીજ માગ માટે ચોગ પર જાણવું” તેમને મુશ્કેલ થઈ પડ્યું જીવનના નવાજ સાથે મારી શાલની વાન થઈ રહી હતી પણ જરૂરના કમળા થતાજ આમે મીષાલીએને જાણેલા અજગી ઉચ્ચો જીવન વાળીથી સાક થપ અને આકાશ મારના મુશ્કાલી કાળું પડી ગયું.

તેના ચોગ બેપાતામાં પણ તેની હિન્દી બાળક મહેલે મોલ ઉપગતવની હતી અને કાળું કે જુ એક માલગતની-આજના નવાજી અને નવાજમાં બોલતી હિન્દી બાલકથી કે જુલુજી કામળ મીલી-નજીક હિન્દી બાળક સાથેથી રંગા હતો. નોના બાળકમાં એ જાણ હતું કે જેને દારૂપી મળા કલ્પના થોડ પર માત્ર મારી કાપના સજિમાં એમનાના આરમ્પ પાંચરના કહેવું દુધ જેવા મહેલો વીળાથી બોલાવના તેમના ઉચ્ચ અર-બી ચોગ, આપનું લીગ મેલીવી મુશ્કારવા દર્શાવેલા, આપવાન આપના જુદા જુદા ખાણેલા રમતા ફેરપી ચોળના ઉચ્ચારે તેમના રેકમ અને છક મવમવના લાંબા પરીવાનો-જાણતી તેમની આપ એ થઈ વેચકા વિવર ખડું કરી આપ્યું.

બીબીમાંથી થયે કવું, “અમારો કિંદો અમુકના નવજ દોશ અને તેનો રસક કેમ નામે એક હિન્દુ બાળક હતો.”

કેસરનામ ઉચ્ચારનાં કાળગાર આસ્તીનું શબ્દ મંજીન મંજીમાં ફની ગયું. મારી કાંકી

ਦਾਸਮਾਧੀ ਪੜੀ ਪੜ੍ਹੀ, ਜਾਗ੍ਰਨ ਬਧੇ ਹੋਵੇ ਜੋਗ
ਲਗਾ ਲਗਾਤ ਬੜ੍ਹ ਮੇਰੇ।

કેશન મજદૂરી હિન્દુ દલો વહેવા મમ
સ્વામા મારા જ્ઞાનાની જારીમાની દુરો
૯ તેને ખેતી પતી. તે જાલીપૂર પાણીમા
પિયો રહેતો અને પાણીના યોગજારી મુલની
પગ કરતો દલો પત્રી તે બીના દષ્ટમા
જન્મનાના આરમ્ભના માધેય કાટપર બેસતો
મમિયી દલ પૂજનના રામ્ભો બેવલો પત્રી
પીસા અને મામળી સંગ બેસા બના રમા
મ રૂપ આપા શતો પેતાને ઘેર જતો "

૧. જાણુછ છ મુસનમનને છોટરી હતી પત્ન
મારા પિતાનરુ છે મર્દી જાણુવી નહોતી
ન હે જાણી પણ કમી અને એ જીવ
કોરમે તીખવી નહોતી જાણુ તીખવે
પુરમે મરદન બની જઈ મોજ નોખમા
પરી મયા જતા તેથી અમાગ જનાની
પણ હતે મોગ મને પિતાનમા મથમે મય
પમા હમા મર્દી ને જા મેસ મથન ન
કોટ પમ જાણુછ મને જુલો મેમની નમની
હતી હ જાણે એ જાણુને અમારો વેર
મથા મા વિર નાનત કમા અમારમાની
જાણુનાના પાછીમા ભોળી તેને કોદે મય
૫૦ મેમી જુલોની જાણી કમે જોડી તરે
મરી એ નમની મથે તેજ નાતી માલ
જાતમા મથના મેમને મર્દમેજ જુલો
મર્દી મેમે

મોતી જો... દિવસ પછી ફરજીયાત માન મારે
સરખાવે રાહનો પલો નાજી તેના પગની
પૂર્ણ પોતાના માથા પર નિદ્રામાંથી આ
જાગ મને જો... શુભ વારાનો-આ પાની
મોતી કે પાનિ... પ્રતી પાનિથી મને જોઈ
વળે પણ જોઈ જગતની જગતે મોતી દાણી
માથાનોને જગતની માને દિવસ આપતી

મને એ પણ ચોક્કસ લાગતું, હું ત્યારે આ કામ માટે જે આપણી એક વાર મેં રહેને કેશવને લેતે ત્યાં જન્મવાને બોલાવ્યા હતા. પણ ત્યારે હું કેશવ વર્માના છે તેને કોઈનું જન્મણ કે કંઈ હિંસા પણ નહિ. હું કેશવને નહીં આપી શકતી ન આપણી શક્તિ-મારા હૃદયની હિંમત મારી જાય અને મોટાને કડકા બનીને મારા અંતરને ધીમે ધીમે ભરવા હોય.

મે સમજાવ્યું હતું કે માણ વડોદરા જવાના
મા એક જાણીત ડોકરી બાના રતા અને
લાગતુ કે તેનું પુત્ર માનના કા ન હોય ?
ધર્મ તરફ આશે મોહ-કેમર તરફ આશે
લાનત પ્રેમ આ સમગ્રથી ન ન હોય ?
હિન્દુઓના પુનર્જીવ વાતચિત્તો મારી એ
કામતે ખાસેથી આપગરી પવિત્ર
સ્ત્રીઓના મળિયા કુ માલી અને મરમના
કાનની-પુરાણ પવિત્ર મર્મની કુ એક
અપના કુટિ પદ્મી કમતે માન હામના એક
રિશાળ પ્રેમના મામલના મનો ર મળિયા
પદ વાચતા દેવોની આનતીઓ કમતે મનોના
પુષ હોતા, માનત ન્યામનાતી યોગીઓની
પ્રેમ સમાધીઓના દર્શન થના બદલોની
મામાઓ અસતી, મહુન ખરાન અનગતી
પુન્યોની લીસ દેવાતી મારી કાના નિનાય
અને પવિત્ર સંપત્તી વળે આપુ તમાક
અમા અનના અમાયુ હોવ અને માદે મન
પ ખીલ દારે દારે મદિરે મરિરે ઉગ્ર
નિદાન ના હોય ?

મહાન બાલકોનો પત્ર મહાકિંગના વ્યવસ્થા
 કિના મૂડી આ પેર દિવસે એક બાળકો કુલ
 માલોએ ફરી એક સારું દિવસના આ બેન
 આપણની તબિયતને મળી રહી છે
 કિના સારું મળી પડેલીએને કાઢી કાઢી
 બાળકોને મળી મળી રહી છે

મારા પિતા બહુ સાવચેતી થી પને એવા દવા, તે ઈંગ્લેન્ડને નિરુકારતા પણ સાથે એમ કહેવા કે આ પરદેશીએ અસંભરીને સંભરીત કરે એવા છે, હિન્દુઓનીએ તેમની સ્થાને દસે રોકે તેમ નથી મુખ્ય-ધર્માનુષંગળા દેવી આશામાં હું મારું નાનું મન્ય સુમારી દેવાનું સાદસ નહિજ કે. કમ્પની બહાદુર સાથે હું નહિજ દેહું.”

હિન્દુઓના હિન્દુ મુસલમાનોનું દેશ જનુન ઉઝળી રવું હતું. તેમનું જનુન ઉઝળી રવું હતું ત્યારે મારા પિતાની આ નીતિ અમને સરમાવનારી શાળાની ક્લાસમાં રહેલી મારી બેચમ આનાઓને પણ તે વિક નહોતી જાણતી.

કેશવે પોતાનાથી અને તેદલા પ્રારંભ એકા કર્યા અને મારા પિતાને કહ્યું. “નવાજ સાહેબ, જો તમે અમારા પક્ષમાં તદ્દિ કહેા તે બધા અધી વુદ માણશે ત્યા કુષી હું નમને કિશ્તમાં પરદેશમાં રાખીશ અને હું કિશ્તનો બચાવ કરીશ.”

મારા પિતાએ કહ્યું “બચાવ બરાનું કંઈ કાઠમું નથી હું બજારનો પરાજી લઉંજ. કેશવે પછી દેશ માઝ્યા ત્યારે મારા પિતાએ યોગ આપ્યા અને કહ્યું. “પ્રમગ આપ્તે હું પંચારે આપીશ.”

મેં માગ જરૂર જરેશન થી કાઢી નાખ્યા અને મારી હિન્દુ કાળી મારફતે કોઈ ન હતું તેમ કેશવને મોકલી આપ્યા તેજે જ્યારે એ મારી આવતા એવ સ્વીકારી ત્યારે જો બન પર એ જરેશન કોઈના ને આપું જનન તત્તવનારથી-શાન્ત ઉન્માદથી રીમાંયિત થયું. કેશા અને ત્રેના સાથીએ દહાડાની તૈયારીઓ કરી રવા. જુની પુરાણી ભોળે રાત કરી નાખી. ધન્યવતી તત્તવનાર તૈયાર કરી કાઢ કાઢી સળખતી કરી એક અંધારે ઘીર કમીનર સાહેબ યોગ જાત

વરચોવાયા મોટા સિપાહીએ સાથે અમારા કિશ્તમાં આવ્યા. મારા પિતા નવાબે, સાહેબ ને કેશવની તૈયારીઓની બધી વાન કહી દીધી કેશવ બધા પણ મગરોથો નહોતો. પોતાના યોગ મળ્યોએ અને કટાવવા દધીવારથી તે દહાડાને નિષાર થયો પણ મારું હૃદય સરમ અને નિરુકારથી જગાડુ થયું. મારી આંખમાં આસુ નહતા પણ મારું હૃદય તૂટી કુકડ થયું આનું હતું

હું માગ બાકો મગની પોણા પહેરી ક્લાસમાંથી બહાર નીકળી પુષ્પળી ઉઝળી રતી. તોષોતર ધુમાડો. વીરાતી દાક કે મરણ વખતની વૈદનાજ પોકારો દો શાન્ત થઈ ગયા દવા. પધરી અને કોઠાકામાં મોનની ખીણ સંસ્તિ આપી રહી હતી સપ્તાનો સૂવ આપ્તે જમનાના જગમાં વાદીની પચારી પર રાત્રીની નિશા મેશા આપ્તે મયો દતો મન્દનો ઉદય થયો હતો. રજુલેજ મળ્યું અને હુઝની વિકાશ મૂનિ સપ્ દેવાનું હતું. બીજે કોઈ વખતે આપ બપરે વખત અને રથજમા માયુ મને અસકપ થાન પણ આપ્તે હું જાણે નિશાના મન્યમા દોડિ તેમ આપની કાળી મારા હરજની એકજ ઉમેદ હતી કે એકવાર કેશવને વેડે અને એ ઉમેદના અગ્નિએ મારા અતઃકમળા સર્વ મકરપ નિકળને જાળી નાખ્યા દવા

અધરાનોજ વળને છેડે મેં કેશાને લેવેા. ન્યાનાજ ગણેલી વદામાં તે પાવપ પહેરો દતો. નેથી પાસેજ તેના વિશ્વાસુ નોકરે દેવકીનું સળ પડ્યું હતું. મને એમ લાગ્યું કે કાંતે વિશ્વાસુ દેવકી કેશવના પાવપ સરીગને આ સુરક્ષીત જગમાં લાવ્યો દરો અથવા કેશવે પાવપ ખાંત અલી પોતાના નોકરને બચાવવા પ્રવળ કંપો દશે. મારા અંતરમાં જો રોજના અંકુર દવા તેને હું

૨. હમીન ૨ વર્ગની ૧૭ મેટરી આગા જલે ૮ મ ૧૧ / ૨૦ ૨૧ ફીટના આકારના અને વલખા
નિર્માણ થઈ રહ્યું. પાટ ૧૨૩

નીકળી હતી. સર્પના નાપે કે જવારના પવને મારા માથાની-મારા શરીરની કેમ-વધારામાં વ્તરાપણ અપ્પની ઉમેરી નહોતી. પણ કુંદગીના પ્રવચનની પહેલી મજલમાંજ મારા આત્માના પૂરતો મનેવા પુરે મારી આ રીતે ઇચ્છા કરી!

આ બીજાનું મનકુઆરીની વાત "કુંદગી" વખતમાં શ્રમ થયેલા માણસની પેઠે સાંભળી નેહા દેતો, મારી સીવા નહીં પણ મમ તેની પાસે અને અન્ય સ્ત્રી નોતી, મારું મન આ અદ્યતન કથા કહેનારીની આજમા-રૂપાની પંદરી રંગા રંગેના અવલગમા કે ક્યાના દારૂમાં મુખ્ય થઈ ગયું હતું તે કુંદગી મારેના નથી હું મુખ-સાન્નિધી એ વાત સાંભળેના દેતો. પદ્મ લ્યારે આ આજ ક્યાઓ ત્યારે મારાથી કહેવાઈ લ્યારું. પણ કહેતો.

નવામઝદીએ કયું, " પણ કેમ કહેવાય?" શું એક પણ પોતાના મનમાં કોઈ પાણીની વેડનાથી સ્ત્રી-સકાલ જનું હોય ત્યારે રહેના દોઢ પાને આવેના પાણીના આવડો અનુદા કરી શકે "

મને ઘણું મારે માન્ય ગયેલું એટલીક છે. નવામની કન્વાએ આમને સજાવ્યું.

આવધાદ મારા પ્રથમ અને જહુ આપાન સામો. જાહે માગ મનેજાન-લ્યની હાલિતુડી પડી હોય અને રહેના મોજે મારા શિરને દગલી દેના દોષ, કુંદગી દર ખમી અને તે કહીન મદપના વીર આજીવને મેં દુગથી નમરકાર કર્યા મારું હોય જાહે કહેતું હોય કે. અંજમની સીવાનો તું અનાદર કરે છે, વિવચીનાં મોરાકેના ત્યાગ કરે છે, પન-વાનના પેશને તુલ્ય મળે છે, મુવાનીના આપધાદ અને સીના પ્રેમ રહેને સદ હાથે

આજે જે જ ન કસતેને જોવા લેતી મુઠિયા સી, પુસા, પુસાએ અને શેષો તેની આસપાસ જેડા દગા.

આવળ બેઠે યજ્ઞ ત્યાં સુધી ગારા અનરની આગ પાત્ર મને આજીવ વધારતી. મને એ આવળા દુઃખ કે વિનાશનુ બાન સરખું નહોતું. પણ એ મારા આનેમ સુખ કે આનંદ વેળાની-મારી ફક્ત એકમાત્ર આશાની ચીન-ગારી છેપડે મળી ગઇ. આગ જુઝાકે મઝ અને જગત્વી સખા તાલી રેતી પર પડેલાન થયેલી હું આજે પડી ગઇ. આજે મારા અંતરની એ ચીનમર્ગી સાર લુપ્ત થઈ ગઈ છે, અને એવું મારી હૃદયની એ છેલ્લા આવ છે.

મારા મનથી વિચાર થયો કે આ દુઃખ ની કલાળીનો અત આમ ન ગાયો, મે મારી અપુર્ણ ભાગી તુડી દિવસીમા કયુ મળે અપિત્ર થાવ તો મને મારે કશે ખીમી આવીયા તમારી વાળો અત જરા પથારી જુઝામાંથી મને કહેશે તો મારા અંતરને જે મુઝાવણ થાવ છે તે દળી શકશે.

તે ફરી જગા દમી. મને જગમગ કે ભાગી તુડી બાળાની તેનાપર અમર થઈ હતી. જે મેં મુજ આપકારી ભાગમા થાવ ફરી દેખ તો મારા અનુમાન જ તે બરોડો રાખત પણ અપુર્ણ ભાગમે તેની વાત જરા અપાસા થાવ કહેવાની નેને કિન્ના કરી. તે બેવી.

મને વનને વખત કેસવના ખખર મળ્યા પછી હું તેને મળી શકતી નહીં ને બગસાળાના નાનીપરોડીના સંધર્માં જાઓ દરો કાઠવાન પાંખો જરાપો ને પે તો કાઠ વાગ પમિમમા પીગળાની પેટે તે કાગડો. પાંચ તે સમયના અધકારમા જુજા જાઓ દરો મેં એક વિઝમીનો પાંચક મળ્યો અને બનારસ ગા ત્યાં શિવનંદ રાગી પામે દિવસુ શારંગોનો અપાસ કયો રાગી મારા પર જવુ રોડ કરતા અને હું તેમન પાપુ કહી બેપાવની એમનાં મળેમાં દિવસા દરેક

ભાગમાંથી જાવવાની અપરે આવળી અને ધર્મશારંગોને અપાસ કરતા બપોરે વેળાથી હું જાવવાના સમાચાર સાંભળતી. છેવટે ત્રીનીસ બહાદુર દિવસુમાન મમજમાંથી જાવવાના અગિને દોડવી તાપ્યો કમ્પનને વિગત થયો.

તે પછી મને કેસવના વાંકુ ખખર ન મળ્યા પુલના કાઠ અગિમા મારા આત્માના કિતિજમા જે ભીખુ મૂનિએ અને કમ્પનએ ખડી થતી તે ધીરે ધીરે અધકારમા સમાક મઝ મે મારા મુરતુ વગ જગમગ અને મારે ગામ શહેરીએ શહેરી દારે દારે હું કેસવની શોધમા બદલવા લાગી. હું એક પછી બીજા પાતાના કમળે મઝ પાણ તેની ભાગ ન મળી જે દોડાકે નેને કોળામ ના નેએ કહેવા કે કરો તો ગણમા મરણુ થયલ થયે દરો અથવા બગવા પછી માલેયા તરકરી કાળાનો ભોગ થયો દમી. મારા અંતા કરણમા દુર દુર વામો રામુપા જાણે અને કહેતો દોષ કે આ કેમ કરી બતી રાંધે કેસવ આ સસારમા નદોમ એ કેમ અને ? તે આજીવન-તે અમિને તેમજી એમાર મીરીને જુઝાઈ જમ રાકા એ અમિ દુર દુર જાણના કાઠ ખુલામા મારા છપન અને આત્માને મળી પેવા જરૂર મકાસતો દરો !

દિવસુ શારંગમા એવુ છે કે તપ એને ત્યાગ થાં મુલ આજીવ થાં રાંધે છે પછી મુસવમાન જાણવુ થાં રાંધે એવું કાઠ શારંગમાં નથી મને એમ વળાવું કે હું કેસવને મળી શકુ તે પહેલા મારે આજીવુ થવા થયે ભોગ આપવાની જરૂર દમી આ રીતે મારા દુઃખી છપનના ચીથ વરસ પીતી ગયા.

મારા છપનમાં માગ વનનમાં મારા મનથી હું આજીવુ બની ગઈ મારી કાઠમાતામરીમાંથી ઉતરેલું આજીવુ લેવી મારા છપનમાં મારી રંગમા -મંજારોમાં. મારા વિચારોમાં વધેવા ભાગ્યું.

કે માલિક થા. માગ છકામા આવી ગયામા
તે વીર હાલુને મે અથમ્ય નેપેશ હોય
તેના મરોમા મરકેર આપણુ દરી દેશ રિના
એ મહાન છકામા આશા કે આજીવનુ નેતુ રમુ
નહોતુ આ જાપનમા મમતી કુમારી
આસપાસ મોદ મહારાજા આ-મ-અતાની
મુદ્રિ નેરા આપી

મળતામા સમયમા કેવલની જાહુરીની મે
પળી રાનો માળની દલી પળ આ કોતોત્ર
મમરમા માય અતર પદ પરથી જુવાન
પણ હતા આન મેક તે મહાની હોડીન જમના
હોમા વડથી રામા જામમા આસેખાપતુ મિત્રકુ
જાની સામી નહોતી રાત અને ફિરસ જનકલ
મા અને રરખમા કેસરને કેઈ દુર અધારમા
જલ જતી એ હોડી હુ જોતો જાપનમા
દુર દુર એ જાહુરને કેઈ સેરક રિના
કેઈ મહારક રિના એ હોડી વધ જતી હોય
મેમ હુ જાપી લની અને સહાયક કે સેરકની
જોતે જગ પશુ જગર નહોતો એવા એ
સવથી ધમ્મરમાની જાપના મને મુલ્ય
મલાવી દેતા

કેટ મને કેવલમા સમાવર મર્યા મે
સાળવણ કે સમાન જાપી મર્યાતે નેપાન
આજમે વળે દતો હુ નેપ જવા ધણો વખત
હતી ત્યારે જાહુરુ કે તે રસોથી નેપ વ
પૂરી મળે દતો તે પડી હુ આ પાડો પગ
જાહુર હુ આ દમ હિ-દુમિતો કેવ નવા
આ જાતી અને લેશ લોડો ધર્મ નાથો
જાહુરમા પ્રાગપનતો નિમય નથી જાહુરમા
તેમના દેવતા અને પુત્રવરિષી જનુ જુદા છે હુ
માને પર્મ નવલતા ૧૦ જાહેરને રતેના
ક મો દેડો સાથે જાહુરમા નહોતી રાખતી
મને રાખતુ કે માગ છકામા હોડી હોય
નિયે પોતપત્ની નેપેશ આવા છાવનો
દીપક રાજે જાહુરમા તેવ મિત્ર વપાર ની
પ્રવાસી નમો નેપેશ

દીપને જુવાન પડી રાત જામે નેપેશ
પર્મનો જાપો વાસ કે જાહુરુ, જાન
તમને દતોમે પાવ આપતો દતો હુ દતો
કુમારમા હુ જુ આહવીન વરગની જુદા
પડી આપે સરામે મે કેમ અને જોયો

જાપી તે અમરી મર્મ હુ નિચારમા પાપો
મે તેને પૂછ્યુ આપને કેસર લી ગીતે મર્યા
નેપનની જાહુરમા નેપેશ આપો, આપે
મે ૧૦ જન અને એક મુલીયા મામામા નહોત
પોતપત્ની પ્રજા રીજતો નેપેશ તેની મુલીયા
મની પુત્રો પુત્રીઓ અને પોતે તેની
આસપાસ ભેગ દતો

જાપી નવા વસાવીની હુ ખમર દહાવોની
અત આપો

મને વાહુર કે હુ તેને હુ તેને જાન
કરવા દેશા મર્યા પશુ હુ મે વળુ જાહુરમા
વર્મ આ રિધાની આપી સાથે છકામા મર્યાન
તે રતો દતો આવા સ મેજોમા તે પે તામા
પર્મ શીરને જાપાસી રકો

નવાવની મેનીમે જાપાન આપો મુ હુ
તે વરિ મમલુ જ નાં લોડી પશુ કેવેશી
જાહુરમા લની એ અહવા તમેશી મૂરી નાહા
કપે એ જાહુરુ લેજો મારી જુવાનીમા માગ
દહવ હરી લીધુ તેની વાહુરમા રો મને રતજની
મીડી મને મેરી લદા વળુ કેમ માય કે તેવ
સમિત કે જાપન માય એ-ટેવ રપ જાપ
મે આપુ કે તેની પ્રમ જાપના શુક દતી-
જાપાન લતી નેપેશ ન હોન તો જોતે
સરે માગ મને ન ન લવજ સન્ત માન
જાપન તજીમા નાકે અસપ આપમાન વળુ
જાપ માક સરીક માગ મના માક માન
માથે આવા તેને ન આપી મન ન ત્યારે
હુ છકામા પહેલીક વાર માગ રીતે ૧
જાપાનની જાપ તજી જાપ નીકળે તે જાપ
તો મહારે વીરજાકુ હુ જાપી ન મકત લવ જાપ
લને તો જાપ નેપેશ તજી મને મ ન

બીજું જીવન, બીજા સંસ્કાર માત્રી રજા
પણ એ પ્રેમ મેરડાદેખા મેલખા મેં માર
જીવન આવી દીધું-મારું દૈત્યન આપી દીધું
તે મને પાછું કોણ આવી દોરે તેમ છે ?

આ વારણે તે હરખના કુણ દરમી મેલથી
મેકદમ ઉભી થઈ, અને કહ્યું, “નમસ્કાર
આજીવન. કાલુમા તેણે પેનાનું મોઝનું સુવારી
કર્યું.” નવામ સાહેબ.”

આ કાળામો વિદાયના સુખે બેઠી તેણે
આજીવન મેરડાને એ આ પદાડની ધમખા મળ્યા
મરા દના તેને પાનું રિંગવની સવામ કરી
અને પૂ. બીજે એક પાનું સુખ મેલનું ન
પેલેલા તે પદાડના અ પારા જાળા આપાવ
તે બદલ્ય થઈ ગઈ

કાલુમા મેં મારી આપા બધ કરી દીધી
અને તેનાં જીવનના સર્વ સમજોના પારા અન-
મત પડે તરી રયાં. મેળ વનકારી નવામની
સુખ પેલારી-નવે કરાવી જાગમપર મેલ
પેલારી જાનાનાની બારીમાંથી આજીવન કેલપને
જમકજના પ્રાન કાળના અર્ક આપાને એક,

રહી હોય-એ કુવણી જાગમન બની કેલ
ફરના વાનાના રૂથવમા મનકાલે નરીમા
તરના દીપકા મેલ રહી પેલાના પ્રિયનમને
માટે હર નમન કરી રહી હોય ! અને છંદ-
મીના અગી-કુલેથી દવાવણી પેલાની એક
આજાની કમીસન કુડી જાનાથી તપી મવવી
તે પેલા કાજી મનના કમકતા રોડની બાલુમાં
મેલથી હોય-એ સર્વ કું નેઈરેલા એકમ
આમા આજાના ને પ્રવદ કરી રહી હોય,
એ ઉભવ પ્રવદેને મળે જીવન અમીનને
પેલું જેનું બીજન કરી મુકપ હોય-નેનું
આ એક પ્રિય દનું

મારી આજ ઉઠકી અને ઉપેલા વાળાને
અવકાશ હોડા આજા પેલા દુનૌ કારજીની-
મના રજાવડ પ્રજાના પ્રકારકારેલા આજ
આજા રેગવા બાના દના મેમ સાહેબો
રીકમાયા અને સાહેબો પેલાવર મેલથી હમખ
નીકળવા દના વનતે પપન કોણ બેશાલી
કારકુન દેખાને અને મારા તરફ કડક
આમખથી ભેદ રહેતા, પપાર મળે જતો.

“બળે છે.”

અનુભવ - રા. અમ-ઈ.વ.

આજીવન બાપના વડાં સાધુને પડ બળે છે.
કુવણી જાગી ઝળે, લીધે. “મેરડા” બળે છે
આજીવને જાગ મેલે, નમને મવાવને.
માડી બરવક બની. બુના પડદ જાગ છે
નવારે આજીવનેથી. જવકારી રિંગની ને;
આજીવને બળે પેલે: નરીય તદ બળે છે.
કમજલ્ય રમે મે રળે. મેલ ને નમનર આ.
પેલના લોલી સિમેલો: પ્રાગીન પડ બળે છે.
જવીવની જવાવ કરી તપા. સજાથી પ્રિય મોરો,
મોડી માને નાં ને, બીજા જાગમ બળે છે

એવા ગાંધી ગુજરાતે ઉતર્યારે!

અન્ય - ૨૧ બિંદીશ

(નમ અદતવાલીમાં ઉતર્યારે એ લોકગીતના ટાલમાં)

એવા ગાંધી ગુજરાતે ઉતર્યારે!
 એવું મુંડ મરીંગ જાણે વાહીરે,
 માહે નેશન ડે છર- એવા
 એવો જાણે પોતા પોતા વાણીવારે,
 માથે વીધુ ભડીંગુ કામ- એવા
 પેલા કુતરા આક્રિશ દેવતારે,
 હિન્દીને અપાઠ્ય માન- એવા
 મોટા બાગીચ એ લેખનેરે,
 એવું નામ મુંડ મુંડ- એવા
 એ સામા થયા સગરનીરે,
 એણે જોયા છુટા નગર- એવા
 ત્યાંથી આ ના સ્વદેશ દેર સાનસરે,
 નાખીયા ગુજરાતે મુદત- એવા
 નેણે દેશ બધો શુભામનોરે
 એને વાગી મધુ દિશ માલ- એવા
 એણે વીરી પ્રતિજ્ઞા આપીરે,
 મુખારે કે મળુ મુદત- એવા
 એણે જે જે કેળીયા મોદતવારે,
 લેના મતરેતાનજો મુદતવારે- એવા
 આત્મની આદીમા કે મરીરે
 પાતે પુરુષ - પુરુષ- એવા
 એણે યીસા મન મોદતવારે,
 લેના સ્થાનિમય માર્ગે મુદતવારે- એવા
 એણે સાચી તપામી નાદ દેશનીરે,
 આત્મ એવા એવા મુદતવારે- એવા
 એણે જે બાળીને દેવે આવીરે

માત્ર દિવસ મુદતવારે- એવા
 એણે મન સનાતન પાળ્યારે
 મનાવ મે વિનય ખરો થાય- એવા
 એણે ટોડી લગામ બધી દેશનીરે,
 આત્માની જગત અત્ય- એવા
 એણે દેશ અમર નધા દીનવારે,
 ગાંધી નવો આત્મ સદામર- એવા
 એણે માલુશ શીખની દેશનેરે,
 મા-દાદ કરાવે દૂર- એવા
 માથે ધોળો ટોપીને પોણા કુશ્તારે,
 મળેલા બાન્ત સનિદ વેપ- એવા
 એણે પોળેલા સ્વગતવારે નાદારે,
 માહે રેતુડો રડો નેશન- એવા
 એવો જાણે સોનીડો દેશનોરે
 'નવજીવન' તણો વડનારે- એવા
 એવું નામ મોહન મોદત કામ એમતરે,
 બા નિ ભાગતુ નયનારે- એવા
 લોક મદ વુજો છે, પ્રજા આનરેરે,
 ના જાણે ન પો આનર- એવા
 એવો બાન્ત વાર- ઉમિરેરે
 નને નેજે જગત આજવારે- એવા
 એવો ધન જનમ ધન છરતુરે,
 માનવે ઉપડે ધન બા- એવા
 એવો પોતે આજે પોતે શ્રીનવારે,
 પેલી જાગરો નેશન- એવા

મધુર મિલન.

અખબાર-નો. ગદ્યાલપ્ત દ્વિ સંપત.

વિષયક: સરવિરાંકર પંડિત

મારા

પિતાની આંત્રીક સ્થિતિ સારી હતી અમદાવાદમાં કેમમાં અમારો મોરો બગેલા દત્તો, અમારે ત્યાં માડી શેઠા નોકર ચાકર પણ દત્ત, હું મારા પિતાની ધણી બાઈની પુત્રી હતી મારી માતાનો પણ મોગ ઉપર અન્યથા પ્રેમ હતો.

હું માતાપિતાના અન્યથા પ્રેમ વચ્ચે નથા સુખ વિશ્વવશા ઉઠેલી દોષાથી એક વાત ધરવા બૂની ગઈ હતી, મારા અન્યથા પણ એ વાત મિલકી મળા દત્ત, મારું સાસરે બેઠાથી થોડું દુર આવેલા માનર નામના એક ન્હાના મંડામાં હતું, મારા મ્મની નથા સમગ્રજ કેવલક વખતથી પોતાના ગામમાં રહેતા દત્ત, એ કારણે કેઈ જસી કન્નને માટે એવું દરિદ્ર સામ્ય હોત તે આવત, પણ મારા જેવી સુખ સંપત્તિમાં નથા મળાપત્તા અસાધ્યકાય રહેતા ઉઠેલી કન્નને એવી છત્તું વજું કુટીમાં-એવા ગરીબ પતિને ફર ન્તુ કેમ ગો!

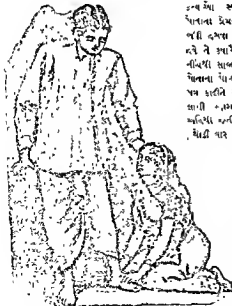
મારા સામગ્રા પ્રમખે બપોરે મારું વખ ચર્ચું, ત્યારે મારા કસરાજી સિવ સારી દત્ત, અમદાવાદમાં તેમનો વેપાર કમ-પામર આવતો હતો તેમને ત્યાં માડી શેઠા નોકર ચાકર સવળુ હતું, પરંતુ બાજુ દેશની અવરૂપાને તીર્થ તમને વ્યાપારમાં એવી પોટ આવી તેઓ એકદમ નિર્વન થઈ મળા તેથી શહેર કરતાં ગામમાં એવું પચ આવે નથા પોતાની જે કોડી ધણી જમીન હતી તેની ઉપર દેખરેખ પણ રાખી શકત એ હેતુથી તેઓ અમદાવાદનો

ત્યામ કરી પોતાને ગામ માનર રહેવા જતા રવા દાવ, મ્હારા વખ પછી કેવળ એકજ વખત હું સાસરે ગઈ હતી, એ પછીથી ઉપરોક્ત બતાવ બન્નો હતો તેથી મારા સાસરીમાંના માણસોના મનમાં એવો સસપ બગાડ થયો હતો કે, નવી વડુંના પગલાં સાગ તથી એ કામગીરી તેઓ મને પોતાને ત્યાં તેથી જવાના કાલ પણ પ્રવલ કમ્તા નહતા, મારા પિતાજીએ પણ પોતાની પ્રિય પુત્રી ને એવા ન્હાના ગામમાં નિર્વન સામરીમાં મોકલવાની કમ્તા દર્શાવી નહિ.

એવી વિનિમ્તા મ્હારે વિપગમાજ રહેતુ પડતુ તંજે એમા મ્હારો પણ થોડો થયો રવા હતો એ દેવ મ્હારી આજ્ઞામદજ ને તીર્થ દોષ કે પછી જૂન અપતિમાં ઉઠેલી દોષાને લીધે દોષ ને હું કરી શકતી નથી પરંતુ એ રખતે મને બાંધી દુની બુધીમાં રહેવા કમ્તા મ્હારા ગરવા મા રહેતુ વધારે મળતુ હતું કમ્તાની આવેલી કમ્તાની કમ્તા કરતા રિત્ત પતિથી આવત પખાની કૃત્રિમ દયા વધારે મમ ની હતી, એ સમયે મ્હને સામગ્રા લોક નિવન અન્ય તથા રહેલી આદરશા નહતાં માતાપત્રી ધીન થ અજાણે એવા અન્યની યાત્રા નીમે જતું મમતું નહતું પરંતુ એમાં દોષ મારી અવ રમ્તોજા દત્તો કેમો એ વખતે હું અજ સમજતુ હતી.

મ્હને લાગ છે કે, મ્હારા પિતાએ કેટલાક સમ વદાજાઓની મળાદથી મ્હારા મ્હારાજીને લખતું હતું કે અમારા જમાજીને અમટે ત્યાં મોકલી દો, તેમની કમ્તા મારા પતિને પર-જમાજ

વસંત ઋતુનું આગમન થય છે, એ વખતે
જ્યોત્સના પવનવોથી સુગંધીન થઈ રહે છે.
મનુષ્યના સંગ્રહમાં પણ તેજ પ્રમાણે આવ
છે. આજ કાલ માન્યા ગયા પડી કુલાવસ્થા
પ્રાપ્ત થાય છે. એ વખતે મનુષ્ય ઇવનમાં
એક પ્રકારનું પરિવર્તન થઈ ગય છે
એક જાણેનામય સ્થિતિએ હું મ્હારી
અનુભવીમાં એક દલી નીચરેલ આકાશ
માં ચંદ્રમાં થકુ દારવ કરી રહ્યા હતા હું
એક જુદાએ ચંદ્રમાં તરફ દેખ રહી દલી
એટલામાં પાંડોલમાં મ્હોરી મારી સખી લીલા
અવસ્થામાં આવી. લીલાનો ઉપર મ્હારા
કોઈની જ નહીં તેનું હાથ પણ મારી માથે

દેવદાસ અપાર વિનિયો હાથ કી

થઈ રહ્યું. તે મઠ કાઠોજ સાસરેથી આવી
દલી આ ઘટેલા તે પોતાને સાસરે જતી
ને હું મ્હારા વિવરમાં રહેતી એ વખતે
અને તેના એક દુર્ભાગ્ય મારે થઈ સાચી
આવડું પરંતુ દમણ એ જાણ જતો
ન્યો દલો દલે એમના વાગડું કે તેને સાસરે
જતાને અધિકાર છે. પરંતુ હું એ અધિકારથી
મરેલા પ્રસિદ્ધ થું

લીલા મ્હારી પાસે જેની તેના સામગ્રીવાની
વાંતો કમળ વાંતો તેના ગ્વામિ તેના ઉપર
કેવો પ્રેમ ગાંધ છે તેનું મન ખુલી કમળ
સાકે જતી જેની વખતોમાં સાચી આપે છે, એ
જિંદગી ને જીવે કદાચ વાંતો સમારમાં કેટલીયે
કમળ એક અમલ વડે આવે છે. લીલા
પોતાના પ્રેમની વાંતો કમળ કમળ એટલી
જતી દમણ વાંતો કે મ્હોર એમજ થયું કે
દલે તે કમળે મ્હોરથી જતી મ્હોર કદાચ કમળ
નીચરથી સાબળતું દમળે તે મ્હોરે લીલા
જિંદગીના વાંતોના મળવામાંથી તેનાં પતિની
પત્ર કાઠીને અદમાના અજાણ્યાના વાંતોના
જાણી નહીં મનમાં એમજ થયું કે લીલા
અધિકાર જતી મ્હોરે મ્હોરે મ્હોરે

ચોટી વાર પછી લીલા તપાસી જતી રહી
પરંતુ મને આગામીમાંથી
જાણતું મનુષ્ય નહિ હું ત્યાંજ
જેમની ની જોયથી અમલ રહીરે
કુળવાવાનું તપા અભિમાનને
લીલા આગામીમાં અમલ અમલ
આગામી નું આ મ્હોરે અમલ
માન રહ્યું કદાચ છે

એ પ્રમાણે હું ધમ્મી રાત
સુધી અમલમાં જેમની રહી
એટલામાં મ્હોરી માળાએ આવી
જુમ પાડી-મ્હોરે રહી રહી સુધી
આદિ મું કમળે રહે છે તને
ઉપર પછી નથી અમલ રાત

મુઠ જી, મરતી પ્રાની વીનિ ગઈ "

હું માગ ગયનમુદમા જઈને પચારીમા પડી
પગલુ ચાલુના સુધી દિશા ન આપી ટેલોઝ
વાર સુધી વિચાર માગરમા દુબરીઓ માર્યા પડી
નેમ્લ ઉંચ આનીમા રહવાનગા બનારે દુ લવચુ
મધ ત્યારે મદાન મા કંઈ ફેર ફેર એમ દોષ
એમ મને લાગ્યું

એ તેજ દિવસે મરતી નકુદ ઉપર જોઈ
પત લખ્યો પત નીચે પ્રમાણે દુલાનુઆ
તો—“બારી કનુ મને”

રહમે તથા કુ ગના આખમે કેમ છે તે
લખાશે અને મળ્યા અર્ધિ આપ્યા
છીએ "

એ જો વાત મોઢને પાલુ જાણુની તાર્દ કેમ
જો કશામ પિનાડ જો સાત મળેનો પળા
ગરશે ધાપ એમ કનુ જો રખતે તો હુ પડો
ખરો લાભાર્થ મદગજ નહી નહિ પગલુ હવે
રમદજ હાકો છુ ક પડથી માગ પગલુની
મ પાલુ આજીનિ થતી હતી

હુ કશોજ ઉત્તગી આગુના પૂરક નહ
લેવા થાયો પગલુ વખત મર જરાવ ન
આયો જો પ્રમાણે થોડા દિવસ વીનિ નવ
જો દિવસ મદાજે અમારે મિને નાટલ લેવાને
વલ્લુ રહુ મરતી મખી વીજ લખ લેવા
મરના માળમે પાલુ અમરી અથે આપના
તના લેકેનાટલ લેવા જરાવી મરતી મર
ન હતી પગલુ ડોહરજો એને કમથી નચાલી
સાતી પનગી-તેમની કપડા દોષ ન દોષ
પગલુ માગપ જરા રોમે ત્યા જડુજ ને-જો
પાડે પાડ નહ મરે અને દિવસના જવની
પૂરી થઈ ત્યા એ પ્રમ લે જનને વેરા જોવી
પાડમા અમારો મરો થોડો હતો

દ મદામા ઉપી આપ મરિ પગલી ની
તના મેગમા મરતી નન-જો કાશ ના-જો
એ કાલી મરે તપ ને તપ દામણી મરે

એના કાશ ઉપ નીચે પ્રમાણે લખ્યું
કનુ—

“લાલી,”

તમારે કાશ મરે છે, જરાવ વખત
જરા નન મરે છે દુલાનુ અને બધા પ્રણા
તમમા રોકાઈ મરે છીએ, પરમ દીપમે
મદાન આજનુ લગ છે તમે “સા મારા હો”

જો પત વાચી જાણે મારા માથા ઉપર
વજનાત મરે “મદાગ આજનુ” પ્રમ છે “એ
વાળ વાળી માં સમમ મરીર કપા
વાળુ અને આજોને અધારા આપના
લાગમા મદાગ રામિનુ લગ છે જો વિચાર
આપના આજો મેનડો ગણે ધમ મકર
ગમતો ન દોષ એમ મદને લાગુ દુ કપા
દાષ હતો તપ આગના મેરી મર

જ્યારે દુ મુદિમા આવી ત્યારે મદાગ
મનમા વિચાર અજો ક આ કંઈ મેરી
રોગનો વખત નથી આવી કાને મર છે
મદારે આજમા માતર જડુ લોહમે નહિ તો
મરજુ પુમ પાણી થઈ જરો આનરિમ
નિપદ ન આવે તો આનરિમક ગમ પાલુ
આજનુ નહી મર વખત નિપદની વખતે
દમપા અમામાનુ બળેનો મવાર ધાપ છે
આની નિપદ મેકરનામા નિપાતાની કંઈ પાલુ
મવનગ દોષ છે ને મદાગ ઉપર વિમાન
જો પ્રમાણે આનરિમક સકર ન નામ
દોષ તો કનિપા મદારે ઉપર થોડો
દોષ

એ મદારી માના પામે જનને કનુ કે
“મા નુ મરેની આડીમા નહ છુ” એમ
મરી તે મરમ રહે મદારી માનના
દાષમ મુરમે મદારી માનામે પ્રમ
સાડી કનુ — દા મદન દામે
જરાવ લેવા એમ” માનનામા નેની ના
મા નાન જન મદાગા મદાન પિનામે
આડી મરે મરતી મરેનુ ને દોષ અથો

જુનાંત જલસે. તેમણે મહારા માથા ઉપર શ્રે-
મથી હરન ફેરવનાં ફેરવનાં કહ્યું:- બહેન! હું
પણ તારી સાથે આવીશ.

એક તથા માનર થોડે દુર હતું એમો. મહે-
મદવાથી જગદ માંડાં જારે કરી લીધાં હતાં.
એને જ્યારે મામમાં આવી પહોંચ્યા ત્યારે
સજમને સાંજ થરા આવી હતી મહારા સસ-
રાજના બર આવજ વાગનાં વાગનાં હતાં. એને
પિતા પુત્રી ગાડામંડી નીચે ઉતર્યા ઉ-
તરનાંજ મહારા પિનાછ સાથે મહારા સજમ-
ની મુલાકાત થઈ. તેમણે મહારા પિનાછને
મુલાકાત કરી કહ્યું:- “એલો!” વડે ઘણું મહારાજ
આપ આપનાં કવાથી આવ્યા? આપના જ-
વિત પગથાંથી ચલીબની પથાંકરી પાવન જા-
મણું મહેલું મહેલમણ.”

પરંતુ એ જાણું સાંજગરનો મહેલ વખત
નહોતો. એ વખતે મહારા મનમાં એજ નિશા-
થોતો હતો કે તેમની પામે જાણ મું હતું. એ
જમાં જાણ એક મોરડામાં પ્રવેશ કર્યાં મહારા
સાગ નાંચીને તેમણે એ મોરડામાંજ હતા. મહે-
તેમના જાનો જગ પકડી રાખીને કહ્યું - “કે
અપરાધિનિને હાથા કરો?”

તે વિગત જાણે મહારા નરકે એજ રથા
એને બે વ્યા:- “આ શું કરે છે કંઈ?”
મેં કહ્યું “સ્વામિન! અપરાધિનિને અપરા-
ધ હાથા કરો! છત્રન પથાંત આપની હાથી
જાગ વડીલ. કૃપા કરી અન્ન ત્રી સાથે જાગ
ન કરે!”

મહારા સ્વામીએ મહેલે જમીન ઉપરથી ઉતરી
કરી પોતાના વજ્રવજ્રમાં સ્થાન આપું
એને થ્રેમ પૂર્ણ રસે કહ્યું:- કંઈજા. તારી
જીવ છે. તારાં કોણમે જોડું કંઈ છે. આ-
પની કાંચે સખનાં વિરાદ છે.”

એ સામગી હું ફરી મહારા પતિના જગ
આગળ પડી મહે તેમના ચરણની રજ લઇ
મહારા માથે ચઢાવી મહારા પતિએ મને પુત્ર:
આપના આપના કહ્યું:- “કંઈજા! હું મેનુ
કર્ષ કરે એ શુ સંભવિત છે?”

એ વખતે પણ મહારા આગળમાં રાજ થો
વાગનાં હતાં. મધુર સુર જાણે અમારા
મધુર મિત્રનો પ્રગળ પ્રગળ સજવનો ન
દાવ એમ સાંજતુ હતું.

મહારી નજરે જાણાવુ હતું કે “મહારા
નદના માળના મન્ન છે પગતુ તેના નદાના
એકના નાથમે નદાનાં વાહન જાણે મહારા
જાણતુ નવર છે એ પ્રમંડે વખતુ હતું તેથી
એ પ્રમંડનાં મોટાનો મન્ન પાંચો હતો.

આજ પથુ સાંજગરે જ્યારે નીપક સાજ-
ચાવ છું ત્યારે જુવસાવની તે સમરથી સજાને
જાદ કરી અમલગિત ને સજાન કરનાર
કંઈજાજા જરમ કૃપાવુ પન્નામાને ચારેવાર
મજાવ કર છું માથા પિનાની રીતજા છાપા
કળા પતિ-રોનાની પતિત જાણ નીચે અ-
પિત જુવમા વિગનાં જાણતુ કંઈ છું

કાલી રાત!

૨૧૦ કોસ્તાન્વના ગો-અરેબ

આન — શ્રીયુત ચતુર્થેન ગાન્ધી

વિન ૧ — મી. મુદ્દનવ ગોસ્વામી,

(૨)

તેની એક દિવસ મિનાતી ભેતે,
ખૂંટ ખામિ દિપ્તિએ થાનમે
આની ઉપર મુઠ્ઠા થી નિપ્ત થી,
અંધારા તરફ તે નુકા થા ગે. મગ

કાલી રાત! એકી મનથી

ખંડીના આપમાનિના ઉપ વધુ—૬

(૩)

આવડ્યા મંદિરનેકે નિવે,
લખાં કાગીચી કરીં નિવારિયા.
દિવસી ઉસડી લડતી સાવિમા,
દંભી ઉમડી મંડીવી ચો જરા.

(૪)

ને દાસ કમલેરે તામા નોકર,
પીનમગી મર દીવે દડે નહીં.
ધાક મેં આપોક થા ને ઉસ પડી
તા ખુરીપર દંભી રત મયા!

(૫)

ખંડીના આપમાનિના ઉપ વધુ
દે નહ દાં મિતરે આસુ જાગી,

એક દહ નકી મંડી ખિમીયાવતી
રત શીકા દો મયા સપમાન મ
(૧૦)

બેબે એજ જાળી પદવી કિરમ
ભાગ્યીજી ભુમિપર આસોકે કો
ઉસ સમયને પુરુ, કી હસયોક સ
આત્મા આપોક મંથી જા મુકી.
(૧૧)

દમ ફેજ સરિમથોને પ્યારમે,
પનિયો નીન માથે મેકા,
લોરિયા માને વગી દરી દમ,
વધુ થા વેવીર ફીર જાગે નહીં.

(૧૨)

નેત કેમો ગાનુથે આન પાન થે
થાન મુકા થી અગામી અપથા
અન્દિયા ભુગવાન થી સપ કો નુકી,
પી પડી અન્દિયામે માન મેં

(૧૩)

અનુના કો કાપ આંધક જાનકર
માન કો અન્દકાસ દે વિશ્વામકા,
દરને પુઝાપથે ક અપ્યરથી
અન જાન રમ મહ કિમ લોકમે!

(૧૪)

જાનકી કી માનમે જાન પદ ખાનક
જાનક કો આર આપીજી તરકા
અનકરે કા સન ગિર પો
દે મો દ નાન લાખમ મયા જગદ

(૧૫)

ને દુકાને દમ નીપી માજન
જમ મયાનીથી મહ અનકી જરા,
કેખને લી કેખને જાદુ દયા
મુક મે આ જા વા મો ગદી

(૧૬)

અનલાભા એક ચોળીજી નગદ
ધુમ મયા અરિન્દ મે સમ્પાદ વે
એનલા જાતી રવી લાભામ કી
લીડોજા ગીજા દડી કરી

(૧૭)

દાવ કહિ મે ઉંડે ઉંડે નો
પાવયોજી જાગે વિદસને મંદ,

નિવાં જુનાર હમ્ના છોડ કે
કાકરી પુતળી ખતી ની રહ ગાઢ.

(૧૮)

ભાષકોને કે કદી નિચ ટોપિયાં
ધણ્યાં કાળી મહેમે ભાષણી
ખાનિયો કા કુદતે ગમે હુમે
કિર્ન માતે હુમે હિન્ને લગે.

(૧૯)

ભાષ્યમે સરદારે વહુ કે આ મલી
લીધે દોઝા રાપટકા વહુ એકે દિન,
કમે ભાષા ભાષવાન મળે આખાં મે
વાન લોને આજ પુના છોડ કરે.

(૨૦)

કેખને કાપાં અમોલકે આપિરી
આજને મ કે, પપગઈ ગજ
હિન્ન રમને કેખને કા મજ કામ
દરતે મે આદમી ૧૦ આજમી.

(૨૧)

સામને આપીન નિચર ખુનિ
કેલીયા મુઠ મદ હિપદેશ રા
પતપુતકેલી મેપકે હુદના નહી
ખલ્લખતી મેપકે નાજના નહી

(૨૨)

હસ ગમે મેગતરી નાજ દયા
બર મજરી આમરી કુર્ગવમે
અમળકે મેગતરી ઉમ કાંદ જા
આ વુદરને આ રહેવે આ બી

(૨૩)

હા રમે મેગતરી નિચકાનિયા,
મદગતરી મેગતરી મેગતરી મે,
આપીકામે કાપા મુજરી ખાં.
ખિચકિયા મેગતરી મેગતરી નાનિયા

(૨૪)

ખાજા રહેતો ખાજા રહેતો
ખાજા પદાનના રહે પદા

આનિયા પાં ૫૮૩૦ વેદમે
આજ આરંભકી બુધોક્તે

(૨૫)

આજમે કે મે દેનેને દુદ મે
ખુન પાની હો મયા આ સવગા,
કેખતેલી દાપા કી-આંદ મે હો
આંસુઆં કા મેદ વર્ણને પ્રમે.

(૨૬)

સુદને આદમ કિયા છ માંમ કર,
આંદ કર કેખા જગા ઉમ મરપકા
દેખનેલી નાખતી ઉમમે કદ !
આંકા ઉસ મેગતરી કીડ કી નાનદિ.

(૨૭)

મે ૫ જગ જગ કાળી જગા મુઆ
આ દરમે મુખિમે આકાશ નક.
કાંતને કા નાદ મિજલીકી તનક
ખલ્લકે ભદમ મહાયા આતમે.

(૨૮)

બીડ કાળી અરિલી કે લાખમે
મીજભર લાખા પાડા દાનુમ મયા
ખાનિયા આ નમેલી ના મુદકા
આ રહા આ વેગમે હિમકા મુઆ.

(૨૯)

સિંદલીકે પૂગ પંજાળી કુર્ગી,
દાં આમે પદ જગા કર એક દમ,
કેસરી કે ગાય કે અનિમ સગવ
કેમરીકે દાજને કયા દયા

(૩૦)

આ નમુના રંગકે આપેન કા,
આ નમુના રંગકા કે મુગકા,
આ નમુના વિજલીકે મેગતરી,
આ નમુના મુદપમય આજગકા

(૩૧)

મેગતરી પાની મુના નાંજાંમ
મેગતરી પાની પાની પાની

ભાગ્યમેં છોડે ખડેકે આજ તક
ખાન બલ દર્શિયેકે મિયા લી ધા નહી.

(૩૨)

દિવ્ય વેદી રૂપેય અન્દાજી અભી
વેર વિધીમે પૂજા કરેકે કાકે
દેહ અન્દન અધિના સદ્બક્તિને મે
રવગે રીઠી પર અદાઝ આપમે.

(૩૩)

આરિયને દા'મે ચૂપે અલગ
પન્દને અધિયેકાકે મિચન રિયા
અધિયે પ્રભુજા અપમે દાવન
રેમિયા અધિયેકાકે સમ્યા વિપક

(૩૪)

તેજકી તેજઅધીકે વદ મન્દી
વેકકર કુલ દેર ઉસકી મોજમે,
તેજકાં આલોકે વિપજાતી દુહ
હો મહા દિન તેજ દીમે લીન વદ.

(૩૫)

કમ' કે અનુદેશકે નિરવાય'લે
વાળામે' ભાગે કુ કમ લેકાકે
દેશકે કમવલ્લ કા રેના જતા
કેવળાને આજ નવદેવના સિવા.

(૩૬)

લીનરે દિન રૂપ અધીકે રેખને
છન મના, પુષ્પ ભૂમિ જો મના
શાન્ત સાવરે મુદ્દ દુખાવે મા પડા
શાખ અનારથી વડા રોકે મિયા.

(૩૭)

વેર કર ઉસ કોરોઠે દશબીમ જન
મે ખાં, કુલ રે, વદ રે એક રે,
ભામે ખનમે આજ પ્યાલી કહિમે
દેખને તે અરમ કે અદર્શી રે

(૩૮)

અપ'સકા નામે ભામે દુદ આ.
આ રીઠી? તવ રીઠી' સેકાકે

દર મે લી દાવે દોનોં રોડ કુ
ભૂમિ મુકર દોડ લેવી ધી સખી

(૩૯)

આધિકેભેથી અદર્શી અધિનમે
કુલકર આજ નવદેવના પંચા રકા,
આડીયી એકે દો અદાવની
રમ્ય યાત્રામે' અદો! ઉસ રીરે રે!

(૪૦)

આવકોં કે વાગે રેકા કવ્ય
કવચિનકા નાનીજ ભાગે કે દિવે
એક રે એક રે રીઠી અરમકા
આવકોમે ભાંપ કરેકે યાગમે.

(૪૧)

અધિન દશબુદ્ધા અધિકેકે દશ વદ
આતમામે અવા મુખમામે ભગ
આંખ મે આનુ ઉપક આમે અદો!
આખ રેકા રે ઉકા છ તોડ કર.

(૪૨)

આવનાકા અવળે ઉંચા મુખા,
આ મળ અવળમે' પીના મુખા,
આ મે આંધી ભરી ચાલીવના
આખ આમે કોરે મળ પદનવપા.

(૪૩)

કમ રેખમે ઉંચકે તવ હસ પંડા
અવળા કો મુખ કે ખાં કુલ,
અરમકા અધીકે ભે દાવ વદ પડા
સાવળીકે ઉમ ભાવકા અવળ રે.

(૪૪)

દેખકર હમકા દમકે બીચલે
ભૂર કે મો આપના મનમે ભડે
કહિયા રદની રવા સારકારથી
આર મુઠી રાખી અંજાન થી

(૪૫)

અનુ પીકે સમુના એકે મિચના
જુદ કર, સમવેળા અદમાને

હુઃખજરોં 'ક સાથે હમોના ગજ
સમયતા હી એક છોડી જાત ફે-

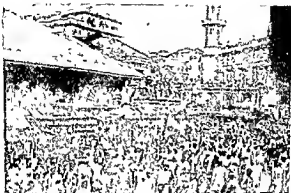
[૪૬]

ગોકમે' હુના દુખા થા હેમ બળ
થાપ તાળ થા કલેન્ગેકા હુગ,

દેખના અત્યક્ષ વહ તપ મૂરતી
સ્વપ્ન કે સી જાત અજાતો દોગમ્!!!

(૫૦)

ચેલીયોં ને ચોમ અગસન સાધક
ચોમ બધમે, ગૂટ દુખા અન્તમે

દુલ્હન આગમી ૧૭ આગમી —૨૦

અરસે અહાલુ લુઆ લાનન નમર
દેખતા હી રદ અપા આશયમે ?

(૫૫)

લેડિયો કે દાસ્તમે કરમે હરે
દાંચ હરેકર સમીકી જનજનમે,
મુખ મિરપર દેહી રખ રોકી
આદખીકે વેશમે રહકર સદા,

[૫૬]

રેસ દિનકી ડીચ દેંને દાકરે,
પૂન્ય શર મે એક સિદ્ધા પેંજગી
રેસકી પોશાક પર ચદા નહી,
રેસ કુલમે એકર કપા આગા કરે ?

(૫૭)

રેડિયો કે રામ હુએ મુદ્ર મન
નોકરી પાકર, ગમ અનકરી,

કીનતીક કુખ બરે હસ રેસકી
દિવસી કી મીઠાશી હરે પિયે

(૫૮)

નમ દોકરે વાનવામે લેં હવા
કી દિસીને લે જરા આશયના,
નમવિદોટી બતાકર એક રમ
જેલ જુમને મરે પૂમમે

[૫૯]

જેલ પાપે આંક જુમને રિયે,
માન આં અપમાનકો પંચા નહી
અનત નક જાને મે પાઈ સિન્ય
દે ઉપાકી દાખીકી દેકી

[૬૦]

આન દ સી વાન અપ બી વાદ દે,
દાધમેથી દધકી કાલી પુખ,

એક દે. કીની વાલીથી અરમ કે — ૬૦

નમ હરે, કિમલ દાખી અરમ દે,
પર પાની પર નહી ચે રેકરે,

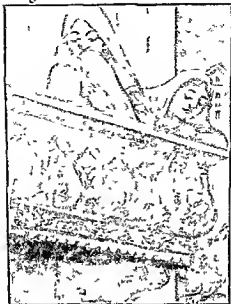
(૫૯)

સિન દોકરે ન્યાપ કે કાંપી જવા
મેનવાળી કા રદે લે મે પાક.

પેમેથી મેડીસ કોસાકી
ચોટીથી દમ દરેકી દપા

[૬૧]

ન્યાપ પર મેમ લુઆ થા મુદ્ર
કેલના કાનુન કે આપીન આ

પિત્તલમાં મેં રો રહીથી નાચા—૨૩

નીતિભર્યા મુહ કિપાચેથી ખડી
નાચતીથી ખૂબ દ્યેશ્વર્યાનિતા'!

[૧૦]

દેવ-મંત્ર અમ કુશંભુ નીચા
જોઈને મળીયા મેં જોઈની
આપણ મમ્મા મદાન અમમ
સરવણી કુમ દિનાનીથી ખડી

(૧૦)

આખ વાયો મેળા રિયે હજી
બુદ્ધિમાનો કે મળે મેં
નાન મેં મેળા મેં ને બને
વન મળી મળા મળે મળે

[૧]

મળે કે કલુષ મળી મેં મળે
મળે મેં મળામળે મેં મળે

નીચા ઉપર અપર માન ને
સાન પીડા મેળા મેં ખાન બને

[૧૧]

ખાનિ દે રિખાન ને નમામે
નમામે નિમ નાનિને કે ને
નિલ નાની ઉન અપર નામન
મળે મળે ! મળે મળે મળે મળે

૧૧

નમા મળે નમા મેં કલ્યાણ પર
મેં મળા નાન નિનામને
નાન મેં મળે મળે મળે મળે
મળે મળે મળે મળે મળે

[૧૨]

મળે નમા મળે મળે મળે
મળે મેં મળે મળે મળે

રાજનૈક ઇશ, સદામે બિયના
નિર્મળો કે સ્વાર્થકા આમેદ થા

[૬૮]

દીન બેચારે પનપતે થે નહિ,
શકિતવાં બેતોડ થી અધિકારની,
ન કાંઈકા પકડ કરે આપને
સમના કે સામને દાહર કિયા

[૬૯]

ધૂમના દ અક હસ સમાગ્ર
કેન રદના દે અગ્ર મસ મેર પગ
પુણકા જો ખીચ લેને દે અગ્ર,
મુખને પગ ચંચ હેના દે પડી.

[૭૦]

ખીજ ભોવા આપને જો વનમ
મદ સદના આ મદાયા વો હો,
એક દો કવિયા અર્થથી બિય ચૂકી,
ઘોર મદગને કાઠીથી માર્યા.

[૭૧]

પુત્રને મેં ઘોર દો દિયે અખી
આસ મેં મેં મુયેધ આપમે
આપ ભાટેગે દમે નિજ દાથમે
દમ મુન મેંજે વગાયા ખોર ભો.

[૭૨]

આ ગદી દેં આપકી બનાવત વડ
કેમ લેને આપ જો એક દિયે

તુલે દો આમીસ દે મને દમે
ભાગ્યમળી કેન થા દમમે પડા ?

[૭૩]

આપ મેં વડ મુમળી દે મનિ
કાન મેં દે મુજને ઉપદેશ વે,
અમળી દે એવ દિવમેં આપકી.
આપકો વી દે વિશ્વનિ બારની.

[૭૪]

ભાગ્યમેં જો દુઃ સમારે થા બગ
દો મુજ, અવ મોક કરના બર્થ દે
વુઠ, વગ મેં કામ થોડા દે બચા
જાનું કન્યા વી બગ કરના દે

[૭૫]

બાગપડ આન ગહના મજનના
કાપગીકા કાન દે સમામે
ખીજા મેં પમ ગહના વી સગ
ખીજા કી મન દે કનિદામ મે

[૭૬]

વુઠ કે મિદાન મેં અપ તક અમેદા
થા અંકયા વીગ વડ સગા મદા
કયા વગારે જો આજવો વા દે નદી
આમીસ તો તોડને કે મે નહી.

[૭૭]

મોતીયો કી મામે જો આજ તક
ચી અવેવ રીન્ડી ખની ખડા
આજન તો માં મેડા જ નિયા
કેનરે અવગ મનમે પુનકા

શાને કરે?

મજલ

આ દિવે નાગલ જો ને પગ સીતમ સાને કરે
નાલુકા મેં મગન અવે ને પગ વળમ સાને કરે
પદેસ મને મદેસન બેચારી પડીથી અમ નુ
ગમગેથી મદેસ નહીતે જેગમ સાને કરે
દુખન કરે મરે ભુગમ તો સાહમ જો તેને મદી
મરન અમે નુંજ મારે સર કલમ સાને કરે
આ સ્ત્રી નેપર મેદી કોડી ને તુ સમ દિય.
મારા હમરના ખુનથી રમીન કરમ સાને કરે
જો દાનદો મનથી જો દાવડા મર ખીજાન કરે
તે હોર ભુગમે જાકા તું અવ મનમ સાને કરે

મેહું અમૃતમાં ઝેર જોયું.

સપ્તમાર:—રા. શુભાગદુસેન હા. અ. રીવલ.

ઝે પો કેટિસ. ઝીસનો એક પ્રખ્યાત ધુણ હતો. ઉંચા ફળનો હતો. તે ચાલ્યની જેમ પદવી ધરાવતો. જ્યારે સ્ત્રીઓ એના ઉપર અડવી હતી એની પદવી, ધન વિશેષ ધીનની. સેવામાં આવ્યું, તે સમયે એના અનેક મોત્રા મેળાયા થયા. દરસસ એનો એક જુનો તેમજ એની કુખથી ઉંચી પદવીએ ચડેલો એક મોત્ર હતો; એના કેટિસની પડતી કાળે અનેક આમત્રજો જતા તેણે તેને સદાપતા દરવાની કે મળવાની તમ્હી લાંબી ત દાવી. એક સમયે પદાક ઉપર બનેનો ન ધારેલો બેટો થયો તે વખતનું મનોદર મિત્ર આ સંવાદમાં આપવામાં આવ્યું છે.

ઝે પો કેટિસ—ઝીસનું કાળ: દરસસ! દરસસ! ક્યાં જાય છે. એક પણ કોનો રહે. ત્હારો પગ ઉપરે તે પહેલાં મદારા બે સપ્તો સંભાળ!

દરસસ—મદારે એકલી દુરસક નથી.

ઝે પો કેટિસ—મને જોવાથી, મને મળવાથી ત્હને ખુશાલી ઉપજે તેમ નથી તે કું જાણ્યું! પણ તું હવે આગળ પધી સકોશ નહિ. ત્હારી પાછળ બે ત્યાં એક ઉંડી ખાક આગેલી છે. છુટો ન છુટકે ત્હારે બહિં થાળવુંજ પડશે.

દરસસ [મનમાં] અરે, રત્તેજ અસખર જોયો ન હતો! મદારા પગમાં અધી ક્યાં લંબાયા!

ઝે પો કેટિસ—જાગા આવ્યું. એ ચાટે તું શોક કરીશ મા! ત્હાના હરખમાં જે મોત્રાઓ ખાત જે તે દરવા કું પુરી સારી. જરૂર પુરી સારી.

દરસસ—તમે કેળી! કું તમને જોળખંતો નથી તેમ મને તમારી દરકાર નથી.

ઝે પો કેટિસ—અમૃતતા કું માનીશ. દરસસ, તું આ ઝે પો, ફેરીસને નહિ જોળખી રહે. આ ત્હારો જુનો સાથી જેણે પોતાના મજાજીત હાથે તને રોકે આપ્યો હતો. યાર હરાં તેને તું ન જોળખી શકવાનો કાવો. ફરી ત્હારી નિખુરતા વધુ પ્રકાશમાં લાવીશ. બને તને અથ જોળાવક હોય! તું એમ કહી સકીશ. નિખુર જાન્યું! કું માન્યું કે તું મને નથી જોળખતો! પણ કું ત્હને જોળખ્યું છું. મદારી દરકાર કરવાની પળીત અતારે ત્હને કાંઈ જરૂર જેખાતી નથી. ખબર:—દરસસ—તું મને નિખુર કેમ કહી શકે? મેં તે કંઈ નિખુરતા ખતાવી? તું જંબોર તાથી વાત કર.

ઝે પો કેટિસ—ખબર તું જંબોરતાથીજ કહું છું અને બે આરોપ ત્હારા ઉપર પણ ચકાવાની મદને નિખુર બાળિ દછ કોર રૂત પાટે છે. યાર હરાં મદારી મોટી મરીના અને તંદના મહુર સંસ્મર્યાં મદારી માથેથી મુંબંધીન વાહુ સમ સવારામાં આવ્યા થયા ખબર ત્હનેની મુંબંધી મદારા

હવેના ઉંડાણમાં હજી પણ નાંવરે છે એ પછી મ્હારું સુખ અને પદવી મધ તે પછી ત્હારા જેવા બે વાહુ સ્નેહીઓ એ અને રોકા આપવા બદલ મ્હારા જિંદા ઝખમ ઉપર તમકે હાંદપું. મુખ અને નાસલ દરલસા

દરમ-તમારાઆ અધિવેદી સન્દોનો જવાબ હું હાંદ્ય એક બહાના, આડને શેડીક પુમથી પૂરીદેવા જેવળીન મહેનને તમારી ખબર લગ ચકું છું.

પ્રેમો કેરિસ-અરે, જો તેમ મેગર દોષનોફલુ અને હું ચપારે નિખાલસ હવે રાખે તો વુ કીડી કે દરેક નીચ પ્રસંગો ત્હારી સિદ્ધ માથ જવાના

દરમ-અને જવા રે મને જવા રે

કેરે કેરિસ-ના. મ્હારે દહ કેદલીક જુની અમિ તાહ કરાવવી પડશે. જે કરાવવાની ફરજ પડે છે. માતા નિશામ મ્હારી રસન કુતુબ છે, જાનુ તને તે પ્રીતમ રૂતુ જેવા લાગમે, હાથ તે ત્હારા હાથમાં, આંધુના સમવા, અને પ્રેમ રેડમે જે આ જગતમાંથી દહ નદ વધા નથી. ત્હારી ખેડી બીડાને મ્હારે પગ તમે કમળથી એ મ્હારી અભિમાન છે, કોઈથી અપાઓ તું મ્હારી ઉપર કેમ આપી મરે! કમર મ્હારીથી દહ થયો નથી વાડ કર, કે મ્હારી સ્નેહબીની આંખો ઉપર મેં તને કેરિસ બધી મુખી રાખ્યો હતો? અરે, અનેક વખતે ત્હારા બેના અજુજો મરે જુલાં છે. ત્હારી માંડગીમાં જે મેંસા અને મળવા મરેં હરેલી અને અગવળા કાંઈ પડી પડેવા તારી ખબર રાખેલી. તેની કાદેલી તો ત્હારું અંત કમળુ જરમે. અનેક અજે ત્હારા જોડ પૂગ કરવા મેં ચેર્ષો છે. જેની આંધી લીલાવળા મોવડાને ત્હારા પગ પૂગે-અરે, મુંગા, પગે જર્ષા કેસ લાગામજ મેમજ સ્નેહથી પડમે; એ કાઈ સુકડી

લાકડી કે ખાલી નમુખપું નથી જૂનકાગમાં ત્હારા રાખની કમાન જેવા સુદર અને તેડ-લાજ ખેડા ચાકોના પ્રેમ પગે, જે રાજ માગથી અગ્નિન ધરવા દના. એ કિમત ચકી, એ વચકીથી, એ વધારીના ઉદયારેથી હું હેનર થો તે ત્હારા ખેડા કીરમજ રંજની કમાન જેવા મુખમાં ઝળી ઝોલ, આખરે એ સર્વનો પ્રકાશ તરંગો એ તો પ્રેર અધારજ દડા ત્હે જે લખ્યુ. ત્હે જે કપું ત્હે જે કમ્પુ, તે મરેં મે સમજ માન્યુ તે ત્હારી લુરી રકાં ઉપર અથ મરે. રે! મારેા અને, કુપ અને પાળીના જેવી લાગળી ત્હારા નિષ્કુ હવેમા ફરી પ્રગટીજ ન દમે! ત્હારે આ દુખ ત્હારા હવેમા જગાવ ખાનગુ નથી ર

દરમ-મમજા મેંસા કેરિસ, વાડ કર, જવારે ત્હારી પદવી મધ ત્થાએ મ્હારી પાસે કાંઈ ન રેડાડ. કે ત્હારા સુધાવળા પુષ્પના જેમ ખરી પડતા મખને છોડવા તું કાંઈ બુદ્ધી દહકડ પણ ફીડીવમ તે લખાઈ રેમથી નધારા મજમવળા હવેત સાનવળ કરાને આલ્યો ત્વારે કમળથી જે નાની રકમ લેના આપો તે તમારી મેવામા અથ રેવા મજ એને મુખ્યુ. ને તમને મજાસ પડેવા મને મળ્યો, ત્થા જે વં મેં અને સત્તાદ આપી ન દોન તો તે તમને આપવ નહિ

પ્રેમો કેરિસ-જુડા દરમ, પાપ કરીને તેમાં વધારે ક્રમા આગસ તરે જે પરમાત્માને કાંઈ કર સુખ ફીડીમંજ મ્હારી માગજ મજમળના રાખે એ કમર રેડેડ. કે તે તને મળ્યો ન હતો. તેમ ત્હારી સત્તાદથીજ કાંઈ સદાસ કરાને પ્રેમથી ન દતો. પણ મ્હારા એની ઉપરના જુડાગળા ઉપકારેની એને ત્હારા કરનાં વધુ દર દવી દગમખેરોમનિ એક નરેનો: નાહાન હવેત તે જનાં ત્હારી નરુ મે ઉડાત વર્ધનુંકે અપાવી. ત્હારી

લુહાઇની મોઢ નહિ ગણતા તદ્વાચ પ્રત્યેક પાત્રી ફેરવી, પણ તુ કેમસ ગમેજીયાથી એક પત્ર પછુ આ દુહાંગી મીઝ ઉપર વજનની તપ્તી ન હોવી ?

ફરસમ-રે-ઝેપો કેમિસ ! હુ માથે હતો મારા નરીગમા નહિત ન હોતી -

ઝેપો કેમિસ-મને મન લખરા નેટથી ગલિત નહોતી ? પછુ કીડીયસ તેમજ મેનને વજન વાની હતી, આજ, તદ્વાચ આજુ ઉપર તારો કેટલો બડો દેવ હતો ! હંમે એમન સથે જે બનાવટ કરી તે માત્રથી છુપી નહોતી

ફરસમ-એકે કાઝ બનાવડ તે નહોતી તમે સ્વમ્મ ઉમા ગેલ ને આગળ મોગ આપ-

ઝેપો કેમિસ-આજે, ફરસમ તદ્વાચ તદ્વાચ ઉપર કપા હોય તે આજ આજ તમા એમની આજા અને સમગમનની પત્રી મેગરી કીડીયસ સાથે એ જ આજ ઉપર હંમે મુ લખપુર 'એમ' ખના નેટથી મરી ગયો તે બીજાથે કલો ન્તો લગી મદારી હોતો ફરીજ, પછુ તેમના મોત ઉપર એક આજુ ન બીજુ માત્ર પછુ તદ્વાચ આજમાથી ન પડે તે તુ નિમ્મ નદિતો કાણુ ! ઉપર નો બહો ઉપકારમા જ મરી અને નીચ મણાલી આકરીમાત્ર કીડા સુની નતી પણ આપે છે તે ઉપકારનો બાથે અપના મા વાગના જ મરી કમા કેમક બધા ઉમચ દને લખા માત્ર જે ગીતના દહર મા તદ્વાચ માટે ગમે ગમે એમ આપેનો ગટેને, તેનાથી વેગ આપી હંમે કેમક ઉચી કુતીનતા બનાવી ? જે કાઝ માત્ર નથી દોરી શુ નથી મોગો તે ના આજ માત્ર મદારી કાદો, મદારી બુદા જે કાઝ માત્ર નહિ પણ અવજનાયક દને તે આજ માટે નતે પૂરુ દને પણ તે વેગ જ કીડીયસ લખપુર માત્ર કાઝ કરી કાઝ કરના

ફરસમ ! ખુશમો કરતા સત્ય પ્રતિ તેની પાંખોને અન્યથા બીજા હોવાજ સર્વાત્ર છે કે તદ્વાચ પાપ તને લખ પમાડે છે

ફરસમ ગમે તે હોય પણ મને ખુશમો કરવાની પત્રવાલ નથી

ઝેપો કેમિસ-હિન્દી મુદ્દીઓ બાર વગ ની વધે ખીનરા માટે છે એ વગે પુરેપુરી ખીની રહે છે અને નમતા પાઠક જેમ નમતા વગે નમતી વગ, તેલુ તદ્વાચ હંમે છે નેટથી તદ્વાચ મુની નિશાજ છે તેમ તદ્વાચ હંમે નથીજ આજાસ ઉપર અને ફરીઓ નીને એક કીમતા પદાકો ઉપર કલે તદ્વાચ તોલે કે શુ મજાજુન કરને તે છે નેટથી જાગી રનાઓ બને નિશાસે સોપેના બેવેનને તુ ખુશરી ન રાખ, તે તને પત્રને તહિ મેગરીના દુરો નિશાસ તુ તેની મામથી ખુશરીત નહિ મફતીમ માનરીઓ ના શાપ તદ્વાચ પ્રતે બિચ તહિ ! તદ્વાચ પત્રના પ્રમાણીતા માત્ર તદ્વાચ વગારી ત્યાના વાવરચતા પ્રતે જે એ રાજાકીથી રાખવા લોડીથી ઉચેસ છે પણ તે મુનીને આત્મી ઉચાચા નેટલો તુ પત્રીન ન્યા નથી આજુ તદ્વાચ આજણ માનરીઓની બીમાર જાગી આજે વગત ઉચાચા નવે બનને નાતી વગ છે, તેમ તદ્વાચ હંમેમાથી જોગી નમોબેને તદ્વાચ, તેનીના કાળા જેમ વેરી ફે ! ફરસમ ! સમતરીત દુખી, પત્રના માનરી ઉપર કુ મુ એ માથી તદ્વાચ દુષ્ટતા છે

ફરસમ-આ તદ્વાચ મને કાલ એક સુદ જાગના તદ્વાચ, આ તેની પત્ર વેગ દોષ

ઝેપો કેમિસ-મન મિત ! તદ્વાચ તદ્વાચ અન્યથા તુ તેમગમે નથી માન ફરસમી મફતમા, રહેદ આજા જાગના માત્ર નો વેગ ?

અન્યથા—૨૫. તરિકેલ

કોઈ દિવસ ખેડુ ખુબ ખેતરને ખતે જોડે,
અથ ખેતરને ખતે જોડે, જમરને રમેરે-ગમ
ખેડે જોડેને રેડા. ઉપજાવી તાપે વ્હાણા ?
ખેડ તે તપ મીધે જોડે-ગમ
જ્યાં ખેડેને જુલ્યા, પાવલીયા વ્યારે વ્હાણા !
આસ પાડે છે ઉભે રેડે-ગમ
વાવેલુ ઉગી નીકળ્યું, કોડ્યા વધે છે વ્હાણા !
ખેડી કદાકવા ખીચને તેડે-ગમ
સાચવી સાચવીને, ખેડી તે પાસ વ્હાણા !
કે તે જા જા ખ મં જ જોડે-ગમ
વધવા મોડા કુટુંબ આખાં, કહ્યું ચરા સાચા વ્હાણા !
અમ કી પાનું રજુ રેડે-ગમ
વધા, ખાઈ વળા લાણા, ઉમડે ખેડુન વ્હાણા !
ઉભો ઉભો ખેતરને જોડે-ગમ
દાનનું મેવા ફોડ્યો, લાણુવાને કાચે વ્હાણા !
કૃષિકાર અરથે ઉભે મેડે-ગમ
કુમ્ભે જો ખેતર પાક્યું, ક્યાં ક્યાં ખેડુ વ્હાણા !
મોની પાક્યાં તે વિગ્યા વેડે-ગમ

ગુજરાતની રાષ્ટ્રીય ચેતના.

[વેળી મુંઝવે પ્રશ્ન પૂછે તે જાણીએ ત્યજ.]

રિષિ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ
દીઠ મહે રેશ ગુજરાત અપમેવડી.
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૧

અવનવા એવન આ-આવા દુજન,
અવનિ પામે એ ગાવ અવનવડી!
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૨

સાદિય સગીન તિય કપામા,
એવનસ અવન દેખું અવનવડી.
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૩

ઉમન આ ગરી ગપા રીંદી
ઉમનના એ અવ અવનવડી!
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૪

ગરીય ગપા અવન એ રીંદી
આવન મુને રે અવનવડી!
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૫

દેવ રેવ એવન એ અવન
ગરી અવન ગરી અવનવડી
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૬

રેવ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ
અવનવડી અવન અવનવડી!
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૭

અવન એવન એવન અવન
અવન એવન અવન અવનવડી!
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૮

રેવ મરી રેવ આવ પ્રગાપી
અવન એવન અવન અવનવડી
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૯

અવન એવન અવન અવન
અવન એવન અવન અવનવડી!
રિષ રિષુની રિષેષી રીંદી દુ - ૧૦

•નરિષીરિષી•

મહારી ઉપાનું સ્વાગત.

લખાણ — શ્રી. અર્ચવદ.

સુવ ભેદી સારી મજેન સ્વતી ઉપા સુ.ર્જના પથના નહિને ઉપર અત્યાચાર ને
સભામાં ત્યાં તે મહારી વાટિ આ મળી ન જાય સમે સદ સભામાં તે તે
મુન્દરીની અનન્ય અને સારંગોભાનાની મુનિ મહારી નમીપ આત્મી દેખાતી
તે દેરી આત્મીને મહારી જોસરીમાં મેલે મેલે અને હમી તે હમી તારે તે મહારી
આગળમાં મેલતી । વેગણને તસી મજોગામો પુન્ય

૧ મહારી મોડ માન મોડે ને નિવાર તસ વામો
અતિથી દેવો મલ અતિથી અ તા એને દેવ આ તા હેમ પુન્ય મે પુન્યારી
મા પુષો લેરા મેલો

શિરી પામે મોડ પનુ મહારી સ્વતી ને તા નામ ન દે તાજા, શ્રવાય મહારી
ઉપાના કોન ને તા તમને મધુન ન દી । હર મેલમ મલ મને પ્રગોદતી ને આપે તે
તે વિધુ મલ તાતી દેરીન ને તા નમ્યા મલ લા તરી ની પદ

૨ મહારી સારી મારી વાતો મે પાડો મો મને મારી મારી મને રામ આત્મી
મને રામભાતો વાત ને મહારી મેલતી તમી માગા મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી
શુ તમારે એલ સગર સ તાજા મ મેલ મેલ મેલ મેલ મેલ મેલ મેલ મેલ મેલ મેલ
મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી

મને મહારી જુન સમગ્ર નમી રામભાતો ને નામી મેલ મેલતી મેલતી
દીના મેલ મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી મેલતી

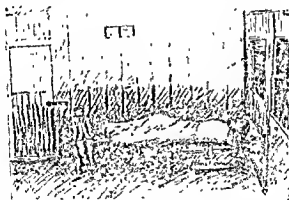
કાગિલ તબલગજેહ ઇતલા!

ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହି ଚିଠିପତ୍ରର ସ୍ୱାଗତ୍ୟ ଓ ଆଶୀର୍ବାଦ

विषयः — १) स्वयं-इच्छायां छेदाभावः भवति ।

ଆ ଶୁଦ୍ଧ ଅ-ଋ-ଉ-ଆରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଇ-ଈ-ଉ-ଆରୁ
 ଶବ୍ଦ ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ । ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ
 ଜାଣିବା ଅର୍ଥକୁ ନାମ ନାମି, ପାଞ୍ଚୁ ଆମି-ଶେଇ
 ଶାବା ଶୁବା ଶେବା ଶୁବା ଅ-ଋ-ଉ-ଆରୁ
 ଶା ଦାସ ଆବାଶିନୀ ଅ-ଋ-ଉ-ଆରୁ ଶା
 ପାଣିପାନୀ ପାନ ଶୁବା ଶେବା ଶୁବା
 ଶୁଦ୍ଧ ଅ-ଋ-ଉ-ଆରୁ ଶୁଦ୍ଧ ଇ-ଈ-ଉ-ଆରୁ

કર્તી કામચાલ જાનના આ લી આડુ નવિ આનં
આપુ ના પાટણી ક નેપીની સથે મેદાની
દેવ જા ને આપીતો આપુ ક નામે આજાને કામ
'આજા આજા' 'દા' આ આજાને આડી જાવ
'આજા' 'આજા' 'દા' આ આજાને આડી જાવ
'આજા' 'આજા' 'દા' આ આજાને આડી જાવ
જાવજા આ, જાવજા આ, જાવજા આ, જાવજા આ
જાવજા આ, જાવજા આ, જાવજા આ, જાવજા આ

[illegible][illegible]

એવિયાગીજી કહે, એમ ન કે 'ગાંધીજી
 એટલે તો' નો આપે-જ. પણ જીવા દુઃખો
 લાગી અપી જાનેના આમ ના. 'કાવેલ'
 ગાંધીજી જુનાયા. 'ગાંધી' ગણે હોવા નો. 'બાની
 બાપના' એ. 'નરેય' પણ એવીએ
 મારવા કાઢી દે. હો-દે-દે મોના જે

એણે કેડે પણ “આમ હમર પર
દાગીરે ગાવો પાણી પેના પનીગરી” શબ્દ
ગીત પગના ટેકા સાથે માતા તેમજથી વ્યવ
માન થાય છે કે એણીની ઉમર હજાર તે
વળતે ૨૬. કપ્તા બે દોરા સરસ દોને પલ્લ
૧૫૧. દરેતો મને લાગે છે કે એણીની બને

પણી આમ દેનાને લીધે દોળાવવા દધ પર
જ્યાં જાય નહિ જરતા બારિયો ને તરીકામાં
એણામયુ દોળ તે નીલાવી લીધા વિના ખીજે
ઉપાધ નહિ હવે અરુ

અબાલનો પ્રદર હવે ભગવાન શ્રી ધનધ્યાન
મના કપોલ પ્રદેશે રૂપેરી નીકળો ચાલે

એ સિપાઈ ! ઇલર દેજો આ માળીયા પર કંઈ વાગના
બોલે જોય દેના દે તે ગુપ્ત ઉપ બધાં જે ન

પણી નાર

આરી ઉમર સ્વે કાલ નહિ તો કેમ કેમ
કાપડીયા વારે ભરતા એક કાર બને નહ
તમ નેટયો ફરક પડી ગયો દરેક. ફરકાને
પૂછ્યું કે આમ કેમ? તો ને “દીના એવો
છાતરીને ઉમરડો બેને વધતા વાલ નહિ”
મેં મુવા પૂછનાયે નજવાતો નથી?” માનવ

એ દોર તેમ નીચા હાં આમલમાં મુ
નાનવ. મનારી નવા દના, મેં મુ
અમરે ૨ દીનાનવાનામાં ‘અરીય’ પર
પણી પડ્યો છાતરીનેના અપાન તાપ ઉપ
દના સ્થાનો ‘મરે તો દીના દીના
બા તે રીયે’ શબ્દ ગીત નેટ ૧૮૨
નનાઓ દતો

‘તેરે હીયે એછ તેરે હીયે- મરેલો-’
 એટલામાં નેપથ્યમાંથી ખીમીસની સવારી
 રંગ ભૂમિપર આવી પહોંચી ‘આ તમે
 નોકરી છેજ દાસ બાપા છે’ નીતિપ
 ખીમીસે નાની લાગી- દેવે વૃ ‘દાસ બાપા’
 દોષ કે નહિ તે ઉપર નિર્ભયાસનજ નહિ કરતાં
 એ દોષને ડાગમાંનમા વૃ બેઠો થયો મરેલો,
 કાળુ કાળે પાછોથી આવી ચડકા મકર
 ફેરી બારીએથી ચનડારી ફેરવી ચીરોમળી
 મળિન અમાપ હતી તે પાપ આજ રખે
 જામાં આવી જવાથી વિગમખાનમા પહેલમા
 મારાં કડી પાં ગેદા કરતા મેં થ
 જવામા પપાં સપમાની હતી

‘રેમ નથી પપુ નં થક’
 નન્દે પેલી આંધવાજથી મમળો આંખખા
 ફેરી મીઠીમ વડવા

‘દાસે છું પેલી મંથન કે’ દા એભાખી
 નેનું મું નાંદિ આંખખેલો દોષ ને પે પાપ
 ફાંજવાના દેનથી મેં કે મું

‘તેને તે આંધર દોષ પની મથે ડળી
 પાસી જોતુ તને જાડી સથે કાઠનીવે ફેલી
 દોષે નાંદિ જોવો આપો અંત અપોખીઆ
 ફેલી આપવી’ એ સંદે ને રીપતુ દોષે ‘મ
 મળીને પે એવી જાપડી સથે ડળી પાસવાન
 મં અમળે મી’

‘દા મું મળુ દોષે!’ દા બાપા

‘જાજર પોતલો’ પોતલવડે’ પાપે અને
 એ જાં એ શાં પપા કીંદ દોષે કે ન્દા
 નીખમાં પડાવવાડું નાંદિ આ તમે તે ફેલી
 છેજ દાસ બાપા જો છે

‘આરે નહિરેવારી કાળુ ડળી પાસવાની
 દોષે તે આપ ની દમખાંજ નાંદિ’

દાગ મનમા કે દમખાંજ નાંદિ કાળી
 એરેતે આંખ કાં અવલગ નથી અને
 પાનમી કમિની અવલગથી કીંદ અવલગ

કહેશે ‘દાસજી હી ઉનાવળ છે બે દિવસ
 રડિને થાં રહેશે’

પણ આં કાળુ આંખે પમિમમાં ઉચો દોષ
 કે મું એટલે એભા તો કહે આપો તારે
 નવાર થાં મરેલો એટલે વું પણ ચોરલો
 ચાલ્યો કડી સાડી ચોળી પહેરી લઈ”

દ કપડા પહેરી નવાજ થી અને એભા
 પાપુ ‘જ-દો-રી-દ’ ચોળી લટકા મટકાં
 કરતાં ચાલ્યા ‘ના તે બેસ ખરાડી’

‘આપો સુકન પણ મારા થાય છે’
 મીઠીમ બોલ્યા

‘દા તોની બેમ બગારી’

દ એભાની આંખમાં પમળો છું કે
 એભા ખદારી આંખમાં રખવા છે તેને
 નન માં કાંઈક નિમું પ રડી કાકું તે
 પહેલા દાસ આવી જવાથી ‘મમમા બેરડી
 તમાલજ પેતુ મગફર’ ના મુઠ્ઠીએમા
 પહેલ્યા

‘મ, મેં ડળી પાસી કે’ મેં ડોલિયા-
 રીમ પડ્યું

‘દા આરોની આ, આપ કાં રેનોસ
 નથી કે દાસ પોરણ મે’ તમે બાક આ
 બુઝી પા બીનને અને આપ તમારા
 બુઝાડ”

‘એ મું બાંદે દા’ તમા હાંદિ હાંદિ-
 હાંદિ મેં ઉચાવ્યું

‘જાં દાસ’ અંત નેમ પો- પાડન
 દ કે’ અમાલજીએ ચરપી બુવની મારી
 આંખી

મીઠીએ ખુરશીપા મેળાડ્યા અને વૃ તેડી
 પામે ખુરશીમાં લાઈ પડીને વાંકે પમે કીંદ
 ફાંજની પેરે ઉભો રહેલો અમાલજીએ
 ‘ફાંજ’ પેરે અને પાળી અમાલજી કડું
 રહેલ અવલગ પકેલાનું કડું. દાગ ડળી
 બાંદે દાગ પાસ વાંદે દાગની આંખમાં નાંદિ

કલ્પે, જરા સાડીની ફારો કમચી પાડી જરા
વાળ સગા કીધા અને એમ અંધી 'દાસપુત્ર' ^૧
પંડી અમરાસરમે અંધી પાણુ 'ફેલમ' લઈ
'ફેલસ' ની આપ આમઘના દાકણીથી
બધ કીધી અને બોલ્યા " તમે મીઠુ છે કે
ની તે આમ અલી રમ મારા નાકની તીલકી
સામે લેયા ફેરા અને તમે બાધ-કુ જગ
દરતુ મહેનુ ગાખને બીલુ બટુ હ મલાવી
લેરા આમ લુએ ઉરન-ટુને-ફી- " ધ "

" દા-આ-ટ-કી ' મહારાષ્ટ્રી કમચપત્તની
કીક ખાધ ગમ આઠ હજુ કે દત્ત સુધી
જમામરમે દામ્લ ઉપાડુ નદિ દતુ
નદિ તો મહારા મીમય ' માધામાવી
' આડધા કમચ ' કે ' કમચ ' માધા
કમીમા પડી જલે અને એ પ્રમાણે કાચ રક
ધલે આપરે બીક ખાઈ હું મ્વચ્ચ મયો
એટલે જમામરમે કમી પાડી લીધી અને
અને મહારામણ અકળાવવા લુએ જે થેર
પહોમ્મા પદ્મ વિવસમા પંદર પદ્મ ધત્રી
' પોતુમરાદ ' દેધાઃ મધ આગો તે લેઈ
મીમીસથી તો દમાઈ કમાઈ જવાય મલુ હુ ?
' કામિય તગજનોદ કંતવા " હુ આ લેખ
વી લાખીસી નાના હુ કા ભગ્યાને ચેતાલું
હુ કે મહારા જેવી ' મયેમાઝ સારકી ' કાઈ
ના કપાળે મહેરી હોય તો તેની સાથે બુલે
લૂકે જીવી પકારવાનું સાદસ તેએએ કરતું
નહિં આમર ચેતવ્યા જના જે કાઈ એલું
સાદસ કરશે અને પેસા ખરચીને મયેકા
બનશે તેને મટે હુ લેખમદાઢ નથી હા
જાઈ ! આમારં લમ પડી બીજે અગાધારજી
બનાવ પલે વર્ષે ' પોતુમરાદ ' પદ્મસ્વનો
બન્ધે તે પછીના અમારા રિખેર એન્ડીઆ
ના પીપની માફક એમને એમ જતા દના
આપુ, પીપુ, લ્હડપુ ' દારીય ' જતુ અને
ઉંચલું-એવા સાધારજી બનાવો પ્રત્યેક મલુ
અની જીવગીમા એજા વા વતા પ્રમાણમા

દરેજા બન્ધા વચ છે એટલે એવા
બનાવો તરફ આપણું વલ ન મે આપ એ
સ્વાભાવિક છે પણ આપણા દરેજા વચ
અનાં નથી કે દરેજા આપણે આપણો ' મયેકા '
કટપતા નથી એટલે એ બનાવો તો આધારજી
જહેવાય આ એ અમાધારજી બનાવો ઉપરાત
મહારી જીવગીમા એન્ડી વીજે બનાવ જે
બન્ધે તેનું હું દલે પાણુન જીવ એક દિવસ
મને કાઝ એમજ મૂમતુ કે મીસીસ દરેજા
મને જીવગીમા કે છે છે તો મહારે
એને જીવગીમા માની ' દારીમયી ' જે
આડી મીમીમયી જાતા માળીઆપન મહારી
અનાજના કમચપા ઘોડી ઘોડી વાટે પકારમ
પમારમા ફરીત એટલે એવાજી માળીઆપન
જુત આપ્યો તે વધુથી જીવે અને ઘોડાંસર
પગેરેરે કે મેલુક ધત્ત દલે મોમ્મે હુ એન્ડી
જના મદમમનપન જુતાવજી ઠાગી મોને નુક
મા સાવીસ અને પડી જીવગીમા પતેનીજ
વાન્ડેવજી મહારા નામના દલાડડા ફેલના
મામે કે વારી જલે કે આપગીમા તેમે વાન્નારે
અને એતુ જલુ —

" તમે સાજાઓ છે કે એમ કવાના
ઉંમૂની માફક એમમિગ આજા મજા કયાં
કરોજો તે આપે દારીસ માળીમ જતુ નથી
શુ ? તમે જીવગી ઉદર દેદા બરવા

" અરે નાદરે આ માન્ધે " પુરહી મારી
હું ઉમેરે મધ મયેર અને માધા પગ પાણુ
મળી રિયાગમા ને રિયાગમા એડીમ આપ્યો
એ કપતાનને મહાર મનની વાનતી ખમત તો
નદિ પડો મધ દોપા ! અરે નરે
વા હુ આવી વહેમ આઉ હુ એમ
એ જીવગીમા મનની વાતોની બચ પડી
જતી દલે તો પડી બીજુ નેમતુ શુ દલું ?
આસને આવા રિયાગમા એડીમના હમ
ઉપર વિત્ત બચવો મયેમતુ નદિ દલુ
એટલે મલુ દુખમાન બદાન દારી મે

એટીમમાંથી 'દુડીય' મારી અને વખત કદાચ દામમાં એમી મુશગલની મોટી ભેંસા ઉતરી પડેલા, અને એમ રાત્રી રહીને છેક સંજ્યામાં 'આરને કદમ આલુમે જાલુમે નીપાઇ ગળેનો ઘેર પહેલ્યો' સરખાએ મીઠીમ આગળને આગેનો ચામી પાડેલના વરમાં દાડેલાં કરવા મળવા દતા તે લાગ સાંધી દામમાં જોડા લઈ જારણ અર્ધ પુરમાં વાળી રહી પડે રહી દુ મારીએ આલ્યો થોડીવારે મીસોસને આગળ સ બળાયો "કેવુ મુશાએ આ જારણ ઉપાડ્યા ! દુ તો જામીને શરૂ હતી ?"

મીસોસને આજ્યા મારી મહે દવે પાપમ વગરનું ચર કીધું

"એ મુશું માળીઆ પડ કેવુ બગાયુ છે ! મુશ નીચે આવ નહિ તે ભેંસા જેવું થયે."

પમ, પમ, પમ ! વમે જુનું દનું પડપમ ?

મીસોસે દવે માળીઆ આગળથી મીસી બમેડી નીચે જમીનપર મુડી અને મોગડીની બદાર નીકળી જઈ મોગડીને સાકળ મારી દીધી ! જો નરી ! દવે 'મીસીસને નીચે ડાવવા જતા મીસડરની પોસ્ટી ટીકી વામ માંડી ! મળીઆપથી નીચે ઉતરવાને શણ દીધાં માર્યાં પણ કાઈ જોને મુશો નહિ, જુસે માવના દાડાંનો ખુરે શાવ એમ દનું મેટરે ન છુટકે મીસીમ આવે ત્યાં સુધી કેવમાની શણને એથે પડી મેટરું પડ્યું પાએક કપાકમાં મીસોસ પણ અધી પહેલ્યા. મારે સીપાઈ દને તેમ મળા લોપાઈ ઉપરથી પાય પગીસ આંચીનું શેનું પણ દોવ એમ લાગતું દનું કમળખતી ! પૂરી કમળખતી !

એ સીપાઈ ! કહર દેવો આ માળીપડ કંઈ વાળા ભોમ ભોમ દેવો છે, તે તુમ ઉપર જાકર ચોરનું પડી વાવ

"એ કોન દાવ વર !" સીપાઈદામએ નીચેથી છુમ મારી

મહે કેવમાની મુશમા મારું જોખી સતા ચાલી મોશ કડી

"કેમરે મુશ જનના હેકે દમ જામ માનુસ ઉપર આવે !"

દરમાન લોપાઈ લેનું વજન જનું દનું દેમ નીચેથી રોમ ફેંકતું દનું લાકડના દુકામો ફેંકતા દવા, પણ કેવળી માળીઆ પડ આગળની લીમન આગળી નહિ દતી !

આખરે મીસીને માળીઆ આગળ રહી પડી ઉપર રદગસની લીમન કોંધી, ત્યા પાછળ મીપાઈ અને બીજા લોકોએ પણ રહી પડે રદગસ માંડું. આખરે-કેડું આખરે-નોકલમાની મુશમાથી મેટરું કદાડી દું જરા આગળ આલ્યો ત્યા તો "જો જાપરે જુન" કરવા મીસીસ રહી સાથે પમ દેવો નીચે પડપમ ! સીપાઈ દામએ પણ જમીન માળી આ મરનકમાં ટોળે મળેલા લોકમા પણ ન્દાસ લાગ દાર પડ વાન નહુ પડી જરી તે મુશમાં દાડકા પીટાઈ જરી એમ મારી મેટરું દવે માળીએથી પાડેલ નીચે કુડી પડનાનો સંકટપ કીધો આરને આરને ચાર પમે માળીઆની કાઠ મુશી આવી બીપાડીની માડક નીચેના લોક નરે દગર દગર ભેંક મેટરું એક દમ નીચે પડતું મુશપુ અને આ જાડ મીસીમની પીડકા 'કાણા કોડી' થમ મધે ! સીપાઈ લુકા લોકો બદાર તાડી મેટરું દું સમવસુલકના ચાપરી પીડકાથી કુડી પડેલા ગમ મદ દને જાણ્યા અંધ કરી મીસોસ દવાએ આડીને જો

"કેડ-કેડી તમે" જાળ્યા નમાસ અજનન આ તમે તો કેની છેકર દાડા અપવા નેવા "

"દુ જુરો અને મારકર, દવેથી આમ નહિ કદે બદાર જન અને ટોળેમળેલા લોકોને સમજવીને વજાય કરે એકમામા વ મેટરું લોપ નોંખુ "

જુદેથીપાં પદેવીજવાર મીસીસે મદારી વિનિ બાંજળી અને બદાર જઈ ટોળે મળે લા લોકોને થમે તેમ મમળવી વિદાય કીધા સીપાઈને પણ અપાલોના પેલા આવી સમજવી દોરો થવથી મેર મમળવા વાન પોસીસીએને જવારે જીપી તવારે એ લોકો તો દતી દમીને ઉચથી પડવા મીસોસ પણ તેમા જાવ લેનાં તવારે દું !

"કાનિવ તખ્તનેદ કમસા " દું આપબંધી તાડએ જમળના સંચાલીઆ નેવા આપદાએ ને એનાનું છુકે જુરે થકે તમારા જમળાવાને નીસરથી માવજનું શાદસ જેનું નહિ, નહિતો મળમા દાડકા પીટાઈ જરી અને વપામા આકેથી પોસીસીમા ફરેતો શાધ જુદેતો ! અને દવે આ અધી એવળી આપ નો પૂરવનો ફૂળો મદારે બાજે આંખો તે સર્વ કારે કંઈ તમસ બી જુગલવેગમસુ ! કરી દુ વામના જનમાની જન બઈસ

સ્વ. ચિત્રકાર રા. ટી. જે. પટેલ.

સ્વ. ચિત્રકાર રા. ટી. જે. પટેલ.

રા. ત્રીલોકેશ્વરજી પટેલજી અકાળ મૃત્યુ એ સુગંધિતને જન્મરી એટ મહાકવિ એક બાસા બાપસો ચિત્રકાર માત્ર ત્રીશ વર્ષ નોટથી ઉમરે અત્રંગીમાં માત્ર એ દેશના દુર્લાભ નીજ પાત છે.

રા. પટેલજી ચિત્રકળાનું સાત કોઈ વ્હાટું કાવેજ કે ખાસ શિક્ષક કરના એમના પોતાના સ્વભાવ અને કળા પ્રત્યેના પ્રેમને નિશ્ચય બાબતારી હતું.

એમનાં અનેક સુંદર ભાવનામય ચિત્રો 'વીસમી સદી' વિશેષે માસિકામાં તેમજ અમદાવાદ અને મુંબઈમાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં ૪૦-૫૦ વાર્તાઓનાં પુસ્તકોમાં આવ્યાં છે, અને તે બધા પ્રસંસા પામ્યા છે.

ચિત્રોથી એમની મનોરમ માધ્યમીય કલકલાના તેમજ અન્ય વ્યક્તિનાં કરાકારો તેમજ કલારસિકા સાથે એમને પીછાન થઈ હતી અને 'સારા' તેમજ 'મધ્યા' વિશેષ દિન્દી માસિકોના સંપાદકો પશુ એમના ચિત્રો મેળવવા પ્રેમવા હતા.

ચિત્રકળાની રમે તે કાળમાં કામ રા પટેલ હોમથી લેવા અને હોમથી પુઠાં કરત હતા. મહેનતની કે સંમવની એમને દરકાર નહતી કેટલાક એમના અંગત ચિત્રોનાં કહેલ પ્રમાણે એમને એ અતિ સમજ ક્ષણેસુ નીનવ્યો છે.

હો તે હો, એમના અવસાનને માટે સુગંધિતને સામસે સુગંધિતની ચિત્ર કળા એમના આ સાનથી ફોલ મામતો એ નિરાકર છે મરણમાં એમના આત્માને શાન્તિઆપો એવી તે જગત નિવન્યા પ્રત્યે પ્રાર્થના છે.

સ્વ. રા. માળી

રા. પટેલના સ્મરવાસનું દુઃખ દરજ વિસ્તારું નથી ત્યાંજ સુગંધિતના કમલસિકોને મુખચિત્રિન રા. માળીનું અવસાન કેમદાપુર ખાતે થવાના સમાચાર મળ્યા છે. રા. માળી દિલ્લી વર્ગમાં એક અવધા ચિત્રકાર હતા. "વીસમી સદીમાં" આવેલાં એમના અનેક ચિત્રો ચિત્ર અને પ્રસંસા પાત થયાં હતાં. પ્રશુ એમના આત્માને શાન્તિ આપે તંત્રી.

આ માસિક "ગરબી સુગંધિત" મુંબઈ પાટલી ભલર નંબર ૧૫ "વી સારત વર્ષાધીનીન પ્રેસ"માં ગંગાસામ રેખશામ શુભે તેના માવેક ઉદ્યતજીવણીવામ ઠકુરના મારે હાથે અને ઉદ્યતજીવણીવામ ઠકુરે નં. ૨ દલીખતચાન રીકી મારેવી ગોવર્ધન ૩ મુંબઈમાં પેતે પ્રવિધા ક્યુ ૨

ગરવી ગુજરાત

૨. આગંવી મુઠ્ઠી પાંચ વરણી મેટ.

શાણ શેઠીઆઓ !!

સહા જ્યને બેઠલ વધારી દીધેલા મેઠાં માયા રામોની બરકતે અર્ધ
હાલના શેઠો પંજુ આલે બહેલોમાં બહાલે છે । । ।
તહેમને હાથે પડસો પાણી મીસાલ વહે છે । ।
તો જશ ફૂલ પાંખડીરૂપે આ તમારાં અનાથ લાંબુઓ પ્રત્યે જાન
મેકલી પરભવતું લાઘુ બાંધી દેશે । ।

કેમં કે લક્ષ્મી આજુ છે ! કાલે નથી ! !

દેહ આજુ છે ! કાલે નથી ! !

જરૂર આ નિશાધારો સરફ નજર કરે, જ્યને વધુ વિગત માટે
લખશો :—

મત્રી—હિંદુ અનાથ આશ્રમ,
નડીઆદ.

સુંદર પુષ્પોના આગમાં સંદેહ કરતી —:સુંદરીની ખુશાલી:—

પણ એ પુષ્પાલી શા સંજોગી છે?

સુંદરી મં જેલ પાનાની પેલાવને બેસી બાજુર છે તે માં, તે પેલાવ જ નહિ
પણ તેણી પાનાના સુવાળા લાંબા વાંચપર મળે મળવ, પણ રહે છે, અને એના
પાળી પુષ્પ સુંદરી વધારવાર જેલ જ નહિ. પશુ, ઈ.

—:દુનીયાહર ઓઈલ:—

જે તેને હરે માટે છે.

છે જે. આને સંજોગે દેહાણે વખણાય છે.

—:બામ:—

જે મળે પુષ્પ માટે કરતાં માથાના ફાળવાણી જેણે કુપા દેવ પડી પડી
સરખા અને હેલ તેને રે જેણી પાળવાણી બામ પેલાવે છે. ખાલી
૧ ની. ૬૬ - ૮૦

—:એકલા બનાવનાર:—

જે તેને હરે માટે છે.

ઈ. એસ. પાટણવાલા.

આપણા લેઈ, જેણનારને નોંધે જેલ પેલાવે, પુષ્પ.

સુવાળા, } જેણનારને હરે માટે છે.
સોમનેજન. } જેણનારને હરે માટે છે.

જે તેને હરે માટે છે. } સામ જેણનારને હરે માટે છે.

આનુઓ માટે જાણીતું મથક.

ફેસી છાયલો હબરો જાતના તૈયાર મળશે.

આ ખાતામાં તમેને જોડવા દરેક જાતનું 'છપાઈનું' તેમજ રંગાઈનું કામ
પણજ નાજબી દામે કરી આપનામાં આવશે.

Latest Novelties in Printed Chhayals.

એક વિખત જરૂર પધારશે.

શા. કુંજલાલ દીશોરીલાલ,

૩૫૪, કાલિબાદવી રોડ, મુંબઈ.

વાંચો ! વિચારો ને પસંદ પડે તો તુરત જ આઠક થઈ લાભ લો !

“જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તક માળા.”

જો વર્ષ થઈ આવતી આ માળાના વર્ષની સાચાત જાન્યુઆરીથી થાય છે.
પ્રત્યેક વર્ષે ૧૫૨ પાઠક થઈ આવતી સાલનું અંતઃકૃતક અર્થે કોઈને રજાપત્ર છે.
વી. પી. પેરરેજ આઠકને સીર છે. આઠકમાંનાનાં પાંચ પુસ્તકો લેવા જાણવા રહે છે.

મનેશ શીનો દા. એક આઠક થતી વખતે એકજવાર લેવાય છે.

આઠકને “પુસ્તકમાળા” નાં પંદર ની સાંતાનાં નીચેનાં પુસ્તકો અર્થે
કોઈને અને પાછી સાંતાનાં જોડાને તે પાછી કોઈને મળે છે.

૩-૦ કથામંજરી લાલ જીને (વિદ્યાનોની વાતો.)

૨-૦ ગુજર સાફર જયંતીઆ. (વિદ્યાનોનાં બાળાનો.)

૧-૦ શિક્ષાનો આદર્શ. (ડૉ. રામોર કૃત લેખો.)

૩-૮ હિન્દુ ધર્મની પાઠમાળા (લાલ મળનાય.)

૨-૦ એડીસનનું જીવન ચરિત્ર.

પ્રિંસિપાલ

જીવનલાલ અમરશી મહેતા.

સંપાદક—પીરમસરોહા અમદાવાદ.

ગરવી, ગુજરાત.

માસિક પત્ર.

પુસ્તક ૧૬,] તારી: ઉદ્ધવજી પુલસીદાસ દક્કર. [અંક ૫ એ.

સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૧ ના અંકની અનુક્રમણિકા.

કવર ડીઝાઇન: મૌલાના રૌકતઅલી. ફોટો. મેસર્સ પી. ગોમસની કા.
અપ્રયુક્ત: અરે સરતકુમાર આ તું? વિજયજી રા. દત્તાત્રય, એ. એમ.

કાવ્ય.

૫૪.

અચળ શ્રદ્ધાલાય: અ. સો. કનુ ખડેન કવે.	૨૦૭
રેવ કેરાનું સોણુ: રા. ચાંપસી ચિત્રુલદાસ ઉદેશી.	૨૦૮
“હું” આહું” પુ:” રા. ચંદ્રશંકર નર્મદશંકર પંડ્યા, બી.એ. એલએલ.બી.૨૨૫	
વ્યોમચિહ્નર: રા. જનાર્દન જ્ઞાનાલાલ પ્રસારકર.	૨૦૩
ખારીની ખૂબી: રા. ત્રીકમજી પુ. કેરાવાલ.	૨૦૬

પ્રાસંગિક.

કેરાની અશાન્તિ: રા. લખમીદાસ મૂળજી કાપડીવા, બી. એ.	૨૧૫
કુર્માંગી આયરલેન્ડ (સચિત્ર) રા. રંગીજીદાસ મ. કાપડીવા.	૨૨૧
સંજ્ઞાની દ્વારજીત: (સચિત્ર) શીવુત નરસિંહ બોનજી.	૨૩૭

ઇતિહાસ.

ઈસ્લામી અમલમાં ધાર્મિક સ્વતંત્રતા: રા. ઈમામશાહ એલ. ખાનવા.	૨૩૪
--	-----

ચરિત્ર.

મહાગુરુ દોહરદાસ (સચિત્ર) રા. જીવન.	૨૦૬
---	-----

હાસ્ય.

મહારી લેખિકા પતિન: (સચિત્ર) બી.જી. પી. યીવાસ્તવ, બી.એ. એલએલ.બી. ૨૧૬	
---	--

ટુંકી વાર્તા.

૫૨ આવતાં (સચિત્ર) રા. ગૌરીશંકર ગોવર્ધનરામ જોશી.	
--	--

આહુ વાર્તા.

દૃશ્યની પાપસ (સચિત્ર) શીવુત ચનુરસેન શાસ્ત્રી.	
--	--

અવાજ—હિન્દમાં રા. ક. દિન્ડે જદાર રા. જી-૮, છૂંક નકલ ખાસ આના.

રોજી—ગરવી ગુજરાત બૌદ્ધ કેરાજી દામજી

નુ બીડેન, વાગલી, મુંબઈ નં. ૩.

અમારો આવતો દીપોત્સવી અંક.

ઓક્ટોબર ૧૯૨૧.

કવર ડીઝાઇન. નવન વર્ષાભિનંદન. શ્રી ક્ષાર. ચિત્રકાર રા. મુંદરરાવ ગોરક્ષકર, નવીન વર્ષનું અભિનંદન કરતી આપે રમણીનું મનોહર ચિત્ર.

‘મુખપૃષ્ઠ. “ ધીમે રહીને ખડો સહજ ઉગ્યો ક્યો.” રા. અગ્રવણની વાર્તાનું એક સુંદર દ્રશ્ય. હ. કવર. ચિત્રકાર: રા. મુંદરરાવ ગોરક્ષકર.

દીપોત્સવી. (ભાગના) શીલ્પ અતુરસેન સાસ્ત્રી.

શનભ દરબાર. (સમિત) રા. ડી. બી. કંપારીયા.

યશુના ને તાજ. (સમિત) રા. નરેન્દ્રનું મોગલ મહોબલાલીનું રમણ કરાવતું

મધ કાવ્ય.

આર્થિક સ્વચાલય. રા. જનમસંહિત એમનું સંનીત ‘પૂર્ણ’ ભાવવાહી કાવ્ય.

બેગીડાને. રા. હેરાવ હ. શેઠ.

આમંત્રણ. રા. હેરામજી પરમાર, બી. એ. એમનું મનોહર કાવ્ય.

પ્રતિદાસ મરાઠુરે મુરખનનો ઉદય અને અસ્ત. લખનાર ઉદ્ભવજી તુલસીદાસ ઠંકરુર અરખસ્તાનથી રપેન સૂધી ધરવામનો વિજય વાવડો ઉદયવતર આ મહાપ્રભનો અદ્ભુત સત્ય સ્થનાઓથી બરપુર દેવાલ. (સાત સુંદર ચિત્રો સાથે.)

એમની શિક્ષા. (હુંડી વાર્તા) રા. મણુદાસ મણુજીવન ઠંકરુ. બીસમી સદી અને આ માસિકમા સુંદર ભાવનાઓ બાલેખનાર તરીકે પ્રસિદ્ધ રા. મણુદાસની / એક ભાવપૂર્ણ વાર્તા.

બિતોજી મયાવાણા અને સરવૈકેણી. લખનાર રા. તારાચંદ્ર પોપટલાલ અગ્રવણ, એચ. ડી. એમ. “અજ્ઞાતી”ના દીપોત્સવી અંકો અને બીસમી સદીમાં કોઠીવાવાળા પ્રતિદાસની વાર્તાઓ. લખનાર રા. અગ્રવણની આ એક સુંદર વાર્તા છે.

(મી. ગોરક્ષકરના ત્રણ ભાવપૂર્ણ ચિત્રો સાથે.)

આવતી કાલિદુર્ગરમની. લખનાર રા. નરવરસાલ, એફ. શેઠ એમ. બી. બી. એસ. વ્યાપારીઓના નવા વરસમાં જરમની આજે કેટલી ઝળપથી વ્યાપારમાં ઉખલિ કરી રહ્યું છે, એ જણાવનારો સચોટ લેખ. (૪ ચિત્રો.)

ઉસ્તાદ ભૈક. લખનાર રા. રત્નસિંહ તુલસીદાસ ઠંકરુર, હુંડી સાવરીના માનીતા કવી ભૈકના છવન અને કાવ્યની પીઞ્જર. (૪ સુંદર ચિત્રો સાથે)

૩૦ વર્ષ પછી. રા. ચંદ્રકાંત ગૌરીસંકેર બક્ષ. અરખની સંસારની એક હૃદય-બેદક કહાણી.

જોડરાખાદો બેસ. (સમિત) રા. મસ્તાફકીર આ દારવપૂર્ણ લેખની એક એક શ્રીદી વગને પેટ પકડી દેસાવરો.

હૃદયની ખાસ (ચાવુ વાર્તા) શીલ્પ અતુરસેન સાસ્ત્રી. સુંદર ચિત્રો સાથે.

કાંકિટ શાંકસરોવર.

૧. મહેસાણા.	૨. ગાંધીધા
૩. ગાંધીધા રેલવેનું ઘર.	૪. કાંકિટ શાંકસરોવર.

[ચિત્ર ૧૨]

મેં જાણતાં

[સંવાદને બે વચ્ચે]

મેં જોયું કે મનુષ્યોને શું છે.

શુભે પૃથ્વી ૨૪૨

પ્રસ્તાવ. ૧ છ.

સપ્ટેમ્બર ૧૯૨૧.

અંક ૫ મો.

અચળ શ્રદ્ધાભાવ.

લેખિકા—શ્રી કનુ જીવન દવે.

મને ખદારા સુકાનીયર અચળ થદા છે.

આત્મના અપવિત્રાર અર્થે ખદારે નાવ મે તેને દાઘ પીડું છે, મે વિષ-
વિજેતા એ નાવિક તેને સત્ક્રમણ દેખશે. એવી અને અચળ થદા છે.

અને ખદારા સુકાનીયર અચળ થદા છે.

સત્યના આ સુદર્શો વિજય તે તેની પ્રત્યેક પ્રતિમા નિર્માવિત જ છે,
મે તેથી જ અપવિત્રારમે ખદારી આપી ય કાવા તેણે મદી લીધી છે. મે
એ દારે સાવિત્રે ખદારી સત્ક્રમણમાં અને અચળ થદા છે.

અને ખદારા સુકાનીયર અચળ થદા છે.

ધર્મ પ્રેમ અને વિવેકો સત્ક્રમણ અને સત્ક્રમણો આ અવિતરતાને અક્રિતા
પ્રકટ ખદારે હિર માર્યા છે, નિષ્ઠતા મે અન્તિનીયરક્રમણા અને શીખાઈ
છે. સાધુવ ભરી એ સ્વર્ગદ્વાર સદરમાં અને અચળ થદા છે.

અને ખદારા સુકાનીયર અચળ થદા છે.

(વેળી યુધી ને માઠી ફૂલ હે તો બુદ્ધિ —એ સમ)

લા'યુ મુહામી દેવ-દેશ-કેરે મોણુલુ,
 જામ્યુ મનવીખાલુ ગાન અલબેલડી;—લા'યુ
 મજાદગતી તેજતારંગ આંજતી તી આંખડી,
 હીકું ત્યાં ભારતીનું મધાન અલબેલડી,—લા'યુ
 શાન્તિની છાયા મુ ગરીર નમ્ય શોભતુ,
 કાન્તિ છાયા મી કંઠ ગાલ અલબેલડી;—લા'યુ
 ગિર “સ્વચાલ્ય” સુકુર મળી મૌઠિતકનો શોભતો,
 “સુકિત” એ ગાઠ લખ્યો ભાલ અલબેલડી —લા'યુ
 વ્યોમ વૃદ્ધિ કરે વેગી ધુપ રીવ્ય દેશના,
 ગુજ અગાધીય-મત્ર મુન અલબેલડી;—લા'યુ
 રન્દેરતી “ઝેવ્ય” ઢેરી દાન માયુ વેચમા,
 વહેલુ ત્યા મુખ-રોગત-મુર અલબેલડી;—લા'યુ
 ઉભય પાન ભાન-તીની ત્રિયા મેં ધુર એ,
 હિન્દુ-મુસલમાન ભાઈ અલબેલડી;—લા'યુ
 સમરજી-પરવી ખસે નહિ મકાન સખિ! ઢાલહુ,
 માતુ એ રનને વધાઈ અલબેલડી;
 લા'યુ મુહામી દેવ-દેશ કેરે મોણુલુ.

મહાગુરુ ટાંક્સટાંય.

લેખક—રા. જીવન.

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।

अहमुपायमवाप्स्ये नृणां ભૂતાવહમ્ ॥

—બી. મ. તી.

ભગવાન ધીરુજી આપેલું આ અત્યુત્તમ વચન છે. જગતના જગતિરંજતા પ્રેરણા આપના સાચા રિષ પ્રભુ, પોતાના સર્વ જાણેલા પ્રભુ છે. તેથી જ જગતમાં જ્યાં જ્યાં જ્યારે જ્યારે અન્યાયો અને અન્યાયો દરજ્જાને વધે છે, જ્યારે જ્યારે પ્રત્યેક સજ્જનના ધર્મીઓને પ્રભુને રીવાજ છે, જ્યારે જ્યારે જગતમાં પ્રભુ અન્યાયને તેનું જુનીયામાંથી નામ મીઠાવા બેટલી દરે પડેલું છે, ત્યારે ત્યારે અન્યાયોનો જાન લાવવા, પ્રભુને ભુવનમાંથી ઉગારવા, અન્યાયમાંથી ઉદારવા અને તેનામાં નવું ચેતન રેડી ફરી સમગ્ર અન્યાય પ્રભુને તેને રોજને મહાન પુરોષે આપ્યા છે.

પ્રભુ પર દાહના જુનમાં કાંઈકમાં કાળવાવુ થઈ પડેલી તારણીના દોરને સપાડે જ્યારે સમી-યાની રાંધે પ્રભુ પર પુર જોઈમાં આવી રહ્યો હતો, રહી જમા બેઠો જ્યારે રહી પાળીના આગમાં રહે કાળ જમા દત્તા, તેથી જીવનમાં સર્વ સદીને પ્રભુ સુધામ

જેથી જની મહા દત્તી અને પરિભ્રમે સત્યા સામે એક દત્ત જમુ ન ઉગારી કો બેટલી નિર્મલ થઈ જઈ દત્તી. ત્યારે તે પ્રભુએ મનેથી પ્રભુમાં નરચેતન રેડવા, નવીન ભૂતિ આણવા, તેને રજેતનાને મર પડાવવા અને એ રીતે સમગ્ર પ્રભુને પુનરુદ્ધાર કરવા પ્રભુને રહીવાને જમુ મહાપુરોષે આપ્યા હતા. તે સર્વે મહાપુરોષમાં કાંઈક બીજો હોયતો એક સાધુ પુરુષ—એક મહાગુરુ દત્તો ૧ જેણે રહીવાની કાળની કાળિવા બીજ રેખા દત્તા.

રહીવાના એ મહાપુરોષને જન્મ છે. સ. ૧૮૨૮ માં પેટેલરક નામના ગ્રામમાં એક કુળો બેઠેલ કુટુંબમાં થયો હતો. રહીવાના મહાગુરુ થયા નિર્માણ થયેલા એ જાણે બાલ્યવસ્થામાં કાંઈક ખાલ ખાલ બેઠેલું ન હોય, પરંતુ એ મહાગુરુને એ જીવનનો દત્તો તે ચેતની કાળના તે કાલની એ જન્મ પામી દત્તી, એ વખતે કોને કળના દત્તો કે એ જાણક અતિથમાં રહીવાનો

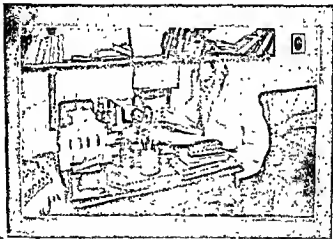

મહાન દેવદેવ વાનપ્રસ્થ અવસ્થામાં

મહાન ઉદ્ધારક બનશે કાઉન્ટ ડોલ્ફો
 મનુ બાલ્યાવસ્થાથી માર્ગિને આપુષ
 જન્મ દરેક સ્વપુરુષના હૃદયમાં અસલ
 સામે અમલી નેકીની પવિત્ર હાલત અને
 ઉપસાજાપરી નિષ્કળતા પછી પણ
 અવરાલ્યાના નાદના વિજ્યના રાખવા-
 રૂપ હતું પ્રથમથી જ તેઓ અત્યંત
 નિયંત્રીય, તરંગી, આદર્શવાદી,
 કુદરતી દર્યોના શોખીન અને તીવ્ર
 લાગણીવાળા હતા શાળાના અમ્મા
 સખા કહી નામનામેળની ન હોતી અને
 પ્રાણેશમાં પણ મૌર્વાત્ય રિપયો જાતે
 મયલના અમ્માસગા તેઓ સહુ ન
 થયા, પરંતુ તેથી એ જિવસો અર્થે મયા
 કેમ કહી શકાય ? તરંગી સ્વભાવને
 લઇને શામપણી ઉપનક દ્રષ્ટિએ નહય
 દેખાતા જતાવો પર તેઓ ઉડા વિચાર
 કરવા બેસી જતા અને તે બખતે
 અનેક કલ્પનાઓ તથા તકરિતકમાં
 એટલાવો નિમગ્ન થઈ જતા કે આજ
 પાસની દુનીયાતુ તે મુ પણ કહી કહી
 પોતાના હૃદય પણ જાન બૂલતા
 તેમની કલ્પનાના વિગેરે હમેશા આત્મ
 શુદ્ધિના નૈતિક જીવનના, ભાવિ જીવનના
 વચેરે જ હતા અને એ વિચારોએ
 તેમના આખા જીવનને પાસુ હતું
 આમ છતાં એક દખાયેલી પ્રજાના
 દેવોના એવી વાતાવરણથી ભાવિ સહુ
 પ્રથમ પણ જમી ન શક્યા પુવાનરયામાં
 જુથર અને દારૂની બીમા તેઓ પણ
 લગાયા પરંતુ પ્રકૃતિદોષ અને સત્
 દોષોનો બોદ અદિ જ છે આદર્શ
 સદાઅરપૂણે જીવનની તેમની ક્ષમિ
 બચનના દરેક પ્રસંગે તેમના હૃદયમાં
 નિર્બળતા સાથે બેઠે જતાજી

અને પચાત્રાવ નરક દેરાતી. આત્મશુદ્ધિના પ્રાપ્તિ અર્થે એક વખત તે તેમણે એક એરડીમાં જઈ, કપડા કાઢી વિના પ્રભને આંખમાં આંધું આવતાં સુધી જોરથી અંગ ઉપર ફરકા માપી દેતા. યુનીવર્સિટીને છેલ્લી સવાર કરી તેઓ તેમના બાઈ નીકાલાસ ઘરકરી અમલદાર દેતા લોક કેકેસસની સહેલગાદે મવા. ત્યાંના ગમ-છીપ ફરતી દરેકોએ તેમના રીઝપર એટલી વડી જાણ પાડી કે ત્યાંજ રહેવા માટે તેઓ

આ સમયે રચીવામાં સામાજિક અને રાજ્ય-હારી ક્રાન્તિનો જન્મ થયો હતો અને પીટર્સ-બર્ગ તે દીકર્યાલનું મામ હતું. એ દીકર્યાલમાં રહેવો પશ્ચિમના જગતનો દેવ-તેઓ તરત જ કળા મવા અને તેમને લાગ્યું કે રચીવાના લેહાર માટે પશ્ચિમનો જગત નહિ પણ પૂર્વનો વ્યખા-મસાદ જ અનુભૂત છે. તેમણે સ્પષ્ટ જોયું કે પ્રભના દરેક સંકટોનો એક જ ઉપાય માત્ર આત્મશુદ્ધિમાં છે, એક દિ હો મિતને લખેલા

મકાન દેસરંજી પેનની પુસ્તકાલયમાં

લશ્કરમાં જોડાઈ મવા અને ૧૮૫૩ ની કીમી થાની લગાઈ સુધી તેમને લશ્કરમાં રહેવાનો વખત આવી. પરંતુ તકવારથી લકવાનું તેમના માટે આ છેલ્લું જ યુદ્ધ હતું. યુદ્ધ પૂરું થતાં જ તેમનો અંતરહત્તા જાગ્યો અને લશ્કરમાંથી નીકળી તેઓ 'પીટર્સબર્ગ' આત્મ-તે વખતે તેમના લવળા ઉગાળમાં ઉદ્ભવેલો અંતરનાદ તેમના સુવિખ્યાત પુસ્તક "મેનારોપાત" માં ગેળુદ છે.

પરમાં પણ તેમને પૂર્વની સવળી પ્રભને પશ્ચિ-મની નકલથી જમવા એવનશી આપી હતી. આવા કારણોને લીધે પીટર્સબર્ગનું માતાવરણ તેમને ન રહે તે સવામાનિક જ હતું, તરત જ તેમણે પીટર્સબર્ગ છોડ્યું અને મામડામાં વાસ કરી ખેડૂત જીવન પસંદ કર્યું. એ સાદા જીવનથી તેમનો આત્મા એટલો તો સંતુષ્ટ થયો કે તેમણે સવળો એક આરામ, રોવન અને સત્તાનો મોહ

ઝાડી, જેડુતનો પોવાક ધારણ કર્યો, જેડુતો સાથે જ રહેવા લાગ્યા, જેડુતો માટે જ મહેનત કરવા લાગ્યા. ગરીબી, નસના, આત્મચોગ, અને જનસેવા એમની છાંદશીના પરમ આદર્શો બન્યા અને અનેક વિદ્યાર્થીઓ વૈદીને ખજ તે અદર્શોને તેમણે સંપૂર્ણ પાલન કર્યું.

એમનું ગૃહસ્થાશ્રમી કૃત્યન સુખી અને સંતોષી હતું, એ કે તેમને સંસાર પ્રત્યે જનમ મોહ ન હતો એટલું જ નહિ પણ પ્રથમથી જ સંસારની અસારતા તેમના હૃદયમાં વધી હતી. ઈ. સ. ૧૮૬૧ માં ૩૪ વર્ગની વયે મિસ એશીયા એન્ડ્રી-મેનના સાથે તેમના લગ્ન થયા હતા. તેમના પત્ની તેમના કટકાપ્પ આદર્શોછાનને મંત્રણાએ તે જીવી કહ્યા નહોતા. છતાં કાઉન્ટેસ એશીયાએ પોતાના પતિના સુખ અર્થે જનના એક અપેક્ષા હતા. જીવંતીના અંત પહેલા પોતા સમયે કાઉન્ટ રોસસટોપે સંસારત્યાગ કર્યો હતો. તેમાં કુટુંબને પત્ની માટેના રેમની ઉલ્લેખ નહોતી પરંતુ વાનપ્રસ્થ આશ્રમની દિધુધર્મઆવના હતી, એ સંસારત્યાગ વખતે તેમણે તેમના જની પ્રત્યે લખી રાખેલા પત્ર ઉપરથી ૨૫૫ વાક્યા અર્થે છે. બિસ્તી ઉપરાંત દિક્ક, જૂન, ગુરુ અને ધરમાસી ધર્મના અભ્યાસે તેમને પુરેપુરા ત્યાગી બનવાયા હતા. સર્મ જીવન માટે તેમને ઉત્કટ છાંછા હતી અને તે માટે તેમણે માંસાદાર અને બીડીને તિર્જાગરિ આપી હતી. ગાયત્ર અને હોસત તેમણે કપારના ઊંઘા હતા.

દેસંજીબુએના દુઃખથી એમનું હૃદય દબેઈ દબેઈ રહ્યું હતું. ઈ. સ. ૧૮૬૧-૬૨ માં ત્યારે રશીયામાં દુકાળથી સંકટો મળુપે દર્શાવતા મુખમાં પડવા લાગ્યા ત્યારે એ સંકટનિવારણ માટે તેમણે અનુભવી સેવાઓ સારામ પુરોષ અને અમેરીકાના મુખખાથી પ્રસંગાત્મક ઉદ્યોગ કરાવ્યા હતા. આરશાલી આપણીતેના પ્રમ પર જુલમ મેહલ વધતો એક ઈ. સ. ૧૮૬૫-૬૮ દરમિયાન

આપણુદ સ્વાધારીએના અત્યાચારો પુરા પાડવાની હતુએ તેમણેના ઉદારી અને એટમેશીજ નહિ અટકતાં ઈ. સ. ૧૮૭૨ માં પુરુ આરને જમ તેમણે એક લાંબો પત્ર લખ્યો હતો.

તેમની એ હતે દુનીયાને એક નવો મહાપર આપો. "Non-resistance of evil" અર્થાત મહાપર માર્ગીછના સમ્બોમાં "સમાધ" એ રશીયન મહાપર રોસસટોપનો આદર્શ સિદ્ધિ હતો. આ વિષયમાં પ્રખ્યાત પત્રકાર વીલીયમ ટી. રેડેની સાથે વાતચીત કરતાં કાઉન્ટ રોસસટોપે પોતે કહેવા ઉદ્યોગે એ સિદ્ધાંત ૧૫૫ વિવરણ કરવાય તેમાં ને અર્થિ અપ્રમને નહિ અપ્રમ. તેમણે કર્યું હતું કે,

"પશુબળ વાપરવા માટે કાંઈ બદાનું ન આપી શકે. માર્કસ અટકાવવાની વાત કરનાર તમે તે કાનું ? પહેલા તમારા પોતાના હાથજ પોષ નાખો. મનુષ્યના લોકી સુધી મેળવેલી જોલન પાછી આપો અને પછીજ તમે તેમને મારકાશી અટકાવનું કવી શો. અન્યાય સદન કરવાથી મનુષ્ય પોતાને એટલું દુઃશાન કરે છે તેથી ૧૫ વૃક્ષાન નો તે પશુબળથી અન્યાય અટકાવવાનો પ્રયત્ન કરવાથી કરે છે. કેદખાનું તેમની ઉઠવાની કસાઈ કરેલીતો માથે રશીયસામાંજ મોદામાએકી રશીયો છે."

સ્વાનંત્ર્યવ્રતના વિગ્રમ માટે "અર્થિસાત્મક અસહકાર"ની સફળતામાં વિશ્વાસ નહિ રાખતા -સાએને કાઉન્ટ રોસસટોપના નીચેના વિચારો ગનન કરવા પોગ છે. કાઉન્ટ રોસસટોપ પોતાના એક ગ્રંથમાં લખે છે કે,

"પ્રમ્થ પર જુલમ કરનાર કાઈ સહેનચાક કે કાઈ સેનાપતિ નથી. ખરી રીતે તેઓના જુલમ માટે તેઓની સત્તાને ટેકો આપનારાઓજ જવાબદાર છે. જુલમ કરનાર સત્તાધારિએ તો તમોજ ઉભા કરેલા, તમેજ પોષેલા હશેવાર છે. એ

દેશરેલેલ પોતાની રાત્રી બંદન કરી પોતાના મહાત્મા પોતાનાના નામેના મહાત્મા પાસે.

લુકમોનો અંત લુકમ કરનારનો નાશ કરવાથી નથી આપતો, પરંતુ તેઓને જન્મ આપનારી, આપખુદ જનાવનારી પદ્ધતિને ટેકા આપતા બંધ ચવાથીજ આવે છે. સાહેનસાહેબે કે સત્યાપીશોને પ્રયત્નથીજ પ્રભુ એવું વાતાવરણ આપે છે કે તેઓ સ્વાભાવિક રીતેજ આપખુદ જન્મવા દોડાય. આદર્શજ નહિ પણ તેઓના નવા નવા લુકમો પ્રભુ મુજે મોટે સદન કરીનેજ તેઓને વધારે લુકમી બનાવે છે. તેઓને આપખુદ કે લુકમી જનાવનાર તો નહિયા રચાયેની જાનર રચનજનાવું અને રચમાનનું લીધાંઈ કરનાગ સુખમોજ છે. પરંતુ આ બંધનો ઉપાય ગુરુસાગર, કે તેમને નાશ કરવામાં નથી પરંતુ તેઓને નજારી રાખનાર પદ્ધતિને ટેકા આપતા બંધ પડ્યામાં-તેરી પદ્ધતિ સાથે અસદકાર કરવામાંજ-છે. એક બાધ બીજા બાધનું જુન કરવાનું છોડી દે તો દુનીયામાં કેઈ પ્રભુ પર લુકમ સુખમાંની રચાઈ જ ન કરી પડે અને નાહક લુક થતાં વધા ચોલી રેઝાતાં અટકે."

પોતાના આવા ઉચ્ચ આદર્શોનું જ્વલદારમાં સંપૂર્ણ પાલન કરી, મદાદર રેઝાઓએ હાંદનીને અવરોધ ભાગ એકાન્ત યાન્ત રચનામાં પ્રતુ-

લકિતમાં ચાળવા માટે છે. સ. ૧૯૧૦ ના ઓક્ટોબર માસમાં ગુદલાગ કર્યો, તેમની હજી જન્મ દરના રમાને જવાની હતી, પરંતુ પ્રતુજન તેમના કુટુંબને એ મદાપુરપના ઉદગા દર્શન કરાવવાની હતી. રસ્તામાં એપેરટોવો સૂઈ પડેલાં તેમની તબીબત વચડી અને તેમને ત્યાં રોકાઈ જવું પડ્યું, અને તેમની રોજમાં નીકળવું તેમનું કુટુંબ તેમને ત્યાં જાણી મળ્યું. એ જોવા ઉદગોજ દતો. કુંક સમય માંદગી જોતની છે. સ. ૧૯૧૦ ના નવેમ્બરની તા. ૨૦જીના પ્રભુ ૩ લમાં એ પ્રાતરજમગ્નીય મદાદર પોતાને અસર ગામેથી આ કાતી દુનીયાને ત્યાગ કરી ગયા.

તેમના સારાજ હજનનો સારાંશ એજ નીકળે છે કે તેઓ માત્ર એક સાધારણ બંધિન ન હોતા, પરંતુ આકિરપે કાગ કરનાર કોઈ મદાદરિ દતો. રસીવાની દાવની કાનિનું બીજ તેમજેજ રાખું હતું. એ બીજનું આજે પણ થયું છે અને એ જસુને સિંગન પાળુ દુનીવાના મદાન પુરંપામનો એક અને મદાદર ટોરસટોવનો દ્વિત્ય સેનિનજ કરી રહ્યો છે. પ્રતુએ હિંદને પણ આજે એવીજ મદાદરિસાથી અસ્તિ ગણી છે તેને એજખી એ હિંદની પ્રભનાજ દાધમાં છે. અરજુ

દેશની અશાન્તિ.

લખનાર: શ. લખ્મીદાસ મુળજી કાષ્ઠીયા, બી. એ.

હિન્દુસ્તાનની સરકાર અને હિંદીઓની પ્રજાઓ
 કેટલોક વખત એમ માની બેઠો છે કે
 હિન્દુસ્તાનમાં કેટલાક ચળવળખોરો (agitation-
 lers) પ્રજાને બેદોષી રજા છે-શાન્ત ચરીત્ર પ્રજાને
 ખમાવી રજા છે. પણ કેઈ એક અવધા ધોરી
 બાલિયો એક આખી પ્રજાને બેદોષી રજા એ જનનું
 જ અવધા છે. આને દબારો સારા માન્યો પોતાના
 માગ બચ્ચાને નિરાધાર મૂકી, કુટુંબમુખને નિર્ધા-
 નથી આપી એકમત અવધ દબા એકમતી રજા
 છે અને દબારો તેમનાં રજાન પૂરવા રજેગાથી
 ગદાર પડ્યા છે. એ અધી દીકરા અનર વિદ્યાના
 દોષ એમ ન બને. કદાચ તરકારને ખાનર તેમને
 દીગ્યા માની સહમે પણ હું આખી પ્રજા દિવાની
 કે દીગી થઈ શકે છે ? નો પ્રજાનો મદોરો
 બાકે અનર એટલું કમઈ શકતો દોષ, પોતાના
 કુટુંબ સાથે રજી શકતો દોષ, સુખ નદિ પણ
 સવધ પૂરતાં મંદાન મેળવી શકતો દોષ, દુખાગ
 રદામે દર્શા શેરવા સુધન સંપત્ત દોષ, મેળનો
 જતુની પેઠે મેળ ન પડતાં દવા દાર કરવા નેટલો
 સહન દોષ, પોતાની રિયતિ રદમગવા નેટલો
 મેળવણીથી રદમજી દોષ તે અનરગગરો
 તેમને એમ રદમજી રજા ખરા કે તેઓ નિર્જા,
 ચરીત્ર અને મુલામ છે ?

મદાદમા ગાંધીજી અને એમના, અનુચાલિઓ
 ઉરોરુપી કરનારા નથી-ચળવળ કરનારા નથી-
 તેઓ પ્રજાના પીડા પામતા-કુમળા-અમળા

આદર્શનું રૂદન સાંભળનારા અને તેને રજા
 કરનારા સંત પુરો છે. પ્રજાનો આદર્શ
 એમના દાર બોલે છે.

ગાંધીજી પ્રજાનો વિશ્વાસ કેમ મેળવી શક્યા છે
 તેનું વર્ણન બી. એ.કે. પોતાને આસ્થાના
 માદના જમીયાના મનુષ્યોની દુઃખદ રિયતિના
 દામજ પગેવા અનુભવોમાં સાફ કર્યું છે.

ધો. વખત પહેલાં મિ. સી. એ. એ. એ.કે.ને
 કામને પુરુષ—“કિંને દાખ કર્યું દુઃખ સાથે
 છે ?” તેમણે જવાબ આપ્યો, મરીઓ ‘પર
 મુજરતો ભુગમ, મરીઓને થયો અન્યાય અને
 તેમાંથી જન્મ પામતો અસતોય એજ દિંદનું
 એક પીડાકાર દુઃખ છે.

બી. એ.કે.કે. સમે છે કે ? તે ખરેખર હૃદય-
 શરક, અનર પીમગાવનાઈ, પાપાબુ-હૃદયના
 અનુપને પણ ખમીયાવાળાના અભાવાર તરફ
 સખત બલુમમે પેદા કરનાર અને ચરીત્ર નીરા-
 ખાર મનુષ્યો તરફ દમાલ્યવ કલ્પન કરનાઈ
 હરખ દનું.

ભુગમથી ગામી નદામી મુરેજ મનુષ્યોના ચરીત્ર
 દાહપીનરજ દનાં, જૂનમરાથી તેઓ પીડાતા
 દતા, તેમને ખાચ પુરતુ અન ન દોનું, પેદરજા
 પુરતા વચ ન દોતા, તેમના નાના ઓકરાં બીચારાં
 દાહમાં અવરતા દનાં, પુરતા પોષમુના અમાને
 તેમના થય એટલા તે પાતળા અને કમનેર થઈ
 મુલા દુલા કે તે જમીનપર સરખા હિમ પણ ન

દર્શાવે નવી ભૂમિતી, નવું ચેતન આપ્યું છે તે એક જ્ઞાન ધાર્મિક આવનારું જ રૂપ ન હોય ?

અને રૂઝા રાજદારી અવગણ લેખી કરીએ આલે રસ તો ન જ લે. વળી વિદેશીય શાસન પદ્ધતિ, વિદેશી રાજ્યાધીકારીઓ અને સ્વર્ણી બીચતોના ભુત્રમ અને દોર નીચે પીડાની રેખત હવે કમર યોનાય કેની પાસે સદાય મળે ?

અહરમી સદીમાં શાન્સમાં વિખત સ્થોત્પરે ૧૧ જ મહના હતી. રાંક રેખત અમલદારો ને મનાદયેના આપ ખુદી મતદારી દોરથી જ ધ્રુવી હતી. મોઢાલોના જનસમુદ્ધ ધ્રુવેના ૧૨૩૩રે થયો અસતોય ઉપભવ્યો. આથી ધોમાં અપાનતા અને અનુભાવની સાચખી ૧૧૧૧ થઈ. અને તેથી જ શાન્સ આપખુદ અને ભુમી રાજસત્તામાંથી છુટ્યું.

આજ સુધી સ્વતંત્રતાની લલત રૂપ યોદ્ધાઓ જ લગ્યા. હવે તો હિંદના સામે લેખી તેમાં ઉલટ લઈએ આપ લે છે. સાંખી ઉપ અને ચેર અપાનમાંથી તેઓ જન્મ્યા છે. મહાત્માજી ૧૨૨ મુક્તિ અપાવશે એમ કરીએ દોરમાં મને છે. તે મુક્તિ પ્રાપ્ત કરવા અર્થે લેખી દીન જની, ઉલટપણે અને કમર રીતે પેલાડું સર્વસ્વ-જીવન મુદ્દા મહાત્માનેયે આપવા તૈયાર છે.

મરીન અને મુખ્યમ વર્ગ, મલુરો અને કાવ-દારો, અન્નજન અને અન્ન અપરમ્પ જાતિ પોનાનો ૨૨ તાલો છે. મુખ્ય તરિકિયા સામાં કાક મેગવા તેમનામાં કહકનની દીમત આપી છે.

આમમાં મરીન મેડુતો અને અપાન કાવ-દારો તેમની પાસે કામદારો અને અન્ન સર-કારી મોકર વર્ગ ને દોકર દાલોડળી તથા ચીજ પલ્લુ પાલે છે અને દોકર મહેનત કરાને છે તે ભુલમની સામે મવા તથા સામ્રાજ્ય જાળવમાં સમાવના કહેવના ઉચ વર્ગેએ કરીએને દિવન મળી તેમને હાલી પંડિતના અને કેટલાકને

અરપમ્પ (અરપમ્પ) ગણવા છે તે અન્નાપંતી સામે મવા દીમતવાન મવા છે.

પટના રેલન૧૨૨ના પ્રસંગનું પલ્લું ન આપતાં મી. એન્ડ્રુજ લખે છે.

“ગેરમપુરથી પાછા વળતાં હું પટના રેલને ઉભે દોરો, સંખ્યા સમય પહોંચે દોરો. આકાશ વાદળાથી મેઘાયેલ હતું. પલ્લુ કપાંક કપાંક નરત થતા મુવેના સેનેરી કોરલો કળા વાદળાને મેલી પ્રકાશ નાંખતાં. હું વિચારમાં ઉભે દોરો લાં અને મગવા મળ્યા મેના મવા.

રેલેના વિવિધ મોકરો-મોકરો, દખાલો, લંબીઓ વગેરે જેને ‘હલકા મોકર વર્ગ’ તરીકે કહે છે તેનું એક નાનું ટોળું મારી આસ-પાસ વીંટલું વળ્યું. સર્વેએ હાથ જોડી વંદન કર્યું. જગી તેમનામાંથી એક અત્યંત જાણીદારથી ‘જાંબી મહાત્માજી જન્મે ખની કપો, અન્નોએ હાથ ઉંચા કર્યા અને આ ખનીમાં સાક મેળ્યો. સંખ્યા સમયે આ જાંબીજીની આરતી જ હતી તો !

મહાત્માજીની અગવડના પ્રતાપે ઉભી થયેલ મુક્તિની આશાએ રેલેના મોકરો અને ચાના જાગીયાના કામદારોનું જીવન ઉત્સાહથી ભરી ઠીપું છે. પટેલના નિઃસસ ને નીરાસ જીવનમાં મુક્તિની આશાએ નવું ચેતન પ્રેર્યું છે. ડાખના પદામાંથી જીવનના રસ કમલો બેઠવા પાંચા છે, ૩૫ વર્ષે લગી કાન્સિસ ને કરવા અસમર્થ નીવરી તે એક અકિતમે કુંક સવવમાં કરી જતાવ્યું છે. મેગવાપલાઓની કાન્સિસ સુહિદિતો નીચ સજા પુરી થઈ-હવે તો જન સમુદ્ધની સમિતિ-યોજીની મહાસજા મસવાની જે અને સ્વરાજ્ય કુંક રોકાવવાની છે.

હંદર સપ્તદીથી મરપુર કેપરનમ અને ભેવ-સેફિદના કહેરો કરતાં કાન્સિસ મેડીવીના મરીન મેડુતો પાસે જ્યાં પહંદ કર્યું. મીમેતેને નામે રોકેને જ આલીવેમો આપા ને કર્યું કે મરીનો

પર પ્રભુની કૃપા છે, કારણ કે સ્વર્ગનું સભ્ય તેમનું છે.” કાઇરટ દોલતવાનોથી દૂર જ રહેતા. દુષ્ટ અને પાપી ગરીબોનો તે સાથી ન-થો. ગરીબો નિરાધાર-પોતાના કુટુંબો માટે ઘણું ખર્ચે છે. પણ થીમતોના કેટલાયે અધેર પાપો પર દાંડ પીછાકાનો પાઠો ફરી વળે છે તેની કાલ ના પાડી શકે ?

પોતાના બંધુઓના દુષ્ટતામાં સાદું છવન ગાળી તેમની ગરીબીને-આપત્તિને પોતાની ગણી તેમા ભાગ લેનાર માંધીજના ગરીબો ભક્ત જ થતી રહે એમાં શક શો ? સર્વે પ્રયત્નના સમાન ભાવથી જનસમૂહ મદદમાછ પ્રત્યે ખેંચાય એમાં આશ્ચર્ય શો ?

ગરીબ જનસમૂહની આ જ્વલતી ધણી અર્થ-સૂચક છે. કામોદય લખે છે કે કેન્દ્ર વિશ્લેષ પ્રસંગે જનસમૂહે અમલદારો અને કારકુનોને કહ્યું હતું કે જો તેઓ સરકારનો પણ તછ લોકોનો પણ નહિ ભેશે તો હવે પછીના સરકારી તોષ-પત્રો ના પાના માટે તેમનીજ આમડીનો ઉપયોગ કરવામાં આવશે.

આને દિદર્શી રાજકીય, સામાજિક અને

ધાર્મિક મુદ્દા ચાલી રહ્યું છે. દિદર્શી ચીત્રિય છે. અસહયોગમાં અહિંસાનું તત્ત્વ પ્રધાન છે એટલે કેન્દ્ર વિશ્લેષ જેનું તો અહિં ન થયું જોઇએ.

૧૯૧૬ માં મંગલમાં રમખાણ પ્રસંગે મી. એન્ડ્રુએ એક અમલદારને ચીત્તીઅર્થે કંઈક કરવા કહ્યું. અમલદારે કહ્યું, આ પિતૃતોથી ભરપૂર તોષ પોતીઓ બુઝો” આ સાંભળી મી. એન્ડ્રુએ તો કેન્દ્ર વિશ્લેષતા, પ્રસંગનીજ યાદ આપી છે.

શીમંતાજી ને ગરીબાઈના સયોગ માટે સાદા અને સ્થાય પ્રીતિની જરૂર છે, મી. અખાસ તૈજ-જણએ ખાદી ધારણ કરી અને પછી મંદારમા-છને લખ્યું.

“આ ફારીના વરસામે બધી અઘચણો દુર ફરી છે. હવે આ પુરવો મને મળવા મુશ્કેલ અવકાશ નથી. વિદેશીય સેવાસ મને જનસમૂહ થી કેટલો મેગર્જો રાખતો તે હું જાણી નહિતે તો ?”

સરકારે જાણ્યું જોઇએ કે દેશનો આદમ ખજાણો રહ્યો છે-અને ઇમનનીતિ ખરી ઉપાય નથી.

મહારી લેખિકા પત્નિ.

લખનાર—મી. જી. પી. શ્રીવાસ્તવ, બી.એ., એલ.એલ.બી.

વિવ્રાજક મી. કુંદરાવ વેરદાસ.

રચણ—૨૩૩.

મી. વિવ્રાજક પતંગમાનવગોળું પરીકું લલ પ્રવેશ કરે છે.

દિલ:—પતંગમાનવગોળા સાથે કાલુ અને શું દુશ્મની હતી કે મારી ખાસી બની અને પ્રેમિકા મનાવી સત્યાનાથ વાળી નાંખ્યું. સોડા કહે છે ખુશીની વાત છે કે તારી એ આટલે રાજ્યે કાનિય ધણ. કું કહું છું કે મહા સુત-બોની શ્રીમો પલુ એવી કાનિય યથા ભવ. કું સુખ્યો તરસો યોશીસથી પેર આપ્યો અને તે કામખને એ નાકિરકાકી કુશ્મ કરી પાછા પથે કહ્યો કે હમણાજ જાનિ કાઈ સારા લેખક પોતેથી કવિના અથવા લેખ લખારી મારા નામે લખવાના “નવીન પત્રિકા”ના સીરનામે રવાના કરી પંદી ઘરમાં પત મૂકા. કાવલુ કે તમે પેર આવી રજાજ કરી મારું મનજ બગાડી નાંખ્યું, અને મેં વિચારેલું કાવ્ય આંગડામાં નવામાં જુલાવી દીધું. કે હમર! હવે કું લેખક સોલવા ક્યાં ભાઈ! ક્યાં ભેડે ત્યાં દરકત જ નજરે પડે છે. કાઈ કહે એકાદ પુસ્તક લાવો તો મૂળ લેખકનું નામ સહા ચટ લેવાળી આડું અવડું બખાતર કરી હાઈ. કાઇ કહે મેચાર લેખ લાવો તો તેના પગ માળું બેગા કરી સહાઈથી એક નવો લેખ લેવાર કરી આપું. અને કાલુ એવી કાંલુ મૂડી હાઈ કે ન કાઇ ધાંચે અને ન કાઇ અધે કરે કે જેથી એજ ખુબી ભવ. પલુ આ વખતે કું પુસ્તક કે મેચાર લેખા કવિથી લાવી

કહું! જુખથી માલુ નીકળી ભવ છે, વતંગમાન પતેના નંડલ! હવે તો તારો આસરો છે. માલુ તને માંધીને હવાલો કરી ને મહે તેમાંથી ચોડું એજ ખાઈ પાછી તો પી લઈ. એજ કારણે ધર-માંથી તારી ચોરી કરી છે. આગળ એવું જરો. કે પ્રભુ કાઇ મેખકથી મેખવી કે ને મારી મુરોલી દાળી કહે!

(મગખનું આપડું.)

દિલ:—કેમ ભાઈ, તમે કાલુ છો!

મગખ:—કું રહમલ્યો. આપ મનેજ કંઈ પૂછી રહ્યા છો. બૂલ યથા મઘ. માર કરને સાદેખ!

દિલ:—હા હજરત જયા સીંગો. કું આપને જ પૂછું છું.

મગખ:—(અહીં તહીં જોઇને) શું મને બેગાવો છો!

દિલ:—છા સાદેખ, હા. આપ મને કાઈ કવિનું કેકાલુ ખતાવી કકરો!

મગખ:—એક નહિ સેકેનાં.

દિલ:—તો મહેરવાની કરી ખતાવો કે એ સોડા ક્યાં મળશે!

મગખ:—સીધા પામલખાનામાં માલ્યા ભલો!

દિલ:—અને લેખકો!

મગખ:—કાંઈ દાઉસમાં ભવવા દરિયા કિનારે.

દિલ:—મરકરી મુડી લો. કું સામું કહું છું કે મને એ યોગની સખત જરૂર છે.

ગામઝા—હું પણ સમુતું જ કહું છું. તમે લાંબી જીવાની તરફી તો થોડા પછી આપ કહેવાની સમ્માન્ય કે જુદાઈની ખબર પડશે.

દિલા—મને વિશ્વાસ નથી આવતો.

ગામઝા—હું તો પ્રથમથી જ રહેજેજો તો હતા કે તમે મને નથી પૂછતા. નહિ તો વિશ્વાસ ન આવે એમને જ કેમ ?

દિલા—(સ્વચ્છ) અજબ બોધર્થનો આવસ છે, પરંતુ એના એ અજબ દિમાગમાં જ મારા મતલબની વાત કેબાલ છે. (પ્રકટ) કેમ લાઈ આવતા થયા ? અને પહેરે એટલું તેમ અત્યવશ નહોતો કે હું કવિઓ અને લેખકોને કેવી રીતે ઓળખી શકું ?

ગામઝા—શું કહું ? કેવી રીતે ઓળખી શકું ? ખરું જ સહેલી તરફીય છે. સાંભળો ! કવિઓની આંખ બોપરીમાં હોય છે જેથી તેઓ આત્માન સિવાય બીજા કોઈ વસ્તુ નોંધજ શકતા નથી. અતે લેખકોની આંખો પાછળ હોય છે એટલે તેઓ પાછળની વાતો જ જુએ છે. આંખ રહમોની વસ્તુ તેમની નજરે જ નથી મ્લકતી.

દિલા—આ તો બાળપણમાં સાંભળેલી જુનોની વાતો જેની છે. આજુસોની એવી વાતો તો નથી સાંભળી.

ગામઝા—તો એ લોકો માણસો જ કેમ છે ?

દિલા—તો પણ મારું કામ આવી વાતોથી નહિ થાય. મને સાફ સાફ જતાવી થોડે અજબ કાલના અપ-ડુ-ડેટ કવિઓની શું પદવ્યાન છે ?

ગામઝા—સાંભળો. જેની આંખો ઉપર ગંવારી ખેલી ખેલવામાં મુશ્કેલી હોય, જેણે જીવન ભરમાં એકવાર પણ ખરે ખર કાવ્ય નથી સાંભળ્યું, જેણે સ્વાપ્નમાં પણ ભાષાની ખુબી અને ખુમારીનો સ્વાદ નથી ગાળ્યો, જેણે કવિતાનો આદર્શ માત્ર સંજોગેને ખેસાડવાનોજ રદમજ્યા હોય, અને પદ બેસાડવામાં લહે ભાડ-

રજુનાં કદકા જુગકા ચક્ર ભવ, લાવ અને રસ ભલે આખમાં મૂળી ભવ, એ વાતોની જે શરવા ન કરે, જે દિલના અતુરાગપર કવિતાને કાવ્ય કરવાને બદલે ગમે ભાવે અને ગમે ત્યાં ખુદ કવિતા પર હુમલો કરવાને તૈયાર રહે. પદ બેસાડતાં કાવ્યથી બીજુલ કામ ન લેતાં માન્યોને બહી બહી ચૂકે અને પગીશ પચાસ વખત સંજોગે ફેરફાર કરે, જુના સંજોગોથી નવાં કાગ ન ચાહે ત્યાં તરત નવા અનાદી સંજોગોની ભરતી કરી લે. એટલાથી પણ કામ ન ચાહે તો સમાસતું પ્રેક્ષક (દર્શક) કરતા ભવ. એટલે સુધી પણ કીક ન પતે તો ઉપસર્જોના અર્થો તર્કો ધૈર્યપરેણા કરે. દહા મહાં લીધું રહે તો એકાદ રીયા પુરામાં બેસનાહ અફરની ટાંગ નિર્દેશપણે લંબાવી જરૂર પ્રમાણે મોઢવી કે. નો મામલો બહેડી ભવ તો બેચેક સંજોગેને સીકડી બાંધી કવિતાના સંમાર્ષ બોરી સરખા કરી કવિતા મેન્દુફેચર કરી નાખે એ આજ કાલના અપ-ડુ-ડેટ ખડી બોલીના-ગણાવ્ય કવિઓ કહેવાય છે.

દિલા—એ લોકો આવાં દર્શક, અને કુંસર્ગિસ થાય ત્યાં ભાવ, રસ અને લાલિત ક્યાં રહી શકે ?

ગામઝા—પણુદમણા કવિતામાં રસ અને ભાષાની ખુબીની જરૂરત પણ શું છે ? એ તો હવે પુરાની ફેલનની વાત યદ.

દિલા—એ કેમ ?

ગામઝા—જેમ જલપાનમાં મધુર અમીટીયું રચાવ સુધી ચેરીના ટોસ્ટે લીધું ; કંઠાઈની જગ્યા ચોગ્રએ લીધી. અતરની જગ્યા લવનડરના પાણીએ લીધી, મેલા અને ચમેલીની જગ્યા વિલાપતી પુલોએ લીધી, તેમજ કવિતાની જગ્યા દમણા ગુકે બન્ધીએ લઈ લીધી છે.

દિલા—તમે કંઈક વિચિત્ર વર્ણની વાત કરો છો.

ગામઝા—એ કેમ ?

હિલ:—કેમકે તમારી ધણી વાતો માંડી રહમ-
જમાં ઉતરતી નથી, જેવી કે બાકરજીના કટકા,
લુચકા કરવા પ્રયત્નિત શબ્દોની બેચેલાણ કરી,
નવા શબ્દોને અપનાવી કહેવા.

ગડખડ:—વત્સાનપત્રો વાંચ્યા કરો ! એ વાતો
ભરપૂર બોરી. બધી પોતાની મેળે રહમજમાં
આવી જશે.

હિલ:—પણ હમણા કંઈક તો રહમજવશે.

ગડખડ:—હું શું રહમજવું ? હું કંઈ કવિ નથી.
પણ હજારો હજાર શુદ્ધાના છે. આજકાલના કવિ કુટ
દીપકાના જેમણે આમ કરી દુનિયાને ભટાવી આપ્યું
છે કે દરેક માણસ કવિ થઈ શકે છે. કવિ કુદરતી નહિ
પણ બનાવવી શક્ય થઈ છે. એ લોકોએ એમ
પણ કહી વગાડીને જાહેર કરી દીધું છે કે ખરી
બોલી કે કેલપણ બોલીમાં કવિતા કરવામાં તેની
કંઈ ખાસ લાપકાતની જરૂર નથી. જે માંડરી
જગાન હોય કે નહિં દરમિયાન શબ્દો તોલ કે માપ
એટલે કે તેમાં કેટલી શક્તિ છે અને બીજા શબ્દો
શબ્દો મળવાથી તેની શક્તિ કેટલી વધે છે અથવા
કેટલું કમિપણું આવે છે, એનાથી કયો લાવ-
નારો વધારે ઠીક પ્રકટ કરી શકાય છે, કયા
શબ્દોના સાથે મેળ ઠીક થાય છે, અને કયા બે મેળ
કોર થઈ જાય છે, આ સર્વ વાતોની જરૂરીયાત
હાલ જુદી કરી નાંખવામાં આવી છે. આ જગા
જગમ બુદ્ધિ દત્તા, એ વાતો ઉપયોગી હોવાનો
એક સમય હતો.

હિલ:—મને માફ કરવો. એક વાત વધુ રહમ-
જની જો. ત્યારે આ વાતોની જરૂર હતી ત્યારે
કેમ હતી ? કવિતામાં માંડરી લાસા જગ્યા એ
લાણની લાપકાત અને શબ્દોના મેળ માપથી શું
ફાયદો થઈ શકે છે ?

ગડખડ:—વાહ જનાજ વાહ તમે તો બાવની
ખાસ ઉતારવા માંડ્યા. 'કાંઈએ દૂર થઈ ગયા.
હવે ઘટેલા મુરદાને કાં ઉભેડો છો ?' છતાં રહમજો,
જ્યારે તમે વાતો કરો છો ત્યારે શબ્દો દ્વારા

બીજાના મન પર તમારા મનના ભાવો દેખા
છે. પણ કેવળ તમારા શબ્દો ભાવ દર્શાવી શકતા
નથી. અવાજનો ઉતાર ચઢાવ, ચંદોરાની રંગત,
દામની ચેટાઓ, આંખના છંદારો એ સર્વ તમારા
ભાવ પ્રકટ કરવામાં મદદ કરે છે. પણ ત્યારે તમે
પત્રમાં કાઢીને, તમારા હિલની દાલત લખવા
મેસો છે તે વખતે વાંચવા વાળાની રહમિ નથી
તમારી મનુ હારી નિગાહ, નથી હિલને વિચળ-
વનાર અવાજના ઉતાર ચઢાવ, નથી ચંદોરાની રંગત,
માત્ર કાગળ પર શુદ્ધ શબ્દો હોય છે. એ શબ્દો પર
જ ભાવોનો આગો બેળો હોય છે, ત્યાં કોઈ
તમને ભાણતું પુરું જ્ઞાન ન હોય, અને શબ્દોની
અસર પારખવામાં તમે પૂરા કમિલ ન હો, ત્યાં કોઈ
કેવળ શબ્દોનો આસરો. લઈ તમે તમારા હિલનો
દાલ ઠીક રીતે જાહેર નથી કરી શકતા. માંડરી
ભાવાલેખથી એટલો લાભતો એકલક થાય છે કે
આપણે ખાસ પ્રયત્ન કર્યા વિના શબ્દોની શક્તિ
અને કામગીરી પોતાની મેળે જ ચીખતા જઈએ
છીએ. અને જે વખતે જેની ભાવના અંતરમાં
હોય છે તે વખતે તે જાતના શબ્દો પોતાની
મેળે બોલાય છે. તો પણ તે વધારે ખૂબીથી
આપણે દર્શાવી શકીએ એટલા માટે લાપકાતની
જરૂર છે. કવિતા તો ભાવનાઓની જ રમત છે.
ત્યાં કોઈ કવિ ભાવને પૃઢીમાં નહિં કરી બે
ત્યાં કોઈ તેના હિલમાં કંઈક દરો અને શબ્દમાં
કંઈક અવશે. ભાવ હિલના હિલમાં રહી જાય છે.
એ લાપકાતમાં ખૂબી ન હોય તો ભાવ ક્યાંથી
આવે ? એ ભાવ ન આવે તો રસકર્તાથી હોય ?
દુનિયામાં એવી કંઈ ભાષા છે જેમાં રસ ન
આવી શકે ? કહેવા વાળો બેઠો. રસનો તો
સાગર ઉભરાય છે. બલે ખરી બોલી હોય કે
પદ જલ.

હિલ:—જલ જનાજ જલ. જે આપને એવાખી
લીધા. આપ જ કવિ છો. અગર કવિ નહિ તો
લેખક હોવામાં તો કંઈ શક જ નથી.

મહારી—એ કેમ ?

દિશા—તમારી વાતોથી.

મહારી—(સ્વચ્છ) પ્રજા ! બંનેલાનાયત્રી
કમનવી મારાપર અસર તો નથી થઈ ?

દિશા—આપના વિશ્વસ અને વિચાર સાથે
નહેર કરે છે કે આપ કોણ છે.

મહારી—નહિં બાક હું કસમ ખાધને કહું
હું કે હું કવિ નથી.

દિશા—અને હું પણ કસમ ખાધને કહી શકું
હું કે આપ કવિ નહિં તો લેખક શરૂ કરો.

મહારી—(આડતો ચાલે છે) આજકાલ
કોઈની સાથે વાતો કરતી એ પણ મુશ્કેલી છે.

દિશા—(પાછળ જાય છે) આજે જ્યાં જ્યાં
રોજ ત્યાં હવે તો આપ ને મૂકી નથી શકો.

મહારી—(જોઈ રહી) હીં, પણ લેખકને
મળી તમે શું કરશો ?

દિશા—પ્રથમ તો તેમની પામે દાવ ભેટીશ.
કીંતુ કરીશ. પ્રકાશન કરીશ. પછી—

મહારી—(પછો રહી) વાહ વાહ ! સાચો
દાવ આજેના પત્રક સુધી કેમ ન કહ્યું ?

દિશા—હું તો પ્રથમ જ આપને જાણના
મોડા દેતો.

મહારી—અને મેં પણ હવે નવખીલીકું કે
આ વખતે લેખક બનવામાં જણાઈ છે.

દિશા—હીં પહેલાં કૃપા કરી આપનું નામ તો
બતાવી જો !

મહારી—અરે નામ ત પૂછો, નહિં તો
અહીંથી જ મહારાજાવાઈ કર થઈ જશે એટલી
જ સાબીની મલ છે કે આ લેખિકા (લેખિકાનું
નામ બતાવે છે) મારા લેખિકા છે, અને જેણે
આજના લેખિકા દવાજ પ્રકાશને દસલે કહ્યું છે.

દિશા—(ખુલીલીનાં ભેટ) શું આજના મહારાજા
બંનેલાનાય છે ?

મહારી—જે રહ્યોને તે.

દિશા—તો એક લેખ બને પણ આખી જો !

મહારી—(સ્વચ્છ) આ તો હું કહ્યું.

દિશા—દાવ ભેટી કહું હું મહારાજા બની
આવો.

મહારી—એથી પણ વધારે હું ? આનો
કિંતીદાન લેવા લાગ્યો.

દિશા—હું આપના પત્રકર રાખી મૂકું છું.

મહારી—જસ જનમ આપની પ્રકાશન
વાપસ જો નહિ તો મારે બંનેલાનાયત્રી રહિ
વાપસ કરતી પડશે.

દિશા—જરે તે થાય પણ લેખ લીધા પિના હું
તમારો પીછો છોડવાનો નથી.

મહારી—કેમ સાહેબ, આપ કોઈ નવા સમ્પા-
દક તો નથી ને કે સૌથી પાસેથી મારી મારી
લેખ લખાવના કરો છે ?

દિશા—નહિં બાક મસખ વાન એ છે કે મારા
બીજી સહેવાને પહેલાં ફક્ત અખબાર લખવાનો
જોખ હતો. વાંચતાં વાંચતાં થોડા દિવસ થયા પોતે
લેખિકા થવાની ધુનમાં આવી. ત્યારથી મોજબ
નિચરે બનાવવાનું કાઢી તે લેખજ લખવા મેં
પડી. આજ સવારથીજ કવિતા કરવાની ધૃતિ
એકલમ વધી ગઈ. મારે કસમ કરજું મારું
ફેડવું અને એકવાં મેં કાઢીકરી ત્યાં આજેના
મર્ચાં હું ઘેર જઈ ચલ્યો જરા રજાજ થઈ,
આ મેં લખાવનાં તે મોજબ પદ ચૂંટી ગઈ. પછી
તો જનાજ ન પૂછે વાત ! તે રોજા લાગી અને
કહુ કે સપ્તરત્રી દશવમાં લેખ કેમ મોકલી શકું ?
તમે બાકી મારું વિમાન એવું બચાડી નાંખજો
હવે તેમાં એક સમય પણ નથી પંચતો દાવ !
કવિતાને બદલે એક લેખ પણ મોકલી શકન તો
આજે થયે જા રહેઠ મારી મોજબી મંધ થઈ ગઈ.
એ તેથી સાથે નાપેટ કર્યો કે લેખ જેમ અને તેમ
આજના કાલ સાથે લેખક પાસે લખાવી તારે
નામે મોકલી પડી ઘેર આવીશ. એટલા માટે
બાક આપની આજની પ્રકાશન કરી રહ્યો છું.

મગબડા—જુહું તદન જુહું. તમે તો લેખ પોતે
પણ લખી શકો છો.

દિલ—શું કહ્યું ?

મગબડા—તદન સાચું. એવી તરફજ બતાવું
કે લેખનો લેખ તૈયાર થઈ આવે, બીજી બન્ને
વખત રાંધી તમને જમાડે (રચયત) અને મારા
ઉપરથી તમારી આ ગણા ટલે.

દિલ—પણ કું લેખ કેમ લખી શકું ?

મગબડા—આજે તમારા ઘેર જે વાતો બની
છે તે તો વાદ છે !

દિલ—શબ્દ શબ્દ.

મગબડા—અસ એજ તમે 'મરદાની ઐરત'ના
નામે લખી નાંખો. એને માટે તમારી ધરણીથી
વધારે કશું ચરિત બીજું ક્યાં મળે તેષ છે !
અને તેનો ફોટો પૂરેપૂરો તમારા સિવાય બીજો
કોણ બેઠો શકે ? કેમ કે જે વાતો દિલમાંથી
નીકળે છે તે હિમાનમાંથી પેદા નથી થઈ શકે
આ ઉપરાંત લખી તમારી સ્ત્રીના નામે મોકલે. તે
પછી એ લેખપર ખૂબ મરમાગરમ સમાવેશના
લખા. કોનો લખનાર પણ તમારા મધ્યસ્થમાં
વિગેય પક્ષપાતી બીજો નહિ મળે. અને સમા-
વેશકોને માટે આજ કાલ પક્ષપાતો ચતુ' બહુ
જરૂરી છે. સાહિત્યની દૃષ્ટિથી શબ્દોચ્ચની પરીક્ષા
કરવા લાગકાતની બહુ જરૂર હોય છે એટલે
સમાવેશકોએ પક્ષપાતથી લાગકાતનું કામ લેવા
માંડ્યું છે. એ રીતે તમે તમારા દિલનો બધો
વખારો એ લેખની લેખિકાપર કાઢી શકો છો.

એમ લખતો કે આ લેખિકાએ મરદાની
ઐરતનું ચરિત આલેખવામાં સખત લૂલ
કરી છે. સ્ત્રીએમાં આટલી બેશરૂની, કઠોરતા,
નિર્દયતા, મરદાનિયત કોઈ કાળે ન હોઈ શકે.
આમાં કોઈ એવી વાત નથી જે સ્ત્રીને સ્ત્રી બનાવી
શકે. આ બધું લખી મહત્તમ બંધોલાનાય એટલે
મારા નામે કોઈ ટ્રેનિક પત્રમાં મોકલી આપતો
અને સાથે એવી સચના કરતો કે પેલી ચર્ચા
છપાઈ ગયા પછી બે એક દિવસે એ સમાવેશ
ગના પ્રસિદ્ધ મામ. પછી એવી સંકટો સમાવેશ-
નાએ બીજા બીજા પત્રોમાં પોતે લખાશે, કાણ
કે કુવામાં એક મૈદું પડતાં બધાં મૈદાં અપાની
મેટે તેમાં જઈ પડે છે. મૈદાનો ન્યાય આજકાલના
આપણા સમાવેશકોમાં કીક સમવાઈ રહ્યો છે.
આ બન્ને લેખો છવાતાં ઈશ્વર કરશે તો તમારો
જમડેનો ધરમંસાર સુધરી જશે. પછી ધીમતીએ
કોઈવાર લેખ લખાવવાની જરૂર નહિ પડે.

દિલ—પરમાત્મા કરે એવું જ થાય ! પણ
બગડેલો માથલો કેમ સંસાળામે તો રહમજમાં
નથી આવતું.

મગબડા—જમ કહે મહેરવાની કરી જન છેડો,
અને જતાવું છે તેમ કરો. રૂપના ધમંડી કરે
પના દાષમાં આરંગી આપી ધમંડ દૂર કરો. પોતાના
અવન અને આરામના રસ્તામાં ઉમેશ કાંટાં
છેબેડી દૂર કરો અને સાહેબ, મારી સલામ
કહ્યું કરો !

(જાય છે.)

દિલ—સલામ આઈ સલામ.

“હું ચાહું છું”-“હું ચાહું છું”
 બહાલી ! કહે-બહાલી ! કહે.

સખનાર-ચા મન્દ્રાંકર નમ્રાંકર પંચા.

હું ચાહું છું-હું ચાહું છું
 -હું ચાહું છું આવેશથી
 બો ચાહું છું બહાલી ! તને
 તો “ચાહું છું” કહું કાં નહિ ?
 ઉભરાય અત્યુન બહાલી
 -કાં દિલ તા ખાલી કરે ?
 દિક “ચાહું છું” કહેવા થયે
 તો મૈન હું શાને ધરે ?
 મુ સ્નેહની મીઠાસાં કે
 મુખા રહે વશતી હશે ?
 મુ સ્નેહની કે શાહિની
 “ચાહું” કહે કમતી ધરે ?
 બો સ્નેહીને ચાહ્યા તિના
 ના મૈન સ્નેહીને ધરે,
 તો શી મજા પડતી હશે
 સંતાપનામાં સ્નેહને ?
 “હું ચાહું છું”-“હું ચાહું છું”
 દિક શબ્દ એ સુખના થયે;
 કાં કર આમ ચતી પ્રિયે !
 પ્રિય શબ્દ એ કાં ના કહે ?
 શી મૈન કે તુજને મજા ?
 મુખને ખરે ! એ મુખને;
 “હું ચાહું છું”-“હું ચાહું છું”
 બહાલી ! કહે-બહાલી કહે.

સખનાર, વિરમખ,
 મુખા,
 ; તારાતારાકર,

દુર્ભાગી આયર્લેન્ડ.

લેખક:-સ. રંગીલદાસ મ. કાપડીયા.

આ ચર્ચેન્દ્રમાંથી આયર્લેન્ડ સ્વતંત્રતાને રીતે નાશ કરવા પ્રયત્નો થયા છે, આયર્લેન્ડના ખીણતા 'બીવનનો' ને રીતે ખંડ ધરો છે એ આપણા હાથે કંપાને છે, આપણામાં અનુકંષા ઉત્પન્ન કરે છે. અપારે આયર્લેન્ડના પુત્રોએ-ત્યાંની વીરમતા એમિસ્થાનમ્ વડાપર ને બનીદાન આપ્યું છે તે આપણી પ્રસાદા એમ છે, એ આત્માચારોને વિરત્તન ઇતિહાસ મુખ્યાર્થના અભૂતિતા દૈનિક અને સાપ્તાહિક દિન-કુરચાનમાં ગમે જ મદિને મે' લખ્યો છે એટલે આને આયર્લેન્ડના એ ઇતિહાસનો એક ભુટો જ સમજો હું આપવા ક્ષમિયું છું. આયર્લેન્ડમાં લશ્કરી કબજાના અમલ હોજ સમય નાગરિકને રહેતું આને કેટલું મુશ્કેલ થઈ પડ્યું છે. એનો ખ્યાલ લશ્કરી દેર હેઠળ અપાવવાના દિવસના અમલના અનુભવી દિલોએને, રહેજ આપશે.

આને આપ્યા આગવીડર લખવી બધા પચ્ચ-રાહ રહી છે. અપારે સીનથી-નરો છાંટી લશ્કર સામે હાકાસ ચલાવી રહ્યા છે ત્યારે સીનથીન સામે સરકારી ફોજ અને પોલીસ એટલી જ સખ્ત દમનપીલિતો આગવ લઈ ભેગી છે, આ ત્રાસ વચ્ચે સુસેદ્ધતામાં રહેવા કમ્પનાસ રહેતીઓ

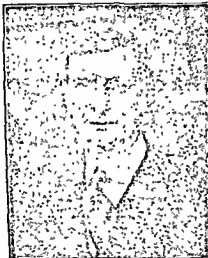
ભિચાર પોતાના પ્રાણ પોતાના દ્વાયમાં લઈને-દરમદીએ મરણની ધારતીએ મુજતા-કરે છે.

કેમ પશુ બંધિત એ નાણી રાકતી નથી કે કપી થડીએ એનાપર ઘાડ આપે અને પોતાની લીપ્તચાલનો, પોતાના રાજકીય વિચારોનો દિલ્લામ સરકારના અસુસને આપશે. પડે, એને ક્રૂર વહેમની આધારે પકડવામાં આવે. કેમ અણુનવશે મનુષ્ય દીકરીકરને જુએ તે ભિચારને આપે દિવસ રમગીનીમાં-ભેચેનીમાં-માળવે પડે, બાપ લોકમાં પ્રવેક મનુષ્ય આ પ્રકારની મનોવેદનાં બોધવે છે, અને ખાસ કરીને ત્યાંની સીસમાજ દરમિદ દેલની સીસોની માથે પોતાના મરોતની સ્વીચસમાટી માટે આપે લખત ભેચેન રહે છે.

સરકારની સત્તા ફોજ 'પોલીસ' રાયવ આયર્લેન્ડ, કોન્સ્ટેબુલરી 'ઓફીસીયલી આર નાઇ-સી. કોન્સ્ટેબલ' અને કોર્ટની બનેલી છે, ને સવળા માછ અમનદારો છે એમની વિરદ, 'આયર્લેન્ડ રીપબ્લીકન આર્મી' ને ને સીનરીનનું લડાવક જળ છે, અને નેના સખો કેમ બાતનો ખાસ પોષાક ન પહેરનાં પ્રબલવ્યે આધારણ નાગરિકોની માથે જ ફરતા રહે છે.

દક્ષિણનો મોટો વિસ્તાર સરકારી કબજામાં
અમલ દેશ છે, અને પશ્ચિમ તરફ નવરોમાં સ્થાપિત
રીતે રાતના દશ વાગવાનો-અને કેટલેક સ્થળે
એથી પણ વધારી-સમય નક્કી કરવામાં આવ્યો
છે કે જ્યારે ધંટનાં ધનાં નવરજનોએ પોતાના
ધરમાં ગોધાનું જ નેહ્યું. બેઠક આમાં કેટલાક
અપવાદો હોય છે, પાદરી અમલ પામતા માનુસ
પાંચે દાગર મધ સહે, દાકતર માંદાની મુલાકાતે

કરે એ પ્રથમ કરવામાં આવતાં એમણે ૨૫૯
જવાબ દીધો કે કોઈપણ સંનેશોમાં “કરકુ”ના
સમય દરમ્યાન એઓ પોતાની છાંડીને નેખ-
માવતા તૈયાર નજ થાય. એમની શરિયાત એ
હતી કે કમુની નિરતર શોધમાં રહેતી સરકારી
પોલીસ દમેઈ પહેલાં ગોળીબાર કરીને પછીથી જ
તપાસ કરવાની રૂઢિનો આશય છે છે.
આનું પરિણામ એ કે નિયાત માંદા આવ-

શ્રી એડવ: ડ. રવેલ

નજ સહે અને કેટલાક દામના માનુસો પણ
અદાર જવાનો પાસ પુરાતી સહે.

આ પુરજાટ રાખવામાં આવેલી હોવા છતાં,
ગાજરોના કુખો તો એટલાં જ રજાં છે. દાખલા
તરીકે દમણીનું કુખીન નવરના એક સાંજના
દિનિ એ નવરના કાઠરોની ગીટીંગ નોચાઈ
એમને રાત્રીના ‘ કરકુ ’ દરમ્યાન એ એમને
જરૂરી પ્રસંગે નોચાવવામાં આવે તો એઓ તું

ગીએને કાઠરો સદાય વિના સહનું પડે છે. એ
પણ ખરું કે કોઈ વિરમ નરજ એ કથાકો દર-
મ્યાન કાઠરને કે પાદરીને તેજા જવાની હિમત
પડી સહે, કારણ કે ગાખી રાત મહોલ્યાઓમાં
પહેરો સખ્ત આવુજ હોય છે.

નામરિકને બીજ એક વિદંબના પડે છે તે
એ કે કેટલીક વખત સરકારી પોલીસ એમને તપાસ
માટે કમુની સમય વીતી જ્યાં સુધી શોધ

રાખે છે અને પરિણામે એમને પોતે નિર્દોષ સ્થપીત થયા છતાં ઘેર જતાં રસ્તામાં કાચલાની સખ્તાઇના ભોગ મળું પડે છે. દાખલા તરીકે ચોંટક પર એક બીલીયાં હોશ પર દરેરો પોલીસે પાડ્યો અને તેમાં કોઈ એકાદ બે માણસો પામે ચક્રમંદ કાળો પકડાયા. પરિણામે આખા ચક્રમની જડતી લેવાઈ અને તે સાડાદસ વાગ્યા સુધી ચાલી. આમાં જે લોકો એમ સિદ્ધ કરી રહ્યા હતા કે પોતે કોઈ કબલરામાં સડોવાયલા ન હોતા એ પણ ફરજિયાત ત્યાં રોકાયા. જ્યારે એ ઘેર જવા નિકળ્યા કે એમાંના મોટા ભાગને લશ્કરીઓએ શમીના બહાર નીકળવાના શુદ્ધ માટે પરહેજ ફીધા, તેને એમને બીજી પ્રલામે મુક્ત કરવામાં આભ્યા, પરંતુ એમના ગરીબ બિચારાં કુટુંબજનો આખી રાત એમની સલામતી માટે ચિંતા કરતાં ખરી ગયા હશે એનો ખ્યાલ સરકારને કમીથી આવે !

આજ સ્થિતિ નાટક, સીનેમા જેવાં આનંદના સ્થળોની છે. એવાં ધણાં સ્થળો હાં તો શમીના સાડાદસ પહેલાં પોતાનું કામ જંધ કરે છે કે હાં તો શમીના સાડાદસથી માંડી મળયો પાંચ સુધી આખી રાત્રી પોતાના એક માણુ રાખે છે. જતણે સરકારી જોજ મરજમાં આવે ત્યારે આવાં સ્થળોએ દરેરો પાડી એમનાં આનંદમાં ખલેલ પાડી રાકે છે. આવીજ રીતે એક નાચ પેળા આપો ગ્રેફક વર્ગે જ્યાં નાચ લેવામાં મચ્છુલ્લ હોતો ત્યાં એકાએક રીપાઇઓએ દુમસો કર્યો, પ્રત્યેક માણુએ “ હાય ઉચા કરો ” તો દુક્રમ મળ્યો. સીએ સીસે પાડી ઉડી, મરદોના ચળ્યાં વગેરે તપાસ્યાં. એટલેથીજ ન મરતાં આંખોની જડતી લેવાનો પ્રયત્ન થયો. એક છોકરી બેભાન થઇ, આ બધાના પરિણામે સીપાઇઓ માત્ર બે જાણુને કેદી તરીકે પકડી ચાલતા થયા; પરંતુ આવા દરેરો દરેરોજ મહેલવાઓ અને મામલામાં બનતાં હુદય ધડકાવે એવા બનાવો સામે કોઈજ

નથી. ત્યાં બિચારા શહેરીઓની દાડમારીઓએ છેડેજ નથી હોતો.

જે લાગેમાં “ લશ્કરી કાયદો ” જાહેર થયો હોય તે લાગેમાં માણુસ પોતાના જન્મમાં હાય નાંખીને ચાલતો હોય તો તે શોળીબાર થયાને લેખમ જેડે છે. કારણ કેાજ વેળા કેાજ માણુ-સોએ જન્મમાંથી રિવાજપર કાઢી તેનો ઉપયોગ કર્યાના બનાવો જન્મ્યા હશે. એટલે જન્મમાં હાય નાંખતો એ શુદ્ધો ગણાયો છે. રસ્તે જાંધું ખરી દવા, પૈસા કાઢવા અગર રમાય લેવા જન્મમાં હાય નાંખતો એ પણ લાગે જ સલામત હોય છે.

સીનરીનરે સરકારી સીપાઇઓને આવતા ત્રોડા માટે અને જતા આવતા માણુસો પર દહિ રાખવા માટે પોતાના માણુસો મહેલવાઓને નાકે હથેલાં ઉભા રાખે છે, એટલા માટે ઘણા નગરોમાં સિરી નોટીસ પ્રાપ્તમાં આવે છે કે શહેરીઓએ મહો-લાના નાકે ઉભા રહેવું એ લેખમ લઈું છે માટે એમ કરતાં એતવું અને એ પણ નોંધીું કે “ આર. આઈ. સી ” ના માણુસો ધણુમોટા સદે-રમાં પોતાના સુનિર્દામાં આવતા નથી (જ્યારે એ લોકો પોતાની નોકરીપર નથી હોતા એ વખતે) અને “ આર. આઈ. એ. ” ના માણુસો તો હમેશા વ્યાયા સધારણુ પોળાકમાં ફરતા માણુસોની સોપમજા હોય છે; પ્રસંધ મળ નાં શોળીબાર કરવાની સદ્ ભોતજા હોય છે. આમાં ભૂલો માય છે અને અંદી પણ મગે ન નામરિકાની કમજબતી હોય છે.

સરકારી સેનિફા ફરિયાદ કરે છે. માણુસો જૂવા-મલાં હોવાની જાણ હોવાં ફૂનાં ધણું નામરિકા હમને ખબર નથી આવતાં; પરંતુ ખરી દહીકત એ છે કે એમની ખબર આવવાની ક્રમજા માય તો પણ એમને તેમ કરતાં ડર લાગે છે ! એ લોકો સારી પેઠે જાણે છે કે એની સિદ્ધા ચું મને ! એમ ખબર આવવા જતારા ઘણાએ રોતાની છંદગી પ્રમાણી છે.

હમણાં એક દામગાદી પર દરોરો પડાના
ખગર આવ્યા, એ ઉપરથી એ સમગ્ર સકાષ
છે કે માણસોને કેવા ત્રાસમાં રહેવું પડે છે.
શાકની ત્રાસ પર ઘાડ પાડવામાં આવી અને
તેનો પડેલો સેનિક દામના માળીઆપર નકલ
લાવે કે એક માણસે પોતાની પડોસમાં બેઠેલી
એક, એી ઉપર નીચા નથી એના બાકિજના

સીનથીનના રહેણો દોવાનું જાણવડા કેટ
લાક પરોમી તો અવારનવાર જાગી લેવાય છે;
અને આવી જૂલથી પહોં ચાંન ગૃહોની શાનિનો
જય થાય છે. આવડાના મદોરામાં કેટલીક
તેણે ને પરપર એકજ નંગર હોય છે અને પરિ-
ણમે પોતાનો ઉત્પન્ન થાય છે. કેટલીક વખત
તો માણસની શોષ માટે સિઝારી કુતરાઓનો

પોતાની ત્રાસપર ઘાડ પાડવામાં આવી, અને એવો પડેલો સેનિક દામના માળીઆપર નકલ
કે એક માણસે પોતાની પાસે બેઠેલી એક મીના બાકિજના નંદરના મામમાં
પોતાની ન્દરની નંદર પોતી રીધી.

અરના ભાગમાં પોતાની નાની "જુડ" "યોચી
લાખી. આ તો બિટલી અગરમી નવેલ કાળે કે
એ તો નાકે હા કંઈ જ કહી શકા નહિ. અંધ
મુઠાદરોની જાગી લેવાય, કંઈ માણું નહિ
એરને દામ આવી, પેલા માણસે પોતાનું સભ
પાણું મેગળું અને દામ ઉભા રહેનાં એ
માલનો થંપા.

ઉપરોચ થાય છે. અને એ કુતરા વૂક ખાઇ ગયો
કે કેમ નિર્દોષ કહેડીને પોતાનું પર એક નાકાલો
બીજા નાકા સુધી સક્રમ સેનિકોને તપાસવા દેવું
પડે, એને ન્યાય અંગવા માટે તો રસ્તોજ દોતો
નથી. એને જાગી દરમ્યાન કંઈ તુડસાન થાય તો
તેનો જલ્લો સરગારી સહે માંગીએ અને એ કેટલો
અને કેવો મથે એ આપણે કાપી કાપીએ.

પ્રતિ આમરને દામ લિયા હો નો દામ મળે સંજો સંજો પાડે રી.

આ પણ એક અલ્પ ખીત છે કે એણે લોકો આને આપણીમાં વસે છે તે માત્ર સિધ્ધિને સામ સમ પોતાના શત્રુઓને આપણા ઉપદેશ મરે છે. પોતીસના મધ્યપર નનામાં પત્રો મોકલવામાં આવે છે, જેમ કે તે અમુક ઘરની બહારી લેવાય તો “આપ, આર, એ,” તા બહારી આપણીઓ ત્રણી પકડાશે. સત્તાવાળાઓ આવા નનામાં પત્રોની અવગણના કરતા નથી. કસલ એમ કહેવામાં આવે છે કે એવી તપાસવા પસિદ્ધિને જેને પકડવા પ્રમ મરન આલુ દેવ એણે પંજા આપીએ એમ પકડાયા છે.

દોષે વાળાઓ અને જોગનવુદસા માલિકો પણ પોતાને ત્યાં જોગન લેનારાઓની પકડાવીમાં કાળજી રાખે છે; કારણ કે પોતાને ત્યાં તે પાંચમ કિડ આરે તો નાકે નુકસાનીમાં ઉપદેશને કમવ આવે કે એમની આરઆરવી કાળજી હતી પણ આવી પાંચ એ જુનુ આપણું નનામે પડે પડ્યા છે, અને એમના “અનિચિતે”ની એકાએ એ જુનુ આપણા પડ્યા છે, એક ગાળુએ કુકે પર આલુ દરમવાળ પકડામાં આવ્યો હતો અને કારણ એ કે એને એકે આલેશ રીપબ્લીકની આર્થ (આર, આર, એ) તા મુખી અને રીપબ્લીકના બળ-ગતી થી, મીડલ ડોગી અને માત્રો આલેશ હતો.

આબીકા જેવો નિર્દોષ આર્થ પણ સરકારી રીપબ્લી આપમાં મુલે છે, મીનરીનરા પોતાના સરકારો અને ખરીદા મેકપવા માલિકીઓ કમવેશ કરતા દેશથી રાતે જતા પણ આલેશીકા જગ્યાએથી જગની મેશા, એમના ખર્ચો વપસાવ એનું જ નાદે પરંતુ આબીકાને દોષીરેક આપ કાળજી દુકે તપાસાવ. કિંમત કિંદી મેશ-કીને જેમ જ્યાં તે ત્યાં રાજકીયી રૂપ આવે છે, તેમ આપણીમાં ત્યાંના સત્તાવાળાઓને મિલકીત રીપબ્લીકની સરકારમાં મેક ખરીદા જવ છે, એક

પ્રજાની મરણ વિરુદ્ધ તેમના પર-રાજ્ય અમલ કરતી ફરકે સત્તાની આજ રિધિનિ હોય છે.

સાધારણ નાગરિકની કલિએ દમણી એક પછે આન જેમનારો મનાવે ન-યો. જે રેગા પ્રિલિનમાં આર, આર, એ, ના કેટલાક બહારીકા સભ્યો અને શુભારેમાં દરિયાશેની એક નમ્બરી બોથ કરવામાં ખાલી હતી.

એક પ્રજામાં લોધિ કહેરનું તજુએ પચાસ એકર જેટલા વિસ્તારવા આપને કાંદાવાળ તારની વાસ વચ્ચે પોતાને કેદ ધવડા જોવા જમ્યા. કાંદોને બદાર જવાની પરવાનગી ન હોતી અને જ્યાં કંઈ રરશે તેવાય ત્યાં પેદેરાર જેનો રાજવામાં આવ્યો હતો. એ મેકીકા માત્ર ટપાવતી ગાડી, કુપની ગાડી અને રેલવી રેમવાવાળાઓને રાખસ કરવામાં આવતા, મળુરોને પણ એમના કામપર જવા દેવામાં ન આવતા. રેપાર બંધ થયો, કુકાને બધી બંધ હતી, મનાવડી ફાળ ખાળીને કારણ એમને રાજામણી એક રિપ્લની વધારાની શુગી મળી.

આ તપાસ કેટલાક કિન્દો આવી, લેગર એડનેન્સમાં થી કામ પિનાના માલકોને જે સત્તાન મળતું હતું તે એમને મળતું અટાવું, જદ ઉપ-રના પેન્સન ખાનારોએ એમનું સાપ્તાહિક સ્વર્ણમાર્ક જેવ જતા અટકાવવામાં આવ્યા. આવાશીએ મળતી આ રૂઝ શીકીમ મેગનારા કેટલાએ તો આ બગી નિર્દમના જ હતી, અને કેટલા કિન્દો તે વળીને જુન્યા જ સુનું રાડું. સરકારે એવી પોતાની રિધિએ આ આરવું દેવા ન દે. પરંતુ આમાં કોઈ સુખ નાગરિકોને કેટલી દામમરી રિધા પ્રોજન પોરવતી રહે છે એ રિધાર જ આપણને માસ ઉપખવે છે.

એવી કુદ નેરા મુન્દાઓ પણ વધતા જ જવ છે, કારણ આ અખવરમાનો કામ કામમેર, શુદા-

રૂને એ સુગમ પડી ગયું કે પોતાનું કામ કરી કંઈ એનો બધો ભોખમ સેનિકોપર અને આજી. આર. એ, ના આદર્શોએ ઉપર ટોળી દેવો. જાણ મદિનાની વાતપર હવેરીનો મધો કરતા એક શહેરીને મુકામે ત્રણ આદર્શોએ ગયા અને પોતે છુપી પોલીસના માણસો હોવાનું તથા તે એના ઘરની જાડી લેવા આજી હોવાનું જાણ્યું, પેલા ગિઆરને કંઈ છુપાવવા જેવું નહોતું એટલે એણે પોતાનું આખું ઘર ખતાવ્યું. કંઈ જગ્યા જેવું તો હતું નહિ ! પેલાએ એની કમા આવી ચાલી ગયા, પાછળથી પાછા આવીને વળી કહ્યું કે “અમને તમારી કુઠાન નહિ તપાસવા ખાતે અમારા જણીએ કહેા આપ્પો, ખાતે તે તપાસવા દેશે ?” આ સ્વયં કહતથી ભેળવાઈ પેલાએ કુઠાન ખાલી ત્યાંથી પણ આગળની માફક જ પેલાએ કંઈ ખબર મેળવ્યા વિના ચાલી ગયા. પરંતુ પાછળથી જાણ્યું કે એ જાણ પેલા પેપારીની દાગરીમાં નિભેરી તપાસતા હતા તે દરમ્યાન ચીજોએ ૨૦૦૦ પાંડની કિંમતની ધીરાની વીડીએ પર દાખ મારવા તક લીધી હતી. આ ત્રણ “છુપાઈતો” વિષે પોલીસ માણસોને કંઈ કંઈ જાણતું નહોતું.

આખાએ વળી-વીસ અને ત્રીસ વર્ષની વયેના પુવાનોના કામની વાત જ થી પૂછી? એમને તો એ પાસેથી માર ખમવાનો ! સરકારી પોલીસ સીનરીન ધારી દેરાન કરે અને ગીનરીનશે સરકારી સેનિક મારીએ.

એમની તપાસ એટલી નધી વખત લેવામાં આવે છે કે મળ્યા માણસો તો પોતાને પત્તવવદાર કામ વાંચે એ પસંદ ન દોવાના કારણે જ નજવાળી એક પણ કારણ લઈ જતા નથી. પરંતુ પોલીસ તો આને પળ સંકાતું કારણ માને છે, અને એવી દલીલ કરે છે કે જે માણસ પાંચે એક પળ કાગળ ન દોય, તેને જરૂર કંઈ સંકાતું જ દોવું એમને. કેટલીક વખત આવા માણસોને તેમનું પર દેખાવાની ફરજ પાડવામાં આવે છે, જ્યાં

મરવી જડતી લેવાય—હતાં છેવટે પોલીસને કંઈપણ જાણેજ મલે છે, પરંતુ આ દરમ્યાન તે ગરીબ આદર્શોએ સ્વર્ધા દિવસનું કામ ગુમાવ્યું હોય છે અને તેને માટે પોતાના શેઠને જવાબ આપવાનો હોય છે.

આખલેન્ડમાં પ્રત્યેક આદર્શ—પુરુષ, સ્ત્રી અને બાળક—આ નવીન “અસાચાર” હેઠળ પ્રાસન્ન વસે છે, આ નાગરિકોને તો આપરીય યુદ્ધમાં કેલ પડે લડવાનું નથી હોતું, હતાંએ તેઓ એક તરફ આંખમીઆમણા નથી કરી શકતા. એ તો એમનાપર જનરલસ્ટીથી લેંગવામાં આવે છે અને એમના છવનનું એક અંગ ઘણું પાણું દોય છે.

આ કદાણી આપર્શકનાં શાંત સમય નામરિ કાની ! અપર્શકની સ્વતંત્રતા માટે પ્રાણ પાવ રનાર આપર્શકના વીરપુત્રોની કંઠણ કદાણી તો એથીએ વિશેષ પ્રાસન્ન છે. આખલેન્ડને પો કાની પુસરીમાંથી મુક્ત કરવા, સુશામીમાંથી બેઠવવા પ્રયત્ન કરનાર આપર્શકના અર્ધપ્ર પુત્રોએ એ સ્વાતંત્ર્ય વનપર પોતાના પ્રાણો બગાડી આપે છે; ૨૪—મેઢવેની જેવાએ અનેક વાર જોલણવા કરી આટી માસ સુધી જૂખમશે પેલા અને જુલુઓના દાખનો ઝોરાક લેવા કરનાં મરું વધુ પસંદ કયું. અને આ બધા અપાચારો માફ અને અસહ્યકતાને માટે જવાબદાર કોણ ! સમાજ આપરીય પ્રત્યની મરજી વિરુદ્ધ પોતાની સત્તા જમાવી રખવાને મધ્યતા સામાજ્યવાદી પ્રમાણની રાજનીતિ ! એ પ્રસદ્દીએનો રાજ્યવેશ કુર્મે સંવા લોશ એવો જાવંકર છે કે ન્યાય કાને દકકેના સમયા સિદ્ધિતિ જાણુએ રખાવા છે. માન માસમાં ઈજન્ડમાં મલેથી કોન્ટ્રેસ બોલાવાતે, અજેજની આંખમાં કણીરૂપ અપર્શકના નેતાઓ મદાચ્છ ડી. મેલેરા અને આરપર મારીસને એ મરિંદમાં આમંત્રણ મળ્યાં. એ સર્વે પરથી જમને આવા રૂળી કે આપર્શકના કુખને એક કામ મેલેકાજાક સમાજનીમાં આપમે ખસે !

ઈસ્લામી અમલમાં ધાર્મિક સ્વતંત્રતા.

લાખનાર:—સ. હિમામ શાહ. ચેલ, બાનવા.

જ્યે વખતે અખિલ જગતના તમામ રેશોમાં તેમાં ખાસ કરી યુરોપમાં ધાર્મિક સ્વતંત્રતાનું નામ લેવું તે પશુ યુનો સમજવામાં આવતો હતો, તે સમયે ફ્રાન્સી તાજાના યુદ્ધમાં દરેક પ્રકારની ધાર્મિક સ્વતંત્રતા આપવામાં આવતી હતી. હિંદુસ્તાનમાં સદુધી પહેલાં સિંધમાં મુસલમાનોનું શાસન થયું, તે વખતે મહાદુર મેનાપતી મેદમદ કાચમે મદદેરનામુ બહાર પાડ્યું હતું તે સર્વેને જાણતી રીતે હતું કે કોપના પશુ ધર્મના દ્વાર નાંખવામાં આવશે નહિ, અને દરેક માણસનો અધિકાર છે કે તે પોતાના ધર્મના રિવાજો સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતાથી પાળે, ત્યાર પછી જાણણેને બોલાવીને તેમને દુકમ આપે છે તેઓ દરેક જગ્યા પેલપોતાના મંદિરો બનાવી બે, અને વધુમાં કશું કે રેહની ઉપવ્રત્તિથી જેમ મંદિરોના ખર્ચ પેટે સેંકડે પ્રજા રૂપીઆ પહેલાં મળતા હતા તે મળતા રહેશે.

જ્યારે ખાસ હિંદુસ્તાનમાં મુસલમાનોના બાપનો સિતારો ચમક્યો ત્યારે ત્યાં આમજ પશુ તેમણે ધાર્મિક સ્વતંત્રતાના પ્રમતે કાવસ મળ્યો હતો. આમાં તેા ઉંકાર કરવામાં આવતો નથી કે પહેલપહેલાં દુમલા વખતે યુરોપમાં કેાક હિંદુ રાજા, અથવા દેવના સાર્માં ચલાવી મંદિરો સુંધા હશે; પરંતુ શાનિતા સમયમાં તેની વર્તણૂક ચલાવવામાં આવી નથી, એટલુજ નહિ

પશુ મુસલમાનોએ પોતાના તરફથી મંદિરોને ખર્ચ તમા પૂજારીઓના ખર્ચ તરીકે બંનુ બંબીરો આપી મુકી હતી. એ કે યુરોપીયન મુસાદરોએ આંખ આઘા કાન કરવામાં બાકી રાખી નથી, તે પશુ તેઓ આ વાતમાં તે વિરધ પડતાજ નથી.

મુસલમાન બાદશાહોના સમયમાં મંદિરોના સંગ્રહમાં જીવીત વકર આવતી તે નાના પ્રમાણમાં હતી, પશુ એવા કાચે કરી રાકતા નથી કે તેનો નાશજ કરવામાં આવ્યો હતો.

નવા મંદિરો—મુસલમાન બાદશાહો ઉપર આ પશુ અણેષ મુકવામાં આવે છે કે તેમના સમયમાં નવા મંદિરો બનાવવાની રત્ન આપવામાં આવતી નેહતી. પરંતુ તે હળદળતું બસતું છે. દીકરી, આમ, મયુરા, વગેરે સમયે મળ્યાં એક મંદિરો હાલ પશુ છે કે જે મુસલમાન શાસનના અમલમાં જાંખવવામાં આવ્યા હતા. પૂર્ણવનના નામાંકિત મંદિરો ગ્રીષીતાયજ મદનમેળનજ, ચદામજ મેનનજ ઇ. ઇ. ૧૪૮૪ થી ઇ. સ. ૧૫૨૮ માં ગોંધરામાં આવ્યા છે.

દરે ધાર્મિક સ્વતંત્રતાના સંગ્રહમાં છતાં છુદા દનિદાનોના પુરાવા તપાસીએ.

હકિયુમાં ધાર્મિક સ્વતંત્રતા—હકિયુમાં મોગમેલા બાદશાહોના સમયમાં સિંધમાંએને એક

૨ કરનલ મુખેમજીપોડ બા ૨, પ ૨૧૦
(ક) સર સિંહ ૨. ૧૯૪ જે મંદિરો દ. સ ૧૮૮૧ મા ૩૪૩ થઈ હતી

પ્રકારની સ્વતંત્રતા મળેલી હતી. " ડાક્ટર બરનીઅર પોતાના સરનામાંમાં સતીના સંબંધમાં લખી ગયા છે કે " આના સંબંધમાં મુસલમાન બાદશાહોએ પ્રવલ કર્યો છે. અને આજકાલ પહેવાના કરનાં સતીનું પ્રમાણ એવું યથ મળે છે. અને હાલ પણ આ બંધ કર રિવાજને બંધ કરવા પ્રવલ—વાતુજ છે, જોકે તેને બંધ કરવા કોઈ ખાસ કાયદો મહત્વમાં આવ્યો નથી; કારણ મુસલમાન બાદશાહો હિંદુ-યોના ધર્મમાં હાથ નાં નવા માંવના નથી; અને તેમના ધર્મ પ્રમાણે આજવા તેમને સ્વતંત્રતા આપે છે, તો પણ તેઓ સતીના રિવાજ ને જુદિ-પૂર્વક ચોજનાઓ થોડા બંધ કરે છે; તે એવી રીતે કે કોઈ પણ સ્ત્રીને પોતાના મામના સુખાની રજા વરર સતી થવા દેવામાં આવતી નથી; અને સુમેદારને જ્યારે ખાતરી થાય છે કે સ્ત્રીના પતિની પાછળ ભારે લુપ્તમથી બાળી નાખવામાં આવતી નથી ત્યારે રજા આપવામાં આવે છે અથવા જેને સમજવનાં તે સ્ત્રી ન માને ત્યારે પણ તેને સતી થવાની રજા આપવામાં આવે છે.

ઘીલીમાં સુધંમદજીને પ્રેક્ષા કરાય છે. તેના સંબંધમાં પણ ડાક્ટર સરનામાંમાં ઇ. સ. ૧૧૧૬ ની પૂજપાની વારશનમાં લખ્યું છે કે જોકે મુસલમાન શીખ બાદશાહોનું શબ્દ છે પરંતુ જુના રિવાજને સ્વતંત્ર રીતે પાળવા તેઓ મિલક માટે બંધ નથી કરતા કે તેઓ હિંદુઓના ધર્મ વચ્ચે પડ્યા નથી માંવતા. તેઓને વચમાં થય દિમન થતી નથી

મુસલમાની બાદશાહોના સમયમાં આનાથી રક્ષે મળજીન સામેની કંઈ આવી શકાય તેમ છે કે હિંદુઓના ધર્મ પ્રચારી સંપૂર્ણ સ્વતંત્રતાથી પોતાના ધર્મને પ્રચાર કરના હતા; અને કોઈ પણ તેમને આગિલો નહોતી. અને જ્યાં સુધી

તેઓ પોલિટિકલ બાબતોથી અગ્રમ રહેતા ત્યાં સુધી તેમના ધર્મનું નામ પણ લેવામાં આવતું ન હતું જેમ કે શરનામનંદ, બાળા કબીરદાસ, શરનામક, મહામથુ ચેનનજી, ગોરાંઈ, વજલ આચાર્યજી, બાળા સુરદાસજી, ચૌરવાળી તુલસીદાસજી અને બાળા તુકારામ વગેરેની સ્વતંત્રતા આની સામે-તીમાં મેલુદ છે, અને મુસલમાનોને કેળવણી વર્ગ તેમને માનની નજરથી જુએ છે.

જગ્યા વેશ—વિધર્મીઓ ઇસ્લામ ઉપર આપણુ આરોષ મુકે છે કે " તેમણે વિધર્મીઓને કાપર મળી તેમના ઉપર એક ભારેમાં ભારે જગ્યા વેશ નાંખ્યો હતો. અને તે એવો વેશ હતો કે તેનાથી બચવા માટે વિધર્મીઓ મુસલમાન થઈ જતા હતા. " આના સંબંધમાં મોહાના શીખની સામેને એક અગ્રમ પુસ્તક લખ્યું છે, અને એ જુદા આરોપના ઉત્તમ જવાબ આપી આ ખોટી માન્યતાનું ખંડન કર્યું છે.

જગ્યા તે શરની શબ્દ ગરબા ઉપરથી બનેલો છે. અને તેનો અર્થ કર થાય છે. સૌથી પહેલાં નજરેવાન બાદશાહ જે ઇ-સાદમાં પહેલા નંબરે મળ્યા છે. તેમણે આ વેશ આપુ કર્યો હતો, અને તે વેશથી ભરકરના મહાસોને મુકા રાખ્યા હતા. મુસલમાનોએ જ્યારે આ બચવવા કરી ત્યારે દરેક મુસલમાનને સૈનિક નોકરી માટે મજ-જુર—આચાર બનાવવામાં આવતો હતો. જ્યારે ખીજ કામે ઉપર મુસલમાનોનું શબ્દ થયું. અને તેમના રક્ષણ કરવાનો કાર તેમના ઉપર આવી પડ્યો ત્યારે તેમને કોણ સેવા માટે મજ-જુર કરવાનો ઇસ્લામને કોઈ પણ પ્રકારનો દક્ષ ન હતો. તેમજ તેઓ આવી સેવા બજાવવા જુદી સાથે તૈયાર પણ થઈ શક્યા ન હતા. આવીજ આની જરૂર જણાઈ કે તેમના રક્ષણ અર્થે રક્ષ સજાગમાં આવે. તેથી તેમના ઉપર કર નાંખવામાં આવ્યો તેજ કરતું નામ જગ્યાવેશ છે.

સા પ્રસંગે વીસ રૂપીઆ વાર્ષિક ભરવા પડતા
 ૧૧. પરંતુ કોઈની ખાસે લાગે કપીઆની શીલ-
 હોય તો પણ તેની ખાસેથી વધારે લેવામાં
 લવું નહિ. વીસ વર્ષની અંદરના અને પચાસ
 ની ઉપરની વયના, સ્ત્રીઓ, કસાઈ વખરના,
 ધંધળા, અપંગ, ગંભીર, ગરીબ, અને જેમની
 સે બસે દીરમથી જોણું હોય તે સર્વેને આ
 થી મુક્ત રાખવામાં આવતા હતા. આ કોઈ
 મુ મારુસ માની શકે છે કે આનો દલકો
 રો દિંદુએને મુસતમાન જનાવતો હતો? કે
 દુએ પોતાના ધર્મ મદિ આજી આપવા પાળ
 તા નથી કે જ દિંદુએ આ વેરાથી જયવા
 સસમાન થઈ જતા હતા, તે કેવી રીતે માની
 શક ?

વાચકર્મથી અભયપું ન રહેવું લેખકે કે જેમ
 દુએ પાસેથી આ ફોજ વેરા લેવામાં આવતો
 કે તેવી જ રીતે મુઘલમાનો પાસેથી જકાવ
 માતી જેના પૂંછ ઉપર સે કહે ભટ્ટી રૂપીઆ
 ખવા પડતા તે ઉપરાંત અસરનામે વેરા વધારે
 માણમાં ભરવો પડતો હતો.

આ બીના ખ્યાનમાં લેવા જેવી છે કે બ્યારે
 ધર્મીઓ ફોજ સેવા કરવા લાગ્યા ત્યારે તેમને
 ૧૧ વેરાથી મુક્ત રાખવામાં આવ્યા છે. પરંતુ
 ધર્મી મુસલમાનો કે વેરા ભરતા હતા તે વેરાઓ
 અને લાગુ પાડવામાં આવ્યા નથી. દિંદુતા-
 માં કેટલા મુસલમાન બાદશાહ નજમે લેતા
 ને કેટલા બંધ કરી દેતા હતા. અકબરના
 સમયમાં બ્યારે દિંદુએ ફોજ સેવા જનવતા
 ૧૧૫૫ સારે તે વેરા બંધ કરવામાં આવ્યો હતો.
 ને ઔરંગઝેબના સમયમાં સતનારામજી પચના
 ને બીજા દિંદુએનાં ગુફતોના કારણે પાછો

સેવા કરતા હતા તેમને મુક્ત રાખવામાં આવ્યા
 હતા. માન ઉદેપુરના રાણાસાહેબ જે ફોજ સેવા
 કરતા ન હોતા તેથી નજમાના ગદલામાં તેમણે
 પોતાના જે વરજણા માંડલ અને બદરપુર બાદ-
 શાહને આપ્યા હતા.

દિંદુતાનના મુસલમાન બાદશાહોના ઉપર
 આ પણ આસેપ મુકવામાં આવે છે કે તેમણે
 દિંદુએને જનસંધી મુસલમાન બનાવ્યા છે,
 અને ઇસ્લામ તેમણે લગવાના બેરે પ્રસાર્યો છે.

ઈ. સ. ૧૮૭૨ માં ઈંગ્લાંડમાં જે સરકાર
 લાર્ડસ એલિટક સિદ્ધીઝ નામે મુક પ્રગટ થઈ
 છે. તેમાં લખ્યું છે કે “ ફોદ પામેલી ઇસ્લામી
 કામે ઉતર દિંદુમાં અને ફક્ત દિંદુમાં રાજ્ય
 સ્થાપ્યું, તેમને ધર્મની કાંઈ પણ પરવા ન હોતી.
 તેમના કેટલા તો એવા હતા કે તેમને ઇસ્લામ
 પ્રસ્વરવાનો સમય જ મળ્યો નથી. કારણ કેશો
 છવવામાં તેમનો વખત ધણો પસાર થતો.”

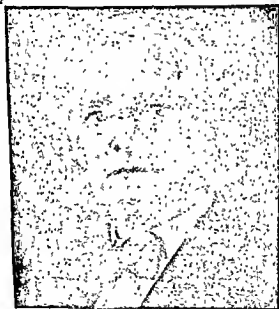
દિંદુતાનના મુસલમાનો જેમણે દિંદુ ઉપર
 ફોદ મેળવી હતી તેમના દિંદુમાં કોયો વિચાર
 -જેને પરલોકની લાકાહનો વિચાર કહે છે-
 મોલુફ હતો. કે જે ધર્મના સાચા લાકાનના
 દિંદુમાં હોય છે. અને જેમણે ઇસ્લામને પ્રસારવામાં
 મોટા મોટા કામે કર્યા હતા. ખીસણ, તપલખ,
 લોદી વર્ધના સમયનો સામસામાં મુદમાં એના
 રોજી સર્વો કે તેમને ઇસ્લામને ઉત્તેજન આપ-
 વાનો સમય ન મળ્યો. તેથી એ લોકોને મુસલમાન
 બનાવવાની જગ્યાએ મુલકોમાંથી ખંડણી વસૂલ
 કરવાનો વધારે વિચાર રાખ્યો હતો.

(૮) સરકાર મુક પુ. ૬૮૮. (૯) પ્રિવિય બોર્ડ
 ઇસ્લામ. લેખક ડી. ટપ્પુ ઓરેન્ડ, બી. એ.

સદાની હારણત.

કથનાર—શ્રીકૃત નરસિંહ મેનલ.

એ નાથી અનેક પાપમાય થઇ બન્ય છે અને. એજ માને છે સદાનીવાની માંદ હથેલી મનાય
ક પનવાનો અને કુચવાનો આગર સુવાળી છે અમેરીકાના ન્યુયોર્ક નગરના મેયર બજાર

ન્યુયોર્કના બે બિલ પેલાથી મોટો નેન કુટી

દમરી વિનાના બીખાટી થઇ બન્ય છે. કેટલાકે (વોટરફીટ) ના વીંચ વરસના પેપાટી મો.
આતમપાત જેવાં બાંકર કામે એ સદાની જાગમાં બોન મુટી લખે છે કે વીંચ વરસના મારા
સપાઇ કરે છે. વેપારીઓ એજ નામથી થયું મેજાત બજારના અવધાનમાં માત્ર એકજ મુવાન

માણસને જે સેસાદાર થયેલો એવો છે; આવી વસ્તુ સ્થિતિ છતાં યુગ્માઈ, કસકતો મદાસ, લગ્નન કે ન્યુપોઈમાં હનરો માણસો જાંદબીની એ ભાવંકર માણસર હોવે છે. ન્યુપોઈમાં એક દલાલને લાં દોઢ હનર કારકૂનો રહી શકે એટલો બધો સરોડીયા તરશથી તે મેળવી શકે છે. કુલ-વાન મનાતા, આખરદારમાં ખપતા સેડીઆઓ સદાને એજ માનનારા ઘણા માણસોના ગુલાન છોકરાઓ ખુલ્લી રીતે કે ચોરી છુપીથી પણ સરો કરે છે. સરો અમૂત હોય કે ઝેર પણ વેપાર રૂપી શરીરમાં તેના પરમાણુઓ તંતુએ તંતુએ દાલતો મળી ગયલા જણાય છે.

આ સખાણમાં સદાને પ્રતિપાદન કરવાનો હેતુ નથી. સદાથી દૂર રહેતું એ સાફ જ છે. સદામાં પડેથી અક્તીઓપર ચારંવાર મ્લકી આવતા મુશ્કેલીઓના વાલો, મ્લેટા સરોડીયાઓની પરમ્લક્ષીઓને ફસાવવાની સુફિરઓની ક્લેષ્ટી, બનરમાં વેગમાં તબાઈ ગળ ઉપરાંત વેપાર કરી નુકસાની બખતે અશરાવના અનુભવ પિનાના રમનારાના ગભરાટ વિશેરૂ વજુન આનંદાલય તો ન જ હોઈ શકે. મી. મુડી ઘણે છે કે સદાનું પણ વિજ્ઞાન તો હોય છે જ. આપણે ત્યાં મારવાડી બાજબીને એ વિજ્ઞાન કંઈક રવાલાવિક છે એમ માણે માનવું છે. મહં માનવું છે કે સદાની દારદગ્ન કીરમતની દારદગ્ન હસે પણ વિશેષતઃ તે સત્યની દારદગ્ન છે. સદામાં દર પગલેને કસવે માણસને કસેલીમાંથી પસાર થવું પડે છે. સદામાં મરિવની લેમજ નાંદની કસોડી છે. શિવાળી રણસંઘામમાં જ્યાં પછી તેને શરીર સુદ્ધિ અને આત્માનું અપિદાન આપે જ છુટકો છે. જો તે ગયગયનો પ્રવલ્ન કરે-એ તે બાળી જવાનો પ્રવલ્ન કરે, ઘણા યતાં જો તે પાવાનો વિચાર કરે તો તેમાં તેનો નાશ અને સિપાલીગીરીને કસંક છે. સદામાં દાનત એક બદ્દ મત્સ વસ્તુ છે. આપણી પાને પાઠ પણ હોય

ત્યાં સુધી પાઠ દાનું એ સદાની સત્યતાપર કાલો પ્રથ છે. આપવાને શક્ય હોય-તે પોતાની મિલકત હોય સ્ત્રીની હોય કે અવ્યયાની હોય તે આવી દેતાં જે નિસાસો નથી નાંખતો તે પોતાની નાંદ બળતી શકે છે, અને કદી પણ પડતો નથી. મનુષ્યમાત્રના આત્મામાં વસતી એક બાવના જેને સાધારણ રીતે કુદરત કહેવામાં આવે છે તે આવા માણસને જરૂર સદાય કરે એ અબાધિત સિદ્ધાંત છે.

સાચી દાનત અથવા આંદ ઉપર વિચાર કરતાં આટલું બખવાનું પ્રાપ્ત થયું. ખરી રીતે તો આટલા ઉંડા પાણીમાં કૂબડા ન મારવી એજ ક્લેષ્ટી છે. ન્યુપોઈના ઘોસારદીટ-રોચર બનરમાં જે એક ગુલાન માણસ બનવાન થઈ બેસી ગયો તેને માટે લખતાં મી. મુડી કહે છે કે તેનો એક સિદ્ધાંત હતો. તેણે પાંચસો ઈલરની મુડીથી ઘડા આત કરી અને તેનાથી ખરીદી શકાય તેટલા રોચર લીધા. તે નફેથી વેચ્યાં અને બેની રજો. મંદી આવતાં ફરી મુડીનો વિચાર કરી તેટલા રોચર લીધા-વેકે મળ્યાં અને બેસી રહ્યો. મુડીનો વિચાર અને બેસી રહેવા બેટલો સંયમ આ તેના મ્લેટા મુજો હતો. અમુક સરોડીયો તે છે. અમુક વસ્તુમાં કારનર થવાનું છે-અમુકમાં સીન્ડીકેટ થતું છે અને અમુકમાં ચવાની છે. અમુક કમ્પનીનો માલ દેશારમાં મ્લેટા બાવે વેચાયો અને વેચાવાનો છે આવી જે અફરાઓ તીકો છે તેનાપર એકાએક વિશ્વાસ મૂકવો અશ્વયા તેનાથી દોરવાનું એ એક ભાવંકર જૂઠ છે. એવી વાતો સરોડીઆઓ ઉપાનવે છે અને ઘણા લોકો તેમાં ફસાઈ જાય છે.

નફામાં ખેતજ રાખવી પણ નુકસાનીમાં અધીસ જની જતું એ સરો કરનારામાં એક જીનો મુજુ હોવો જોઈએ. આપણે નુકસાનીમાં મહારાજ જાણી છીએ અપારે નફામાં અધીસ જની જાણી છીએ.

ઘેર આવતાં.

અનુવાદ—રા. ઝોરીશંકર મોવદનશામ બેટરી.

ચિત્રકાર: રા. દત્તાત્રય, એ. કોમ.

પંડિત સીતાનાથનો સ્વભાવ આખા કોની પોતી તારામાં વિતર્યો હતો. પંડિતને આખું ગામ હાલ કહીને જ યોલાયતું. ગામમાં જેનું કંઈ નહિ તેને પંડિત આપાસન આપ્યા વિના ચૂકે નહિ. પંડિતે પોતાનો પુત્ર સુભાષ પછી આખા ગામના ઊકરાને પુત્રો બનાવ્યા. એના પૂદ મ્હેરાપર હજી એના પુત્રના શોકની જાણ પામી શકાય. મધ્ય માણસો, દણ પળુ, વચગીન મની આપ્યા જતા પૂદ સીતાનાથની દયા આતા. પંડિત તરફ ફેરફારો માન નહિ હોય, પણ પ્રેમ તે સારો હતો. પંડિતની આસપાસ સારે કાંઈક લખ લાખા વિના રહેતું નહિ. પંડિતનો આ કેવડા જેવો સુખી સ્વભાવ તેની પુત્રી 'તારા'માં આગળ પડતો હતો. તારાનો સ્વભાવ એટલો સ્નેહપૂર્ણ હતો કે આખું ગામ તારાને પોતાની જ માનતું સરદ પૂનેમના દિવસોમાં કે કૃષ્ણજયંતિના દિવસોમાં, જૂઠાં જૂઠાં સુગંધિતોમાં સસમય બેઠાબેઠા થતી. તે મંડળને તારાનો ખપ હતો ને તારા તે એક જ હતી. ખજી તે કો દરોડેને કહેતાં: તારા! તારા કહેના કટકા કરી બેઠેથી કે તે કો સતોષાળ. તારાને મંડન જેવો સ્વભાવ તો કટકા થયેને પહેલાં જ પળુ તૈયાર હતો.

આખા ગામ પર તારાની એક પ્રકારની જાણ હતી. બધાં સ્ત્રી-કર્મમાં તારા તે પ્રથમ હોય જ તારા કાનું કામ કરી આવતાં કેટલો કાંઈ ને કાંઈ કામ તે તારાનું હોય જા ઊકરાની આંખ કુખવા-ચાલી હોય, પરજીયોળ કેમ, જાણ છે તે

પૂજ્ય હોય, આને સારે ક્યાં રાસ લેવા છે તેની સલાહ લેવી હોય, કે ઉપદેશ સિંધમહિરમાં આવેલા અર્ધને જમવાનું પહેંચાડનારના નામનું 'ધીરં' તારાને તૈયાર કરવાનું હોય! સીતાનાથનો સ્વભાવ જાણે ઉગી નીકળ્યો હોય તેમ તારા ને ન્હાના-આમની 'લાલની' હતી. પૂદ, પંડિત વારંવાર પોતાની ઝંખી દિલેને જરાક હાથની મદદથી વધારે ટકવી, તારાના મ્હેરામાં જળવાઈ રહેલી પોતાના પુત્ર અને પુત્રવધુની છાયા ઉઠા સદાયા અને સોકથી જોઈ રહેતો.

પરંતુ આટલું જતાં સીતાનાથને ગામપર સંપૂર્ણ પ્યાર હતો. જાણે સીતાપુરનું નામ લેતાં સીતાનાથ રડી પડતો. કાણુ તાણે કેમ એને સીતાપુર પર દદથી જોડે પ્યાર હતો. એ જમીનપર મરણ સાટે બીજો રાખ થાનું એ ઊઠી કે! સીતાનાથ પુત્રાવરધામાં સ્વનિતઃ અમલદારની દિલ્હિમાં થયેલ. અમલદારની દિલ્હિ-સર્પના જેવી ખૂની હોય છે. સીતાનાથ પુત્ર અને પુત્રવધુના મૃત્યુના વિષમ કુખમાં પુત્રાવરધાની બધી વાતો બધી મપો, તારાની સારે ન્હાની વારો કરવામાં એના દિવસ આપ્યા મળ. તારાએ પછી તે પોતાના દાદાની જગ્યા સંભાળી. હવે તે સીતાનાથ સાંત એકાંત લાગી સાથે મોઢી રૂચિ સુધી, નાતો કરતો સમઢી સજાગી બેસતો. જતાં અમલદાર માનતા કે સીતાનાથની સાંત અવસ્થા એ જ વધારે હર્ષકર બીના હતી.

એક અનુભવી, કર સાથે થવાને તે જરૂર સીતાનાથનું જક સરીર પળુ શકાર આપ્યા વિના

ਯੇਹਾ ਗਾਇ 'ਨਾ, ਆ ਗੇ ਆਪਣੇ ਭੰ' ?

ਲੁਧਿਆਣਾ ੨੪੩

રહ્યું નહિ ! એના કદા દુરમન ચાલ્યુંદે આ સમય સાધ્યો ને સીતાનાથને સાત વર્ષની સજા થઈ ! સીતાનાથ બેઠાબેઠાએ આશ્વેા સ્થરે આપ્તું મામ રાખું. ન્દાનાં અને અગ્રાન છેકરા દાદાજી ! દાદાજી ! કરતાં સીતાનાથની પાછળ દેડ્યાં ને સીતાનાથે બીની આંખે પાછાં જવાનું કહ્યું ત્યારે દયામણાં બની એટલું જ બોલ્યાં દાદાજી ! હવે ત્હને ક્યારે આવશે ?

સીતાનાથ ગયા પછી તારા એકલી પડી, એની આસપાસ સગાં નહિ જેવાં હતો. પણ હવે તારાને દાદાની બધા ધાયા નહિ હતી. એ દહા ગામમાં એટલી જ જતી આવતી છતાં ત્હેને વારંવાર ભાગતું કે હવેના જવામાં કાંઈક ખાતી હતી ! સીતાનાથની પુત્રી હવે દાદાજીની છાતી ભેટી ને રાતી. સીતાનાથ વિનાનું એકલું ધર ! વિશાળ ફળાને તેમાં સીતાનાથ જેવડો જ બોખ-ધમ્ધમ પીપળો ! તારા હવે તે વારંવાર એ પીપળા નીચે એકલાપર મમનીન જેની મનમાં રાતી ને મહારથી સંતમ્મતિ જેવી વેસતી.

સાદા સૌંદર્ય પાછળ દમ્દેશાં ઉદારતા પ્રસાદ્ય છે. સમતાનને પણ સૌંદર્ય વ્હાંતુ બાંધે છે. પણ એનામાં ધક્કાવાની ઉદારતા નથી. વેડી નાખવાતું ગળ છે. તારાની પાછળ એક ઉદાર પ્રુષ્ઠ મસાદાને હતો. સરતકુમાર તારાના નિલવ્યવહારનેા શુભ અન્યારી હતો. તારા પાળી ભરવા. બધ ત્યારે પાછળ ચેટી દૂર પણ સરત ઉભો દેખ ! તારા ક્યા મંડળમાં રાસ લેતો એવી ખબર સરતને જરૂર દેખ. ચાલ્યુંદે બે આર વખત પુત્રને ધમકાવ્યો, પણ વ્યર્થ. સરત પિતાથી દાની રીતે પિતાના દુરમનની તરફ પ્રસારાવે હતો !

ધણી વખત રેનેહનો જન્મ બોમતી આંખમાંથી થાય છે. જ્યારે રૂનો ચોટી કરવા દેખ ત્યારે વેપા-રીની છલ બોમે છે. રેનેહનો વ્યાપાર અકસ્મ આંખની આંખમાં છે. એક વખત સરત નામના મર પામેથી નીકળ્યો હતો. તારા પોતાના પીપળાં

નીચે હરમેશ માફક બેઠીજ હતી. સરત ઉપર સીતાનાથને પણ ખાર હતો ને તેથી સરત એક બે બખત તે ત્યાં આવેલ પણ ખરે. આને આવતાં ત્હેને પણ જરા ભારે થયો છતાં તે અંદર તો આગ્યો.

“તારા કેમ ચોકમાં છે ? દાદાજી હવે તો બ્દેશા છુટવા ના હો !”

“કેમ ?”

કાં નહિ. રાજ્યદારી કેદીપર કૂપા મવાની છે. તારાએ નિઃશ્વાસ નાંખ્યો : “પણ ચાલ્યુંદનો દુરમનાવટ ત્યાં પણ આદે આવશે.”

સરતનું મોઢું લેવાઈ ગયું, તારાએ વાત ફેરવી :

“સરત હવે કેટલું બહુલું છે ?”

કેમ ? બહુવાનો વળી અંત આવે !

“હવે તો મહારી બાબી રાહ ભેટાં દેશે.”

“બાબી જ ક્યાં છે ?”

તારા દરમી પડી. અરે ! પણ ત્હમે બાબીના બોમતાં તે શીળો ! ત્હમરી પણ બાબી !

સરત ધીમેથી બોલ્યો : તે મંબીર હતો : “તારા ! મ્હાસ ગાપના કામથી તું મુશી નથી નો ! સીતાનાથને મ્હે પિતા તુલ્ય માન્યા છે. ને દહા માતું મુ”

તારાની આંખ મળદો રતી. ચાલ્યુંદનો મુલ આવ્યો ઉદાર દરે ? એને સંકો પડી.

સારખજી તારા સરત સાથે વધારે રૂઝથી વાત કરતી. એક દિવસે સરતે કહ્યું : તારા ! એકોવવાસ ખેંચતો નથી ? તારા કાંઈ બોલી નહિ. નીતું બ્દેશ રતી. ચાલ્યુંદે હવે સરત ઉપર અખતાર આવરી હતી અને સર્વ સખનાજ સરત એક વખત તારાને મળી જૂની આવતો.

તારા એક દિવસ સવારે બ્દેશી બંદી ત્યારે એનું આંખું ફળી સાફ હતું ને ફળીમાં જ અઠાધ પર કેટલક પડ્યું રહ્યું હતું. તારા જરાક આશ્ચર્ય પાળી. પણ ઘણી વખત તારાને ત્યાં ક્યા વિના ગરીબ પના રેનેહ : એને રાઈક દેખી દમે એને

તેણે ધાવું. દયાથી તેણે તંદના પર આદર
ઓઢાડી. ઓઢાડનાં પાથરી દેવાનાં હેતુથી તેને
દંડાળોઃ એ મુસાફર ! ઉઠો કેમ સુતા છે !

સુતેજ કોઈ ઉઠવું નહિ. તારાએ ફરી ફરી એજ
સ્વર જંઝાળ્યા.

સુનારે પાત્ર ફેરવ્યું. ફળીમાં ચટાર્થ પર સરત
કુમાર પડ્યો છે ! તારાનું હૃદય રોહને આભારમાં
નમ્નું ને શરીરને દંડાળતાં સંકેત આપ્યો નહિ.

ખરે ! સરતકુમાર ! આ શું ! ઉઠો ઉઠો.

સરત હવે જાગ્યો. તારાએ હાથ ખેંચી લીધા.
પણ તે પહેલાં હાથનું જંધું કામ આંખથી
ઘટ મળું !

મઝ રહ્યું. આકચ્છ સાથે હવે વધારે વખત
સરત રહી શક્યો નહિ. એને તારા ફળી કાઢ
કરવા રાખે તો બસ પણ આટલા નિરોધ સરતને
તારા કેમ ઉઠે ? તેણે યોગવાચકા સમને ને સતા
સામે સરતને રણ્ય આપ્યું. હવે સરત ને તારા
મોઢી રાખી સુધી નાથનાં ને વાતો કરતાં મેસતાં !

આનું એક પરિણામ ચોક્કસ આપ્યું. તારા
આકચ્છને ખટકવા લાગી. થોડા દિવસ સરત
આરામમાં રહ્યો. એ હવે આકચ્છના પુત્ર તરિકેનો
હક્ક થમારી બેઠો હતો. પરંતુ થોડાજ વખતમાં
તારાની બર્બર માંદગીથી, સરતનું ઇન્ક ફરી મળું.

૪૬ સીતાનાથના ફળીમાં આને તારાનો છેલ્લો
આસ હતો. સરત રોયો, તારાએ આજ્ઞાસન
આપ્યું. પણ તારાનું નિરોધ મળું મુખ ને વધતો
જતો મંદચાદ સરતને થેરો જનાવતાં હતા.

૫૬ સીતાનાથની તારા માણી મઝ.

હવે સરત એકમે સીતાનાથના ફળીમાં પીપ-
ળાના ઝાડ નીચે આઝાય સામે જોઈ બેસતો !
એના ઇનનનો આરામ હવે ગમતીન બેસતું એ
જ હતો. તારાની રમરણમળિં સિવાય, તારા અંદી
મેસતી એવું કહેવા નેટવું કંઈપણ કાંઈનહોની
પાસે ન હતું. જગતમાં સૌથી સુંદર સમદિ

કામ આવી રમરણોની જ બનેલી છે ! આકચ્છ
હવે સરતને આવવા બધું કર્યું પણ હવે તો સરત
સીતાનાથના અરસેય ચિન્હો સાચવતો હતો !
સરત વિના તારાની છેલ્લી વાર્તા સીતાનાથને કોણ
કહે ? એ છેલ્લી વાર્તા કરવા સરતે પુત્ર તરીકેનો
બધો દહ જતો કરી, આકચ્છને છેલા પ્રણામ
કરી લીધા !

આને સરત હમેશની મારક નથી બેઠો. ફળીમાં
ખાટો પાથરેલો છે. પાસે તારાની છેલ્લી બેઠ-
એક તારાની માની છતી પડી છે, જે જોતો તદન
ગુન્ન નથનથી આકાશમાં ચાડતી એક જ વાદળ
જોઈ રતો છે. ધીમેથી, મામડની જૂની ઢગની
ધણી ચીમડાં વાળી ખાટી ઉપડે છે.

બેઠા ! તારા ! મેટવું જ બાંધ્યા તુટવા સ્વરમાં
કવી, ૫૬ સીતાનાથે, પોનાની જૂની ડાંગ, ઉંચ-
રામાં ખખડાઈ પ્રવેશ કર્યો. ડાંગ ખખડાવતા
રીવાજ પુત્રપદ્મ હતી ત્યારથી હતો ને હજી
સીતાનાથ એમ જ પ્રવેશ કરતો. તેના ૫૬ મ્હેરા
પર બે કરચલી વધારે હતી. ને માણસ જે અચાઉ
દયા ખાંતુ તે હવે રોવા લાગે એવી એની વહા-
વરયાની કરણ જાપ પાતી હતી.

બેઠા તારા ! સીતાનાથે ફળીમાં આંખ આડે
હાથ દઈ પોઝાર કર્યો.

૫૫૫માં પર એક બે પાંદડા માથાં ને ફળીમાંથી
પારેતું ઉડ્યું.

સરત સામે આર્યો. સીતાનાથે તેને ૫૫૫માં
પડતો-અટકાવ્યો કોણ બેઠા તારા ! ના આ તો
સરત કાં !

સરત !

સરતની આખમાથી આસુ માલતાં હતાં.
સીતાનાથનો મગગળો સ્વર આવતો હતોઃ તારા
ખંદર છે !

બેઠા તારા ! કેમ બેસતી નથી ! ફૂં જૂની
આપ્યો.

હૃદયની ખાસ.

આ અકથી રાત્રે થતી આહ વાર્તા
હૃદયની ખાસ હિંદી ભાષામાં હૃદયકી
પરખ 'આંતરતલ' વિગેરે અનેક પુસ્તકોના
કર્તા શ્રીકૃત ચતુર સેન શાસ્ત્રી એમની
આજ્ઞાથીની લેખિનીથી લખાઈ છે. ગુજ-
રાતી વાંચનાર વર્ગને એમની પહેલી
પીછાન 'વીસમીસદી'ના સદગત તંત્રી
રા. હાજી મહમદે પોતાના પત્રમાં હૃદયની
પરીક્ષા મસિદ્દ કરી આપી હતી. એ આહ
વાર્તા વીસમી સદીના વાંચનારાઓને
અતિમિત્ર થઈ પડી હતી.

'હૃદયની ખાસ'માં અંગ્રેજીયન નાઈસ
જેવા કહાણી કિસ્સા નથી પણ હિન્દુ રૂઢ
ભાવનાનું એક મનોરમ ચિત્ર છે.

આ વાર્તાના ચિત્રે 'વીસમી સદી'ના
જાણીતા ચિત્રકાર મી. મુંદરરાવ જેલ્લ-
કરની પૌંછીથી આલેખાયાં છે. આગમ છે
કે અરવી ગુજરાતના આહુકે આ વાર્તાનો
સકાર કરશે.

તંત્રી.

પ્રકરણ ૧ છું.

જ્યે

હાસના છેલ્લા દિવસ હતો. રાતના નવ વાગી ગયા હતા. સુખદા પોતાના ઘરની મેરી પર બેસી ઉભાવળી ઉભાવળી વાસણ માંછ રહી હતી. તેની સાથની રેમિયું સામુની તળીઅત બેચેન હતી. તે બહાર અંધારામાં ખાટલા પર માથું ઢાળતી પડી હતી. ગરબી સખત અને દવા નિષ્ફળ બંદ હતી. મેરી રસોડા ખસેજ હતી. હજી મૂંઝો બરાબર ડોકા નહોતો પડ્યો. તેના અર્ધા બજેલાં લોકડાંતા ધુમધાધી આપું ઘર બરાબર ચલું હતું. પરંતુ સુખદાને ક્યારી ઝુંગળાપલી દવામાં ધરતું કામ કરવાનો નિત્યનો અવશ્યક હતો. તે પોતાના વાસણ માંછ રહી હતી. વાસ-જુલો માંજતી હતી, પણ તેના મનમાં ઊંચાટ હતો. દવાના ઝોડાનો :સહેજ ખટકો થઈ તે ઝડવાસજુને છેડી કાન દબાવવાનું સંકલ્પી. તેને એ કામ હતું કે કદાચ સ્વામી અચાનક આવી શ્વાંસ ખટખટાવતા રહે અને મને વાસ-જોડાં ખાખટાટમાં ખપર પણ ન પડે.

એકાએક કોઈના આવવાની પચરવટ સંભળાઈ. સુખદા પેનાતું કામ છેડી રાખી બપા દાયેજ ભારણું ઉઘાડવા દેડી. દાર ઉંઘડી વિનાના અંધા પ્રકાશમાં તેણે જોયું, સ્વામીજી હતા અને તેમનો મોઢો આજે પણ અપ્રસન્ન હતો. તેણે દસીને કહ્યું: “આ છું આજે જરૂરી હામ બંદ કરી દીધી.”

સુખદાના પતિનું નામ પ્રવીણચંદ હતું. તેણે જોયું—પર મહિનતાની મિતિ થયે રહ્યું છે, મીનરર ધુમધાધીજ રમેલી ભોંતાના ધેરામાં અંખો દિલો દમ ટગી રહેા છે, ધરમાં બરબી અને કુત્તેની ભરતર રહી છે, અર્ધા માંજેલા વાસણ અને જોડે પચરાવળી હતી અને સામે તેરીજ મહિ-નતાની ચર્ચિ—તેની બી-મેથી સાડી અને રાખથી ભરેલા દાયે ઉઘી હતી. ધુણાથી તેના મોઢ સીક-ળાઈ ગયા. તેણે મનમાં કહ્યું—સુંદરી નથી પણ સહાધરી તો રહેત. સુંદરતા ભલે કપરની બપોલ છે તો પણ સહાધરી તો પોતાના દાય અને પરિ-જનથી મળી રહે છે. તેણે એક થોડો નિઃશ્વાસ લઈ કહ્યું: “મારી તળીઅત કીક નથી—જરા

લેટીય, ઉપર બિજાનું બરાબર પાથરેલું છે ને ?”
 સુખદાનું હાથ વર્ષાના તળાકાની માફક ઊંડી ગયું
 તેણે જરા ઉઘાડીને સ્વરમાં કહ્યું: “તો આવો
 સુધં જાઓ, બિજાનું જરાબર પાથરી આવ્યું.”
 એટલું બોલી તે જાણ પણ ઉતરની પ્રતિષ્ઠા કર્યા
 વગર હાથ પીછ ઉપર ચાલી નહોતી. પ્રવીણ બાણ
 પણ કપડાં ઉતારી ઉપર આવી પહોંચ્યો.

પ્રવીણબાબૂના સપનામારમાં વધુ ન કરવા
 થોડા કંઈ નહોતું. ખુલ્લી બગારીપર એક સામારણ
 ખાટલો પડ્યો હતો. તે પર સુખદાએ બિજાનું
 બિજાની દીધું. પ્રવીણ હાથ પગ મોઢ
 આમારિપર આંધા મારવા લાગ્યા. થોડીવાર થોડી
 સુખદાએ પતિ પાસે આવી તેનો હાથ પકડી
 નમતાં કહ્યું: “સુધં જાઓ તે, મનુ બરાબર
 નથી, તબિબત વધારે ખરાબ ન થઈ જાય.”
 પ્રવીણે તેની તરફ નજર પણ ન કરતાં ગરમ સ્વરમાં
 કહ્યું: “હું જાને તારા હાથમાંથી છુટી જાય હું
 સુધં જાઓ.” સુખદાએ અતિ વિનયી સ્વરમાં
 કહ્યું: “તમારું હોય કેવું થઈ ગયું છે-આવા કેમ
 થઈ જાઓ છો ?”

પ્રવીણે તપી જઈ કહ્યું: “કેવો યજ્ઞ થયો છું ?
 હોમટની વાત વાતપર ફેરવન કર્યા કરે છે. માથું
 અને ચો જાતની રીક રોય છે-તને શું કહું ?
 હું તારા ચોક્ક અને વાસાનમાંથી છુટી જઈ જાય,
 અમરું દબી રહી છું કરે છે.”

સુખદાનું મોઢ પડી ગયું. તે અત્યંત ઉઘાસ
 અને દુઃખથી રહિયો સુખદા પતિની તરફ
 નોંધ લાગી, આ રહિયો પ્રવીણના હાથ પર થા
 સ્વેદ તેનાથી પોતાની ઝીની આ ઉઘાડી બોધ
 ન સહાય તે વિચારવા લાગ્યો-હું કેટલો
 હર માણસ છું, વગર અપરાધે એના દુઃખથી
 નિરસ્થર કરે છું. તેના હાથમાં દુઃખનો સ્થાવર
 હજારોજી આવ્યો. સુખદા હજી સુધી જુલેલ
 પતિના મુખ તરફ નોંધ રહી હતી. દમજા પ્રવીણે
 કંઈક-તરમ જની કહ્યું: “હું એમ જાણું છું કે

મને સારું પણ મધ છે ? એ તો અતિ તંદિની
 નિંતા અને ગર્ભાંધી છવ મળાઈ ગયો છે. પરંતુ
 તમે તે મધ જાણે કે કેવી બીમારી છે કે નહીં
 વાતનું વંતીગત કરી સવાલોની વર્ષા વર્ષાવી દે છે.”

સુખદા અટકું સાંભળીને પણ સુખદાનું ઉઘા
 હતી દા, એકે તેની અણો સ્વામીના સુખપરથી
 ખસીને તેના અણો પર આવી પડી હતી. પ્રવીણે
 ફરી કહ્યું: “જા, હાથમાંથી છુટી થઈ જાય, તને
 મધરાત સુધી માથો ઉઘાવવાની ખરાબ આદત
 પડી ગઈ છે, હવે તર કહો પણ જરાએ અસર
 નથી થતી.”

સુખદા ધીરે ધીરે ચાલવા લાગી, પણ પ્રવીણે
 વેળું કે તેની અણિમાંથી આંસ ટપકી રહ્યાં છે.
 તેણે ફરી પોતાની ઝીની હાથ પકડી કહ્યું: “આ
 શું ? તારા આંસ પણ ઉપર જ રહે છે.” તેને
 કંઈક વિશેષ કહેવું હતું પણ સુખદા દૂરે રહી
 રહી પડી. પ્રવીણ બાણથી કંઈ પણ સાંતવના
 રવાનું ન થયું-તે સુખદાનું ઉઘા તે
 અપમાનિતાનું રૂઢ જોવા લાગ્યો.

આ પ્રસંગથી પ્રવીણબાબૂની સહકૃપતા
 જાણી. તે એક અવધા ધીરેધીરે તેના મનને
 બચાવ કરવા લાગી. તે વિચારવા લાગ્યો.
 અંતરમાં પોતાની આ ફરતાને પિઠારવા લાગ્યો.
 “એ વાત સત્ય છે કે સુખદા સુંદરી-લાવણ્યમયી
 નથી? પણ શું એજ કારણે એને આવો નિર્મ
 નિરસ્થર કર્યો હોય છે ? વળી એના જેવું
 સુંદર મુલ્ય કેટલી ઓછાનું દગે ? એનો ખાટલો
 વિનય, પરિશ્રમ, સહનશીલતા અને પ્રેમ-બલિત
 એ સર્વેને એક કરતાં શું તેમનું મૂલ્ય એટલું
 નથી થતું કે તે પતિને ખાર નહિં ચો નહિ. પણ
 આદર તો મેળવી શકે.” એ વિચારતા તે મનમાં
 મનમાં ખિલ થઈ ઝીની તરફ અપમાનીની માફક
 જોવા લાગ્યો.

એ રાત્રિમાં સુખદા ખૂબ રહી ચૂકી હતી.
 પણ બપોરે તેણે જોયું કે પતિની તેનાપર સરેજ

વિષદાર]

દુદવની ધ્યાસ

[સ મુદ્રમ્મ ગોવિંદર

તેમની નિહાળે આજે થનુ આપ્તમલ દેવો

શુભ ૧૪ ૨૪૫

(મેલે ૬૬૬ મીનીન)

[ચિત્રાલ]

દરબની પાસે.
એમ જોવા માં આવ્યા અને

[સ શરમત જોવા-]

જોયો પૂર પચ

[અવ હમ મરણી]

પણ મલતા નથી, એક ખોલી વાત કરી ખાર કરવાની વાત તો દુર રહી સાધારણ સાંતવનાના એ સંબંધી પણ તેને ન સમજતી. ઉલટા આંખો પૂરકાવી તાકી રહ્યા છે-ત્યારે તે કાંપતી કાંપતી એક લખિયા નિસામો નાંખી નીચે જવા લાગી. તે નિસાસામાં હાલના જે અજબાનની જે ધોર અનાદરની વિષમ નેરના બરાબર રહી હતી તે પ્રતીજ્ઞના વ્યવસ્થાપર મોલીની માથે જળમ કરી મૂકે. તેણે હાલપર પણ ચૂકી સુખદાનો પાલવ પડી કહ્યું: “જરા થોભ, જલ્ય છે ક્યાં?”

સુખદા પલિની વાંત સાંભળવા બેઠી મર્યા. પણ તેણે ન પાઞ્ઠાં ફરીને સ્વામી તરફ જોયું કે ન મોંઘાંથી એક સમજ સૂઝો આવ્યો. જ્યારે તે સુખ રહ્યા ત્યારે ફરી જવા લાગી, પ્રતીજ્ઞ બેઠા-વળી કહ્યું: “ફરી તેજ, જરા થોભ તે ખરી?” સુખદાએ ધીમા સ્વરે કહ્યું: “જવા થો કામ-કાજ પડ્યું છે. કુપ જોમજ પડ્યું છે, મોંઘી કરીક મોંઘી ન નાખી જલ્ય.”

પરંતુ પ્રતીજ્ઞ એ વાત ન સાંભળી. કારણ કે આ વખતે તે એ વિચારતો હતો કે “હું તેની સાથે દંમેલા તપી જઈ વાત કરું છું, પણ તે જવાબ સૂઝાં નથી આપતી. મારા કાને” અજબ-ચારોને સહે છે અને ચાકરીની માથે જઈ કામ-કાજ કરે છે-હાકાથી દંડા કામ કરે જણ તે પૂછા નથી રહતી. કું રજાક કરતો સૂઈ જાઉં છું અને એ ન જાણે કેટલી રાત સુધી પણ ચાંપતી ઉપરનાં જોઈ લેતી મેડી દોભ છે. હું જ્યારે બહારથી આપું છું ત્યારે પોતાના સર્વ કુખોને જાણી જાઉં હતોને સ્વામત કરે છે. પણ હું તે હાલને અમદી રેડી રહું છું. આ માટે હાલ જેડું છે? આગ્રાથી પડોશી કોઈ-પત્રમ પડપડીના કુખ હું નથો જોઈ સડતો-પણ પરતી સાંધી કીપર આ જવાબાર કરતી વખતે હાલપર કોણ જાણે ક્યાંથી પડપડા ઉતરતું આવે છે?”

પ્રતીજ્ઞ એજ વિચારતો હતો. સુખદાએ કહ્યું: “કરોને ચું કામ છે હું જાઉં છું.” દંમેલાં તેની આંખો સુધી હતી. પ્રતીજ્ઞ તેનો હાથ પકડી કહ્યું: “મારી તરફ તારા છવ કેમ નથી લાગતો? નીચે જવાની મનુ ઘનાવળ છે.”

સુખદા સુપચાપ ઉભી રહી.

પ્રતીજ્ઞ ફરી બોલ્યો: “જસ હવે મોજવાના સોમંદ છે?”

સુખદા તો પણ સુપ રહી.

પ્રતીજ્ઞ કહ્યું: “નહિ પોણે?”

સુખદાએ કહ્યું: “મોજું તો છું.”

પ્રતીજ્ઞ: “છું?”

સુખદા ફરી સુપ થઈ મર્યા.

પ્રતીજ્ઞ કહ્યું: “થો ફરી મેરી જ કુંગી.”

સુખદા: “તો કંઈ કહેા તે ખરા.”

પ્રતીજ્ઞ: “કું છું તો ખરા કે તારો છવ કું મારી તરફ નિરુપ નથી લાગતો કે જન ઉભારી આવે છે.”

સુખદા ફરી સુપ રહી.

પ્રતીજ્ઞ બોલ્યો: “ફરી મીન.”

સુખદાએ જરા કોર સ્વરમાં કહ્યું: “નીચે કામ કરવાનું પડ્યું છે. માછની તપીઅત રીક નથી.” એટલું કહી સુખદા ફરી નીચે જવા લાગી. પ્રતીજ્ઞ માછએ તેનો પાલવ પકડ્યો. એટલી વારમા જનવની પ્રસારે સામે આવી હસ્તાં-હસ્તાં કહ્યું: “પ્રતીજ્ઞ જાઈ! તમે અદિ અંધા-સમાં જાણી સાથે જેવી મગજ બોધ કરી રહ્યા છે-આહો માછએ તમને મોહાળ્યા છે.”

સુખદા ધીરે ધીરે નીચે ચાલી મઠ.

પ્રતીજ્ઞ જરા કારમાઇ કહ્યું: “હમણાં?”

જનવલીએ કહ્યું: “હમણાં નહિ તો વગ્ન પછી ક્યારે? તમે તો સંખ્યા ચર્નાજ રોગીની મગજ આટલાપર આવી પડે છે. ચાલેા કો.”

પ્રતીજ્ઞ તેના ઉત્સાહ અને પ્રસન્નતાને ફરી હાથથી જોતાં કહ્યું: “જનવની! વધુના અજ-

મનનો ઉત્સાહ તારી રમરમમાં ઉભરાતો દેખાય છે.”

— ભગવતીએ જલકતા હૃદયથી કહ્યું: “કાં તમારાથી તે નથી સહેવાતું ? શું તમે ક્યારે એવા નહોતા મયા ?”

પ્રવીણ વાતને ગળી ગયો—તેણે જરા મંબીર-તાથી કહ્યું: “પણ હમણાં રી ઉતાવળ છે હજી તો પંદર દિવસ પડ્યા છે.”

“અરે આજે જ પરમ વ્યાખ્યો છે. અને પરમ દહાડો તો આશુનું પડશે.”

પ્રવીણે કહ્યું: “શું, પરમ દહાડો જ ?”

“ત્યારે જ તો, ચાલો ઉઠો. જરૂં કામ હમણાં કરવાનું છે. ઉઠો, ઉઠો, ઝીંદીની આફકે શું પડ્યા છે ?” એટલું કહી તેણે પ્રવીણનો હાથ પકડી ઉપાડ્યો. પ્રવીણે એક અનુભવ દષ્ટિ ચિત્તના પ્રયુક્ત અદેશપર નાખી અને ધીરે ધીરે કાદર ઉતરી, કેપડાં પહેરી ભગવતી સાથે તેના પર તરફ ચાલ્યો.

મકરજી ૨ સું.

પ્રવીણની વય ભગવાન છત્રીસ વર્ષની હતી. તે શીખરેણે તો હતો જ અને તેમાં કેટલાક સારા ગુણ પણ હતા. તે અતિ ઉદાર સહય-ભાવિત અને પ્રતિસ્પર્ધાપત્ર મુરક હતો. છતાં તેનામાં કેટલાક દુર્ગુણ પણ હતા. તે રસભાવે બીકજી-કોધી-ધમકી અને આગ્રહ હતો. તેના પિતા પંચસાદર નહેલો ગણતા પિતાના અપૂરે પ્યાર સિવાય તેને વિનોય કંઈપણ મંજૂર નહોતું. તેના પિતાનો તે ક્રોધિક જ પુત્ર હતો. પણ સંસારનો દમ એવો મર્ધ ગયો છે કે ચ્યારને સેચે પેસો નથી મળતો. તેના અવગુણ જ્યાં તેના પરિવર્તનેને દુઃખ દેતા હતા ત્યાં તેના ગુણ તેના જ માટે એવી તીર મધ મગા દેતા. તેના વંદન-માન અવનમે તેના તે અવનયી જેની પાસ

તેના હૃદયમાં શિક્ષા અને સુલેખા કારણે ઉત્પન્ન થઈ હતી.—મેળ નહોતો. પણ એક વાત અવશ્ય હતી કે જો તે ક્ષમણે તો પોતાની જ સહિતથી તે પોતાની મહત્વાકાંક્ષાઓને પણ કરી ચકતો. પણ તે ઉદિમ ચિન્ત્યો નહોતો. તેના આ અવગુણ સત્તની આફકે ચરીરમાં બરાબ બેસા હતા. અને તે તેને કંઈ પણ કરવા દેતા નહોતા. તેની પ્રતિજ્ઞા ક્યારે ક્યારે તેને અતિ પરિશ્રમ અને અધ્યાગ ઉત્સાહથી દુર્ભાગ્યના પુત્રને ઓળંગવા ઉત્તેજીત કરતી સારે તે આવશ્યની ભગમાં ફક્ત જઈ મુપચાપ પડ્યો પડ્યો. ધુરસે થવા કરતો. સહાયતા ક્યારે તેની ઉદાસતાની પરીક્ષા લેતી સારે ક્રોધ પ્રતિહિંસાની કાલિમા તેના હૃદયપર પામરી દેતો. અને ક્યારે ભાવિ-કતા તેના હૃદયમાં સંતોષ અને તુષ્ણિની બીની બીની વર્ષ કરતી ત્યારે ધમક પોતાના મોઢાં કંઠે લઈ તેને મધ્યાપર સવાર કરાવી દેતો. તે પોતાના ગુણ અને અવગુણ બંનેને આધીન રહેતો હતો. બીરતાના કારણે તે મેમાંથી કાઢના-પર પણ સાસન તો કરી ચકતો નહોતો ઉઘરો બંનેના અકાયામાં પડ્યા ખાતો હતો.

તે અસાધારણ સૌંદર્યનો ઉપાસક હતો તેમ જ સુંદરતાને ઓળખતો પણ હતો. અને પોતે પણ જીવ સુંદર હતો. વિવાહ પૂર્વે તે પોતાની સ્ત્રીના સૌંદર્યની કેટલીએક મર્તિ મનમાં ને મનમાં પકી લેતો હતો પણ વીક એકે નહેતી લાગતી. કોણ ત્યજે તેવી પર્સ-દમી કેવી હતી એટલેના ટોળામાંથી એક સુંદર મહેનિ શોધવા તે સદા બાકુળ રહેતો. પણ ક્રોધ સુંદર નિર્દોષ મહેનિ દેખાતું નહોતું. પણ વખત તે કાઢના હાથ, કાઢના પગ, કાઢનું નાક અને કાઢની આંખ પચાં કરી તે સરને એકાંકી કરી, એક ખ્યાનમધી મર્તિ જવારી લેતો ત્યારે તેને સતોષથી પસંદ કરીને વગ મન મતાતો. સાદરના ઉદરમાં તેણે અનેક રચિતાઓ અને રોષ ભખ્યા હતા. પણ પોતાની સમગ્રજી અમાણે તે પોતાના

હૃદયગત ભાવોને જરાબર પ્રકટ કરી દેવો ન હોયો. તેની એવી કારણ પદ્ય મળી. સાદ્યતો માને ભેવાતી કે કહેવાની વસ્તુ નથી. માત્ર સમજવાતી અને વિચારવાતી વસ્તુ છે. તે કદિ જાણવાના કિનારે નેતી, કદિ જાણના કાંઈ કુંજમાં લેતી અને કદિ અર્ધી રાતના સમયે સમસામ અધારમાં નિઠાનાપર પડી સુંદરતાના રૂપને નિહાળ્યા કરતો. તેજ પ્રવીણને આને એવી બી મળી છે.

નવયુવક પ્રવીણ દહી સીના બીજા કાંઈ ભારેને સારી રીતે નથી સમજતો. તે સર્વથા અનુભવ મૂન છે. એજ કારણે તેના હૃદયમાં પ્રેમ છે—માત્ર પ્રેમ અથવા એટલો આદર છે જેટલો પ્રેમ કરવા રહ્યો છે. તે પ્રેમ પણ વાસ્તવિક પ્રેમ નથી. સૂક્ષ્મ દ્રષ્ટિથી જોતાં તે સ્પષ્ટ મોઢાંદેખાવ છે. તે મોઢાં માત્ર રૂપને માટે છે. પ્રવીણ માત્ર પ્રેમસીતા રૂપમાં બીને માટે, બાળ્યો અને સમજતો હતો. દહી સુધી તે આ સંબંધમાં એટલાજ પાક અર્થો હતો. 'પણ દુર્ભાગ્યી તેની' પતિ પ્રેમસી નહોતી. દિંદુ કુસવત્ પ્રથમ પ્રેમસી નથી હોતી. દિંદુ ભવિષ્યમાં વિવાહ માત્ર પ્રેમને માટે કરવામાં નથી આવતો. પ્રેમનો પુટ દેવાનું છે તે તરફ અભિરૂચી હોવાન કરવા માટે. જેમ ભોજનમાં સ્વાદ દોષ; સ્વાદમાટે ભોજન નથી કરતું; તેજ હોય પેટ ભરવાતો છે પણ સ્વાદ ભોજન. પ્રતિ અભિરૂચી કરાવે છે—એજ પ્રમાણે દિંદુસમાજમાં વિવાદનો જંબીર, જે બીજો છે. પણ જે પ્રમાણે સ્વાદીઆ લોહી સ્વાદ માટે નિરોધ ભોજન ખાઈ દેખી આવે છે તે પ્રમાણે પ્રવીણ પણ માત્ર પ્રેમ માટે વિવાહ અને બી છે. એ સમજ રૂપથી બીજા તો હતો.

લીખી નહોતી. ભારતની દવામાં આસ લેવાથી દિંદુ-લગના પતિવત્તા મુત ઉત્તર કાર્યભારનેજ માત્ર ન સમજતાં તેજ, અદ્ય વયમાં, તેજ અભેદ, મૂખ અને નિરરૂપ સ્થિતિમાં તેને પાવન કરવા મોઢાં અપૂર્વ દંતના અસાધારણ આત્મજન અને વ્યવહારિક સહન શક્તિ પણ મેળવી લે છે.

એ સ્પષ્ટ છે કે સુખદા સુંદરી નહોતી. પણ તેના તેનો જો અપરાધ હતો કે તે પૈતાની કાળી અપરાધમાં પોતાના માતા, પિતાના રોનેને તોડી પતિમુદમાં જાતી હતી. અર્ધિ આપતાં તેને ન મળ્યો. પ્યાર કે ન પાળી આદર, અર્ધિ જે તેના પર કાળિયા પ્યાર હતો તો તે માત્ર તેની સામુત. પણ તે પ્યારની કંઈ કિંમત નહોતી. તે સદાની રેગિણી હતી. મહિનાના બીને દિવસ તે આઠવાપર પડી રહેતી હતી. સુખદાને એક બાળુ આખા ધરતું કામકામ અને બીજા બાળુ સામુતી માવજત હતી. તેને ધર વાળતું પડતું, વાસણ માંજવા પડતા, મેકિા કરવો પડતો, સામના મગમૂલ ઉપાડવા પડતા અને રવાબીને ગરમ ભોજન પણ જમાવતું પડતું. સાચુ માટે કોંઈ દૂધ સ્વર નિપાર કરવા, પુરસદમાં સર્વ કરાવે સાચુ લગ્નની મેલ અને બિઝાના મિજાસ પડતા. મેદાથી મેલ કામમું તેને પૂજા નહોતી. અર્ધિ રાત-સુધી પણ તેને આગસ ન થતું. એ સર્વના બદલામાં તેને પતિનો પ્યાર નહિ પણ આદર મળતો તો પણ ખસ થાત. પણ સુખદાને તેની ચિંતા ન હોતી. તે સમજતી હતી કે પતિનો આદર અને પ્રેમ જુ પ્રાપ્તિય છે કે તેના માટે વ્યાપુજ મુંડું કે તે તે ધરમાંજ છે અને સુરક્ષિત છે. તે હંમેશા પતિની ચિંતામાં રહેતી. હસીને સ્વાગત કરતી. પણ હાથ કે તે હારપતો આદર કર્યાં હતો કે તે હારપ ભલે એટલું મીડું. અને સુવાસિત ન હોય પણ તે કાંઈ સુંદર મેલે પર સખત તો કામ્ય તેજ અનન્ય આદર થાત. પરંતુ સો-રૂપ તો શાકે મળી શકે એવી વસ્તુ નથી.

મ્રવીજી ઘણું કરી સુખદાને સ્વમેષ ન રહેવા માટે તિરસ્કારતો. આ તિરસ્કાર દિન પ્રતિદિન તીવ્રજી થતો જતો હતો. તે વિચારતો કે જાણે જોઈએ તેવી કુદૃષ્ટ પ્રવૃત્તિ હોય પણ એ તે જંગલી રાખવામાં આવે તો સુશોભિત યજ્ઞ બન્યા છે, મનમાં આ સુધારાની તે કેટલીએક કટખનાઓ કરતો. તે વિચારતો કે હું સુવર્ણની ચાહતામાં હતો, તેના મને દાર બનાવવો હતો, પરંતુ દુર્લાભ્યથી સોણું ન મળતાં લોકું જ મળ્યું. દરે તિરસ્કારથી શો લાભ? એ, તો સુખતાજ છે કે હું લોહના દાર બનાવું. પરંતુ લોહમાં પણ કંઈક બનવાની શક્તિ છે. લોહની પણ કંઈક એવી વસ્તુ બની શકે છે જે પોતાની શક્તિથી શીનાના દારથી પણ કિંમતી થઈ જાય છે. તેણે નિશ્ચય કર્યો કે સુદૃષ્ટ જાણે ન થાય, પણ સ્ત્રીને પ્રણયપંતી તો બનાવું. બહુલું સંગીત શીખવું. કાવ્યરચના તથા લેખ સમજાવું બતાવું.

તેણે તેને શીખવવાનું શરૂ કર્યું. પણ ક્યેકેકે શીખવવાનું થયું તેનામાં નહોતું. તેમ જ હંમેશા મકારના કાવ્ય અને અર્થકારને સમજવા જેવો સુખદામાં સુધિ નહોતી. જ્યારે મ્રવીજી પૂરું ઉદ્દેશ્યમાં કવિતી કોષ્ટકપૂર્વક કટખનાની પોતાની સાદરી બાપમાં બુધ્ધિ કરતો ત્યારે સુખદા બેડી બેડી આંખો ફાટી તેના તરફ જોવા કરતી. મ્રવીજી જોતો કે જોય માટીનું ટેડું દીપાલયી બહુ ડાઘ ચૂરેચૂરા થઈ બીજેરાઈ જાય છે તેજ રીતે તેનું સદૃશ વિવેચન, પાંડિત્ય પૂરું બાજુ અને ઉત્તમ કાવ્ય આલોચન નિખાળના મરતક સાથે અજાણ વાતમંડપમાં પ્રસરી જાય છે. કવિની પ્રતિજ્ઞાને જોઈ ન્યાં તેનું મન આનંદ પામતું ત્યાં સુખદાની મંદ સુધિને જોઈ તેનું મોં કોઈથી લાજ થઈ જતું. તેના કોષ્ટકને ઉલ્લખાને બીજી પણ એ વાત હતી. તે જોતો કે અન્યમાં સુરમ્બ કરનાર અને પુરાણઓથી સન્નિભિત ઉપવેશનું વર્ણન છે, તેનું મારું પર નથી. મેંજા મુખમાંથી રજેલા

અને દુર્ગંધિત ધેરમાં કાવ્યાનુભવ આપતાં જ તેનું કાવ્યનું બળી જતું હતું. બીજું કાવ્યમાં જેવી નિષિકાનું વર્ણન છે તેવી સુખદા નથી. પણ જેવો નાપક છે તેવો હું છું, એમ તેને લાગતું. અદિ-તેની સહસ્વતાનો લોપ મર્ધ ધર્મડોનો ઉદ્ભવ થતો તે વિચારતો તેનું જ મારું સંદર્ભ છે, તેવાજ મારા શબ્દ છે. પણ મને આ ધર અને આ સ્ત્રી? લમડાની સાથે? કોઈનો પ્રવેશ થતો. તે તેનાજ રંગમાં આંખો રંગી સુખદાની સાડીને તિરસ્કારથી જોતો. સાડીની એક બાજુએ એક લાગેલી છે. એ એક બાજુ બીકાશના દાગ છે. વિશેષ જુલે છે તો તેનાં કપડામાંથી રસોહના મચાણાની અને મોટાની ગંધ આવી રહી છે. હવે તે પાનકની મારક ખૂંમ પાડી કહે છે “મૂખ” બહનરીજ તારાથી એટલું” પણ નથી થતું કે સરીર અને વસ્ત્રને સ્વમેષ રાખે.” સુખદા પુસ્તકમાંથી મોં કરી જોતી કે આ વળી શું થયું? શીખવતાં શીખવતાં સહાઈતી યીટકાર કરી? પણ તે જોતી કે વાસ્તવમાં તેના પતિની માત ખોટી નથી. કારણ કે તેના વસ્ત્ર મેંજા અને દુર્ગંધિત છે. તે સન્નિભિત થઈ નીચે જોવા લાગતી પણ એ ખરું પૂછીએ તો એ તેનું સીલ હતું. આખા ધરના બધાં મેંજા કામ કરી સ્વમેષ રહેતું એ સંજલિત નહોતું. જ્યારે મ્રવીજી આડોસ પાડોસની બીજોના ઉશ્કેરણ આવી-સમજવતો ત્યારે પણ તે સુપગામ સંગીત અને સદન કરી લેતી, આ સુપગીડી મ્રવીજીને વધારે ગરમ કરી હતી હતી. પણ સુખદા શું જોતી? તે એ ઉત્તર આપતાં લજ્જાળી દુતી કે તેની પાસે તે એકજ સાડી છે. તેનાથીજ તે મેંજા વાસણ અને નળ જુગ કરે છે. રોજ સાથે સવાઈનાં એ તે મેંજી સર્જન નવ છે. પાડોસણા પામે તો હજનના દિસાને કપડાં છે. નોકર વાકર તેમને કામ કરી આપે છે પણ તે વિચારતી કે ઉત્તર આપતાં પતિનો તિરસ્કાર મેંજો-તેની દરિયા-પર તાણો કાપતો.

કોણ અને ધર્મનો જૂન ફાંજરમાં જાડેથી
જુના સિરમાંથી નિકળી જતો હતો. ફરી તેની
સાથેના જાળની. તે સુખદાની પછી ખરી કહી-
નાહ્યો. એવે સ્થિતિને સમજાવે પોતાની ફરત-
ખરડાં પછી કહે. "પંજુ કોણ જાણે તેનો સ્વભાવ
કેવો થઈ ગયો હતો કે હવેમાં તે એટલો પ્રેમ
અને રૂબા સુખદા માટે રાખે તે તેની સામે તે
પ્રકટ કરી શકતો નહોતો. નેતી. અને. જ્યારે
પંજુ વાળ કરે ત્યારે કોષમાં જ કરે. હવે તેને
જાણ થઈ જાયું કે. "કાંક એવું નથી જાણ
કે હું કેવળના આલેખમાં આવી તેના પર હાથ
ના ઉપાડી લઉં. અસ તેણે ધીરે ધીરે સીધા-
વાળું અધિષ્ઠાન કામ ખેંચ કરી દીધું. એજ રસ
જીત અને અક્ષર સુધારતી પંજુ થઈ. સુખ-
દાના હાથમાં તે તેજ ધરતું કામગાજ રજું.
અને કિવસરાત ચોરીસ કલાક માટે તેને પૂરે પડે
એક કામ તો હતું જ.

પ્રવીણ અને પ્રવળ કરી પોતાની 'આર્થિક'
સ્થિતિ સુધારી શકે તે. તેને પછી. કલ્પિત
મળતે. તે જોયો મુશ્કેલી, મોઝા અને પ્રતિજ્ઞા-
સંપન્ન હતો નેવેજા આવા ઉત્સાહી અને અપૂર્વ
પરિશ્રમી હોતે તો ને પંજુ કામમાં લેત અને
તેથીજ તેને 'સંજુ' શ્દસખ પ્રાપ્ત થઈ શકત.
એકાદ નોકર પંજુ જાણી શકત એટલે સુખદાને
દાસિઓની માફક પીઠાડું ન પડત. પંજુ આલ-
સ્થને અચૂર તેના દમચનો સાથી હતો તે
અવસરપર જ તેને નીચે બેસી લેતો હતો.
બીજી પંજુ તેની સહાયક થતી. અને ઉપરથી
ધર્મક અર્થિત થઈ કહેવું. "એ તો કેટલ
ખીલજ દેશે જે હરહર કરી પેલા જમાવે.
એ નિવમ મારા માટે નથી. એ માત્ર સમાજનો
અધ્યાત્મ છે કે મારું જીવન મારા અનુદય પછી
અનુ. સમાજને ઉચિત છે કે તે મારો અક્ષર
કરે. હવે તેને મોઝા પું " આ નિચારમાં તે કહી

કહી પોતાના મિત્રો અને મુશ્કેલીમાં અપમાન
પંજુ કરી લેતો હતો.

પ્રકરણ ૩ જુ.

સૌ સાચવી વાત તો એ હતી કે સુખદા
મરીન ધરતી છોડી હતી. તે બંને
પ્રવીણ માટે મોઝા ન હોય પંજુ તે પર માટે
તો સર્વથા મોઝા હતી. દરિદ્રતાના કારણે તેને ન
કોઈ પાઠશાળાની શિક્ષા મળી હતી કે ન તે
બારતીમાં જુના કામમાં કુશીલ્મર હતી. તેની
આ અપૂર્ણતા પંજુ પ્રવીણ માટે લાભદાયક હતી.
'કરણ કે જે તે સુશિક્ષિત અને મારફ કા-
માથી રહેતે તો તેના માટે કિંમતી સાદીમો,
જુદ, મોઝા અને કુલ અતરસા કાંથી આવત કે
તેમજ કાપેટ વસ્ત્રવાનો દાઝમ પંજુ કાંથી
મળત કે જે ને આર્થિક દૃષ્ટિથી વસ્ત્રવાને અર્ધ
રૂપીઆ રાજની મજુરીનું કામ કરત તો આખા
ધરમાં મરિયા ઉગત. પ્રવીણને જેની બીની
બાદના હતી અને મરિયા કારણે તે પોતાને
જોયો મોઝા સમજતો હતો વાતવમાં ને મેવો
હતો પંજુ નહિ. પોતાની મુશ્કેલી મંદરતા અને
શિવાના જગપર તે ધરતીપર પત મૂકતો નહિ
અને આવસથા કારણે કેટલ ઉવમ પંજુ ખંતથી
કરતો નહિ. તેનું જીવન પર વચર નાચીની નોકા
ખી રજું હતું. તેનો પિતા સંસાર છોડી ગયો
હતો. માતા દિસીરિવાથી પીડાતી હતી તે દંડ
પંજુ કામ કરવા અશક્ત હતી. આવા ધરમાં
સુખદા જેની કંઈએનિષ્ઠ બીનું આમમન એ
સંજાગની વાત હતી. એક બીજી પંજુ સારી
આત હતી કે તે મિચારીએ વાતમાં વાંચી
નહોતી એટલે પ્રેમના અભિનય તે જાણતી
નહોતી. અંતરમાં તેના પ્રાણ સ્વામીમાં લાગી
રહેતા હતા, પંજુ અદાર તે એકાદ મનથી
પરત કામગાજમાં નિમગ્ન રહેતી. પ્રવીણ જાણ

લાવણ્યમયી સ્ત્રીને ચાહતો હતો પણ તેને જો મનહુ નહોતું કે તેને, લાખી, રાખવાની જગ્યા પોતાની પાસે છે, કે નહિ. તે જો વિશે વિચાર પણ કરતો નહોતો કે મુંદર વસ્તુને બીજા સાધનોની જરૂર પડે છે એનાથી તે મુંદર દેખાય છે. તેણે માંદીના શુભરત્નામાં પુલ લેખી હતી, કલપના વાલાસમાં નિર્મલ, જલ એકું હતું. 'તે જો પણ સમજતો હતો કે છુરાખર પુલ શોખતા હતી. તે કોઈ વસ્તુને અયોગ્ય રવાને લેતો તો તે વસ્તુને ત્યાં રાખનારની, હાથની તાપર ખડખડ ખીલતો હતો. ત્યારે તેની સહુદયના જાગી ઊઠતી હતી. તે ૨૧૫ પોતાને તે ધરમાં તેજ રિપ્તિમાં લેઈ આકુષ થતો. તેને વિશ્વાસ હતો કે, હું આ ધરમાં રહેવા થોડા નથી. જ્યાં પણ તે તેજ રિપ્તિમાં, તેજ ધરમાં, તેને સર્વથા અયોગ્ય એક પરી જેવી કાંઈ સજ સમજા પડું સંકેત એક નામિકા સ્ત્રી ચાહતો હતો. તેના ધરમાં વાસકુ માંજવાને આકર પણ નથી ત્યાં નિવસ. સ્ત્રીને ધરમાં જ પોખી પાટ ખનાવતો પડે છે, ત્યાં એકજ ધરમાં રહેઈ, રહેણાણ અને સુવાણું કરવું પડે છે, તે ધરને અકર્ષણ-કોષી અને બીજી રવામી-પદ્ધિની સીતા કાસી પછાતી સૌરસ કમળો હતો. તે અદ્યુક્ત વાત હતી. અને આમને વિશ્વાસ છે કે જો તેમ યાત, તો મવીજુ વપાઈ દુઃખી તેમજ અસાંત યાત તે પોતે ત્યાંજ ઉત્પન્ન થશે હોતો. છતાં ત્યાં રહેવામાં તેને આતલ દુઃખ થઈ હતું. એ તે કોઈ જોણા ધરની કન્થાને તે દુઃખમાં લાવી નાંખતો તો તેની સું સ્થિતિ થાકે ન સુખદા પતિના અભિરુચી દુઃખી તો હતી પણ તેની એવી ધાતણ હતી કે જ્યાંની રીતે વીઠાધને ગોવણું એ તેના સ્વચ્છવજ પ્રગમ થશે છે. તે તેમાં શું કરી શકે? તેને જો કોઈ પણ રીતે આ વાત જાણવામાં આવે કે પિતિ. આમ કરવાથી પ્રસન્ન થશે તે ને પોતાથી

ખનતું સંવણું કરી છૂટતો. પણ તેના પતિની ખાસ તો, એટલી, ઉંચી હતી કે સુખદા કોઈ, પણ રીતે તેને પૂરી કરી શકવાને અસમર્થજ હતી. તે ક્રિસ્ટિયિયારની, કે મારા રવામી કેવા દિવ્ય રૂપ છે? એવા, બીજા કેના છે? જ્યારે તે હસે છે ત્યારે જાણે, હૃદય તો બહાર નિકળી બેઠવા ચાહતું-લોખ-હરી તેના વિચારની કિલા બદલાઈ જતી. તે વિચારની મારી સાથે એ કેટલી વાર દરખા છે? છી, એમાં એમનો દોષ નથી, તેમના હૃદયમાં કેટલો પ્રેમ, ક્યા અને થોડાઈ છે? પણ હું તેમના માટે થોડું હતી? રૂપમાં કે શુભમાં હું એમના ચરણોની ધૂણી બરાબર છું? તો પણ તેમણે મને પોતાના ચરણોના આશ્રય આપ્યો છે? એ સું જોણું છે? એમની રસભરી આંખો સમાન કેની આંખો છે? પણ હાથ તે મારી તરફ જેવી ગતિ લુએ છે? કોષમાં અથવા કુખમાં, એ એમના વચ્ચે આવી મહાન, અનર્થ કોઈ છે? મોહન બોજના યાગમાં જાણે લુવારની રાતલી આવી પડી હોય, પણ હું મારા આ કુરૂપ મોહને શું કહી? શું એ બદલાઈ શકે એવી વસ્તુ છે, એ બીજા બાલરમાં મળી શકે તેવી નથી? મારી શુદ્ધિ પણ જેવી જ નહીં. એમણે શીખવવાનું થાકે પણ હું શીખી ન શકી. હારી જઈ તે આશાને લેવી બેઠા. હું પણ શું કરી શકું? ધરના દાગ માંથી પુરસદ પણ ક્યાં મળે છે. કામમાં પરીણામથી જ રહું છું. ન કહી તો, તે કહે, પણ કોણ? એ સાક્ષીની સેવા ન થાય તો એ દિવસ માંજ તેનાં પ્રાણ નિકળી, તપ.

અયોધ અસહાય આસિદ આવી રીતે વિચાર કરી કરી વિદાય થઈ જતી હતી. પણ તેને કોઈ માર્ગ સૂઝતો ન હોતો. હેપટે તેણે વિચારું રવામી જાણવા ચાહતો હતો. હવે હું જાણીશ. વાત સમજામાં આવે થા ન આવે. હું મન લગાડી સાંભળેશ. આ આદાને બે પડી એમની પાસે

મિસિસ કમલાબાઈ જી. એમ. સી. ની

ખાસ સ્ત્રીઓને માટે બનાવેલી

અબલા સંજીવની

ગોલીઓ (નં ૧-૬).

પ્રથમ અનુદર્શનનથી તે સુધાયક મુદ્દી અને ત્યાર પછી ખાસ સ્ત્રીઓને
થતા દરેકપર પચીસ વર્ષના અનુભવથી સૌથી મેઘ બાંહેડ થએલી
દરેક સ્ત્રીની હામન રૂ. ૧-૮-૦ પેરેટજ મુદ્.

દરનીઓએ પોતાની હકીકત બરાબર
લખી જણાવવી.

સ્ત્રીઓને દરેક રોગોમાં કાબેલ સલાહ
આપવામાં આવશે.

મિસીસ કમલાબાઈ,

જી. એમ. સી. કાર્મસી,

મંદીરની સામે, કાલબારેલી, મુંબઈ ૨.

આ સુંદર માર્સીક વાંચનાર સહિલાઓને અમે અરજ કરીએ છીએ કે મુળપના સમજાવ વાળા ખાદી પ્રદર્શન તથા બીજી ઘણી રીતે “ દીલાવર સાદી ” નું નામ આપની ગાલુમાં લો દશે, પણ તે નામકિત નામના જોશ નીચે ઘણા માલિકોને ક્યાંતું પડ્યું છે કારણ ઘણા વેપારીઓ તેના જેવાજ છુટકા વાળા બીજા તરફની સાદીઓ આપે છે અને ખરા માલથી અંધારામાં શખવામાં આવે છે. અમારા માલમાં નહીં થોડા મૂલ્ય છે બીજા લગાઈમાં પણ કહેવા કરતાં વાર જોજી નીકળે છે માટે જરાજર આગ્રી રીતએ માલ ખરીદ કરતાં ધ્યાન કરવો.

કસબના

કસબના

પાલવ

પાલવ

વાળી

વાળી

ખાદીની

ખાદીની

સાદીઓ

સાદીઓ

પતો

પતો

જપ ઇથ

જપ ઇથ

“ દીલાવર સાદી ” અમારી પેન્ટ છે જોડે બીજા ક્યાંઈ બનતી નથી પણ માલક ક્યાંઈ નહીં તેના માટે તૈયાર સાદીઓ માટે નથી નીચેની સાખા જોલવામાં આગ્રી છે કે જ્યાં અગ્રાડી, ખાદીની, માલની ગરમગરમ તથા વેપર, મસરાધરા, રીફક વીગેરે ઉપર આગ્રીની લહેલી તથા “ દીલાવર સાદી ” ઓ, જોડણીઓ, જમણા, તૈયાર મળશે.

માલક—પાદી, નાનાલાલ ગોવરધનદાસ,

કેમેરલ મુદ્રીટ, જુલેયર મુખર્જી નં. ૩.

“ દીલાવર સાદી ”

ગ્રીષ્મ

કે. જુલેયર રોડ લાલ બાવાના
મંદીરની બાજુમાં મુખર્જી નં. ૨.

ગરબીગરબી

આ અંક
દિમત
રૂ. ૧

દાવડાની સ્વદેશી ચીમની

લાંગતી કે તૂટતી નથી.

આ દાવડાની ચીમની અગરબતી બનાવેલી હોવાથી પાકી, દલા કે મને તેટલી લાઇદ વધી જાય તોપણ તડકતી નથી. આથી વાપરનારાઓને વેચાણે ધણેજ અચ્ચાદ થાય છે. એક ચીમની વરસ સુધી ચાલે છે.

વેપારીઓને સારું કમીસન આપવામાં આવે છે. દરેક જાતના લેગ્યોની મલે છે. પ્રાઇસ લીસ્ટ મંગાવો.

કે. દાવડાની કું., અમદાવાદનાં કુવાસ પાસે, પોસ્ટ નંબર ૩, મુંબઈ.

દેશવર્ધક

સેન્દના પાત્ર] ઓટોનિક્સ મોહિનો હેરથે.ઈસ. [બગી રાતો બહાર

અસર-મોહિની

આસ હિન્દુસ્તાની ચીમન સારે તેમજ કલેજને સાંત પાડવાને લહેજતદાર કંઠ સરખાને વાપરો.

સ્વાસ્થિ દરેક જાતના

મુરખાઓ—ચટભીચા

પાચનશક્તિને વધારનારાં છે પવિત્ર.

ગંગા ગુલાબજળ—

કેવડાજળ.

[દેવ મંદિરને સુદ સખચા]

ગાયક છે.

શુદ્ધ અંબાગાંધુ તેલ.

આ શિવાય અમારે ત્યાં દરેક જાતના મેન્ટ, સ્વપ્ન, રશી અવગે, ફેબર, ગરુડી, બરાસ, પાચનશક્તિ વધારનાર દ્રવ્યસર, ચોખ્ખું મધ છુટક તેમજ અચ્ચાદ મગસી

મોદસલી.

હિર ચેમ્ફેલિ વાપરો.

પાણપુછીની ચોળીઓ

મને તેથી નખખામને કુર કરી

પુછી આપે છે

શુદ્ધ સાચા મોતીનો

ચુરમો.

આંખના તમામ દરદાને

આરામ કરે છે.

શુદ્ધ

ચંદનનું તેલ—મુખાડનું તેલ

અસ, મુખલી, ખરખડું તેમજ

આમરીના ચેપી દ દોને

આરામ કરે છે.

શુદ્ધ અસાલાનું તેલ

લાલો બીસનદવાલ મરમદાસ દીલ્લીવાળા,

મોતી બગર-મુંબઈ નં. ૨.

સુંદર પુષ્પોના બાગમાં સહેલ કરતી

—:સુંદરીની ખુશાલી:—

પણ એ ખુશાલી શા સંબધી છે ?

સુંદરી મુંઝેલ પોતાના વદનમાં બેસતા આગુર છે ! ના, તેનું કોઈ જ નહિ;
પણ તે પોતાના સુંવાળા લાગા વાગવા મગન મગન થઈ રહે છે, અને એના
માથાની ખુબ સુંદરી વધારનાર કોઈ જ નહિ. પણ ?

—:દુનીયાહેર ઓછલ:—

છે જ. આજે સંધ્યે ઠંડાણે વખણાય છે.

—:બામ:—

એ તમે સખત કામ કરતાં માથાના દુખવાથી કેટલાં એવા દોષ થઈ થઈ
સરેકમ થતા દોષ તો ૪૨૨ એકવાર પાસજીવાલા બામ પાપરી ભુલો. બામની
૧ ની કી. ૮૮૮-૦

—:એકલા બનાવનાર:—

ઈ. એસ. પાટણવાલા.

અછપાલા લેન, બાબાબાબાને નામે, પેટ-માંગી, સુંબર્ડ.

સુરતના,
સોલએન્ડ.

}

હાઇ અમલદાર કારે મુસાઈ,
આમાતયાવ સુરત.

મદાસ.

}

શામ એન્ડ કું,
મદાસ.

આ મહીનાની આખરે બહાર પડશે.

સામેપાર નાચ સહાઈ સીયુત દિગ્ગેન્ડ લાલ સેવના પરપારે નામે નાટકનો
અનુવાદ. અનુવાદક રા. સાકરલાલ મ. કાપડીયા. વિતરક મી. મુંદરરાવ ગોરહાકર.
કાલિનસાપ્તક ૪૪ ૧૭૫. મૂલ્ય. રૂ. ૨.

કાલ લુગવાળા. સીયુત રા. દેવછલાલ દયાળ ગોમતા તરફથી પડતર મૂલ્યે
ચેસાવા આ પુસ્તક છપાવવામાં આવે છે.

લોહાણા જાણીની બહેનને તે વિતા મુલ્યે મળી શકશે.

નવા વર્ષની ભેટ આપવા-લાયક

હાથવણાટ !

નામક પુસ્તક જેમાં કથાસચી કાપડ
ખનતાં મુધીયું સમિત વર્ણન આપ્યું છે.
કિંમત રૂ. ૪. મળે.

ડી. પી. અકાલમ, એચ. ડી. એમ.

મીડાસી, વડોદરા.

શુદ્ધ સ્વદેશી

જમનામાં,

- અપવીન " સેંટ " થી તમાગ વસો
કા વટાવો ?

લખનઉ-કનોજના

અતર.

- શુભાળ, મચેલી, હીના, ખસ, જેવો
મેલીઓ, અંતર વચેરે માલ લેમકા ભતનો
કમેસ તથાપર રહે છે. ૧૫૫૦, ખાત્રી કરો.

ડી. લખમીદાસ,

કેપની.

૧૩, પારસી વગર,
કાટ, મુમ્બઈ.

સચિત્ર સ્વદેશ ગીતો.

લખનઅર-સીતારામ જે. સર્મા.

આ પુસ્તકમાં શું લેશે ?

કવર ડીઝાઈનમાં જય સ્વરાજ્યનું મુંદર ચિત્ર આવે જીવન છ રોડો અને ચિત્ર.
ઉપોદ્યાત રા. જ્ઞાનાલાલ દવ્યવરામ કરિ, એમ.એ.ની સેર લેખિનીથી લખાવશે.
કાલિયા રાખ્ત્રીય લખનાથી છપાવવા મુંદર કાલે.

કિંમત ૧૨ આના (ગેલેરેજ લુડું.)

મળવાનું ડેકાઈ-પ્રકાશક મ સાવલિ કાર્યાલય, પાવરીલીલા, કાલકુસ, મુંબઈ.

ખાનુઓ માટે જાણીતું મથક.

ફેન્સી છાયલો હબ્સેરો લતના તૈયાર મળશે.

આ ખાતામાં તમેને એકલા દરેક બનતું છાંયડું તેમજ રંગાછતું કામ
પ્રજ્ઞાળ વાજળી દામે કરી આપણમાં આવશે.

Latest Noveltis in Printed Chhayals.

એક વખત જરૂર પધારશે.

શા. કુંજલાલ કીશોરીલાલ,
૩૫૪, કાલમદેવી રોડ, મુંબઈ.

મિત્રો ! વિચારો ને પસંદ પડે તો તુરત જ માફક થઈ જામ લો !

“જ્ઞાનવર્ધક પુસ્તક માળા.”

‘ ૭ વર્ષ’ થયાં આજની આ માળામાં વર્ષની તરખાન બન્યુભારીથી થાય છે,
પરંતુ મને ત્યારે માફક થઈ આજની સાવનાં નવો પુસ્તકો અર્ધા કીમતે મેળવાય છે.
વી. પી. પોરટેજ માફકને ચીર છે. માફકમાળાનાં નવો પુસ્તકો લેણ નિંધાવતા રહે છે.
પ્રવેશ શીનો રૂ. એક માફક થતી વખતે એકજવાર લેવાય છે.

માફકને “પુસ્તકમાળા” નાં ૧૯૨૧ ની સાધનાં નીચેનાં પુસ્તકો અર્ધા
કીમતે અને પાછળી સાધનાં એકમે ૧ ને પાછળી કીમતે મળે છે.

- ૩-૦ કથામંજરી ભાગ ત્રીજો (વિદ્યોત્તર વાલો.)
- ૨-૦ મુજર સાક્ષર જયંતીઓ. (વિદ્યોત્તરો બાખખાને.)
- ૧-૦ શિક્ષાનો આદર્શ. (ડૉ. રમિદે કૃત લેખ.)
- ૩-૮ હિન્દુ ધર્મની ધારમાળા. (વાળા લેખવાળ.)
- ૨-૦ એડીસનનું જીવન ચરિત્ર.

જામો.—

જીવનજ્ઞાન અમરશી મહેતા.

સંપાદક—વીરમજીરામ અમરાવાડ.

શાણ શેઠીઆઓ !!

૫૧

સદા અને બેદુર વધારી દીપેલા મેઠું માયા દામાની બરાકતે ગર્ધ
કાલના રાંડા પજુ આજે મહેલોમાં મહાલે છે !!

તહેમને હાથે પછરો પાણી મીસાલ વહે છે !!

તો જરા ફૂલ પાંખડીરૂપે આ તમારો અનાથ ભાંડુઓ પ્રત્યે કાન
શાકસી પરલવડું ભાડું બાંધી દેશે !!

કેમ કે લક્ષ્મી આજ છે ! કાલે નથી !!

દેહ આજ છે ! કાલે નથી !!

જરૂર આ નિરાધારો તરફ નજર કેઠે, અને વધુ વિગત માટે
સંબંધો:—

મંત્રી—હિંદુ અનાથ આશ્રમ,

નડીઆદ.

ગરવી ગુજરાત.

માસિક પત્ર.

પુસ્તક ૧ છું,]

ત્રીઃ ઉદયજી તુલસીદાસ ઠક્કર,

[અંક ૬ ઠા.

ઓક્ટોબર ૧૯૨૧ ના અંકની અનુક્રમણિકા.

કવર ડીઝાઈન: નૂતન વર્ષાભિનંદન. ચિત્રકાર મી. મુંદરાય ગોરક્ષકર.

મુખપૃષ્ઠ: ઉસ્તાદ જૈકે હમ ઉનજી ગાયલે પહેચાનવેચે. ચિત્રકાર મી. ગોરક્ષકર.

કીમ્બ.

પૃષ્.

રિવાળીને: (આવના) શ્રીયુત ચતુરસેન શાસ્ત્રી	૨૫૭
આમંત્રણ: શ. હજીજી પેરમાર	૨૫૮
આર્થિક સ્થરાવ્ય: શ. જમ શ્રવિન	૨૭૭
રીસાપત્ની સત્તમને: (સચિવ) શ. રતુડે. ચિ. શ. ર. મ. રાવળ	૨૭૯
મૂક કાંઈક રેદન: શ. વિદ્યુત	૨૮૬
ચેતન (આવના) શ. દામોદર મીશા દેવાળી	૨૮૪
તાજ અને ધમુના: (સચિવ) શ. નરેન્દ્ર ચિત્રકાર શ. એન. ભેરી	૩૦૨
બેવડાને: શ. રાવડા	૩૦૩
સનમ દરબાર: શ. ડી. બી. કંધારીયા. ચિત્રકાર શ. એન. ભેરી	૩૧૪
સ્વર્ગપ્રકાશી કાવ્ય: સ્વર્ગત તકિય	૩૧૩

વાર્તા.

ખેનોજી મકવાણા અને સરવૈવાળી: (સચિવ) શ. તાસચંદ પોપટલાલ આઘાલ.

ચિત્રકાર મી. ગોરક્ષકર

૨૫૬

શીરાજના કિલ્લામાં ધાને ત્રીસ વર્ષ પછી: (સચિવ)

શ. ચંદ્રાન્ત ગૌરીકર બેટ.

૨૧૫

પ્રાસંગિક.

આવતી કાલનું જરમની: (સચિવ) ડૉ. નરરવાળ એચ. રોડએમ બી.બી. એચ

૨૭૬

ઇતિહાસ.

ઇતિહાસ મરાઠુર મુર પ્રજાનો ઉદય અને અસ્ત: (સચિવ)

ઉદયજી તુલસીદાસ ઠક્કર

૨૮૭

સાહિત્ય.

ઉસ્તાદ જૈકે: (સચિવ) શ. રતુડે તુલસીદાસ ઠક્કર. ચિત્રકાર મી. ગોરક્ષકર.

૩૦૧

નરગીસનું કુલ શ. અબ્બાસ એ હજુરી

૩૧૫

આગુ વાર્તા.

હાથની પ્યાસ (સચિવ) મીયુન ચતુરસેન શાસ્ત્રી

૩૧૧

વપાળ્ય—દિવસો ૩૬. ૬, દિવસ બહાર ૩૬. ૭-૮, પૂરક નકલ બાર વ્યાના.

ગોણ:—ગરવી ગુજરાત બોરીસ ફેસવજી હામજી

નુ બીરોગ. વાગલી, મુખાર્ડ નં. ૩.

અમારો આવતો અંક.

નવેમ્બર ૧૯૨૧.

૬૫૨ ડીઝાર્દન: મોલાના મહુમદઅલી, ફોટા. મેસર્સ પી. ગોમસ કુ.

મુખપૃષ્ઠ: હૃદયની ખાસ. ચિત્રકાર મી. ગોરક્ષકર.

રસ્તામાં: રા. સચદાની હમેશની લાલિત્યપૂર્ણ બાવામાં લખાવથી ગ્રન્થ.

વિમાન: રા. ફેરાળજી પરમાર. એમનું હૃદયનાના તરંગોમાં રમતું બાવપૂર્ણ કાવ્ય.

જોગીદાનો: રા. કેરવ હ. રોનું રસમય કાવ્ય.

પ્રેમનું અદ્વૈતા: શ્રી. રવિન્દ્રનાથ ટાગોરના એક કાવ્યનો અનુવાદ.

અકસ્માત: રા. શેરીસંકર ગોવર્ધનરામ જોશી. એમની એક બાવનામય સામાજિક વાર્તા

રા. પંડિતના સુંદર ચિત્ર સાથે;

હૃદયની ખાસ: હૃદયની ખાસ હૃદયનાનો ઇતિહાસ રા. રત્નસિંહ દિપસિંહ પરમાર.

મૃતાત્મજોના સાથે વાર્તાહૃદય. મારાની લખનાર ચીમુત. રવિ-એમલે પોતાના રચનવલ્લી

પત્ની સાથે કરેલા વાર્તાજાપનો જનજુવા જોય છેવાસ. અનુવાદક રા. મયંક

મૃતાત્મજોના સાથે સાથે.

ચીનમાં બૌદ્ધ ધર્મ. (સચિત) રા. માવજી હામજી રાહ. ગુમરાતના પ્રસિદ્ધ માસીકોના

એક લેખક. રા. સાહનો આ એક સુંદર લેખ છે.

અકલંકની મરામત: શ્રીકૃત જી. પી. શીવારતવ જી. એ. એસ.એસ. જી. અનુવાદક રા. મુલામ.

હુસેન દાજમદમદ. (લેખકની ખાસ પરવાનગીથી) રા. દત્તાત્રયના સુંદર

ચિત્રોસાથે હૃદયપૂર્ણ લેખ.

ઇતિહાસ મરાઠુર શરૂઆતનો હૃદય અને અસ્ત. આ ઇતિહાસિક લેખનો રસિક બાગ.

(સચિત) ઉદવજી ગુપ્તાદાસ કુકર.

પ્રેમની કિશોર: રા. પ્રજુલજી અબુજીવન હકકર વીસમી સદી તેમજ આ મારાનીમાં સુંદર

લાવનાઓના લખનાર રા. પ્રજુલજીની આ એક બાવપૂર્ણ વાર્તા છે. રા. એન.

જોશીના બે સુંદર ચિત્રોસાથે.

હૃદયની ખાસ. ચીમુત અનુરોધેન રાખી આ સામાજિક વાર્તાનો આકર્ષક બાગ. મી.

ગોરક્ષકરના સુંદર ચિત્ર સાથે.

ટેલીફોન નંબર "૩૬૩૬,"

ટેલીગ્રાફિક એજેન્સ TABLEFAN.

શીટિંગ રૂમ કરી તે મનદ મલે બની રહે,
અને ઠીકાણે સામાન ને અકબરઅલી રહે.

હોલિસ્ટીક એક્ઝીક્યુટીવ

અથવા

વીજળીનું પ્રદર્શન

તમેને ફીમાં લેતું હોય તો અમારે ત્યાં પહોંચો,

હોક બજારો, વીજળીને લગતે સામાન ઠીકાણા આપે.

ચેમ્બર તથા ફાળગી વીજળીને બધું શીટિંગ

કામ કરી આપવાર.

અકબરઅલી તાજબાઈ,

૧૨૬, બોમ્બા બજાર મુંબઈ.

[વિષાદ]

હિસ્તાદ જોક.

[શ્રી. સુરેશભાઈ મોરારાજ.]

દમ ઉનકી આલને પદચાલ લેગે દનકે અર્ધમે

દમર અપનેકો વદ દમમે ઈલાખે કામે ખાંવ તા.

અર્થ:-જાવે તે મારાથી ધુપવાને ગાંઠથી પણ સુધી જુઓં જોડી મે
પમુ દુ તો તેની આંખથીજ જોવાળી શકાય.

પ્રકાશક શ્રી.

ઓક્ટોબર ૧૯૨૧.

અંક ૬૨

દિવાળીને !

અખતાર યીયુન ચતુરસોન શાસ્ત્રી.

અમારાં પાનાના માઠ અધિકારમાં અસંખ્ય દિવાળીના પ્રકાર સાથે છું જેવા અમારે ઘેર ત્હારી સ્વસ્થાશી સહ છે ? મ્હા કબી રહે, જો ત્હારી સાથે કાસતની આગ લકુમીને લાવી દો, જો ત્હારા દીપકમાં અભિવિદ્યાનો પ્રકાશ દોષ, જો ત્હારા દીપક અમારા મુઠ્ઠાનેદરથી તેવને મુખી અમારા ઘરમાં કાળજીની કાળાશ ન મૂકી ત્વષ, છુડ પશુ ઉત્કાલી, પ્રેમી વનગોને બાળી નાંખવાની વિનાયક શક્તિ એ દીપકમાં ન દોષ તો તું કાલે આવ, અમે લલ્લ અને મ્હાનીને મૂવી જઈશું. મઝીલ અંધકારમાં પણ ત્હારો સહાર કરીશું.

જો એમ ન દોષ તો છું જા ! અમારા ઘરોમાં એ ભવલના પ્રકાશથી જોવા જેવું કંઈ નથી. અમારો એ અંધકાર ખોલો નથી તેજુ અમને અમારી મઝીનવાને-અમારી લીનતા-અમારી નમતાને છૂપાવી રાખી છે. અમારા મેજોની નિસ્તેજ જ્યોતને તે સડી ગયો છે.

દિવેલસી ! અધાસપર પ્રકાશ તા નાંખતી, અમે નમ છીએ, અમે અખ્યા છીએ, અમે રોગી અને નિરાશ્રય છીએ, પાકેલા, મરેલા નિરાશરેવા છીએ. લાલિત છીએ-સ્વાર્થી-પાથી-સ્ત્રી છીએ. પૂરવેની વ્યૂત સંપત્તિનો નાશ કરનાર સંતાન છીએ. પોતાનાં જાળીને જિજ્ઞાસી કરનાર માન્ય પિતા છીએ. રૂઢીની વેળાપર સ્ત્રીઓને અજીવનના પશુ બનાવનાર પુત્રો છીએ. અમે આનંદાન પિતાના અકરમી પુત્ર છીએ.

નદિ, નદિ, અમને અવકાશમાં રહેવા દે અમને અ-ધ-કારમાં મુખ છુપાવવા દે અમને લલ્લ ઉત્પત્ત માપ છે. અમે કોઈને નથી જોઈ શકતા પરસ્પર પણ નથી જોઈ શકતા. અરે, પોતાને પણ નથી જોઈ શકતા. અમે અનન્યકાવ મુઠ્ઠી-નારાળી પિડીન, મેન-પ પિડીન, ઘેર અ-વકાશમાં અમારા રવાની રાત્રિ ક્ષીડીએ છીએ. દાન !

(સમ)

સહિષ્ણની માયાને માટે
આપો બાળાઓ.

દુષ્ટો ઉ કુમરકમ,

આપો ઉ ચન્દન;

મંગે આ ઉન્દાં લવાડા

આપો બાળાઓ.

મેઘા ને જુલો,

મધ ને મના;

રેવાઓ ઇચ્છન માટે:

આપો બાળાઓ.

અંતરેલી ભાષા,

દેવી મુખંદરા:

પ્રવાણો 'પ્રેમ'ને માટે.

આપો બાળાઓ.

લગ્નજનનાં કેળિયો !

દુષ્ટો તસ કેળિયો,

પ્રવાણો આત્મનું પાટ:

આપો બાળાઓ.

મહિષાની માયાને માટે

આપો બાળાઓ.

ખેતોજી મકવાણા

અને

સરવૈયાણી.

લેખક.—સ. તારાચંદ્ર પોપટલાલ અમરજી. એલ. ટી. એમ.

રજો અનુપમ સૌંદર્યની વાત નિકળતાં તેને અઝ-
સ્થાન આપતા. કલાપીના સ્ખંદોમાં કહીએ તો-
'તેના મોઢેં પરને નરોનસ મહીં' ઉચ્ચારને ચાલમાં
કાચીએ તણુ દિવ્ય ઓળસ લલિત વૈદી વહેતું હતું
ઉચ્ચ અદ્ભુતોના હોતો ભવ્ય મુશી શીકા કરી તારણ
તેનું લખ્ય લલાટ ભૂપણ બમાં શીકા કરી નાંખતું.

આ ઉત્તમ મુખચંદ્ર આજ ચિંતાશી ગ્રાહ્ય
મેરાયો હતો. પતિનું સ્વરૂપ નેવાળી-તેનો સ્વભાવ
જાણવાની આશા નહોતી. હાલ તો પતિના પ્રતિ-
નિધિ મણીતા ખાંડ સાથે જવાનું હતું. ત્યાં
મયા પછી-સરે કિયા થયા પછી પતિનું મુખ
નેહ શકાય-તેનો પરિચય થાય. ત્યાં જતાંજ
માતપિતાના લાડમાં ઉજરેજ આજાપછી હમેશને
મટિ જનાનખાનાના પદારથી પરતજતાના
પીંજરમાં પુચાય. ન મથે તે સ્વતંત્રતા-ન મથે
તે નિર્દોષ આનંદ. ખાસ કારણ વિના-સારો કરી-
આવર કરવાનો પિતાનો વિચાર હોય તો-તે
પ્રસંગ સિવાય-કોઇ વખત પિયરીવાતું-વતનનું-
માતૃમુખિત મોઢેં નેવાતું નહિ-એ કેવો દુઃખદ
વિચાર !

તેની સખીએ કુંવરીની આ સ્થિતિ જોઇ બેઠ
પાળી. તેના મનનું સાંત્વન કરવામાં-ઉવટઉવટમાં
બને તેટલો તેના રોદહરસ હૃદયમાં-એક બીજાના
હૃદય દીવ્યવામાં-તે દિવસ પૂર્ણ થયો. વિદાય-
ગીરીનો વખત આવી લાગ્યો.

માતાપિતાનો કુંવરીને છુમાછિય આપ્યા
પુત્રીને કરીઆવર કરવામાં-જગ્યાએ પહેરામણી
આપવામાં સરવેયા ગમે કંઈ કમસા સાખી નહિ.
માતાનું હૃદય વાતસરથી ઉજસરું. અખિરાંથી
પ્રેમાશ્રુની ધારા છુતી. કુંવરી માનાથી જાતી ઉવર
મરતક મુખ ખૂબ રહી, સખીએને રોદપૂરક
બેઠી અને માતૃમુખિત પુનઃઆવરથી મણાયુ કર્ણ.
તેની સ્થિતિ ગાવળી છુટી પડતી વાગી સગાન
હતી. અહા, કેરી તે વસતી વિદાય.

૨. છાવણી નાંખી.

સ્વપૂત રાજાઓમાં એવો સામાન્ય નિયમ છે
કે વર પરણવા માટે કન્યાના આપને ત્યાં જાતે
આવતા નથી, પરંતુ પોતાનું ખાંડ મોકલે છે.
આ ખાંડ સાથે કન્યા પોતાના પિયરથી નિકળી
સારે આવવા નિકળે એ સંધને 'રેળો' કહે છે.
સરસે આગળ પછી વર સાથે હસ્ત મેળાપ
કરાયાય છે. વર પોતે-દાયેવાળે પરણવા આવે
એ પ્રસંગ બપો મહત્વનો મણાય છે. અને તેવા
પ્રસંગમાં કન્યાને પિતા પોતાને અત્યંત વામ-
સાળી ગમે છે. આવા પ્રસંગ બીરજ હોય છે
કારણકે કન્યાના પિતાનું કુળ કે રાજ્ય કોતો
અડતા ફરજનું હોય કે કોતો જમાઇની હજી
પ્રમાણે પુત્ર ખર્ચ કરી રાજસાહી કાઢ કરવાની
તેની સ્થિતિ હોય તોજ જમાઇ રાજ દાયેવાળે
પરણવા પધારે છે !

કુંવરીનું સમયજી-રેવિરાજ સરદારના વાપેલા
રાજ મેલાજી સાથે થયું હતું. લગનનું નક્કી કરતાં
ઓઘાડએ રતનખતીવ મુલાવાળી પાણીદાર ખાંડ-
વાન તરવાર ઉપર સુંદરી વિંદાળી તે ખાંડ તરી
કે-પોતાના પ્રતિનિધી તરીકે પોતાના વિશ્વાસ
સરદાર અને રાજવંશી શાને શોમે તેવા રાખ
રસાડા સાથે બઢતી ગમે મોકલી. સરદારને તેણે
ખાસ સૂચના આપી હતી કે 'માર્ગમાં ખૂબ
સ્વચ્છાન રહેલો. આપણી કીર્તિને કલંક લાગે
એવું કંઈ પણ થયું તો હું તમારું મોઢું પણ
નહિ' એવું.

પંદરેથી વઢતીની વાત. તે સમયે 'મારે તેની
તજવાર' અને 'જગીયાના બે' જેવો વખત હતો.
રાજાએ સાચ દાવે તે ગામગરાસ પચાવી પાડતા.
નેસપરની સાથે કેટલું દુઃકારો કરી લાકતું નહિ
જવા પણ વાંચી પડ્યો કે મોટી રેવાયીજ
મગધાન થતું. છાવણી વાત નહોતી. પીરતા,
અજગજ અને સત્ત એજ કારણ. કાવરતા ખૂણે
ઓગવની દની, પીરતા અપર્ણત હતી, વાલવાનમાં

મકમક કરતી, અજ શરો ખજુખણી ઉઠ્યા અને રણુ સંભામમાં તીર પુરોની પરિસ્થિતી.

આવા સમયમાં ખાંડુ જાવ એટલે તેને કંઈ કંઈ વિશ્વ નડવાનો ભય-ભંભક રહેતો. દુરમનો આગળ પાછળ વેર સંભાળી આવે વખતે પણ તે વેરની વસુધાન કરતા. આમ દોવાથીજ સરદાર મેનીને ઘાસતો હતો.

ખાંડુ નીચિંમ બહારી પહોંચ્યું, કન્યા પણ પ્રામ યજ્ઞ, કોઈ વાતનો બંધો પડ્યો નહિં. સરદાર હવે પાગેલ, તેના છવને ડારર થયો, પગમાં ભેર આપ્યું, 'હવે સરદાર પહોંચતા શી વર ?'

બહારીના શાન તરફથી સારો સરદાર પામી કન્યાને મેળવીને સરદાર પોતાના રસાસા સાથે ઉપણો.

કુવરી રથમાં મેડી હતી. સરદારની એક વારણુ રથની બહાર આગળના ભાગમાં મેડી મેડી તેની આઠાનો અમત કરતી હતી. બનક રમી કાનખાખના પદાર્થો રથને કાંડો દેવામાં આવ્યો હતો. આખ્યાણી બગડેને ધીનખાખની કુલ, રૂપાળી બંદમાળ, અને સેનાના કીચાળી શણગારવામાં આવ્યા હતા. એ બંદમાળનો રજકાર અને રથના પેડામાં નાંખેલી ખીનગની કીચોનો કજકાર રસાસાના માણસોને મુશ્કેલીમાં ઉત્સાહ પ્રેરતો હતો. બગડેને શી પાયામાં આવ્યું હતું એટલે એ પ્રતાપ બગડે અથરેને અજગ વધના હતા. રથએ સવંતું બહુવિંકુ હતું, અને તેની રજા માટે ઉપાડી તરવાર સાથે પોરેવારો રથને મેડીને ચારેપાળુ આગતા હતા.

સાંજ પડવા આવી. કુંજી ગામના રજોડેખાના જામના બગડ અને અજગ પગ દીવા થયા હતા. રસાસાના માણસો પણ યાજીને લેથપોથ થઈ ગયા હતા. સપારથી સાંજ સુધી પગ રેતાની મુશ્કેલીથી તન અને મન મને કંટાળ્યા હતા. વિમાંલી મેના માટે કુંજી ગામની સીમમાંજ પડાવ નાંખવાનો સરદાર કુકમ કર્યો.

૩ વીરદશાન.

કુંજીની સીમમાં એક વિહાગ બજાણમ તથાવ હતું. કિનારે આવેલાં અનેક વૃક્ષોમાંએક વિસ્તૃત વાલો પોતાની ઢાળોએ દુર સુધી ફેલાતી પ્રમંક સુરેકિરણોથી પોતાના આશ્રય તળે આવેલી ધરતીને જમાવી જાયા આપી રહ્યા હતા. આ વડ નીચે એક સાથે પાંચસો માણસોનો સમુદ દોર તો પણ નિરાતિ આરામ લઈ ઠકે એવું હતું. વડાની જાયા અને પાસે જ બજાણમ જોઈને આરથને જ બાળી નાખવાનું સરદાર નામી કર્યું.

મુકામની તૈયારી માત્રી રહી. પોરેવારો અથને ખાંધવામાં, સરસામાન ઉતારી નાંખવામાં રોડાવા હતા, કુંજાર પાણી ભરી આપવા થયો, હજારો જમીન સારસુર કરવાં માંડી, સરદાર એક રથને ગાતી ગીજાવરાતી થાક ઉતારતો-જેને તેને કુકમ કરતો પડ્યો હતો. જરૂરી સામગ્રી લાવવા કેટલાક સેવકોને કામમાં મોકલવામાં આવ્યા. રથને સારથી માર્ગમાં સવારોર કુળ આપેલી તેથી પહોં પાવા-પાણી પીવા થયો, અને બગદ હજારોમાં જ હતો. વડારણુ રથની પાછળ લીલોતરીમાં મેસી મેા સાથે રમત કમી કરતી હતી.

રથમાં-પડામાં મેડેલી કુવરી કંટાળી. તેણે પડે સ્ટેજ ઉઠ્યો કર્યો અને હાલિસાંચે નિહાળવા લાગી. તેની હાલિ સરોવર તીર ઉપર રથની ગઈ. એવું તે તેણે મું નેમું ?

એક વીર પુરુષ અથ ઉપર મેડેલેડો પોતાની નીચે પડી ચપેલી પાખડી તરફ કુટલત ભરી હાલિથી જોઈ અથને ખેવાતી રહ્યો હતો. તેના આપાના કાળા અચ્ચતા સુંવળા સાંખા ફેલ અચ્ચતી પીઠ સુધી પહોંચી તેના મનમાંએક મુખની કાંતિમાં શક્તિ કરવા હતા. અચ્ચતેલું હતું, વીરતાનું તેજ અચ્ચત મારનું હતું, અંતિમાં તીરવ અને પ્રતિજ્ઞા એવપ્રિય ભરી હતા. તેની અથ નમાવવાની નિષ્ક્રિયા અદિનિય હતી.

કુંવરી વિચારમાં પડી. આ તે કામદેવનો અવ-
તાર કે સાક્ષાત કામદેવ જ વનવિહાર કરવા ઉતરી
પડ્યા છે? મિત્રમાં ચટપટી થઇ. જગત્સ્ય તૃપ્ત
કરવા તેણે દાસીને બોધાવી અને કહ્યું, "કુલી,
પેલા અંધ ઉપર ઉઘાડ માથે બેઠેલો વીરનર
કોણ છે?"

"હું એ નથી જાણતી બાઈ."

"કેમ એ તમારા માણસોમાંથી નથી?"

"નાહી"

"વાર ત્યારે એ કોણ હશે?"

"તેની મને શી ખબર?"

"જા, તેની પાસે જાણ ખબર લઈ આવ."

"તે કોણ છે તે પુછીને આવજો શું કરવું છે?
તે તેવું શું કામ છે?"

"પરંતુ મારે તે ખાસ જાણવું જ છે."

વઘરણુ ખીળી "પારદાની તે વળી શી રમ્યાત?
શું તમારે તેની સાથે નિહાળી જવું છે?"

કુંવરીના મુખ ઉપર ક્રોધની લાગણ્ય ધવાઇ.
તેની આંખમાંથી તેજની તરવારો ખરવા લાગી,
"કુલી, તું જાણે છે કે હું અત્યારે તારી રાણી છું?
મારી સાથે બોલવાનો તને અધિકાર નથી. જા
એક વખત જરાબર તપાસ કરી ખબર લઈ આવ."

રાણીની આજ્ઞાને આધિન થતું થયું. કુલી
તે સ્થાન પાસે ગઇ. જમીન ઉપર પડેલી પાપડી
ઉપાડી તેને આપી. સ્વારે તેનો ઉપકાર સહિત
સ્વીકાર કર્યો. પાપડી આપતાં આપતાં કુલીએ
પુછ્યું, "રાકાર, આપ કોણ છે તે કૃપા કરી
જણાવશો?"

"કેમ તું મને નથી ઓળખતી? કુંવરીના રાજ્ય
ખેતાણને ન ઓળખે એવું આદર્શમાં તો કેવળ
નજ દોષ. મને લાગે છે કે તું પરદેશી છે."

"હાહ, અમે સરદારથી આંટુ લઇ બાકી ગયા
દત્તા ત્યાંથી અમારા રાણીશીને લઇ પાછા આવતાં
અહીં પડાવ નાંખ્યો છે"

'કીક' એટલે જ ઉત્તર આપી તે સ્થાન-રાજ્ય
ખેતોણ ચોટાના અંધને ખેત્રાવવા લાગ્યા.

વઘરણુ આની કુંવરીને ખબર આપ્યા. કુંવરી
અમકા, "આ વીર પુરુષ તેજ ખેતોણ? આ ત્રાપ
તેજ કુંવરણી? ભાટ આરણો ખેતોણની વીરતાન
કેવા વસીલાન ત્રાપ છે? એવો વીર તેવોજ તે
મુંદર છે. આવા વીર નરનાં પત્ની બનવું એમાં
થણ જીવનનું સાર્યક છે."

ખેતાણે થતી અસર કુષાથી વઘરણુને બીજા
કામે વળગાડી તરતજ સ્થમાં ખેતાની પાસે જવે-
રાતની પેટી હતી તે ઉધાડી, તેમાંથી કામળ
કાઢ્યો અને ઉતાવળમાંજ લખી કાઢ્યું:—

(સોદા)

ખેતા અતુર સુનણ, મોઢાણાણ મામાં મને
જાણા કુળના બાણ, માથું તનમન મેં તને ।
લેજે મુજ અંબાણ, રણે લાગ આ મુકતો
ત્વી દત્તાતું પાપ, સીરે ના કદી બ્હેરવો
તારા માટે માણ, તારા વીણ તણું પલકમાં
એ છે મુજ નીરધાર, વણ કદું મકવાણ શું ?
સગી ફરી રેક, (જો) તણને દિમ્મત દારણ
કામરને દરખાર, જગાણ પુછીસ ખેતજ ।

કામળની પડી કરી, કસબનો તાર તેના ઉપર
વીંઢ્યો. વઘરણુને બોલાવી તેના દાધમાં એ બીજી
મુછીને તે ખેતોણને પહોંચાડવા આજ્ઞા કરી,

મરીજ બિચારી વઘરણુ! એ તો મીડીના
આકર. એ વખત ગિચાર મયો કે આવી રીતે
સંદેશો તે લઇ જવાય? પરંતુ સ્વાર્થ-ભવિષ્યમાં
રાણીની જ દયા ઉપર રહેવાની કલ્પનાએ તેની
વિચારસક્રિત બ્હેર મારી ચઢી. સંદેશો પહોંચ્યો.
ખેતોણ કંઈ બન્યું જ ન દોષ તેમ-સંદેશાની
દરકાર જ ન દોષ તેમ મોઢાને ખેતારવો ખેતા-
વતો ત્યાંથી ચાલ્યો મયો. વઘરણુ કંઈક સંતોષ
પામી, તેને એમ જ યામું કે ખેતોણના મનમાં
એ સંદેશાથી કંઈ પણ અમર થઇ નથી. આ
પ્રમંથનું વળન કરનાં આદર્શરણો કાંઈ છે કે—

એવેજી મકવાણા અને સરૈવાળી.

૨૧૩

‘બાથએ વડારજી મોકળી, સુન એતા મકવાણુ,
વર ન દન ઝાપાવર, નીક મલમે ઊંડું ગ્રાણુ.
૪. એતોજી.

પાટડીમાં ગ્રાહ્યોનું રાજ્ય સ્થાપનાર-આખરા
ખુતને વડ કરનાર-રાણા હરપાળ દેવને સંકિત *
કિંવા સોલંકી દેવીથી ગણ-પુત્રો ઉત્પન્ન થયા
હતા-સોડોજી, માંચુજી અને શેખડોજી. તેમાં
માંચુજીને બંધુ તથા કુંવણી સાથે ૮૪ ગામેનો
ગરાસ મળ્યો હતો. તેના વંશજો દાસ લીંબડી
(કાડીવારજી)ના હકાર છે. માંચુજી પછી તેના
વંશજો અરસોરખને આપિત મતાં-પડીમાં અચુક
અરેશ મુખાવના અને પડીમાં તે પુનઃ પ્રાપ્ત કરનાં
બંધુમાં અને કુંવણીમાં ધમ્મજનુસાર રાજ્યવાની
સ્થાપી સત્તા ટકાવી રહ્યા હતા. માંચુજી પછી
અસારથી પેટીએ એતોજી કુંવણીની મદીએ બેઠા.
ગાલા રજાંનો મકવાણા ભતના છે અને તેઓ
મારક હાંપીના વંશજા છે એવી માન્યતા છે.
એતોજી મકવાણા સ્થાપના, કરીરે બરેલો,
સંકિતરાત્ર અને બહાદુર સરૈવા તરિકે તે સમયે
પંકાતો દતો.

આજે તે અમને ફેરવવા માટે-સદિ સોદરંથી
નેપડી મનરંજન કરવા માટે ગામની મીથમાં
પાકની રિયનિ નજરે જોવા માટે-બહાર નિકળી
પડ્યો હતો. પાળા કરનાં સરૈવર તીરે અમને
ફેરવતો હતો તેનામાં મદ બર્ષા અર્થે છડાંમ
મારતાં તેની પાછડી નીચે પડી ગઈ. તેના નામ
જેવા કાળા મળકના વાળ છુટા થઈ જઈ પીઠ
ઉપર લટકવા લાગ્યા. રથમાં બેસી સરૈવાળીએ
આ જોયું. આ ‘કામદેવના મનવારને જોઈ
તે મોહમુગ્ધ બની. મનથી તેને જ વરી ગુણ અને
પાનાનો રીતાર કરતા-બધારે પાવા સંદેશો મોકલ્યો,
એતોજી વિમારમાં પડ્યો. ” હવે થુ ડરડુ ડર

* પાંચા— ‘ગાથા સામુલી સામી’ ગજજનીએ
, ૩૩૫૮ એ રીપાલી અંક.

નેવાળી ખાંચ સાથે સરધાર ભય છે. સરધાર
તે જ્યો તો જરૂર આપવાત કરશે અને સ્ત્રી
હત્યારું પાપ મારા માથે આપશે. ગમે તેમ માથ
પાંચુ એક વખત તેને સમજાવરી જોઈએ. પછી
કું માથ છે તે જોઈ લેવાશે. ”

મનમાં તેણે કંઈ નિશ્ચય કર્યો. અમને એડી
મતી! મનવેલે દેણવી, તે સદેરમાં આખો
અને દિવાનને સત્વર મોકાવવાની સેવકને
આજ્ઞા કરી.

દિવાન આખો. બંને જણાએ ખાનગી
મસલાત કરી. રાજના મુખ ઉપર સતોપના—
અનહતા ચિંટો જણાયા. દિવાન નમન કરી
લોંથી ગયો. પ્રસન્નવદને એતોજી તેના તરફ
જોઈ રહ્યો, દયારિયમાં તેનાથી બોલી જાયું;
“સાગાત! ” ઝડી માના ઠીકરા તે આનું નામ.
“રાજના મનની કુંવણ મદારે-કુંવણાવું કીડું.”
ઢીઢી જાણે તેનું નામ દિવાન, કહે છે કે ‘વાણીએ
દિવાન હોત તો રાજ સવજનું રાજ્ય ન જતલ.’
એ અકુરસા સત છે. ”

૫ મહેમાન.

દિવાને સરધારના માણોના પામેથી કુકિન
પ્રયુક્તિથી ડોગા સાથે આવેલા સરધારનું નામ,
માણીની સર્જના, વિરેરે કેટલીક જરૂરી માહિતિ
મેળવી લીધી. સરૈવરતીરે ડોગાત્રો પાપ નાંખ-
વાની નેપારી થતી હતી ત્યાં તે આખો. માણસો
આમ આવળા દોષધમ કરતા હતા. દંડ મુકામનો
જેહુએ તેવો જાહેરાત થયે જોતો.

સરધાર પામે આવી તેણે ‘રામ રામ’ કહ્યો,
સરધારે તેનો જાળાં વાળ્યો અને સદર્પે બેઠો.
‘કેવ કુલની વાળે આવી, અતે લાખ જોઈદિવાન
જોઈયો. ” જોઈયર સિંદા! અદિ’ ગામને પાદર
મુગ્ધ કર્યો એ જાત સાથે કુંડો દો! તમને એમ,
લાખું દમે કે કુંડીના રાજને ત્યાં પાનનો
વિભાજ દશે! અથવા તો તમે એક દિવાન આવો

તો તેનો ખબરો પુરી જાય. કેમ એમને ? જાણ માણસ અમારી આખરનો તો વિચાર કરવો હતો. સરદારના વાગેશ રાખતું ખાંડુ ડાળા સાથે જાય અને વિસામા માટે આમ મામની બાગોથે પહોં રહે એમાં તમને તો કંઈ નહિં પણ અમને કલંક લાગે. ”

મીઠા મધ જેવા સખો કેને પ્રિય ન લાગે ? શું, ઉપર આવશે તો સરદારને શુરશું નહિં, અતે તે બોલશે “ દિવાનજી, આપે તેમાં માફ ” ભગવાનું નથી. અમારે જેમ અને તેમ વચ્ચે સરદાર પહોં અપાતું છે એટલે પાર્શ્વમાં બોલી શું પાલવે નહિં. આલો માત્ર વિચારી બેવા માટે પડાય કરવો પડ્યો છે. ”

“ એ તો હું પણ સમજું છું. સરદાર પહોં અવાની ઉતાવળ હોયજ, પરંતુ બધો બહાર પડાય નહિં. તે બોલું દેમાય, અહીં નેટલો વખત માગશો તેટલો સમય અમારા મહેમાન બની અમને આજારી કરે. અપને વધારે રાખવાનો આપઠ કરશું નહિં. અમારા અલદાતા રાણીશ્રીએ આપને ખાસ આમંત્રણ કર્યું છે, અને એ સ્વીકારવાની મારી આપને નમ્ર વિનંતિ છે. ”

સરદાર સપાસે. હવે બીજું બહાનું ગ્રહી શકાય એમ નહોતું. બહાર વરસામાં પડ્યા રહેવાની અજવાળા વિચારેએ, રાણીની મહેમાનગતની મધુર કવચાએ, દિવાનજીની વાચ્ય પટુતાએ સરદારના નિશ્ચય ઉપર નિજમ મેળવ્યો, અને ‘કાલી માતા દિકરા ની ડાળા શણી.

એતોજના આમંત્રણનો સ્વીકાર થયો, અને સરવેવાણી અને સરદાર સપાસા માણસો સરિત તેના મહેમાન બન્યા.

૬. એતો આશ્ચર્ય !

સરદારને અને તેના માણસોને જુદો ઉતાવે અપવામાં આપ્યો. ‘રાણીને મેળવ મવાએ અવ-

વાય એમ સગવડ તે ઉતાવામાં નથી, તેથી તેમજ જાનખાનામાં, રાણીબોના સહવાસમાં તેને વધારે આનંદ આવશે એ કારણથી સર મેળવણીને રાજમહેલના રણવાસમાં રહેવાનું હતું. સરદારને અંજલિ લાવવાનું કારણ નહોતું. એતોજ અને સરવેવાણી વચ્ચે ચાલેલા સંદેશાની તેને અપર નહોલી.

સરવેવાણીના સંદેશા ઉપર એતોજએ લક્ષ નથી આપ્યું એમ માની વધારણ નિશ્ચિત બની હતી. એટલુંજ નહિં, પરંતુ એ વાત સરદારને જણાવવા જતાં તે રાણી તેમજ સરદાર બંનેના કોષનું કારણ અને એ કારણે તે માનજ રહી હતી. અપારે તેણે જાણ્યું સરદાર તો એતોજનું આમંત્રણ સ્વીકારી તેના મામમાં જાય છે ત્યારે તેને પોતાની બૂલ સમજાઈ, સરદારને વાત જણાવવાનું મન મધુ, પરંતુ હવે જુદું મોઢું થયું હતું, કહેવા જતાં ‘ પડ પાણી પગ ઉપર ’ જેવું થાય તેમ હતું, કહેવું કે નહિં તેના નિશ્ચય તે કરી રાખી નહિં. પોતાના હિતને ખાતર પોતે રાણીનો સંદેશ એતોજને કહ્યો એ વાત પોતાના પેટમાંજ સદાને માટે જુલાવવામાંજ એવ માની રહ્યું. ‘ ન બોલવામાં નય મુશ ’ એ સિદ્ધાંતનો તેણે સ્વીકાર કરી લીધો.

રાજવંશી મહેમાનેને જાણે તેથી તમામ પ્રકારની ગોઠવણ ડાળાના માણસો માટે કરવામાં આવી. મીઠી મહેમાનગતના અનુભવથી સૌ સંતોષ પૂરમ્યા અને એતોજના ઔદાગ્યની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા.

સરદારના આનંદનો પાર નહો નહિ. પુલ સરદારના રાજ્યને માટે જે કરવામાં આવે તે તેને માટે થયું. એતોજએ રાજાની કુલાકાતનું માન તેને આપ્યું. સારી રીતે આદર સન્કાર કર્યો, અને તેની મહેમાનગત કરવાની પોતાને પ્રવેશી તક માટે દલબોને આનંદ દર્શાવ્યો. બાપા અનુ-

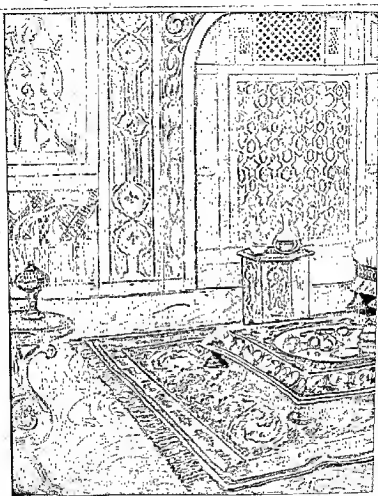

ચીજકાર]

ખેતિજી મકવાળા. [મી. ૧૯૨૨૧ મોરહાસર

રખમા પાડામા ભોંલો કુવરી કંટાળી, મેલિ ખાદો સ્તેબ ઉચિ કપો (૫૪ ૨૧૧.)

સર્વ લોક રચાળી.

[સીવકાર]

ખેતોણ
ખેતોણમે વાન જલસી, “વાર, એ તો બધું”
અને મુખથી ખીસી
જાહેરાતી - “આંધ્રી આંધ્રી પીત્તલો”

અકબાણી

[શ્રી સુંદરગાથા ગેઝેટ]

યશ રમેશી પ્રથમ આ બોલ્યાન અર્થનર્થ, અમ
દેવને આગમ આગમ

સ્વીકાર થયા નહીં ત્યાં મુલે માનો ન હોય કાલ

મરવી ગુજરાત.

[શ્રી મોર]

ખેતોલ મહાબા. [શ્રી. સુરેશ્વર મોહાશી]

૪૨૭ સરસ્વતી કાશ્યપ શાસ્ત્રીને જન્મે શ્રી મોર મીના ૦૧૩ ૦૧૪
બાળી નામ ૫૩.

(સર્વ દેહ સ્વામી.)

H. A. P. Work.

પાત્રી માનવી સરવાર દુષાયે, હરની કુવધાં પોતાની ખરી વિચિત્રિય પળુ તે માન ભુલ્યે.

વધારણે બહોં એરેડો આખી રાણીની તરેનાન-
માંથી મુઠન નાપરવામાં આવી હતી. સરવૈયાણીની
સેવા પ્રારે એનેજીની દારીએ ખડે પડે તેવાર
હતી. પરિશ્રમ નિવારવા પ્રારે સ્નાનાદિથી જર-
વારી સાર વચ્ચેસરજો મજ તે તપર બની.
તરતજ એ દારી બનારથી તરતજ વચ્ચે
હોયો. સરજી સાથે સમ ત્યાં આવી અને મોલી
"માલિકાદેવ, રજવાસમાંથી આવડે માટે આ
માન મોકલ્યાયે છે. જોજન કરી મુખને ધાન
કરવાની દુષા કરે."

"તે પ્રારથી બની સરકી નથી."

દારી આશ્ચર્યચિત્ર બની. આ વળી કેવે
જવાબ! તેણે ડિન વડે કહ્યું. "જા સારેવ,
એમ જા પ્રારે હશે યો? દુષા કરી જાનદેવનાની
અવગણ્યાને કરો."

"કાજા મેતેજી બહોં આન્ય પછી એવવાનું
હશે તે થશે. તું જા અને તેમને બહોં મોવાણી
લાવ."

દારી ટિંકુંડ બની. જોજનને માટે સરવૈયાણીને
કંઈ હોય નહીં હશે. મેતેજી મીનું રૂં કાચ
દેવ? હું સરવારની રાણી લાગળને લાગ કરી
જરજરજી મેં એને. તેની સાથે પાન કરશે
એ તો આજે! વિચારવરંમમાં તજાની દારી
આડળો અમર કરવા આવી મદ.

૭. પ્રેમલીલા!

એનેજીને ખરેખર અન્ય, કારણ તેણે વધમાં
અન્ય. હરવાનાં મોલે એક કરવાની—રજા
મળી પુજાએ કરવાની આ મિ. પુલિત હતી.

સરવૈયાણીની આનંદ આનંદ તે આનંદે
દારીએને બહારે રવી કાઢી ત્યાં આવવા ન રેવાની
આજ્ઞા કરી. દારીમાં પ્રવેશ કરતાં જ તે અમરે
આ કાજ!

હું કર વચ્ચેસરજોમાં સમજ બનેલી, પોવન
જાવની પૂર્ણ વિચિત્રિય કરી સમાન, સોલની
કાજાદેવ, રવરંમમાં ઉતરી આવેલી રંજા
કે રજીના અવતારરૂપ અ સરવૈયાણી! આ
સારે દેવિની ઉપાસક કેવે. કાવચાણી!
છજીસર તે સોલેદાનમાં જીન બને.

સરવૈયાણી તો આ પીરપુજાના દેવની પ્રેમ
મુખ નહીં હતી. આ પ્રેમવચ મુખા પ્રેમ
જનને એતજ દેવપ્રદુષ બની જાને મોલી,
"પ્રારે, વીરવ, કા પ્રારે કોમ પાસે છે?"

"તમે પ્રાર તરથી આવેલા માળેના રવીકાર
કરતાં કોમ પામ્યા તો પછી જાને બહોં આવનાં
કોમ સાથે એમાં નવાજ રી!" મેતેજીએ પ્રવે-
શક ઉતર આવે.

"આવના કાળની મે અવગણ્યા કરી નથી,
પરંતુ આવના જમ્યા પહેલાં મદાણી નથી
કાચ એમ નથી એકે સાચા."

"એકે રી!"

"હજી પળુ એ પ્રેમ માળી રહે છે! આવડે
એ નેવા છે સારથી તન અને મન આવડેસેથી
મુખી પુ. મારી વધારણે દારી આવડે તે વિચિત્ર
પળુ હું છે, દેવે તો તમેજી મારા...."

તેને અદાથી મેતેજી અમરંજ મોલી ઉડે.
"સહસ ત કરો પીરજીની સાંત મિતે પૂજ-
વિચાર કરે, તમારા મિત્રાએ તમને સરવાર
વચેલા રાગ સાથે પરજાન્ય છે. તે તમારા જની"

"નહિ, હું તે રવીકારવી નથી. તેની સાથે
પ્રારે દરજોજાથ થયે નથી, તેના તરે જની
વચિત્રા પ્રેમલાએ પ્રાર હરમાં રવાન લીધું નથી.
સીતારથી આવના દરંન થનાં જ આવના
અને જીવાવ ઉતર થયે છે અને એ નિશ્ચય
દેવે દારી કાચ એમ નથી. આપ સિવાય અન્ય
કલા કરે પુણે મારે કાજાણ સમા છે."

તેના વચનોમાં દહતા હતી. તેને સમજાવવાનો-નિશ્ચયથી યચિત કરવાનો યત્ન કરવો નિષ્ફળ હતો. ખેતોછએ વારં વારથી, “વાર, એ તો બહુ ઘણું રહેશે. પ્રથમ ત્રણ, બોજન બારેગો, ચમ અને કુખાથી પીડીત દેહને આરામ આપો.”

“ત્યાં સુધી મારી વિનંતિએ સ્વીકાર થાય નહીં ત્યાં સુધી આનો સ્વીકાર પણ મારાથી કરી શકાય નહિ.”

“આતું પરિણામ કેવું આવશે તેને વિચાર કરો છો?”

“છ દા. પરિણામમાં મારા પીતા અને મેને તે જમાઈ થયો છે તે સરધારના સંત્યજન કેપનું હું કારણ બનીશ, કદાચ એ કેપનું જીવનના પણ બનવું પડે, પરંતુ તેથી શું હું શક્તિપાથી છું. વીર પીતાનું વીર સંતાન છું. શું એવા કુસ્મક વિચારથી હરી જઈ મારો નિશ્ચય ફેરવું? ‘મિલજી બૂબે મરે પણ તુલુ કરી ન મરે’ તેમ અમે સંકટનું વાદળ મારા ઉપર ટુટી પડે પરંતુ આપને મારા પતી માન્યા છે તે નિશ્ચય હવે ટળવાનો નથી. આપ કૃત્રિમ ધુન છે, જાણકુળ-દિપક છે. વીરનર દરવાજાદેવના વંશજ છે. આપની વીરતાના ધરોહાન બાદચારણેને મોટે મે અનેકવાર સાંભળ્યા છે. આપની ક્ષાત્રકેશમાં આપનાં શીર્ષમાં અને વિશ્વાસ છે. શું આપને સરણે પડેલી બળજાને આશ્રય નહિં આપે? હું આપની પાસે પ્રેમનીક્ષા માગું છું. તોછએ તો બીક્ષા આપો, નહિં તો આપની વધ રજુસુરી તરવારથી આ બળજાનું શીર કાપો. આપને આશ્રય મળતાં માંડી જીવન સફળ થયે. તો તે નહિં મળે તો ઉપર એક બળજાની આત્મદાન થયો” સરવૈયાળી ખેતોછને પગે પડી, બળે કાંઈ અપેક્ષા દિ, સંજાનું સરણ પામી રહી હોય.

૮. શું કરવું?

ખેતોછ એ તોણું કે સરવૈયાળીને નિશ્ચય કેઈ રીતે ફેરવી શકાય એમ નથી. તે ધર્મેસંકટમાં આવી પડ્યો. તેનો સ્વીકાર કરવામાં સરધારના સમ સાથે સુઝતા થાય, તેની સાથે કુદ કરવાનો પ્રયત્ન આવે અને તેમાં પેતાના માણસોનો સંહાર થવાનો સંભવ હતો. તેને તરછોડવામાં સ્વીકારવાનું પાપ લાગે તેમ હતું. સુદી વચ્ચે મોપારી જેવી તેની સ્થિતિ થઈ. કુદના ભયથી-એકે-કે તેના ન્હોનો, રજુસંજામ એવો ઘાતજીવનનો ટલાવો હતો. અળખાનું રજુ કરવાના ક્ષાત્રધર્મે આ તે વિશ્વ મેળવ્યો. તેણે સરવૈયાળીને કર, જાની તેને જીતી કરી. કરંશુલીઓના સ્પર્શથી બેનેના સરીસાં વિલુન સંચાર થયો.

તેનું સાંભળ કરતાં તે બોલ્યો, “અન્ય છે તારી દહતાને. ખામીપૂર્વક માનકે કે આ ખેતોછના દેહમાં જીવ છે ત્યાં સુધી કોઈપણ તારો વાળ પણ પકા ઘણું થઈ શકે એમ નથી. હવે તું બોજન કરી લે તું દમણાં જઈ છું. સરધારના સરધાર અને ડેંગાના માણસો પ્રાતાઃકાળે વિચાર માંડશે. તેને શું ઉત્તર આપવો-શું વ્યવસ્થા કરવી તેને માટે મારે મંની અને સામંતો સાથે મસતત કરવી પડશે.”

ખેતોછ મર્યો. સરવૈયાળી તેની પાછળ તોઈ રહી, “કરી તેની દેસરી સમાન ચાલે! કેવું કદાં વર સરિર! કેવી વીરતાથી કપકાતી જરા! અહા પ્રશ્ન! કૃપા કર, મને ખતી તરિકે સ્વીકારવાની તેમાં ઉરમાં, મેરણા-કર.”

ખેતોછએ પદ સામંતોને, વિયાનને અને ઘાન દરબારીઓને બોલાવી ખાનગી દરબાર ભર્યો. અત્યારે રાતના અમરે દરબાર ભરવાનું શું કારણ હશે તે તેઓ અમજી રાખ્યા નહિં મનમાં અનેક તકવિતકે કરતા તેઓ દરબારમાં એકા પલા.

સ્વમે દરબાર ભરાતો હતો ત્યાં નહિ, પરંતુ એક ખાનગી ખંડમાં-જ્યાં દલુચીઆઓ પણ ન આવી શકે તેવા સગમમાં-દેશી મારી તારી

માની બેઠા કરવામાં આવી હતી. એક બાસન ખાસ વધારે ઉચ્ચ ચાખવામાં આપ્યું હતું. ત્યાં કિનખાખના માટીતરીઆખીઝખા દત્ત. આખજ સોનેરી નાસી વાળા દુકો પામે હતો. ખીંચેલી કાચની હાંડી અને કુખમરમાં કિપકની ક્ષણદળની અંગેન તે ખંખમાં પ્રગટ પાડી રહી હતી.

દરબાર બરાબર બેનેટ્સને અન્ધાર કુખીમાં બેઠેલી ખીના વધારિયન વિવેકન કરી અને કહ્યું. “મારા કાના વિચાન અને કુર-વીર સામંતો આરજા. માટે જ અન્ધારે તમને ખોલાવવા પમા છે. નમરી સગાદતી અને પ્રથમ જર છે. અન્ધારે હું થઈ સંકટમાં આવી પામે છું. સરવૈયાળીને ના કહેતાં તે અધિજન-આપણા રજાસખાંજ આખમદના કરી એ યોક્ષત છે. તેમો કીકીક કરતાં સાધારના વાગ્યા સાથે નેર વરી અને તેની સાથે કુદ કરતું પાછો એ નિર્દિવાલ.

એક કુદ સંધતનું સેલી ઉજાળા આપ્યું. તમખાંજ તે મોળી ઉપો. “કુદ કરતું પડે તે હું પાડી છે.” મું અને કીકી કીકી એવા નથી ? આખના સામંતો અરજ પમા નથી. તેમોમાં મેનન છે. રજાન સેલી તેમની રહેરહેકી છે. કુદમાં કુખમા તેમો તખર છે.”

બેનેટ્સ કીકી કરેલ કુખેપર કાપ ફેરવતાં તે મોરો. “કાજી કું” તે સારી રીતે જુલુ જુ. તે ખાખનની ચિત્રમાં છું એમ સમજતા નહિ. કુદ કાપ તેની મને દરકાર નથી, પરંતુ તેમાં કાન મારે ખાતર-કારા-નિર્દોષ સેરોમો-અખનો સંકાર કાપ એ હજીયા મોજ નથી.”

“એ વિચાર અન્ધારે કરાવે નથી એ કાંઈ એ ખનકાનું છે તે ખનવા જ કરી. આજ કાલ માટે અને કાલ આખને માટે.” એક કુખમરજાન પાકારી ઉરો.

“આજે એ વાન જા, લો. પરંતુ સર-વૈયાળીને અર્ધો રાખતી એ ખમંતિરૂદ નહિ મજાજ ? એ કાંઈ જનનની નજરે નિંદાપાન નહિ જમ્યા ?”

વિચાન—“કાંઈ માના કિરો” એ વાન ઉપાડી લીધી “મહારાખધિરાજ, સરવૈયાળી ખોલાવી હજીયાં અર્ધો આવી છે. નથી આખજે તેનું કારણ કું ? નથી તેને ખગદકારથી ઉપાડી માના. આખ દોનાથી જનનને નિંદા કરવાપણુંજ ક્યાં રહે છે ? તેથી ઉપરું ને આખ તેમો ત્યાજ કરીશો તે લોકો આખને નિર્દોષ મળી નિંદા કરશે. આ સેવકનું કહ્યું ને માને તે સરવૈયાળીને આપ રીકાર કરી તેની કીખ ફરીમન કરો.”

“અને આ કાળ સાથેના માધુસેનું છું.”

“તે કાખ અને સોપેલ કું ખંડી જવરથા કરીક.”

સપથ સામંતો-દરબારીઓને આ વાત મળી સર્વત્રમને વિચાનની દરખાસ પમાર મહ અને દરબારવિસર્જન થયેલ. વિચાન અને બેનેટ્સને પાખવથી કેલોડ વખત ખાનખી મહમન થવાતી અને જુલ પમા.

બેનેટ્સ સરવૈયાળી પામે આખો અને કહ્યું. “સરવૈયાળી ? તારી દરવામે કારા નિમારે ઉપર વિજવ મેગખો છે. તારી માખીનો કું રીકાર કું છું.”

સરવૈયાળીનું કીકી આનંદથી ઉજાળું. ક્યાં વેલમાં બેનેટ્સને આકિજન આખનાં તે મોળી. “મનુ, આ કાંઈ ઉપર આખને કેલો ઉપકાર.” કું કુકિા.

આખકાળ થયો. લેખાને એમ અને તેમ જનરી વિચાન થાનુ દોનાથી માખમે કીમ રનામારીથી મ્દેશા વરવાલ કુંખા જનુ નિાલ્યા અને કુંમાખીનો તૈવારી માલી. સો પેરપેખાને કાખન સંભાલે મોંધરાં કાખદ કાવાર થજ

તૈયાર થયેલ. માત્ર તેઓની રાણીને તૈયાર કરવાની જ વાર હતી. . .

સરદારે પોતાના એક માણસને જાનનાખાનામાં મોકલ્યો. ડોડીવાળાએ તેને રોક્યો. કોઈપણ પ્રકારથી ત્યાં પ્રવેશ કરી શકાય એમ નહોતું. ડોડીવાળાએ સરદારની વડારણને ત્યાં બોલાવી. માણસે તેને સરદારનો સંદેશ કહ્યો, અને રાણીએ તેના માટે હમણાં જ રથ આવે છે, એમ જણાવ્યું. વડારણ સંદેશ લઈ અંતઃપુરમાં આવી ગઈ.

જ્યુજ્યુટ અવાજ કરતો રથ ત્યાં આવી લાગ્યો. સારથી રાણીની રાહ લેઈ અંતઃપુરના પ્રવેશદાર તરફ લેઈ બેસી રહ્યો. વખત પોતાનું કામ કર્યા જતો હતો. ભયવાન મૂર્ખનારાયણ પીરપીર પોતાના કર્તવ્ય પાલનની તૈયારી કરતા જણાતા હતા. દિવસ ચલતો જતો હતો.

ધાર્પી કરતાં વધારે વખત વીતવાથી સરદારના પૈયોને અંત આવ્યો. તેણે યુના પોતાના માણસને અંતઃપુરમાં સંદેશ કહેવા મોકલ્યો, તે માણસ મનમાં ખમખમ સરદારને અંતે રાણીને મનમાં જાણી હોતો ત્યાં આવ્યો. તેનેતો ખિયાસને 'સક રમીની છાજ અને અકરમીના ટાંડીવા' નેનું હતું.

સરદારાણીને તૈયાર થવાનું કહેતાં તેણે તે તરફ નિદ્રાકુલ થઈ ન આવ્યું, એ લેઈ વડારણ અવાજે પાછો હતો. યુના તેણે તેને તેજ વિનંતિ કરી, પરંતુ માત્ર 'થાપ છે' એટલેજ ઉત્તર ગયો. મહાકાળના પ્રસંગનું તેને સ્મરણ થયું. 'સરે-વાણી દેજો તો ન દે ? એવી શંકા થઈ, પરંતુ એ થાપ તે ઇંચે મોટે નેવા પિનાળીને ઉખાવજ નહોતો.

સરદારના માણસે ત્યાં આવી જોયું તો રથવાળો જાણમાં આવ્યો. અંતઃપુરના પ્રવેશદાર તરફ તાત્પર્યે બેસી રહ્યો છે !

ડોડીવાળા પાસે આવતાં તે ગળાયો, "સચા માણસ આટલી બધી ઉતાવળ શાની ! એ તો રથવાળાના મામસા બહોં તે કંઈ, 'નાલો ઉપો

અને બજલમાં હાથ' એના નેવા દિસાજ છે ?" રાણીજી તો મરજીમાં આવે ત્યારે તૈયારી કરે. એમને તે વારંવાર સંદેશ કહેવડાવાય !

"હશે, કૃપા કરી કુલીને બોલાવશે ?"

"કુલી ? કાણ તમારી વડારણ ! કીક છે, તેને બોલાવું છું ?"

કુલીને સંદેશ પહોંચ્યો. તેણે યુના સરંવાણી ને વિનંતિ કરી. રાણી નીરાંત કરી બેસી હતી. તેણે કુરસે થઈ કહ્યું, "હવે થાપ છે. એટલી બધી ઉતાવળ શી છે ? જા, કહે તારા સરદારને કે તેને જુડુ ઉતાવળ હોય તો માફવા થાપ." કુલી સમજી ગઈ. પોતાની શંકા સત્ય છે એમ ખાતરી થઈ.

તે બહાર આવી, ડોડીવાળાને શંકા ન પડે માટે પોતાના સાચીને કહ્યું, "રાણીજીની એક વસ્તુ સરદાર પાસેથી લાવવાની છે, તે આવે ત્યાર પછી જ રવાના થઈ શકાય એમ છે. થાક, તે લઈ આવવા માટે મારે પોતાનેજ ત્યાં આવવું પડશે."

કુલી ઉતારે આવી, સરદારે વાકમદાર થઈ કહ્યો "કુલી અત્યારમાં શા માટે આવી ! હજી તો દિવસ પણ નથી ઉઠ્યો. જા, ખાણ જા, હજી થોડીક ઉપ લઈશે."

આ વચ્ચે કુલીને મર્મબેદ નિવડ્યા, પરંતુ સ્વર ધટનાતો રોદ કરી શકાય એમ નહોતું. નમ સ્વરે તેણે ઉત્તર આપ્યો, "ખાણ, કું શું કરે ! મારો એમાં જરાયે હોય નથી. રાણીજીને મારું તો કીકલીને તોડી કુખરા આવ્યું, પરંતુ તેઓ તો નીરાંતે બેસી છે. જુડુ કહ્યું ત્યારે કે કહે જાણ આપ્યો કે તારા 'સરદારને ઉતાવળ હોય તો મામના થાપ."

સરદારનો મિત્રજ નહોતો "પછી તે યુ કમી"

"કું કું કું ?" સના અગળ વાણુપણ શા સમનું ? કાંઈને શંકા ન પડે માટે પિડું બહાળું મીઠી દહિયા જણાવવા માટે આવતી પાસે જારી.

મને તો લાગે છેઃ આટલા વરસની મારી ચાકરી ઉપર આજ પાણી ફરવા મેલું છે.

પુત્રીનાં સ્વર ગળગળા થયાં. તેની આંખમાં આંસુ આંખ્યાં. અંતઃપુરના બેઠકરમોને પેટમાં ઘૂંપાવી રાખનાર, રણુવાસની અટપટ રૂંદી રમકડાની ચારી જનનાર રણુઓને પેતાની ઇચ્છાનુસાર પુણ્યવત્સર વારસો અને ખવાસણો વચ્ચે પ્રમાણે જીવતે માનવામાં નોંધેછે તેજ દેવે મમાવવામાં પ્રવીણ હોય છે. પુત્રી પણ એમાંની એક હતી !

સરદારને યંહા ચર્ચા રખે જાણપટની ખાણ રમાતી હોય, રખે કોઈ અપંગના પાસા ફેંકતા હોય ! તેણે દિવાનને બોલાવવા માણસ મોકલ્યું, ૧૯૦ મપાકાપી.

દિવાને આવી પોતાની મીઠી છબચી સરદારને પહાન કરી. તાજાં બરોજસત કરવાનું વચન આપી તે ત્યાંથી ગયો. પુનાં મોઝાર કચાક નેટસો સમય વિશે, પાંત્ર રણુની તૈયારીનું ન થયે નામ કે નિશાન !

સરદાર અપીરા બન્યો. તેની ખાચી ચર્ચા બહાર આમાં કંઈ ઘરપેચ નેનું છે. તે પોતે અધારક થયો અને પોતાના તમામ માણસોને લઈ જનાનખાના તરફ ગયો.

કુંડળીની પ્રજા સરદારને પોતાના માણસો સાથે જનાનખાના તરફ જતાં નોંધ આપતે પામી. જોતજોતામાં ડરખારમાં વાત પડેલી. કમાલચી સન્ન બનેલા માણસો જનાનખાના તરફ ધસ્યા.

પ્રવેશદાર આચળ આવાજનાં પડેશવાણ્યએ સરદારને અંદર જતાં જઈકાઓ, અને રહ્યું, "સરદાર, જેવા આંખ્યા છે તેવાજ પાણ આંખ્યા બન્યો. સિરપેચણીની આસા રાખતી કંચે ભરી છે. એવે બેતોડા શણાએ વરી મુગી છે."

સરદારની આંખો ફાટી, "કહી બનેજ નહિં, તેને જાદો હાજર કરો, નહિતો અમારે અંતઃપુરમાં પ્રવેશ કરવો પડશે."

"તે પડેલો તો તમામ દેહ લોહીમાં રંગ દોખાશે."

સરદાર પોતાના માણસોને કહ્યો સમજ કરવા હકમ આપ્યો, પાંત્ર તેઓ કંઈપણ કરી શકે તે પહેલાં બેતોડના માણસોએ તેઓને ઘેરી લીધાં. સરદાર મરણીએ બન્યો. રણુને લીધા વિના સરદાર જવામાં પણ નામોશી અને મોતજ હતું તેવી સારેના વાંધિલાએને પણ એમજ લાગ્યું કે સરદાર જાં નામું મળુછ કચડિત જનનું તેજા કરતાં જાદોજ છવ આપવો તે ઉત્તમ. બેતોડના માણસોએ સરદારને ત્યાંથી આજ્ઞાબધા બધું સમજાવ્યો, પાંત્ર તે ત્યાંથી અનુપણ બરપો નહિં. જવાપી દર ચર્ચા સરદારના માણસો મરણીયા થઈ લડ્યા, પાંત્ર મુશીલર માણસો બેતોડના સુષમ્ન સેન પાસે હું દિશાવર્તમાં વાંધેલાં એનો કમ્પરવાલુ વળી ગયો. કોઈ છવનું રહેવા પાંત્ર નહિં.

૧૧૦ યુદ્ધના બેલકારો.

સરદારનો રાજ મોલાણ પોતાનું ખંડિ દેખા સાથે આંખ્યાની આગુરતાથી રાહ જોતો હતો. નખન થઈ જવા છતાં આવવાની ને દીલ હતી તે તેને જસજ જાં પડી. રાજમહેલની અવાજીમાં બેતો સરદારની સીમ તરફ તે જોઈ રહે છે, પાંત્ર કોણ તજરે ન પડતાં નિરાસ થતો.

એવામાં ચાર પાંચ બેડોતોનું એક ટેલું કોઈ બોનેઉમ્મી જાંને આવતું દેલ બેડું જાંડાનું બોને ઉંમગી સા માટે દરી તે જાંડાની છતા સા ચર્ચા પોતાના એ રવારને તપાસ કરેલા મોકલ્યો.

રવાર અરપ સમયમાં ખજર લાઇ ખારતે પોડે જાંડો રૂંધો અને જાંડાનું મે તે તો પુલી વારણ

છે. યુગતરસને લીધે તેનું સરીર નબળા થયું છે.”

ગોપાલને કાળ પડી. ‘હર માંમાં કંઈ નવા જૂની મર્ધ સાથે છે. તેણે ટુલીને બીજે ક્યાંય ન લઈ જતાં પોતાની સમસ્ત લાવવાનો દુકમ કર્યો.’

ટુલીને ત્યાં લાવવામાં આઈ. પરિચય અને ભૂખની વેદનાથી તે તરફથીવા આસી દલી. શીતોપચાર કરી તેને ચાંત કરવામાં આવી ફરેલા ડેલિ શાન તરફ જોઈ તે બોલી, આવો છવ આ બેટોતો જો બચાવો છે તેની કદર...”

અશક્તિને લીધે તે ધરણીપર ટળી પડી. સળંગે તેના સાંભળનાં તે બેટોતોના બેનરની પીગોટી માફ કરવાનું વચન આપ્યું અને તેઓને વિદાય કર્યાં. ટુલીને સ્થિત કરી શાનએ કોઈક દરિદ્રતા ધુણી.

ટુલી ગભરાવા લાગી. ગોપાલએ તેને નિર્ભય વચન આપી સ્વયં દરિદ્રતા દેવા સમજાવી. “મહાશય, ડોળા સાથે અને કુદરતી ગામ ખસે પકાવ નાંખો. હવે ત્યારે ત્યાંના મકવાણા રાણા બેતોછ આમંત્રણ કરી આમને પોતાના ચહેરમાં લઈ મવા વિદાય થતી વખતે રાખીએ તમાર મવાની ના પાડી અને ‘દુલિ બેતોછને વરી મૂળી છું’ એમ જણાવ્યું. સરદાર અને વમામ વાંચલા જો મુજ નેરથી લગવા પરંતુ જાણ લગાઈમાં જાણી મવા, અને એ ખજાર મજાનું હું ત્યાંના મહુ-મોતી નજર મુકી એક દિવાખવામાં બસાઈ પેરી અને લગાની છુપાવી ત્યાંથી નિકળી, મુજ અને તરસ વેની આપને એ ખજાર કહેવા જાદિ આપી. માજમાં હું મેઝાન મર્ધ પડી હતી. પંતુ રેવા જગા બેટોતોએ મારો છવ જમાવેલ અને હવે મરવા તો. હું શું કરેલ છવે છું?”

ડોળ, દવા, નિરાશા અને અંદર વેદનાની માધીન રાજકીયો કદિન આ સમાજને મેલોછ

સાંભળી રહો. સરદારની મુખતા ઉપર તે બીજાઓ, સરવેલાણીના વર્તન માટે તીરકાર ઉપજાવે, બેતોછ ઉપર કોષે ભરાયો. વેરનો પ્રથમ અગિ તેના દુદ્ધમાં ભળ્યા જળવા લાગેલ. પોતાના અપમાનનું વેર વાળવા માટે મોટી તૈયારી સાથે કુંદણી ઉપર વેરા વાડી, બેતોછને મારી, સરવે-લાણીને પકડી લાવવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો.

પોતાના સસરાને—સડીના કસ્ટોર સાને તેણે કહેવાસનું કે “તમારી કુંવરીએ તમારા અને સાથે મારા કુળને કલંક લગાડ્યું છે, તેનું વેર લેવા હું બેતોછ સાથે યુદ્ધ કરનાર છું, તેમાં તમે સ્થગેલ થજો, નહિં તો તમે તેના મજાલીયા છો એમ માની તમારી માથે પછ માટે યુદ્ધ કરવું પડશે.”

રાવ આ ખજાર સાંભળી આમોજાવ્યો. તેને એવું થયું કે ‘કુંવરી નજર પડે તો પ્રથમ તેનું આમું જ કાપી નાંખું.’ બેતોછ ઉપર તેને પછ કંપ થયો અને મેલોછ સાથે મજા યુદ્ધ કરવા નિશ્ચય કર્યો.

ગંભીર પણ તરફથી સ્વયં અને મજાસામની કામચે એકાદ કરતી તૈયારી આપી. સરદાર અને બાપીની પ્રજામાં હાલકાર વર્તીક મેલ. બેતોછને આ ચાનના ખજાર પદેલિયાના દયા નહિં. તેણે તો કપારની તૈયારી કરવા માંડી હતી. કુંદણીમાં યુદ્ધના ભયકામ વામના માંડા.

૩૨. બેતોછની મૂરખીરતા.

સરદાર અને બાપીના મેનમે કુંદણીને વેરા લાગેલ. કાપીની માર પછ મેલોછ સાથે મેલે જ્યાં એવું બેતોછને રાંધે પતુ નેતુ પાતું પરંતુ આપી તે દિંમન દાર્યો નહિં. માન મુજા મેલવામાં નેપાળના મેન માથે કોરો કરાવેલ તેણે મવા કર્યો હવે તે ખજારો પાગેલ. કહેરતા બાપીના દરખાજો બંધ કરાવી મજા પ્રવેશકાર આમને તેણે પોતાના સંવનો મેલ્યાં મેલેલ.

છતુના સૈન્યે નગરમાં પ્રવેશ કરવાનો થતો હતો. દારના કેશરી પોતાની રાજવિધાન સમ-
રોરેને તૃપ્ત કરવાનો રહ્યો. અવસર મળ્યા હોય તેમ
શત્રુ ઉપર તુટી પડ્યા. અને પણ સતેજ દેવા
બનેના માણસો ધવાયા, યરણ ઘરણ થયા. પહેલ
કેસ નગરમાં આપે તેવા નહોતા.

સંખ્યા સમય થયો. ફરીએના મુદ્દા ધર્મને
અતુલ્ય મુદ્દા બંધ રાખવામાં આવ્યું. પ્રવેશદાર
બંધ કરવામાં આવ્યું. ચોપાણ અને રાવે પોતાના
અસંખ્ય માણસોના સંહાર થયા. એક જગાએ
હશે. ખેતોણ ઉપર કોપની પરાજ આવી. અમ
અને આપણે કાલે કુલ કરતું લેશે. મનને નબળાએ
આવી મુશ્કેલ કરી.

સવાર પડી. ચોપાણના સૈન્યે બંદુકોને છુટથી
ઉપયોગ કરવા માંડ્યા. આ' લોક પ્રવેશદાર બંધ
જ રાખવામાં આવ્યું. મની રાજ ઉપરથી ખેતો-
ણના સૈનિકોએ પણ બંદુક અને તેલનો મારો
કર્યો. મોઢાણ સૈન્ય નીચા પ્રદેશમાં દોડાવી
પોતાની પાસે સાધનની ખૂટ હોવા છતાં નેર જાજ
જ થયો. એ મુઠિનમાં તે ફાળે નહિં.

તેને કાર્યુકે કાલેજી ઉપરો પ્રવેશદાર ઉપર
અને નગરમાં પોતાનું સૈન્ય પ્રવેશ કરે તેજ
જન મેળવી શકાય. બીજે કોઈ માર્ગનું સુચનાથી
પોતાના દાણોને ત્યાં ચારી લેવા માત્રક ચલાવ્યો
દાર તેડી નાંખવાની તેજે આજ્ઞા કરી.

દાણોને ધાવતે હોયને, તે મરવાન નવી
ધરણે, પર્વત તીરજી ધારવાળા મેટા બીજાઓ
કાષે મરનક સરકાનાં લેજે તીરજ પાડી અને
વેદનાથી મીડાને તે પાછળ દાણો. ખેતોણના
કાળાઓને અને નેત્રુ નજ રાખીના કપાળોને
ખીખાં ન જામે એવી રીતે મેટાને પુનઃ દાણોને
રવાળ ઉપર પડાવ્યો. મરણજન માનસ કેળ-
વેશમાં ધરણે, પુરવેશથી પ્રવેશદારને અગિયે
મેટા કમી થયો, કમી કરતાં કમી છુટવા

અને જનજાતીનો પોતાર કરતું સરકર નગરમાં
થયો આવ્યું.

સરવેશભૂમિ પોતાના પતિને મુદ્દામાં સંચરવા
સંચાર સંભવથી હતી, તેમાં દાર છુટવાનો
પ્રમાદ હતી અંશભાગે. ખેતોણ મમકરો, "કિયે
કું નહિં. છત્રોએ નગરમાં પ્રવેશ કર્યો નહિય
છે."

"મહારો, મારા મુગટમુઠી પ્રત્યુ આપેને
વિજય કરે આ દાણોની માત્ર એટલીજ વિનવિ
છે કે અપિ મુદ્દામાં નજા પડ્યું. પાટી પાટી કરી
નહિં. કાળારંભના કાળજી નામને રજુમિયા
દિશાને અને કુદિ નજર કરતે, મહારો ચિંતા
કરશે નહિં, અમે અમારો ધર્મ ચારી રીતે
કેમજામે છીએ. આપ વિચિત્ર બની સિધાશે.
અને રજુશર રજુપુતે કાષે મુદ્દામાં રજુમી વિજય
પાળે વેરા."

"ખેતોણ રાજમહેશના મોજાનમાં આવ્યો.
તેના સમયે તેપાર બની તેની રાત મોડે રવા
દના. બાજારજો વીરપુરેએના ધરોમાન 'આપ
તેઓના હાથમાં વીરસ રેખા દના. ખેતોણને
તેઓને સંભોધીને કહ્યું. "મારા બદાશુર સાધતો
અને કુશ સૈનિકો આજે આપણી વીરતાની કમો-
ટીને સમય આવ્યો છે. આપણા પુરવેએ પાયે
ચાલી મુદ્દામાં પાટી પાટી ન કરતાં યત્નને સંહાર
કરવામાં છાશ જાવો. રજુપુતને મુદ્દામાં ખત્ય
થાય એ સર્વપ્રતીત કરાવનાઈ છે. અગ્રણીઓની
વિજયમાય તેઓ માટે તૈયાર છે. માટે કેસરીય
કરી રજુએ ઉપર તુટી પડે. મોવો શ્રી રાજી
આવાનો જયો."

"રાજી માતાને જય" એવો એજ બુનિ
માલ રહ્યો.

છત્રોએ મુદ્દાની માણસો. કાષે અપાટી
કરવા રાજમહેશ છુટી. આવી પડેઆવા. અને પણ
અમે મુખ્ય મુદ્દા થયું. રાવાઓ પાસની માફ

શુનને કાપવાં લાગ્યા, ગોધાજીએ પણ પોતાના માથાસોને ઉઠેરી દુરમનનો સંહાર શરૂ કર્યો. 'જય શક્તિ' અને 'જય લાવાની' ના જયનાદથી, 'જો મોર્ચા-જો કાપ્યા'ના આતેનાદથી વાતાવરણ બેદાવા લાગ્યું, લોહીની નીકાળેલા લાગી, રાખના દમેદગ ઉભરાવા લાગ્યા ગ્રાહ્યો શુનથી બડતા દતા, તેઓના સખ્ત પ્રદારથી ગોધાજી હરકર પાછળ દડવા લાગ્યું. ખેતોજીને વિજય થાય એવા ચિન્હો રચા જણાયા, પરંતુ વિધિએ કંઈ જુડું જ નિર્માણ કર્યું હતું. નગરમાં દાખલ થયેલા સૈન્યે તમામ દરવાજાએ બંધાવી પોતાના પક્ષને નગરમાં પ્રવેશ કરવાનો માર્ગ મોકળો કરી દીધો, લીડની માફક ઉભરાય જતા સૈનિકોએ કુંદણીના નાના સરખા સૈન્યને મોમેરથી ઘેરી લીધું, ખેતોજીએ જાણ્યું કે હવે વિજયની આશા બંધ છે.

જતાં તે દ્વિમ્મત હાથોં નહિ, સક્રિય માતાના જય અગ્નિથી પોતાના સૈન્યને ઉત્તેજીત બતાવતો પોતાના શૌર્યને શુનને પરિચય કરાવતો તે દુરમનને પાછળ જ દડાવતો ગયો. એવામાં અચાનક પાછળથી કોઈએ તરવારનો ધા કર્યો, એ ધાનોજવાબ વળે તે પહેલાં તે એ જીવલેલુ ધાથી તેનું મસ્તક ધડથી જુડું પડ્યું. ગોધાજીના માથાએ 'જયલાવાની' નો વિજયનાદ કર્યો, પરંતુ 'જયશક્તિ' ના નાદમાં તે નાદ દબાઈ ગયો. ખેતોજીનું પડ વરતી ઉપર પડ્યું નહિ, પૂર્વપક્ષ તે શૂરતા થી લડતું રહ્યું, અને દુરમનને દહાવતું દહાવતું છેક કુંદણીના દાર સુધી અગ્નિ-સનુઓ આશ્વમેધકિત-દિગ્મુદ જન્યા, 'દેવો આ વીરનર કે મસ્તક છેદાઈ જવા જતાં માત્ર ધડ પણ બાકી બહાદૂરી બતાવે ?' તેઓ મોહમુગ્ધ જન્યા.

• હવેવા છે કે જુમાપ્પાન વારસાદ અને મેળજીજી મેદેઠ વડે લાવાની નાજક ઘડાઈ થઈ હતી, ત્યાં આગળ મેળજીજીનું મસ્તક કુંદણી પડ્યા પછી પડ દોળાયા, તરવાર લઈ લડતું હતું.

ખેતોજીને યુદ્ધ સાંગોજી ત્યાં હાજર હતો, પોતાના ધડને આઠલો પરિચય પડતો જોઈ તેણે પ્રતિજ્ઞા કરી કે 'મારા પિતાનો સંહાર કરનાર ગોધાજીને મારી પિતાનું વેર ન વાળું' ત્યાં સુધી મારે કુંદણીની ગાદીએ ન બેસવું. આ પ્રતિજ્ઞાથી ખેતોજીના આત્માને શાંતિ થઈ હોય તેમ તે ધડ સાંત જન્યું-નીજીય થઈ વરતીપર પડ્યું. સાંગોજી એ પોતાના માથાસોની સંભાળમાં તે સુરક્ષીત રહ્યો પડેગિયાનું. વીરનર ખેતોજીનો દેહ ધ. સ. ૧૪૮૬ માં પડ્યો, પરંતુ તેનો કીર્તિ આત્મા અમર રહ્યો.

ખેતોજીના શત્રુથી તેના સૈન્યનો ઉત્સાહ મંડ પડ્યો. પોતાનો પ્રશસ્ત ઘરો જોઈ કેટલાક વદ સામંતોના આમદથી સંગ્રાહ થોડા શૂરવીર સામંતો સાથે લાગે જ્યાંથી ન્દાસી છુટ્યો, ગોધાજીનો માર્ગ મોકળો થયો. વિજયનાદથી તેના સૈનિકોએ વાતાવરણ બેદી નાંખ્યું, અને પોતાના તથા રાવના અસંખ્ય સૈનિકોની સહાયથી નાની સંખ્યા ઉપર મેળવેલા વિજયથી ગર્વિષ બનેલા ગોધાજીને નગરમાં પ્રવેશ કર્યો.

ઉપસંહાર.

નગરમાં પ્રવેશ કરતાં જ ગોધાજીનું પ્રથમ લક્ષ સરવૈયાણીને અગ્નિ મેળવવા તરફ થયું. તરત તેણે જનાનખાનાને ફરતી મોટી મુઠી અને બારીક તપાસ કરાવી પરંતુ સરવૈયાણી કે અન્ય રાણીઓને બાંહે એક મોટી સીતા બાંધા બળતી નજરે પડી.

ખેતોજીનું મસ્તક છેદાવાની વાત જાણતાં જ સરવૈયાણી અન્ય રાણીઓ સાથે તે મસ્તક મંગાવી તેની સાથે સખી થઈ હતી-સીતા ખડકી બળી મરી હતી. હવે તે માત્ર ધમધમતી રાખ અને અંગારા બાકી રહ્યા હતા !

યુવીના શત્રુથી રાવે કપાળ કુટ્યું, સરવૈયાણી દામ ન લાગતાં ગોધાજીએ દામ ધસ્યા.

માત્ર ખેતોછને માર્યાનો સતોય અને કુંદણીના કમળને મળ્યાનો લાભ તેને પ્રાપ્ત થયો.

ખેતોછએ કુંદણી અને જસદણને પોતાની તાબે કર્યું, અને પોતાની સગા ત્યાં રથાણી સર-હાર ગયો, ખેતોછના બીજા માથે જાંજી અને શીલાણી પણ પાછળથી અમદાવાદના પાદસાદ મહમદ ખેતોછએ કામગામાં લીધા.

સગીછ સામંતો સાથે જ્યાં ત્યાં ભરાયો ગોધાછ સાથે બદારપડું કરવા લાગ્યો, અને કેટ-લોડ વખત પછી તેણે રાજભાડ વીસ કરવાડની સદાવધી પોતાના પીનાનું ચેર વાળી પોતાની

પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરી પોતાનું રાજ્ય પુનઃ પ્રાપ્ત કર્યું હતું, જેનો ભોગવરો અવાળી તેના વંશજને કરે છે.

સરવૈયાણી પત્ની પાછળ સતી થઈ, ખેતોછ અનુદય પરાક્રમ કરી ક્ષાત્રધર્મે જાળવતા યત્નવલ્લ થયો એ વાનને આજે સેંકડો વર્ષો વિત્યા છે પરંતુ તેનું અમર નામ કનિદાસ પૃથ્વર અંકિત છે, તેની ઉન્નવય કીર્તિ જ્વલંત છે, ભાટચારણો અવાળી ધરવીરોના ધરોમાન ચાતાં તેને રમરે છે. અને તેઓના હૃદયમાંથી તેના પ્રત્યે ધનવાદ અને પ્રસંસાના ઉદારો નિકળી પડે છે, આવા વીરનરનો કીર્તિઆત્મા અદોનીય અમર રહે છે.

આર્થિક સ્વરાજ્ય.

રચનાર રા. જમ-લક્ષિત.

(" જન સર્વેષુ જય સ્વરાજ્ય " એ રાષ્ટ્રગીતની ધૂન.)

(૧)

જન સર્વે સ્વરાજ્ય સ્વરાજ્ય :

વિજયી હો સર્વે આજ !

તાંત્ર તાંત્ર કણ કણ :

આતમકામ જ પરમાર્થ :

રોહન-મ જ સર્વાર્થ :

(૨)

દષ્ટિ વજ્રાટ કરે સ્વરાજ્ય :

વિજયી હો સર્વે આજ !

અન્ન વલ્લ આજ :

દગદગાળે દુનિદા :

ત્યાં પુલકે રમર :

(૩)

જન તાંત્ર એ સ્વરાજ્ય :

વિજયી હો સર્વે આજ !

૬

જન સુન્દર યૌવન.

સુવધારે પ્રજાજનન્ય !

જન એક ત્યાં સ્વાતંત્ર્ય :

(૪)

લોકચક્રધર સ્વરાજ્ય

વિજયી હો સર્વે આજ !

ઉન્નવલ, નિર્ભય, અરોહ-

લોક ગ્રીક્ષતાં અયોધ-

લાલન પ્રજાનાં જયોદ :

(૫)

અભિર-ભવર સ્વરાજ્ય :

વિજયી હો સર્વે આજ !

ર-પ્રતિકાંક કવિતક્રમે :

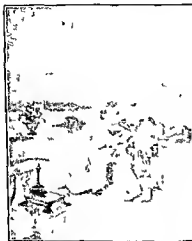
ગુદદભાવ પરમધર્મ :

અથ એક લક્ષિત પ્રમ :

રીસાયલી સનમને.

સ્વનામ રા રણુર

મિનકાર રા રવિસેક્ટ મ રાવલ.

ધરી શું રણુર ભેગી, સનમ! સારી થઈ કરેને
 સ્વનામ રા રા, ભમે છાંડ જાડી ભરી દેને
 મહોત્સવનો નિસેહ હ મને, જરૂની જાનમા કાની,
 સ્ત્રી સૃષ્ટિ અરિહ તલાળી અટલો ના કરી દેને.
 બનાવ્યું પેલું દિન દિવસ નિયમ દારેથી દર્દ દર્શન,
 સ્મરણ ના તે થઈ આણુ હવે તુજ રૂપ કરી દેને
 ન અદાન દાઃ ધરેયકી ભર, હાલને ભોળાની ભાવે,
 માયાની જાનની નીચે હવે મમ બલ લગ દેને
 મુ રણુરને રિઆવાલુ છ મિરદે છે લખ્યું નિધિએ,
 મરે દુનિયા દસાવે એ મજાન મ્મ દમ નહીં દેને

આવતી કાલનું જરમની.

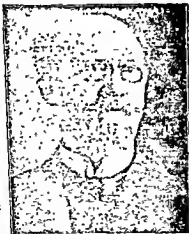
મું જરમની બેકાર છે.

મી. કીલીય ગીઝસનેઝ અગિયનુબય.

વપનામ: ડૉ. નલવરસાન એફ. યેક, એમ. બી. બી. એમ.

હું ગમે મરીને જરમનીની રમીતિ ભરૂવા એ કે જરમની સદાજના થાક તથા દાર પછી ઉરકમાં મરો દનો. વર્તમાન પત્રોના દેસાએ મુંય પોતાની આર્થિક સ્થિતિ કેવી રીતે સુધારી

વાડા બર્ષા દત્તા. જર-મની નાજીનમીની-જર-મની રકમ બારો કે જેમ એ વજર વિચારી અને બરોસા પાત તદિ એવી મજૂરીથી મર્યાના સદાવતો જવાત નથા મંચી મંચો સગરિ લગલુને સહ મંચી કમુસાન રૂપે આપે દનો.

જરમની કિયુવે તોવજ બરી છો એમ છે એ સંજર્ણી નિબસાન વિચારકને રહે એવી કોઇ ખીના જાજમાન હોની પછી જરમની પે રાનું વચન પાળી છકે તો તેડી અઠર દુનીઆવા સંજર્ણી તેડી બરિખની સ્થિતિ રિરે ચોક્કસ વેધાર પર થું થાય ?

કાશી અને તે ઉપરાંત વિચારી રાખોની બરમ જાણની દુડીએ થી રીને બરી કાશી ? હું જરમનીની રહેબી રાખી અને એ કામાતે દનો. અને તેમના ઉપર નાંખેતા બે.ભા સંજર્ણી નેમતો. અખીયાપ જાજવા માંગતો દને. જુસાજુસા અભિપ્રાયો માથી અને જુડી જુડી ખીનાએમાંથી હું જુખાની નાંતરી કદવા મનિતો દનો. એથી જરમનીની વર્તમાન

મં. મિલકતીવરીગઢ પાખા નથા મીઠિન.

સ્થિતિ અને પુરવ.

ખવાય ખંધાય.

હું ખાસ કરીને એ ભાવુદા માગતો દનો, અરેખર અર્થિનમાંથી ખીનાએ આંકુઓ અને

અભિપ્રાયોનો એક મોટો જથ્થો મને મળ્યો. હું સારાઈ, ધંધાદારી લેકો અને રાજકીય અગ્રેસરો તેમાં મોટા અને હંમેશા પધતા જતા પ્રભાવવાળા જરમન પક્ષના નેતા શીકરેન અને ફ્રેન્ચેરીટી સોશિયલિસ્ટ પક્ષના અગ્રેસર દત્તા તેઓને મળ્યો. તે ઉપરાંત મને આપણા મુલસરીઓ તરફથી ધણી માલીલી મળી અને એનાજ ઉપયોગથી હું જરમન અહેવાલોની સરખામણી કરી શક્યો અને માની શક્યો.

છતાં આ બધી એકઠી કરેલી માહિતિ મને જે માહિતિ બર્મીન સહેરની મશીનોમાં માહત્તા કુકોનોમાં અને ખાશોમાં અથવા તે મધ્યમ વર્ગના મોટા સાથે તેમની રહેણી તથા ડાટુંબિઝ કિપતિ વિષે માત્ર કરતાં મળી, તેની સાથે સરખામણીમાં નિરસ લાગી.

મશીનોએ કરતાં જાતિઅનુભવ વધારે કીમતી હોય છે. અને મારો બર્મીન વિષેનો પહેલો અને છેલ્લો અનુભવ હું તેમને ઉપરો મળ્યો. હ્યાર બાદ તેમનામાં ધણી મોટા ફેરફાર અને તેથી વધુ મોટા ફેરફાર અંગ્રીજ લોકોનાં અને તેમના પૈયમાં સાફસાફ અનુભવો.

સંધી પછી જ્યારે હું જરમની ગયો ત્યારે ત્યાંના લોકો પોતાના પર આવી પડેલી આત્મચી જાજેના બની ગયલા લાગ્યા-તેમના હારકરની દારથી તેમની બ્રહ્મા બાગી પડી હતી અને અવિભા વિષે અત્યંત નિરાશ અને અનિશ્ચિત તથા બળવાના કરથી તાસલા હતા. તેઓમાંના ધણી, જરમીઓ અને સીઓ લાંબો વખત અનુભવેલા સુખમરથી દુઃખી લાગતાં હતાં. બોરાક કપડાં અને છવનની બીજી જરૂરીયાતોની કીમત મહુરવર્ગ માટે ધણી વધારે હતી. કુદમથી પાલ ફરેસ લાકરીઓને નાજરીક હોયને માળતા કર્યા ન હતા-લોકો નિરાશ અને મુશ્કેલી જેવાં હતાં.

પણ હાલના અનુભવમાં બર્મીનની પ્રત્યક્ષ નહિ પણ ઉમંગી નાઉમેદ નહિ પણ મને નિશ્ચયેખાઈ છે. સુસ્ત અને નિર્ભય લોકોનાં લેખાં “લેખર એક્સપેન્ડ” ની આ બાજુ વિલસતાં અથવા તે પશ્ચિમના કે અમળ પૈસા ઉધરાવવાની પેટી ખખડાવેલામાં આવતા નથી-લોકો અપણ અને દેખી રીતે કામમાં શુષ્કાપલા, સારાં કનકાં. પહેરે ખાવાપીનામાં સંતુષ્ટ ધંધા વિષે આતુર કે સારા રોજગારવાળા લેખામાં આવે છે, વિશ્વ શુદ્ધમાં આપોદિવસ નાનાં રેખાઓ ન કરવા એકાં થાય છે, તેઓ પોતાની બમ્મ દત્તરો રાખે છે અને તેમાંથી કામગીરીમાં માહિતી પત્રો કીમત અને બજારબાજી કરા કરે છે.

કલાક એકલાક વખત માળવા તેઓ અથવા નથી, પરંતુ ધંધાવે આવે છે. લાંબાં આંદોસ મેળવે છે.

બર્મીનો સધારણુ વધુ પોતાની જરૂરીયાત માટે પુરતું જ કમાતા નથી પરંતુ મોળને મ થોડું બચાવી શકે છે, હું એક દિવસ અરસ્તન જેવો લાગતા અને મોટા ખાખાઈ અહીં વિલુપિત સહેદ સહેર જેવા જેખાવવાળા લુ બાગમાં મથે. દત્તો તેની આજુબાજુ પડા વાગે છે અને અધારે ફાખાઈ પડે છે. પચ્ચીસ હાલર માણસોની સમગ્રવાળું, આ સીવાળું શુદ્ધ વિશાંતિ શુદ્ધ છે. એક સાધારણને જે કંઈ ખાસ બહુવાળેગ ન હતી, હું મને દત્તો ત્યારે બધી જગાં ભરેલી હતી કે લોકો દુલ્લો જાવનો દાર પીતા, જરૂર ખાત ખોટા પીણોનો સ્વાદ લેતા અથવા કોરી પી બેડેલા જોવા હતા. એમાંના ધણી કારકુન દલપીરો, કુકરમાં નોકરી કરતી કોકરી અમ્મમમર્મનાં માખાપો પોતાના મોટાં ઉદાર સાથે દત્ત. મારી ગાલુના રેખો પચની રો

એનો દિશાળ ચલુતાં માલમ પાડું કે તેઓ
આકરે નાંખી પંદર માકે એટલે કે પાંચ
પેન્સની સવામિશી સુધી આ સાંજની મોજ
પાછળ ખરમતા દતા. બીજાઓ વધારે જેવા
તમારા પાછળ સુખાવતા દતા. બીજા ઉપરથી આ
ચીએમાં, દુઃખાગ્રમાં એવાએટમાં અને દલગી
ધનમની સૌરતી પાછળ વાપરતા દતા. તે રોજા-
વિશે કંઈક નવેલી નહોતું.

મેં એક જર્મન સ્ત્રીને

પુછ્યું કે અપારે તમારા
પચાર આટલા બધા
એવા કહેવામાં આવે
છે ત્યારે તમે આ
કંધાગાળની મોજ
પાછળ બાંહેધે અર્થ
કાંઈ કરી શકો
છો? આ સ્ત્રી ને પછી
વખત અમેરીકામાં રહી
આવી હતી અને પેનાના
રેલીઓ માટે નિરાળા
અભિયાન પરાતની હતી
તેણે બુલે દિલે જવાબ
આપ્યો કે એ ખરેખર
આત્મચરિત્ર છે, ખરે
ખર વિચિત્ર છે પરંતુ

અર્થ સુધી તમે તેમના
વિષયો આજે અભિયાન હાલી ન નાખે. અને
તેમના ચુદ્ધત્વને વિશે સત્ત્વ મારિતી ન મેલે
ત્યાં સુધી જ. નહીંતરી વગી એટલી મોટી છે કે
જુવાનો ને તેમજ ખાસ કરીને જુગેતિ દુગ
લેતા અને જુદથી કરવા માટે મદદ નીકળુજ
લેણ. એટલા માટે જ આ લોકો સાંજનો
આનંદ લેવા સાદ પદમાં કરકર કરે છે.
એક શેરો ભાષ પાતાની નાની બે બહેનો સાથે
કામ કરતા હોય અને તેઓ તેમનાં માલમ સાથે

રહેતાં હોય તેઓ તેઓનું કીક નમે-મુદીતતો
મોકલા જુવાનો છે જેને પેનાનાજ પચાર પર
રહેવાનું હોય. અને ત્યારે તે નમાવતું ધનમજ
અસંભવિત.

સ્ત્રીની આવી હોવા છતાં પચાર દુઃખર બધાનીઓ
જુવા આમમાં અને બીજા દુઃખરો બધાનીઓ
કોલીની દુઃખરોમાં અને જગસામાં મેળી થાય છે.
છોકરીઓનો મોડો ભાષ રવચ્છ અને સુંદર

રેખા છે. તેમનો
પહેરવેશ સુતરના કરક
કનો અથવા તે કાથે
મનાલેવા કપડાનીજ
હોય છે. કેટલાક માલસો
આ વખતે પછી જુના
રમુકેતના કાપરચિત્ર, જા
ખાપરના પદા અને
બટનો વચરના ભરકરી
પોશાક પહેરતા હતા
પરંતુ ઘણાખરતો સાદ
સુર ચહેરી પોશાકમાં
હતા. કપડાં એવીજ
બનતું એક રોજી રીત-
દાકેતની મોટી નાટક
સાળામાં લેવામાં

આવતું હતું-એ જગ્યા
આંધ્ર સોપેટ હોસના
નામથી પહેલાં એળખાતી હતી અને
જા પચાર બનતું હતું. હાલ તે જગ્યા
પર કાચ નાખરામાં આવ્યું છે અને તેમની
રેખા, પત્થરની સુનાના કાપરચિત્રી લકકતા
સંક્ર આકરના પચારના દુઃખરો એવો, લાગે છે.
ત્યાં ખરી દોઝથી અને જુના જર્મન જુરસાથી,
બરડાગાળી સચોનું રવમ નામક નાટક અજ-
વાતું હતું (સંખીન ગ્રાંદેલો જર્મન વેતીઓ
હોય અને ઓપેકન બોદેન મીનું હતો) પરંતુ

નાથી બાક

લોકો ન્યોનું આપણે પ્રતિભાવતાં પલ્લુ આ બધાને મ્મ હમ-બધો.

પ્રેક્ષકમાં અને જગ્યાની કીમતમાં મને વિશેષ આનંદ પડે છે. આનંદ આમના લોકોમાં કરતા અહીં બિદાસ લોકો ઉપાદેશનના દત્તા તેઓ સંખ્ય મ પાંચ દબાર જેટલા એક મિત્રે સમજાવતા હતા તેઓને આ જોખ પાછળ મોઢો ખડક થતો હતો-મારી જગ્યા જે નામકલાગમાં ની જગ્યા એટલા સારી હતી તેની શી માત્ર એક વિનિયમે પેન્સન હતી ધણી ખરી જગ્યાએ પેન્સનના હતી-સહન માટે નર્મનમાં નીટા-લાજની જગ્યા બધા દુખનજેવી લેતી નથી અને મારા મત પ્રમાણે સામ્રાજ્ય વર્ષના લોકોનું સામ્રાજ્ય આનંદ માટે નર્મનમાં અને બીજા નર્મન શહેરોમાં સારી સગવડ હોય છે.

બીજા દુ એ નજુર ઉત્સુક હોતો કે જગનીમાં કામ બદલ લેતોને જેટલા પગાર આપવામાં આવે છે અને તેમનો પગાર જીવનની કીમતના પ્રમાણમાં હોય છે પહેલાં વિષય વિશેષ આકર્ષક મેળવતા સહેલ છે-કપ અને બીજા કારણનાઓમાં નર્મન મળુરને આકર્ષક માટે આપવામાં આવે છે.

જેટલે માટેની જાસન કીમત પ્રમાણે તથા પાઉંક આવ, પરંતુ જર્મનીમાંની વર્તમાન લેવ-લેવક પ્રમાણે એવી કીમત પાસ લીનીંગ મૂકું મું.

દિવસની આટલાકની મળુરીને દિસામે તેઓને કાકે છક પેન્સ મળે છે ન્યાયે જેટલીકનના મળુરને ૧૬ થી ૨૬ લીનીંગ સુધી મળે છે.

આનુભવનો ખ્યાન નર્મન શહેરની બધીઓ માથી પસાર થતા, દુકાનેમાં નર્મન-વ્યવસ્થા અને રટલીમાં જેવી મોની વપારની મુલાકાત લેતા સારા આવે છે એ સારા લોકોની કીમત ૧૮૦ માટે જેટલે ૧૫ શિનીંગ એક માટે એને પેની ને નીસામે ખમીશની કીમત જાન પ્રમાણે ૬૦ થી ૧૨૦ માટે જેટલે ૫ થી ૧૦ શિનીંગ થાય ખરી રીતે, હંમેશની ઉપરોક્ત ધણી ખરી થીએને દિસામે ખરીદામાં એક માટેની મીમત એક પેનીંગ થાય છે અને આ ઉપરાંત પલ્લુ જર્મનીને મોડે રાખે છે કારણ કે ધણી થીએની કીમત જર્મનીમાં ઉચ્ચ કરતા બોણી હોય છે.

હોલ ધનીમાં એમ પોરે- રાના, જે હનીવાને પહેલાર કે પેસાતાર અને બનુ પેસાત કરવાને વધારે મળે છે બાકા રહે તે ગરીબોને મળે છે.

કામલા તરીકે પુરતો હેરત પમાડે એટલાં સરતાં વેચાય છે. અને હિંમતમાં પ્રમદ થતાં પુરતો કરતાં ધનું જ સરસ બનાવટનાં દેણ છે. હિંમદા કામળ મજબુત તથા સારી યોજનાવાળી બધીઓ અને ખુબ મુરત ચિંતે વાળાં દુનિયાના સર્વેકુષ્ટ પ્રયોના જન્મનમાં ચપલા અનુચિત દે પેન્સે વેચાય છે અને નવી નવતકથાઓ ૧૩ શીડીએ ચીના કમ્પ્યુટરો સામાન, ભરત કામ ધરમ્યુ વાસજો તથા દરેક બનનીલાની કારીગરીઓ મળી સરતી કીમને મળે છે. જન્મ અને અગ્રેષ્ઠ પેસાના ફેરવદબને ભાવે નહિ પરંતુ જન્મની-માંની માઈની ખરીદીને કીમતે જન્મન મળુર સાક માકને પચારે, સી અને પોતાના નાના કુટુંબના પોષણાર્થે, હવમળ પુરતું અને નોકરી માટે સંતોષ રહે હવમળ એટલું મેજગી થકે છે. ખૂબ કરકસર કરીને થોડા માકે રોજ થોપ માટે જ્યારી સમય અને તેને ઉપયોગ ખાસ કરીને દલિલ જવનો દાર પીવામાં અને કંઈક ગાંધી સાંભળવામાં પ્રવ્રત્તિય જાવમાં અથવા તે જવના દારૂના પીણમાં થાય છે.

કારીગરો અને મળુરો નેટલી સારી રિયતિમાં ધોધાદારીઓ અને કારકુને નથી. જ્યારે રહેવાનો ખર્ચ આટલી દસ મણા વધી ગયે છે ત્યારે પ્રોફેસરો, માસ્ટરો અને ખીલ નોકરોના વગરમાં માત્ર ચારથી છ મણા વધારે કરૂકામાં જાયો છે. આ વર્ગના લોકોને જ દેખાવ-ખાનર સાહસિક બનતું પડે છે અને વધારેમાં વધારે દુઃખી થતું પડે છે.

દાઢમાં, નાણાવાળાઓ જન્મનીની સોંબી મળુરીના દિસામે નહીં અને મોટી ધોધાસનથી ચેજના, નેત્રી દુનીઆએ નિપુણતામાં અને કાપસિદ્ધિમાં પહેલાં બનુમતી ન હતી, એવી તૈયાર કરે છે.

હુમેસરી-સ અને તેની મોટી ચાપલુ કાઢસા મોહુ અને પોગાદના મોહા જવાપર અંકુશ ધરાવે

છે. એ વિષયે ધણી ચર્ચા ગાડે છે કારણ કે જન્મન કક્ષિતમાં એક નવી દીશાને તે આગેવાન છે-એ અગ્રીર, કેટલાએક અમીરો ને ખર્ચેનેતાં જન્મનીની ધોધાસનથી છુંદગીને રમાડે છે, તેમના એક છે. આ નવી યોજનાને “વરીક દૂરદ” નામે વર્ણવવામાં આવે છે-એટલે કે કાયા માલને ધધો કરનારી ધણી કંપનીઓ એકઠી કરી, ધધાની યોજનાથી તે કાયા માલમાંથી બનાવેલા પાક માલને એક મોટે જથ્થે પેદા કરવો.

આવીજ યોજનાથી કપના દારૂગોળાનાં જન્મી કારખાનાંઓ ને લદગાને સમયે બંદુકો અને રફાણુ સામગ્રીઓ રાશ્ત્રી પ્રમાણમાં તૈયાર કરનાં દર્તા-અને નેલે દારૂનો રવાદ ચાખ્યો છે- તેમોચે સુવેદ થવા બાદ થોડાજ મહિનામાં સુવેદને વખતને અનુસૂય પડે એવી રીતે પોતાની યોજનાને અભ્યયન કરેલી સકિનથી ફેરવી નાખી. દાઢમાં તેઓ એનજીએ, બધી ભતની મશીનરીઓ, બેકુતનાં એાળરો, રજરદરો, સેફ્ટી અસ્ત્રાઓ અને ને કોઈ બનાવટ દુનિયાના બજારમાં ખપે તેવી દરેક લોદા અને પોલાદની ચીજો બનાવે છે. જનરલ હલેક્ટ્રીસીટી કંપની પણ અજબ કાપથી વધતી ભવ છે અને તદરથ દેશોની રોજગારી કોપસા, લોખડ, અને હાલે-કડીક બજારી-આંરદીઆ, હુમેરી અને ખીલ દેશોની પેટીઓને હજમ કરતી ભવ છે.

આ મોટી ચાપલો દુનીયાની બજારોને કમલે કરી રહી છે અને સદાચ પહેલાંની જન્મન ધધાની આખાઈ મળે અંશે પાંડી લાવવાને સરજી નીવડી છે. ને એક ચમતકાર જ ચલુાવ. કારણ કે જન્મનીની આર્થિક રિયતિ ખુબખાર અને નિષ્વચ મદગાળી, ધરંધાનો, બહાણુનો રોજગાર અને પહેલી ખીકત જવાથી, માલુસમળ એટલું થરાઈ અને મશીનરી ફેરવે અને તેને હવતો સામાન ઉપડી જવાથી હવમળ નજ નેત્રી થક મળ હતી.

આ સમયે અવનવન પમાટે એવું જતાં કેટલેયે મેળખા પરીજ્ઞાનને વિષે અતિશયોક્તિ કરવી જોઈએ નહિ. કેટલાક અવલોકન કરીના અદ્યપાલ મુજબ જર્મની પૈસાથી રેલવેનું તે નથી જ. લઘુકાલ પહેલાંના ધોરણ સાથે સરખાવતાં દેશના કરજ ઉપરાંત, અર્પણ મોટી જમીનની સરખા નો દિસાળ ન ગણીએ તેમજ, જર્મનીની કારીગરી અને ધંધો એ તૃતીયાંસ છે. રૂની આપણ જોઈએ સસો તેર કરતા અડધી છે. આ વર્ષના ચાર મહિનાની કાલસાની ઉત્પાદ માત્ર ૪૮૬ મીલીઅન ટન છે જ્યારે ૧૯૧૩ ના તેટલાજ વર્ષનામાં પણ મીલીઅન ટન હતો.

લઘુકાલ પહેલાંના દનેજ કરતાં હેખર્ષે ખંદેર દાક અડધુંજ દનેજ આવે છે. (અને તે પણ વિદેશી વહાણોમાં.)

દેરક જર્મન ધંધો દકતાથી લગભગ વધા દેશીમાં વધતો જાય છે. ફ્રિંચુ અમેરીકા સાથે આ વર્ષના ફેબ્રુઆરી મહિનામાં ગયા વર્ષના જેક મહિના કરતાં ધંધાનું પ્રમાણ ૨૦ ટકા વધુનું. તેનીજ સાથે ગધા દેશીનો ફ્રિંચુ અમેરીકાનો ધંધો ૫૦ ટકા વધ્યો. ૧૯૧૬ માં જર્મનીએ યુનાઇટેડ રેટલને ૧૦ મીલી અન ડોલરનો માત્ર મોકલ્યો, ૧૯૨૦ માં ૮૮ મીલીઅનનો અને આ વર્ષે એના કરતાં પણ વધારે પ્રમાણમાં. બ્રિટિશોનાજાલના ધંધામાં મુરોપની બજારમાંથી કોટિલિટને ધકેલી કાઢ્યું છે અને મોટરકારમાં, સાઇકલમાં અને તેને લગતા સામાનમાં એકલા સ્વીટ્ઝરલેન્ડ માટે જ જર્મનીની નિકાસ આપણ કરતાં ૬૦ ગણી છે.

આ સર્વ કારીગરી અને ધંધો સંજોગી સ્વાસ્થ્યના ચિન્હો છે અને દેશની હારના વડા પાછી એમની રાક્ષી કારીગરી અને સરળ રોજગાર વિષે અવનવન સંજિગી આપે છે. પણ એ જર્મનીએ આવી જગીરથી લગત દુનીયામાં પેલાનું અસન સ્થાન મેળવવાને દકી છે તેમજે દવે તુકચાલી જરવાની જરૂરીઆત શામે થવાનું છે, એજ એમની

સ્વાસ્થ્ય સમ્પત્તી શક્તિનો ઠેક સુધી અવનવન કાઢશે, અને નવી અને અગાઉ ન કરેલી મહેનત કરાવશે જ. કામ તેમજે જરૂર કરતું સહેલ પડ્યાનું નથી. તે તેમજે જરી કહે તે દુનીયાની કેઈપણ પ્રખ કરતાં મોટામાં મોટું કારીગરીનું સાહસ કર્યું કહેવાય અને કારીગરી સંજોગે દુનીયાની તથા રીખમાં ન સરખાવી શકાય એવું સાહ્ય મળે. કાણ કે તેમ કરવાને તેમજે ચાર મહિના નિકાસ કરતો પડે તેમજે શું એમ કરી રાકશે અને કરી કહે તે એની અસર દુનીયાની બીજી પ્રાંતઓપર શું થશે ?

આ સવાલના પહેલા લાગેતા જવાબ અને “શાંકમાન” અને બીજાએ તરફથી મળેલા હોય અને તેજ જવાબ વોલ્ટર મેથોનોએ, જર્મન પુનરુદ્ધારના વધારે દુનીયાને આપે દતો. તેજે હીમતથી કહ્યું હતું કે અમે જરી રાક્ષીએ એમ છીએ. અમે કે અમુનીસ્ટ રાક્ષી સોએ રીચરેટમાં રાહદને ઉદ્દેશીને કહેતા પોતાર કર્યો હતો કે તમે સહો એલા, તમે હાથો, તમારે જ પૈસા જરવા જોઈએ. માનુષિક રાક્ષીથી સંલગ્ત હોય તે જર્મન નેતાઓએ અને જર્મન પ્રતિએ બહાનું કરજ જરવાનું નાખી કહ્યું છે. અને મને કહ્યું હતું તે મુજબ અમુક સરતોએ તેમજે જરવા પરામે છે કે એ કરજ જરી રાક્ષીએ. સીડેન ને ડૉ. હેમ્પ્ડે, કેટલાકિપની એલાલીસ્ટ, જેઓ તેમજા સેક્રેટરી અને સમતવનાર તરીકે કામ કરે છે, તેની હાજરીમાં અમે દતો અને તેમજે તે રાક્ષી રપરેખા દોરો જતાઈ હતી. આ મેન્ડેરીટી સેપથાલીસ્ટ પક્ષનો નેતા હલુપણ જર્મન રાક્ષીકારમાં મોટી સતા પરામે છે. એ ઉમે, પ્રુસિયન રપેરી વાળવાળો સંદે રાક્ષીએ ફ્રેચ વિચારના જેવા દેખાવતો માનુષ (એના મે એને જર્મન જહાર ડૉ. હેલ્વેલ્ડના આપકાના ધરમાં રાહના પોસાકમાં જોયા દતો). જર્મન મણુર પક્ષના રાક્ષી

પશુની ઝનુન ધરાવનાર છે અને જેણે દહાડાથી દાર કણુચાક સાંસુથી લદાઈના ખરચે મંબુર કાંપા, આદમલાગે કણુચા અને દહાડા અગ્નિ-વનાર અખીરેના બાદલાથી કુકમેને ખરેખરી રાજ્ય મદાથી માથે મદાખ્યા હતા. ત્યાર બાદ શીકમેને બજવાના મતની બીલકુલ વિરુદ્ધ રાજ્ય પશુની યાદગીરીએ મુજબ પ્રજા સત્તાક રાજ્યના બંધારણમાં મદદ કાંપી હતી; તેનો જર્મનીના અભિપ્રય વિષે અભિપ્રાય મુજબાથી હતો અને તે એ વિચારથી જ કે દાનસ અને ઈન્સક પોતાના દેશ સાથે સારી રીતે વર્તી શકેદ કરશે. એ વિષે એને ખુબ ઇંચા ન હોતી. ઘરઘરને કમતી કરવાથી ૧૮૦૦ ખીલીઅન સેના મદોરો બચાવી શકશે અને તેનાથી વાર્ષિક ખંડાણી બરવામાં સારી મદદ થશે, મોજંશોખની આવાતપર કાણુ કાપાથી અને કાર્યસાધક પોજનાઓથી વધારે કમ બચાવી શકાય, જર્મન પ્રજાને મદદ કરવામાં માથે અને તેમના કાર્યમાં વિશ્વ ન નાંખવામાં માથે તો તેઓની જગી નીપજથી અને રહીબા જેના મેદા દેશ સાથેના વધતા જતા પાપાથી ખર્ચની હુંડીએ પુરેપુરી લરી શકાય. એ સીમેસી આને ઉપરો વિભાગ અમવા રૂદર સહ બેવામાં આવે તો જર્મનીના દાપપગ બામે અને પંધામાં મોટ જલ. પદનું ને મિત રાજ્યો અને ખાસ કરીને મુનાપટેડ રેટલ જર્મનીને રવાન અને પુરેપુરી સાબ આપે તો ખડું કેડુ બરાબ જલ.

પણે બામે દહાડામા દમકી પડી ગયલી મશી-નરીઓ અને દૂરતી મુડીના મસાસથી મરામત માટે, અને તેમનાથી ખતી શકે એટલે મથે પધારવા માટે, ઇજ્જત અને મુડી બોધમે-રમીઆ તેઓને માટે શક નેતું હતું. જેનું જર્મની પોતાના પંધાની અસલ સિયતિપર આવી પડે તેનું જ તે રસીઆને મશીનરીઓ, એન્જીને, બેટુનીઓબરો અને સુધરેલા અનની દરેક જરૂરીઓ, પોતાની નાસ પામેલી સિયતિ સુધારવાને પુરા પાડી

શકે. ઝીકમેન કહેતો હતો કે મુજોલનાં સ્થાનથી રહીઆને મુનરુદાર કરવાનો બોમે નિસંદેહ જર્મન પળપર આવી પડશે. પરંતુ તેઓ આ કાર્ય પુરા પ્રમાણમાં અને દુનીઆને કાપડે થાય એવી રીત ત્યારેજ કરી શકે જ્યારે અમેરીકા પ્રેટબીટન અને બીજા દેશોની ઇજ્જતને ઉપરોય એઓને મળે. આવી રીતે ઇજ્જત આપવા બદલ જર્મન મંબુરી અને મોજસકિત દહાડાનું કેડું વમુલ કરી અને દુનીયાના રાજગારને મુનરુદાર કરી શકે જલેજ વાજશે. શીકમેને જર્મની વિષે આવી આશા છે અને તેઓ માને છે કે મુરોપ, જેનો પલ્લ આ રીતથી સારો અર્થ કરે એમ છે તેને મોટે આ સારી તક છે.

જર્મનીના આર્થિક અભિપ્રય વિષે મુજોરડીનના રાજકીય સજાસદ અને લાપણેના રાજ અને જર્મન પ્રજાપણના નેતા રૂદેકમેન, શીકમેન કરતાં બોધી મદા રામે છે.

મુરોપની રાજકીય પરિસ્થિતિ વિષે લાંબી વાર્તા કરતાં, તેઓએ જર્મન સામે અપમાનની પરંપરા ના દાખલા આપી બીકારની બાંને મેલાવવાની રેમ સેકોની આદત સામે વાધો ઉઠાવ્યો હતો, તેઓ કરજ બરવાના સવાસમાં લંગાણુથી ઉતર્ષા હતા. તેમનું મારવું એવું હતું કે મોડા વર્ષ બાદ, અને એ સમયમાં જર્મનો પોતાના વચનો પાળવા મરજીઆ પ્રવતો કરશે. મુરોપીય પ્રવજો દુનીયાના રાજગારને આવી સિયતિ સિયતિમાં નાંખવાની મુખાઈ સમજશે અને સર્પીના કરારે જલદવાને નવી ઓન્સરેસ મેજવશે. તેઓ રેશે દેશ સાંખથી આર્થિક સમ્રે-જનની પોજના તેવાર કરશે અને એ સારી પોજનાથી નહિ કે વિનાશક સરોખરીથી અને રાજસી સિયતિનાથી ખપી પ્રજાઓને સ્વાય' સુધારે થશે રેકેસમાનનો અંત અભિપ્રાય એવો છે કે નો એક નામે કર કેમસા અને કે જેના કાર્યમાં માવપર નાંખવામાં આવે અને તે કર દરેક

ખરીદનાર ભરે અને તે પૈસા દેશેદેશના સામાન્ય ખર્ચનામાં આ કામ માટે જ મુકવામાં આવે તો કુનીચાનું લગાડનું કરજ યોગ્ય વર્ષમાં ભરાઈ જાય.

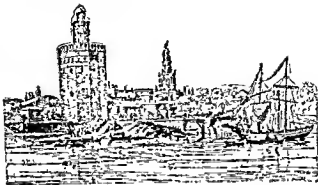
મારી જર્મીનની મુશ્કાલતાનાં પરિણામો કુંકમાં દર્શાવતાં આ લખાણ પરથી સમજાશે કે મારા મત પ્રમાણે પોતાતા વચ્ચેના પાળવા જર્મની નંબીર કાઢીશ કરશે અને મેં સાલેસીઆના ઉપલા વિભાગ અને બીજા દેશોના કાચા માલનું સાધન એના હાથમાં રહે તો હુરોષની આર્થિક સ્થિતિનું પ્રમુખપદ મેળવવાને હાલ તે સારે રસ્તે ચડ્યું છે. વધુ સફળ યોજનાથી અને ધોડે પગારે તેઓ બીજા પ્રજા કરતાં મહેનત કરી રહ્યા છે, મારા કહેવા મુજબ હારથી તેઓની શક્તિ વધી છે જ્યારે છત્તનારા દેશો અને ખાસ કરીને પ્રોટીસ્ટન છત્તથી કંદું પડી ગયું છે.

પરંતુ હજી એક સવાલ ઉભો રહે છે. અને એ પ્રશ્ન રેઇન્હોલ્ડ મંકેનાએ પહેલેથી જ ક્યો છે. એ જર્મની પોતાની નીકળના ભવંકર વધારથી-અને માત્ર એજ રસ્તે લગાડની તુકસાની ભરવાને જર્મનીને હાથ રહેશે છે-તુકસાની ભરી શકે તો બીજીશ 'રોજમારનું' શું થાય ? જર્મનીની પ્રતિજ્ઞા પાળવાથી જ પૈસા લેનદરેશો પોતાના નીકળ રોજમારનો નાશ કરે. અને તેથી જ જર્મની પાસે તુકસાની બલાદકારે ભરાવવાની છુમ મારતાં આપણ આપણા પોતાના નાશ માટે જખરદસ્તી કરતા દલ્તા એ નિશ્ચિતતા. આપણને સમજાશે. સ્વતંત્ર અને કુદરતી ધંધાની રીતે જો આપણે આપાત અને નિકાશ સરખા પ્રમાણમાં સળીએ તો જ હાલની કુનીચાની રોજમારીનો બીમારીને શુધારી સકાય.

મૂકે હુદય રુદન.

(હરિણી)

તવન જાણી બીનાં તોળે, ન મિદુ કદિ જરે !
નિરય ઉરની છુપી જવાસા નિસાસ વતાં કરે !
અવયવ જ્યાં ટીલાં બીજાં જતાં જુભિએ ટળે !
જરી ન ગમતી એવા પે દા ફેડ મુખી જમતની !
દલ મન રહ્યું મેરી, પ્રેમી, મુખે, પ્રતિજ્ઞાવ શી,
અવયવ, સર્વજ બાપી, ઝાંખા ઉદારીનતા પગી !
મૂકે રુદન દા દેને મારે અનંત ઝરવાં કરે !
દિવસ રજની એની એ સૌ નિઃશબ્દ કયા કરે.
જગન, સદુ આ લુખે તો પે, નહિ સમજા શકે !
હરી હરી શુકે ' શું વ્યાપિ કહે દમે તુજ કાપને !
સમજા શકશે ના, ના મારી બધા જમ આ સદુ !
વદાં વદ પ્રમુદ જવે તુ સૌ ! જગત દલ મુંડું !

ઇતિહાસ મશહૂર મુર પ્રબલનો ઉદય અને અસ્ત.

સખનારા—ઉદયથી તુલસીદાસ હંકુર.

મહાપુરુષ સૈન્યો, યુધ્ધો અને સેનાનીઓ હરે છે. સૈન્યોની કબીલીયત કબીલી સક્રિય અને સેનાનીઓની ભુદિ જ્ય અને પરાજયનો નેણુંવ કરે છે, પરંતુ હનિદાસનાં પાતામાં જ્ય અને પરાજયના અમર અસરો સૈન્યો, યુધ્ધો કે સેનાનીઓથી નથી લખાતા. એ કેવળ પરશુમળ પરજ જ્ય અને પરાજયનો આધાર હોય તો કુશલેત, ધર્મસેત નજ થઇ શકે. કુયોધિને પોતાને પૂજવા ચેત્વ-માતા સમાન પાંચાળાને નિર્લજ્જ પણે સમામાં મોજાતી, હોને નમ જોવાની હજી દર્શાવી, પુનરાજ્ઞ. ભીષ્મ, વિદુર ત્રિવેર વડીલો યોન પારણ હરી રણ, ભાર્યજ કુયોધિન કુસેતર્ન મુદ્દ દારી ચૂથો હતો. ધર્મસ્નાર જુદના ધર્મ આચરોમાં અનાચાર પ્રવેશ્યો, જમણો આજમોની ભાગીરે મારે કદાચ સાચા એજ

સપથ નહોતા. મીસ અને રોમની મદા પ્રજા એના વિજયપ્રજ પણ પૂર્વમાં દિનુરનાન અને પશ્ચિમમાં આફ્રીકાના ઉત્તર ભાગથી તે રોકાઇ. કયા કીનારા ચૂંધી ઉડના ચપ દગલ પણ સેના પ્રજા ચર્તા બોલ અને વિશાસ દ્વેષિરાત વધી ગયા અને એ મોને મદાપ્રજાઓનો વિનાશ જટકાતી ન શકાયો. હજીપના ઉદય અને અસ્તની કયા પણ એવીજ કરણ છે.

હનિદાસ એ નિષ્પક્ષવાત લખાય તો તે મનુષ્યોના જ્ય પનાજયના ઇતિહાસ કરનાં, નીતિના જ્યનો હજરતી સક્રિયની પ્રતીતિનો વિશ્લેષ હોઇ શકે. કુયોધિનનું શબ્દભાવન તપાસવા મોકલેલા ગુપ્તચરોને કુપિખીર મહારાજે કુયોધિનના સૈન્યોની ભુદિ અને કબીલી સક્રિયનું ન પૂછતાં સંભવકર્તા અમતદારોની નીતિ અને પ્રબળતા

અધ્યાગ ઉદ્યોગ અને ઉદાર ભાવના અભિવ્યક્તિ
પ્રકાશી અને અજ્ઞાન પર વિજય મેળવે છે. પણ
વિજય મળતાં સંપત્તિ, અને સુખ મળ્યાનું મનુષ્ય
મુદ-સ્વપ્નંદી બિલાટી યાદ લેતો છે; ખીજી રીતે
કહીએ તો પોતે શુભામ ધણ લેતો છે. આવા
પ્રકાશોપર ફરી ઉદ્યોગી અને ઉદાર જનોની સત્તા
એ ઇતિહાસની અનિવાર્ય પુનર્વંદના છે. મુશ્કેલી
ઉદય અને અસ્ત એવીજ એક પુનર્વંદનાનું ચિહ્ન છે.

મુશ્કેલી એ અરબ્ય જાતિ આફ્રીકાના મુસલે-ક
નામના પ્રદેશમાં વસવાટી તેમને પ્રાણ થયેલું નામ
છે. મુશ્કેલીના પ્રાચીન ઇતિહાસમાં આ અરબ્યને
પૂર્વના એટલે સાર્કેન્સ (Sarcens) પણ
કહેવામાં આવ્યા છે. મીસરની મહા પ્રજાની
શક્તિ કીધી થતાં કાર્ફરની પહેલાં પાંચમાંથી તે
ખીજી સૈદા કીધી પહેલાં પ્રીકા અને પછી રોમ-
નોએ આખા મુશ્કેલીમાં અને પૂર્વમાં હિન્દુસ્તાન
કીધી પોતાનાં કિન્ન્યો મોકલ્યાં હતાં. મહાન સિંહર
હિન્દુસ્તાનમાં અટક્યો, ત્યાર પછી ઇસ્લામીની
સત્તા વખતી પ્રીકા પછી બાગ્લા કાર્ફરના જ-મથી
તે ચારસો વરસ પૂરા રોમનોની ગઢોળગણી
સમસ્ત મુશ્કેલી અને આફ્રીકાના ઉત્તર ભાગમાં
અચલ રહી હતી. પાંચમાં સૈદાની શરૂઆતમાં
રોમનોની સત્તા ટૂટી. અનેક દેશોપર રજાનીત
મળવાથી રોમનો અતિ વિલાસગ્રિય મર્ડપણા
હતાં. ઇતિહાસકારો કહે છે કે ફક્ત ખાન પાન
પરતે રોમનોનો વૈભવ એટલો દૃઢ સુધી વધ્યો
હતો કે વારંવાર ખવામ તેટલા મારે ખલેલું એટલો
કલવવાનાં બીધયો શીખ્યા હતા. સંપત્તિ અને
લુભાર મોટાદાઈ મનાઈ હતી. જનપરોના અખ્યાલ,
દિવસના વધારે વખતની મેળનાં રવાન થયા હતા.
અમલદારો અને જમીનદારો રાજકાજમાં ભાગ
લેવા કરતાં તમાકા ભેંસ મેથી રહેવાનું અને
મેળમાં ધરવાનું વધારે પસંદ કરતા અને પ્રતિ-
નીધીઓ મોકલી રાજકાર્ય પતાવતા. આ સર્વ
કારણોથી રોમનોની શક્તિ તેમને લઈ ગય.

દરેક પ્રા-તમાં ભૂવના અમલદારો કે આસપાસની
પ્રજાઓએ સત્તા જમાવી લીધી. રોમનો છતાંકીને
ચોક્કો ભાગ આવ નામ તરીકે બચાવી રહ્યા.

પ્રીકા અને રોમનોની સત્તા બધારે શિખરે
પહેળી હતી ત્યારે અરબ્યના વિખરાયલાં દોખાં
સુરક્ષિત રહ્યાં હતાં. પ્રજા જંગલી, નિર્ધન અને
રોળાંઓમાં બ્લેગપલી હોઈ ટીશુ વેસન અને
મોટો ભાગ રણેતર અનેકે હોઈ વિસ્તૃતોએ
તેમાં કંબંધવચ્ચું સાહસ કર્યું નહોતું. ભે કે
કેટલાક ઇતિહાસકારોનું એમ માનવું છે કે હરિયા
કિનારાના અરબ્ય નરેશમાં પ્રીકા થયેલા અને
એ નગરોના પ્રખીઓ ખંડથી ભરતા હતા.

ફરેશી સનના સારમાં સૈદામાં દરજન
મદમક સાહેબે, જળવાન, ઉદ્યોગી, પ્રમાણિક
અરબ્ય જાતિને હરિયામનો સદેશો આપેલા.
દરજન સાહેબ ધર્મોપદેશક હતા તેમજ એક
રાજનીતિજ પણ હતા. ધર્મના વારતા નીચે એમણે
બતાવ્યા અરબ્ય પ્રમતે એકમ અને સંયતીન
કરી. ધર્મમાં-એકતાનો ઉપદેશ આપેલો. મરલા-
કંદાની પ્રેરણા પામી. મરલામ જગતના ઉકારને
આરે નિર્મણ થયે છે એમ રહ્યાલખું. આસ-
પાસની પ્રજાઓ વિશ્વાસમાં પડી નિર્ભય ધર્મ મર્મ
હોવાથી અરબ્યેએ જળવાન કિન્ન્યોની રચના
કરી અને પોતાના વતનની સરદર એળંગી.

અરબ્યેએ પ્રથમ મધ્ય એશીયામાં સમસ્ત
જોખારા અને ઇસ્લામ પર હુમલો કર્યો અને સર-
કર્મી દરજત મદમક સાહેબના અવસાન પછી
મેટા વખત અરબ્ય પ્રજામાં કંબંધ અને અસંતોષ
રહ્યો. પણ તે એ પ્રજાના વિનાશને બદલે લંગકા-
ગાંજ કારણજૂત થયા. સત્તાની મારામારી સમી
મર્મ અવીશની ગાદી કા થય માં. વીર અરબ્યો
એકજ નામકના આશ્રવામાં એકજ ધર્મ, એકજ
ભાષા—એકજ ભાવનાના કુંડાણે જમણા
હત્યાદથી અજળ વખત સાતમાં સૈદાના ઉદય
ભાગમાં, મધ્ય એશીયા, ઇરાન, એશીયાઈ ઉપ

સ્તાન, ગીસર સાથે આફ્રીકાનો સમસ્ત ઉત્તર પ્રદેશ અરબોના તાજામાં આવેલો. એ મન પ્રદેશો પર હરિશ્ચામનો વારસો ઉત્તરે ચલે. કોન્સ્ટાન્ડીનોપલ અને ડાર્ડનલ્સની ખાદી માત્ર મીઠા બચાવી રાક્યા !

પ્રસ્તુત લેખમાં રપેનમાં મુર અથવા અરબન મનિનો પ્રવેશ-એ પ્રદેશમાં એ વીર જાનિના ઉદય અને અસ્તના ઇતિહાસની રપરેખા છે. રપેનને એ વખતના ઇતિહાસકારો આજીવેગવાના નામે ઓળખાવે છે. મુરોપમાં અવારનવાર રપેન

રોમચેલી અપેલામાં પીરીગોય પ્રજા વીર અને ધાર્મિક હતી પણ રપેનની અસહ પ્રજાનું જન્મથીપણું ! કે દુઃખ તે ન ટાળી શકી. રોમનોએ રથાપેલી મુજામમીરી જેવી મજુર સંસ્થા તે ન ઉભેલી શકી. સુધારાને નામે લેમના પાદરીઓએ કહેવાતા જંગમી લોકોને ઉપદેશ આપવા માંડ્યો. પણ અલ્લા-શેમ અને લાગલુમીથી જન્મધામતી સમાન આવના-વિના માત્ર ઉપદેશ કામ ન લાગ્યો. વિજય-અજ ઉલોગી એ મુજામોને ઝાળીથી ચાંપી લેવ. લેમને મનુષ્ય બધુએ તરીકે ધેઠા પણ

રોમની પ્રખીન રોમની રાંઠો

રસાગ-ફલદુષ અને રમણીય પ્રદેશ છે. આફ્રીકાના ઉત્તર કિનારા સુધી આવેલ વિજયી અરબોને રપેન ફતેહ કરવાની હિજલ કાવ એ રવજ રસાગ-વિક જ હતું. રોમન મદાસાનપના ઉત્તર કિનારા રપેન એ મદાસાનપનું એક જન્મ હતું. પણ પાંચમી સદીની સરજાનમાં વીરોના અંકમાં રમનારી લક્ષ્મી વિજાસી રોમનોને રોસર માલી આવી ચક અને રપેન બચવા આજીવેગવામાં પીરીગોય નામે એક જન્મન જાનિનું રોમન રથપણું.

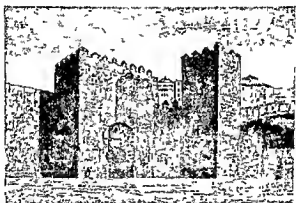
ઉંચે લાવન તો કદાચ રપેનના દર્શીવારી કદાચ નહિ પણ કારિતું એ નિર્માણ નહોતું. અસહ રપેનીસ પ્રજા દુઃખાળ અને રોમથી પીડિત અર્ધો નાસ પામી ચક. પીરીગોય અખીરો દરખેડવ માટે આવ્યા નહોતા, લેમને મુજામો જોડના દતા. એટલે મુજામમીરી વપારે અસહ બની. માયેરેલી હિજલ મથામે પરજુનું, લેમની હજી પ્રમામે પેતાના જન્મથી કુટુમથી છુટા પડું, માલોડા જાતને ર્ધા કામ કરેનું એ મજુરો માટે રરજાનત થનું. માલોડા અર્ધાન અખીરો અને અખમરોમાં

રામન વિલાસનું એર રેડ્યું. પાદરીઓને રાજ્ય તરફથી મોટી બાગીરા મળતી એટલે તેઓ રાજ્યના સેવકો જેવા ચર્ચ રજા. ગરીબ અને અમીર વર્ગની વચ્ચે એક મધ્યમ વર્ગ હતો, તેમને હદ ઉપરાંત કરે આપવા પડતા અને સરકારની નોકરી કરવી પડતી. આ વર્ગની સ્થિતી યુવાઓ કરતાં સારી ન હોતી.

કુદરત માતા છે, તે પોતાનાં બાળકોને માટે અન્ન વસ્ત્ર ઉત્પન્ન કરે છે પણ જ્યારે સત્તામીસો પોતે બળવાન થાય અને પરબળ પામે ન્યાય

એ વખતના કુલ્લુદિ રાજા રોડરીકે એક કથા કિત કથે કહ્યું. અને રપેન અરબોના તાબામાં જવામાં તે નિમીત્ત થયું.

રપેનની રાજ્યધાની ટોવેડો નગરમાં હતી. એ વખતે અમલદારો પોતાનાં પુત્રો કે પુત્રીઓને રાજ્યને લાં સેનક તરીકે મોકલે એ સિદ્ધાચાર હતો. કાઉન્ટ લુધીયન કયુટાનો સેનાધિપતિ હતો અને તેણે પોતાના પરાક્રમથી અરબોના દળને રપેનમાં દાખલ થતા અટકાવ્યા હતા કાઉન્ટ લુધીયનની પુત્રી ફ્યોગી-ગ્રને સિદ્ધાચાર પ્રમાણે રાજ રોડ

ટોવેડોનો તિસ્લો.

અને નીતિ આપા પડે સારે હાનિઓ માણુમેને યુવામ થયું પડે છે. થોડાક બહુ કાવાન અને બાગીના બધા યુવામ એવી સુવેષની દાવની સમાજ વ્યવસ્થા રપેનમાં હતી પરિણામ બીજું શું બાવેદ રાજ્યકર્તા પ્રાન્ડ રાજ્યનીતિથી દાષ ધોઈ બેવી. રાજ્ય લોઝ વધી ગયેલ. ગાદી વારસ રાખતું હવન દમેશાં ને અમલદાર એવું અગીરો ને પણ મોજ મોજ સિવાય બીજા દરકાર નહોતી રહેલ-અમતા બાધુ પ્રેમ-નતિ પ્રેમ-સ્વદેશ પ્રેમ આવા નફે રથાનમાં થી રીને ગી રહે ' રપેનના

રીકને લા મેરિકા તરીકે - મોકલવામાં આવી ફોલોરીન્ડા સુવતી અને ગપમુંદરી હતી. પામ પ્રમાણે સભા રહેને પોતાની પુત્રીપ્રમાણે ગમવા બંધામલો હતો પણ રોડરીક કન્યાના રપને નેઈ પોતાનો ધર્મ જુગી મરો નેજો ફોલોરીન્ડાપર બપા-તકલ કપો. આ ભતિ યરમાર્ક નરો, ગામરાઈ જરી, બધી જરી એમ તેની માન્યતા હતી પણ ફોલોરીન્ડા અધર્મ સગી સગી નહિ. તેણે પોતાના માતા પિતાને દત્તદાર કદી મોખવાનું અને કાઉન્ટ રાખતો કુમન થઈ પેડો.

મુસલમાન હતિદાસકારે ફોરી-એને કાચ ના નામે ઓળખાવે છે. અને તેની માતા રોડ-રીકના પટેલાના રાજ વીરીકની કન્યા દેશ ફોરી-એનું શીવળ લંગ એ રૂપેનીય રાજ ઘસ-ણાને કલક હોવાથી કાઉન્ટની પત્નિએ તેને રાજ્ય વિરૂદ્ધ ઉરકેઈ હતો એમ કહે છે.

કાઉન્ટ પોત્રાની પ્રિય પુત્રીના ઉપમર્દથી બચી રહ્યો. તે રોમેટો ગયો. રાજ્યને અસત્તા પોતાના પાપ માટે લાગી આવ્યું હતું. જુનીયનને તેણે સારાં ધનામે આપ્યાં, અને પોતાને કરવા તેને ખાતરી રાખવા લાગ્યો. થોડા વખત રવી ફોરી-એ સાથે તેણે કપુરા જવાની રમ માની રાજ્યે હોને શીકાર માટે થોડા કુનમ મોકલવાની આજ્ઞા કરી, અભિમાની સેનાપતિએ કવુ કેટ્ટુ ભેવા કુનમ મોકલીય ને આપે કિ નરિ ભેવા દોષ.

કાઉન્ટ કપુરા ગયો અને આલકાના ઉત્તર કિનારે પડેલા અરબોના સુજા નોટીરના પુત્ર મુસાને મળ્યો. કાણના વેશાઓથી સુમોલિન, કુષ, ઘાસ અને મધથી ઉત્તરાના, એષ, અને રોમનોના સ્કાન્દ ઉઘાલ સમા રૂપેનીય જુગ પ્રથંસા કરી. મુસલમાનોને અપવા અમનજુ ક્યું અને પોને સકાવતા આપવા વચન આપ્યું. મુસા એક ખાદોય સેનાપતિ હતો. દુરમનના મીર્ઝા વચનોપર તે એકાએક ન ભેગાયો. તેણે કમાલકસના ખર્જીશને સંરેશો મોકલ્યો અને પોતાના એક મદદનીય ટારીકને ઇ. સ. ૭૧૦ માં ૫૦૦ માણસ સાથે રૂપેનીયોરોના ચાર વહાણ છુટકા મોકલ્યો. ટારીક રૂપેન પહોંચ્યો અને પાછા ફરી પોતાના સરદારને કાઉન્ટ જુનીયનના કથનની સમ્માજની ખાતરી આપી. ટારીક ને કેટાને ઉત્તરો ત્યાં એક રાહર વસ્યું અને આજે પણ તેની પાછળ તે ટારીકને નામે ઓળખાવ છે.

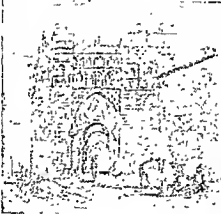
ખરીફ સરદારને રૂપેનપર મલક કરવાની વરવાનની આપી પરંતુ બધું સેન ન ભેગાવાની

વાકીદ પણ આપી. ઇ. સ. ૭૧૧ માં રોડરીક ઉત્તર તરફના શત્રુઓને મારી દહાવવા ગયો હતો ને વખતનો લાભ લઈ મુસાએ સાત હજાર અરબોત્ત એક સેન્ય રૂપેનમાં ઉનાયું. આ સેન્યની સરદારી તારીક નામે અરબ સેનાપતિને આપવામાં આવી. તારીકનું સેન્ય ચોમાસાના નદી પ્રવાહની પેટે રૂપેનના ફળ-દુષ પ્રદેશમાં અવગળ વધ્યું. રાજ રોડરીક અરબ્ય વહાઈના સમાચાર સાંભળી પોતાના ભયાંકિનિએ એકત કરી તારીકની રહામે થયો. અરબ ઇતિ-દાસકારોએ વાકી મેકાને નામે ઓળખાવેલ નદીની પામે જન્મે સેન્યેતિ બેટો થયો.

રૂપેનના હતિદાસમાં આ પ્રસંગના વજુનમાં એક સુંદર મામિક કથા છે. કહેવાય છે કે અરબ્ય દુમત્રા પડેલા રાજ રોડરીક પોતાની સજામા અર્ધોય અને ઉમરાવો વચ્ચે બેઠો હતો ત્યારે પ્રાચીન પાંચાકમાં સભ્ય થયેલા રાજાએ એ દક પુરોયે તેની સજામા આવવા અને રાજ પાસે ચાલીયો કેંટી. આ ચાલીયો એક પુરાણ કિસ્સાની હતી જેમાં અનેક બેદ બરમે દોવણું મનાયું. આ કિસ્સો કેઈ બોલતા નહિં પણ દરેક રાજ્ય એક આચાર તરીકે અસત્તા તાણું કાઢી પોતાનું વાજું ધગાવે. દક પુરોયે કિસ્સાની સવંક્સતા તેમજ અદ્ભુતતાનું વજુન ક્યું. રોડરીક તે કિસ્સો ઉઠાડી તેમાં જ્યાં તૈયાર થયો. સગદકારોએ રાજ્યના દક અમલોએ તેને રોક્યો પણ તે ન રોક્યો. થોડાક માણસો સાથે તે કિસ્સામા દાખલ થયો. કિસ્સાનો દરવાજો એક પહાડના સાંકડા રસ્તાપરથી હતો અને તેના લોખંડના દરવાજાને હમરો વરસેલા જુદા જુદા તાથા દોષિર્ઝા દત્ત. અંદર દાખલ થતાં રાજ્યને વેશવની નરી સટ્ટિ જણાઈ. તેની પાછળ દરવાજા બંધ થઈ ગયા. રાજ્ય અને તેના સાથીએ બહુ દર થયા ત્યારે એક ભંપકર કાંસાની ખૂનિ દેખાઈ આ ખૂનિ પોતાના મોટા દાખ અવિચીન

જાગીનપર પહોંચી હતી. રોડરીક જરા મજાસાથે
પણ મૂર્તિની ઝાતીપર કું "માઈ કૃષ્ણ પાસના
કર્કે છું." એવા સખ્દો જાગી તે સાન્તવન પામ્યો.
તેણે મૂર્તિને નમન કર્યું અને આગળ જવા દેવા
પ્રાર્થના કરી. મૂર્તિના દાસ પહોંચા જાય થયા.
વચ્ચેથી માસ થયેલ અને રપેનનો રાત્ર પેનના
સાથીએ સાથે તેમાંથી પસાર થઈ પહોંચના કિડાના
ખીલ જોડામાં સાબલ થયો. આ જોડામાં રતો
અને સીરાનો લંડાર હતો, રાત્ર આગપથી સાંભેદ
રહો. વચ્ચે એક ન્હાના મેજ પર એક પ્રતીક પેટી
પડી હતી. વીરે દરેક

મુલીસના વખતની
હતી અને આ.પ.
કિડાનો બંદ છે તે
રાત્રીએ જ ઉપાડી
અને પોતાનું બંદ
ભોગવતા તૈયાર થયું.
એમ તે પેટીપર
લખ્યું હતું. રાત્રીએ
પેટી ઉપાડી. આપડા
જેવા પચીમાં જે
ખીતગના કરકા ઉપર
તેણે મૂર્તિએ-બોઈ,
બોઈ તે રખંખીન
થયો. અરબોને

નામી મવા. એમ કહેવાય છે કે રાત્ર રોડરીક
કિડામાંથી નીકળ્યા પછી તે કાંસાની મૂર્તિ અંદર
થઈ ગઈ. કિડાના રહો. રાત્ર જેવા પડી મવા
અને આપો કિડા ઉડી ગયો. જ્યાં એ કિડાના
પરિવરે પડ્યા ત્યાં લોહીના ડાપ થઈ ગયા.

રૂસ્વિદાજને જ્યાં અપહરકોના થયા છતાં રૂસ્વિદ
તરીકે સહાયીતમ રહામે થયા શિવાળ તેમ જારે
જીતે થમ ન હોતો તેમ રોડરીક પણ પોતાના
સચ્ચ જાળને જોડ્ય કરી મુસલમાનોની રહામે
થયો. તેની પામે સાં દબર માણસોનું સંચ હતું.

તારીક પામે માત્ર
સાન દબર થોડા
વતા. તેના સૈનિકો
મજાસાથે પણ વીર
અવજન સેનાપતિ
મજાસાથે નહિ.
પોતાના સંચને
દેશી તેણે કહ્યું
પ્રુડાના બંદાઓ,
તમાની રહામે દુરમન
છે અને પાછા
દરિદ્ર છે જાનો તરફ
મેજ ને અરબોના
નામથી તમાને કહ્યું
ધું કે જમવાનો

એ મોકલેલ દસ હજાર થોડાઓનું સૈન્ય આવી મળ્યું વિજયથી અરબોને વરી. મુસાએ ખરીદા પછીદને આ પ્રમાણે લખ્યું, ‘હમાનદારોના શાહ, આ સાધારણ હતોદ નહોતી. કપાથતના દિવસ જેવો પ્રાગ્યોનો ભેરો હતો.

મુસાને તારીકના અપૂર્વ વિજય માટે ઈર્ષા થઈ અને તેને પુરેનના પ્રદેશમાં આગળ ન વધવાની કોઈમણ કરી. પણ તારીક ખરે સેના વિપતિ હતો. છતાંપણ મુલક નિષ્કંટક થાય ત્યારેજ વિજયસંપૂર્ણ મનાય છે. તેણે પોતાના સૈન્યને વધુ જાગમાં ભેગી નાંખ્યું. એક ભાગના સરદાર સળીથે કોરોવા સર કર્યું. કોરોવા તેણે ચઢીઓના રણજીમાં મૂક્યું. બીજા ભાગે આરમીડોના સર કર્યું. મલાયા સરણે આગળ અને એકવીસ નામે કિસ્મે જ્યા દમણે જોડા છે તે ઉમ્મી મૂંઝવામાં આપ્યો. થીએડીર નામના વીસીમાય ઉમરાવે મરથીવાના કિસ્માને બહાદુરીથી ખચાક કર્યો, પણ તે વધારે રખત ટકી ન શક્યો. અને હવે અરબોને ઘણું આપ્યો. આ કુદમાં બહાદુર અરબોએ ઘરણે આવેલા નરતવારીઓની હજારો સ્ત્રીઓને માનપૂર્વક જતી કરી હતી.

થીએડીર પાસે એક પણ સિવાહી ન હોવાથી તેણે સ્ત્રીઓને પુરોનો પોરાક પહેલવી દપીવાર આપી કિસ્માપર ઉભી રાખી જ્યારે અરબ સૈન્યે કિસ્મે પેલી લંધિ ત્યારે થીએડીરે સપાદની માગણી કરી. અરબોએ સુનેદ કરી અને લશ્કરીઓને સુરક્ષીત નાંખી જવાનું વચન આપ્યું. આ વચન મળ્યું ત્યારે થીએડીરે લશ્કરમાં એક ખજા પુરક નથી એમ કહ્યું. અરબ સેનાપતિએ પોતે આપેલ વચન પાળ્યું અને થીએડીરની કુટીવારી પર પ્રસન્ન થઈ તેને એ પ્રાનવો સુખે મનાવ્યો.

મુલકમાનોએ કાકેદ સુગીવનને આપેલું વચન પણ વધાઈ પાળ્યું. સુગીવન અને તેના

સાથીઓને સારી વગીરો અને રાજ્યમાં મહેતી પદ્ધિઓ આપી.

ઈ. સ. ૭૧૩ ના ઉનાળામાં સરદાર મુસાએ રબેનમાં દમામથી પ્રવેશ કર્યો. તારીક તેને થોડા સત્કાર કર્યો. પણ રબેનના વિજયનું માન તારીકને મળવાથી સરદારને ઈર્ષા થઈ-તારીકે આખા રબેનપર ફરી વળવામાં સાહસ કર્યું હતું. એમ કહી સરદારે તેને બહિરાન કર્યો પરંતુ કપાલકસના ખરીદાને આ વાતની ખબર મળતાં તેણે મુસાને બોલાવી લઈ સેનાપતિને આછમેરી-શરી સુખે મનાવ્યો. મુસાએ ખરીદાના સીરોવા જવાના ફરમાનને અમલ કર્યા પહેલાં પીરી-નીલના પહાડ ઉપરથી રબેનને રમણીય પ્રદેશ મનજરી જોયો હતો.

ઈ. સ. ૭૧૬ થો તે ૭૩૦ સુધી અરબ સરદારોએ ઘડી બાકુ બગથી વિજય નિર્મિત કર્યો. એકવીસનીવા નામના એક ન્દાના પહાડી પ્રદેશ પર માત્ર રબેનના વીસીમાય રાજ્ય કુદ્દમની લવા રહી.

ઈ. સ. ૭૨૧ માં અરબોએ એકવીસનીવા પર પણ સખ્ત હુમલો કર્યો પરંતુ કુખ્ત આજય તેમની દાર થઈ. પહાડો પર ઘડાવા તેમજ અમથ ન થવા કુદ્દમે અરબોને દરાવવા પેદાનમાં જોડાઈ કર્યો પણ અરબોએ મારોન નદીના કિનારાપર તેને કારે સિંકરન આપી અને કુદ્દીસને ફરી તેના પહાડી કિસ્મામાં જરાપ રહેવું પાડ્યું. અરબોનો વિજયી સેનાપતિ અબ્દુર રહેમાન હવે પશ્ચિમ તરફ નિર્મિત આગ્રય વધ્યો. હવે તેણે જાન્સના પ્રદેશ પર દહિ દોડાવી. રબેન અને જાન્સની સરહદ ઉપર રેન્ડ સેનાપતિ સાફસ પેષીસે અરબોને જવાન વાગ્યો. અરબો યી સારથી, વીરતાથી ઘડાવા. પુરોપીવન ક્ષતિ-હાસકારો આ પુદને દુનિયાના પદર મહાપુરોનું એક મળે છે. પુરોપના ખાદિ પર્વતો—જન્મનને આ રમણેમાં નિર્મૂળ થયો. ૫૬

૭ દિવસ આશુ' ને ચાલેના અતુલ ઉત્સાહ અને તેના સૈનિકાની વીરતાથી અરબજ સૈન્યમાં ભંગાણુ પડ્યું અને ધરલાખનો શુરોખનો વેગ ગોલ્ધ-કાન્સની સરહદ સુધી અટક્યો. અબ્દુલ રશીદખાને અસ્તવ્યસ્ત સૈન્ય સાથે ખાજાફરતું પકડ્યું.

અરબોએ હવે રપેનને પોતાનું કરવા મઠા પ્રમત્ત અપરબો. કાન્સ સાથે સંધી કરી અરબની પ્રજાને વ્યવસ્થિત કરી. ડમાસકસના ખલીફાની આજુ આ વખતે પૂર્વમાં દિન્દુરતાનથી તે પશ્ચિ-

મમાં રપેનના કિનારા સુધી વર્તતી હતી. રપેનની મુસલમાન સત્તા ખલીફાથી સ્વતંત્ર નહોતી.

શુરોના રપેનના પ્રારંભમાં ઇતિહાસમાં એક બીજી વાત ખાસ દેખાઇ આવે છે તે એ છે કે રપેનના યહૂદીઓ અરબોના ખરા મિત્રો થઈ રહ્યા હતા. અરબોએ કેટલાક મુખ્ય માન્ત્રોની મરહારી યહૂદી અમલદારોને આપી હતી. શુલેહના વખતમાં કળા અને ઉદ્યોગ ખીસેવા યહૂદીઓ અરબોના સખાબાઇઓ પેઠે રહેતા.

આ લેખમાં શુરોના પૂર્ણ ઉદય અને શુરોપમાંથી તેમના અસ્તનું આજું જ રસિક વર્તુળ અરહમખા વિગેરે રપેનમાં તેમણે બંધાયેલ કાલીમીરીના નખનારૂપ મકાનોનાં ચિત્રો, સાથે, આપતા અંકમાં આપવામાં આવશે.

ચેતન.

નિરાશાનાં ઘાટાં વાદળો ને ભેટી, હીપજી અપકારમયી રમનીમાં અરણ્ય જેવી નિભળીને અમકાર અમળી રહો છે. રાત્રનો રાત્ર-સહિનો પિતા-કરજાની ધારા વરછાવી રહો છે. શુષ્ક થયેલ નદી, તાળાં ચેતનના પ્રવાહથી ઉભરાઈ રહ્યાં છે. હે ! ભારતપુત્ર ! તારા અંગશ્ચામાં ભે ! ચેતનમાં ચેતન કેવું વિકસી રહ્યું છે ? વેશીઓ સ્વામપથી તારા ધરના ઝાપરા ઉપર જેવી અથવા મંદી છે ? જ્યાં પણ કેવું ચેતન પ્રકટી રહ્યું છે ? અહ કાલે જે સહિના પકમાં હતું અને નિરાશાના અનેક ઘરો જેને કાળી રજા હતી, તે આજે આપણી કામે પ્રજાતના સુખધર, સુસિતળ વાયુની સાથે ફરી-બેલી-રહ્યું છે. માટે જ્યાં અંશયોએ ત્યાં કરે ! પરમ આશાવાદી યા ! વિચાર કરનારો પિતા મહાત્મા છે. તારું કર્તવ્ય રાષ્ટ્રમાં સંચિત થવાનું છે. માટે જા ! મોદનની મધુરી બંસી બજે છે ત્યાં રાસ રમ. તિલંગ ન કરે.

શીરાજના કિસ્સામાં યાને ૩૦ વર્ષ પછી.

અખબાર-સા. ચંદ્રકાન્ત ગૌરીશંકર ભટ્ટ.

તે નો નામ-શું કહું-જાણે આતમની જ્ઞાતાઓ
સારી છંદથી જર મે એવી તથાવર નેણ
નથી જાહેર હિંસાઓની રથેમાં યુવાન લેહીની
જીવંતપણી તે લારે છે. અજદુશ સવામે પેાતોના
માલીકને કહું. હું ખરું જ કહું છું નામવર.

માલીક મહેાડામાંથી ટુકાની નળી દૂર કરી,
અજદુશ તરફ એક તીવ્ર નાજર ફેંકી. જાનંદ
વિનાશ રથીતે જાણે દહાડી અને મજ નીચેના
દેહ રહેજ મરણા.

"લેની ખુશ્તરની પાસે મખરાને આકમાવમાં
મમાતો માંડે મ્હાસાવરવર પછી રહેની તાજાની
રોજની જાણી છે. એ તું કુશન હોત લો.

"છાં આ જવાહીર"-માલીક પોતાની જાહી-
પાંચ એક હીરા જેવી કદામી જેના પર પ્રકાશ
પડ્યાં તે ટુકાના તારા માંડે અમજા રહેલો, "હાંમાં
ખુશી હું હાડીશ કે મે તેથી એ વધુ ખુશ્તરની
નેણ છે. ત્રીસ વર્ષ પહેલાં જ્યારે તું જાહી ન
હોતો. તે જાની લારે હીરાજાના તારનો સર
હોરે લાગતો. અજદુશ, માંડી છગર તે જસ એ
જ છતી થઈ હતી. "

"અને ને" તેજ માલીકનો અંખેા ખુશ્તી
જાતી તરફ વળી.

શીરાજની નજીક આવી રહેલી એક રોકની
ઉપર અધવામાં આવેલા સજ્જ હીરાવાની ઉત્તર
તરફની વિચારમાં એ જાણી આવી રહી હતી.
નીચે-દળેરો શેટ નીચે અધવાના કાળા પથ્થરોની

બેખોએ હતી. રોકીથી રહેજ છેડે શીરાજ નામ
રથી રજું હતું. કિલસના કામથી થોડાં જેડુતો
પોજાખબના મઠપુત હતા. અને લેહીના જાનંદો
રોલાદવાના આજ સજ્જારા હીરાવાની જાણીમાં
શર્ક છરદાર અજરોઈને લેનેજ આપતા.

"અને ર" અજદુશે લાઠ આપી. સરદાર
વિચારીશમાંથી જાણુન થયો. તેના મજામાં કંઈ
કંઈ ભૂલી લાગે ઉત્તરજ આવી.

"મે તેને મેગવવાનો નિમજ કયો. તેની ખુશ-
ખુશીએ અને જરાજનો નીશા અદાઓ હતો. હું
તે વળતે કુશન હતો. તેના નામમાં સારી આજ-
મજ મળ્યું અને રેખાજું. પણ તે મારે માટે
ન હોતી."

"પણ નામવર એ હીરાસોમાં તમારી આમેલ
વિરક કોઈ પણ એવન જીજ્ઞાસ શેકે ર" અજ-
દુશે કુળું

"હા, પણ એ મારી આમેલ વિરક મઠ. કાજી
તે વિચારિત હતી. તેમને એક આજા પણ
હતું. પરંતુ સરદારનું વચન એ કાપેલો હતો. મે
તેને એ વળીથી કુશલેમ કરી પોતાનાં જાવક
સાથે મારી પાસે આવજા રજું. એ વળી તે
એક સંધારણ જાણુવર હતો. મે જાણુ સમજાવી
પણ તે જાણી નહીં. તે એવાને પણ અદવાની
જુએ જાતો કરાવી હતી. મે મારો ખજાનો ર-
જાઓ સતઓ ખ્યાસ આપેલ પણ તેણે એવી
રજ પણ વરજા કરી નહીં પરંતુ માંડી હીમ.

એના પર લાગ્યું હોય તે હું હું છોડી દઉં કે એ જાનુઆરી છેવટ મરણ પામ્યો.”

“તેણે ખુબ થયું?”

“હા. પણ મારા હાથે નહીં. મારા દરમિયાનો આજની નીચી પંકતીના માણસના લોહીમાં પોતાના હાથ ખરડેતા નથી. ગમે તેમ પણ તે મ્હોતને સરણ થયો. દૂરની એક ઝાડીમાં ખંજરના ગણ એકજ ઘાએ એ જીવાન છોડી ગયો અને તેની નાજનીન પોતાનાં આસક સાથે મારી ખાસ આવવા સ્વતંત્ર થઈ. એક ચોરતના હાથની કોણ ખીજન કરી શકે કે ખીજરથી તેને જીવ-રથી મ્હોતો ખુબ રાહ ભેગ. થોડો દીવસો પછી મેં ફરી વાર મારો પ્રેમ તહેર કર્યો આજ કીજામાં આજ જગ્યાએ પણ તેણે શું જવાબ આપ્યો?”

પોતાનો સિત્તમની વિંદીએથી મદાયલો હાથ સરદારે ખૂંટી જારી તરફ લંબાવ્યો.

“એક પણ માટે તે ત્યાં ઉભી. મહેનું સંકેત થઈ ગયાં છતાં તે ખુબસુરત લાગતી હતી. એ પછી પોતાનાં કપડાંમાંથી એક સીલું કઢારી શોર્ટાંતાની ખેંચી કઢાડી જારી તરફ ફેંકી. એ આ શેલો જખમ, “કહી સરદારે અજબુલને પોતાની કઢાડી નીચેનો સંકેત કાઢી બતાવ્યો. હું મરતાં રહેજીમાં ગઈ ગયો છતાં તેના મોઢમાં આંધળો યદ હું હાથ લંબાવી આગળ વધ્યો. મારા આવવા માટે તે બોલી ન શક. જારી નીચે એક ઉવટનું મંદર દારવ કરી ફેંકી. ગસ એ નીચુવાન ચોરતના હાથ પર પડી પડ્યો.”

“અને બાલકનું શું?”

“હું જાણતો નથી,” સરદારે બેધવાણથી જવાબ આપ્યો. “એ જાણતું પણ શા કામનું? એ તો કહ્યું વધેની વાત થઈ. મેં જુદું તપાસ કરી પણ બાલકનો કંઈ પતો લાગ્યો નહીં. હવે હું એ સર્વ જાણવા માંડું છું. ગમે તેમ પણ એ સીતમની જ રૂંદ વીર હતી.” ઉંચે પૂમાગનાં યંત્રનાં

કેટલોક વખત સુધી યુદ્ધો સરદારે ઉમેર્યું, “આ કિનારો નીરખ્યા પછી લેખ લેવા કોઈ પણ ઉત્તેજર રહેતું નથી.”

“ગમે તેમ પણ નથી તવાવડની ખુબસુરતી કંઈ નથી.” અજબુલે તારીફના ઉદ્દેશ્ય કરતાં ઉમેર્યું “નામવર સરદાર, તમારી પાછળ ફરજ ના હોય એ ઠીક નહીં. તમે એને સુઝો તો ખરા. આજ રાત્રે અમાનુષ્ટાથે બંધાવેલ મકાનમાં એ નાચ કરવાની છે.”

“ઠીક ઠીક, તું જુદું કહે છે તો હું આવીશ. પણ છુપી રીતે, સાથે એ પણ યાદ રાખજો કે મારે માટે પ્રેમ કરવાનો વખત ગયો છે.”

“નહીં, તમે એમ ના બોલો. આ કઠાંવર શરીરને તરફ કોણ કહે કે અમિત્ય પર પણ નહર રાખવી જરૂરી છે. તેઓ કહે છે કે મારે તરફથી આ મામ લૂંટી લેવાની વાતો થાય છે. કહા તમારા નામની ધાકથી જ કોપ શીરાજની નજીક આવવા દર્શિત કરતું નથી. તમારા પછી સત્તમની તમામ ઉપાડી શકે તેવા એ...

એ એમજ થયો.” બોલી અજબુલ ગયા.

સરદારે ધીમે ધીમે પોતાની કઢાડી પગ-કારતાં જાતકાંજનાં મિત્રો પર નહર ફેંકી. ખ્યાલ-માંથી બેમાલુમ થઈ ગયેલો સુનો જુરસો ફરીવાર તેના શરીરમાં ભરવા લાગ્યો. એ તવાવડની શું ખુબસુરતી! પણ વખતના જવા સાથે એ જૂંધી જવાઈ. તેણે પાછળથી બીજી જોરત સાથે ઘાડી કરી. પરંતુ હજી સુધી તેને ફરજ હયું ન હોતું. હજી પણ તે કદાવર હતો. મ્હોતનો કાળો પગ-હાથો તેને કાઢી પણ પડે. પેરી લે તેમ હતું. તેને લાગ્યું કે તેની શીલકત—તેની જાહેરાતમાંથી પરોસીએને “હાથે મૂંટાવી ના લેઈએ.

ઉંચે વાતાવરણમાં અસ્પષ્ટતા પુખ્તનાં યંત્રમાં મેને મરી મંજીલ તવાવડ દેખાઈ. તેનાં આદિગન કરતાં મ્હોત નજીકી રીતાર એ સૂચીર તો ખરી.

તે ખોખરે અવાજે ખડખડાટ હસ્યે બચાજે ચારે તરફ પડ્યો કપોં એવામાં તત્કાલના ખાલી. દુનુ લોહીથી ખરડાએલ શખ સરદારને દેખાવું.

"નહોં નહોં, મેં એ નથી કહ્યું" બોલતાં પશુ તે જમણે દતો કે એ અસલ છે. તેણે ખુન કરનારને પુછીશ અચર-

શીએ આપી હતી. અને તેને પકડવામાં ના આને તેની પશુ તળથીજ કરી રાખી હતી.

"પશુ હવે ખેજૂતકાળની વાનો ગર્હ શુભરી" બન-સાડી સરદારે એ વખત તાળી પાડી. બેનોકરો દેડી આવ્યાં. એક-ના દાણમાં ઘસાળથી ભરેલું બીજોરી કાચનું પાણું હતું. બીજોને દુકકો સહ રવાના થયે.

અમીના.

અમાનુષ્યએ બધાનેમાં થીએટરમાં અખીના નાચ કરેલી. દીપરશ્મા તાઉસ અને બીનની ખીલા-વદ સાથે નૂપુરથી નિબુજીન નાનુક પચથી કરતાં તેને ચારે તરફ મુપકોની સાગની. થોડી જ વારે તાળીએનો ગડગડાદ એ સાંભળતી. એમ ન ધારસો કે તે સિમ્પડ આરજ કુલાનેનું મોડી-વન નીકળતી. દબરે માણવ છેડેનાં અંતરી-જમાંથી થીમે-નીચોસર તેના કાને અથડાવા કરતો-

અમાનનું સાફ જીવન એ સુરથી ભરેલું હતું. એજ સુરે તેને વેરવાળવાનો સદેશ પડેઆપ્યો હતો. તેના ખવાજમાં વારંવાર એક ઓરત આવતી. પોતાને થએલા અન્યા-વની-સીતમની વાત કરેતાં એનું

"આજ તારી કાંઈ કપાની કરેલી કે શીરાહમાં ચાલ ફેવાઈ કે કે સરદાર અતરસીદ દાખર થવાનો છે."

મોટાં પશુ સોત થતું. નાચ કરતાં કોઈ કોઈ વખત લોહીથી ખરડાયેલું શખ તેને દેખાવું..

નાચ પુરો થતાં તાળીઓના અંગેક મુશ્કાલમાં આરખો ઉભા-થઈ જતા. દેડલાકો કૂલોનો વર-સાદ રોજનાર વરસાવતા, કોઇ કોઈ અગીરિ વિંટીઓ, હારો, પોંગીઓ, બજોસ આવતા, અને શીકાન તોળાવતા અમીનાના પગ સુમવા માંડ-તુર થઈ વીંગમાંથી દોડી આવતા.

અમાલુદા લોકોને આઠલી દાદ સુધી ખુસ થતા જોઇ મગરૂરી લેતે. દર અરેખીઆના ઉચ્છ્વસ પ્રદેશની મુસાફરીને અંગે મળી આવેલી તવામદે તેની વાઢવાઢ કહેવરાવી હતી.

સપ નાચ.

અમાલુદાએ અમીનાને ખબર આપી “આજ તારી સપ” કજાની કસોડી છે. સીરાજમાં વાત ફાટાઈ છે કે સરદાર અમરમીઠ દાખર મવાનો છે.”

તરત જ આંખના પલકારામાં અમીના ખાસ પહેરવેસ સજ્જા પોતાના મોરકામાં ગઇ. તમા-કાખીનેને જાહેર કરવામાં આખું કે અગાઉ કહો ન જોવામાં આવેલ સપ નાચ ચલાવ હતો. અરેખીઆ, અમીનાનીતાન, હરાન, મુકરેતાન બહુમીરતાન વિગેરે ઈસમાખી દેસો અમીનાના એ નાચ માટે તેની પર મરી શીટતા. સેંકડો નવાળો અને અમીરાએ રાજવંશી પગરો આપી પોતાની સાથેજ અમીનાને રાખવાની કોસીસ કરી હતી. પણ નહોં એ તવામદું ગૂમનજ પ્રકત એ કોસીસો ફીળીગૂત કરવા કે તેમ ન હોતું.

વખત થતાં પડો ઉપડ્યો. અમીના રોજનાર આવી. સીલુ રેસમી ચારપાંચ વલો ચરીર પર જહુ ખુખીધી આંટા’ લઇ વિંટાળી દેવામાં આવ્યાં હતાં. નિજીવ વાજાઓમાંથી સુર નીકળતાં સપ નાચ સર મયો.

“આરો નાચે કદી નથી જોયો-ફક્ત એક વખત,” ધીમેથી તમાજાખીનોમાંના એક કૈફ

આરખે કહતું, “ધણી વખત પર લગભગ ત્રીસ વર્ષ પહેલાં અહીં એક તવામદુ આવી હતી જે નાચ કરતાં લોકોને બેફામ બનાવી દેતી. તેનું નામ શાદ નથી આવતું પણ ખીનજોની માફક હું પણ તેને શાદો કહ્યો. તેના બહુમર ખાખીદને કોઈ ઈર્ષ્યાખેર આદમીએ ખંજર ભેંકી મારી નાંખ્યો હતો. છેવટ એ વ્યાપણા સરદારના કીલ્લાની નજ-કના પગરો પર પડી મરી ગઈ હતી. એ અરેખર આની માફક નાચ કરી શકિત-પણ સજૂર અં કેણુ ?”

તેણે પોતાની આંખોએ ઝોડીવ-સમાં દાખલ થયેલી એક નવીન અકિત તરફ દેરવી. તેણે લાંબો કાળો જખો પહેર્યો હતો. ઉચી આરહૂ-કાન ટોપી એવી રીતે પહેરી હતી કે તેનું મહોલું બરેખર ના દેખી શકાય. “એ જ સરદાર જેની હું વાત કરી મયો તે. તવામદને જોવા થવું વખત ટેકરી પરથી ઉતરી સીરાજ આવ્યો.”

“તેની મરજી જાહેર થવાની નથી, તો શા માટે આ દીસખૂદ પરી તરફ થી વજર ખેંચી રયો છે ?”

સરદાર આવ્યો કે તરત પડો પડ્યો અને થોડીવાર ઉપડ્યો. અમીનાએ પોતાના પેદરવે-સમાં અખખજ ફેરફાર કરી લીધો હતો. લાંબા કાળા, ચળકતા કેચકાપની છુટી છુટી લટો હીસની ખીનોથી સંકેરી લેવામાં આવી હતી. નાટની સુંકું નિજમ હાથની વિંટીઓનાં માણેક વિગેરે પર ચિજલીક જતીની રોશની પાતાં અમીનાને અલકાપુરીની એક પરી સમજી તાવજો પોતાનું રખાન તજ તેને કેમ જાણે વધાવવા આવ્યા ના હોય તેમ લાગતું હતું. તેના હાથ અને મગાં પર સર્પો હતા. કેડની આસપાસ એક મોટો સરપ વિલાળ્યો હતો, જેનું મહોલું દોઢ નજક પહોંચતું હતું. ઝોડીવ-સમાં અંધાર રાખી રોજ પર ખુબજ પોતાની દેવામાં આવી.

“ જાણે એજ. ખૂબખૂબ. ” અરવરથતાથી જામપર દસતાં સરદારે કહ્યું “ અબદહ વર્ષો પાછળ તો નદી હટતાં ટોપા છે ”

“ નામવર મેં પહેલાંજ ના કહ્યું કે તે ખૂબ સુરત છે ! ”

“ એકથી ખૂબ સુરતજ નદી પછી એ આસ માનના માંડ કરતાં પછી વધુ આડગેક છે. પછી જો ”

તરતજ નવીન ઉત્સાહથી અમીનએ પોતાનો મસહર નામ ઘડે કયો વાણજોએ સર્પકંડથી થતી વેદનાનો ખ્યાલ આપ્યો. વંદેળીઆની માફક આમ તેમ ફેંકાઈ સોલાતા—તમાઘણીનોનાં છમરો પકડી લેનાં વરો નીચે નાલુકે પચાવે રના કમકાર સાથે ચોકકસ હમે પડવા લાગ્યા. નમણાંએ તામ આપવા માંશે.

ધીમે ધીમે વાણજોએ લાપ કરવા માંડી. અમીનની કીત્યાસોની મતી પછી વધવા માંડી. એટલે સુધીકે તમાઘણીને એ નવની જવાબા ફરતી રેખાઈ. જે પરનો સર્પ વારંવાર તેને કંઠ વાતી જોડિય કરવા લાગ્યો અને તેની નેમ તુલાથી અમીના વચ્ચે વચ્ચે મીડું સમપ્રમાણે દરવા લાગી. હાથ પરના અમ પડના સળેને રમાડવા લાગી—તેને ફેંકી દેવા લાગી.

એકદમ વાણજો બંધ થવા. તે ચતીસદ થઇ રહેજ પર પડી. એક પગ ગંભીર તુપકીદી અને પછી માંએતર ધમધમાતી નાંખનાર નાળાંએની મક્કમકાટ થયો.

“ આણએ અજાનનર પવદા કહું છે. બાળેજા એજ. અબદહ કું દવે ભેંકે નથી. આ છે કોણુ ? ”

“ નામવર કું એ જાણતો નથી. તે અહીં આવી છે અને અજાનનર રીતે રીત ગળેલાવનાર છે. વધુ કું કવી કહતો નથી. ”

“ તેણે ફરી વાર એ નામ કર્યો એકએ. મારા કીસ્તામાં તેની જોડાણ કરજો. ” અબદહ અદરથ થયો.

પોતાના યોરણમાં યાજીને અમીના અમીન પરના મલીચકપર પડી અને પોતાનાં અંજપરથી સરથેને લઇ તેમની મુકર કરેલી ટોપલીઓમાં મુકમ માંડવા અને તેમ કરતાં એક માલકેનાં વ્હાલથી તેની સાથે વાતો કરવા માંડી. તે થવા બાદ એક બહુજ નાની ટોપલી અમીનાએ સંજા-લથી ઉઘાડી તરત ધીંગા રંગનું નાનકડું મરનાક એક સર્પે બહાર કઢાડ્યું. અને પોતાની એન્ગે રેણુ તેના તરફ ફેંકી.

દરતાં દરતાં રહેજ પાછળ હની અમીનાએ તેનું મ્હેડું પાછળથી પકડી લીધું.

“ જરાત—” તેણે કહ્યું “ તું ઉનારજો ના થા. થોડો વખત ધીર જ રાખ. ”

જારણની કાંકળ ખમડી અને તેણે કડપથી ટોપલી જંબ કરી. જારણ ઉઘડતાં અમાનુકા અંદર આગ્યો. તે બહુ પ્રુથમીજાજમાં હતો.

“ અદલાદ અને તેના પપમખરનો શુક મુજર. સરદારે એ નાચતી ખાસ તારીફ કરી છે. ”

અમીનાની અખિમાં નવો મમકારો થયો અને તેણે પોતાની નમર ખારીમાંથી દૂર રેખાતા કાંન કીલાવર ફેરવી.

“ અને. ” અમાનુકાએ કહ્યું “ એમ કહેવ-રાખું છે કે દરેકો તેના કીસામાં જ તારે નાચ કરવા. તે માટે તે બહુ સારો જમો આપશે. ”

આ હકમ તરત ધાંતવજે અમીનાએ સાંભળ્યો. અદલો.

“ અને કહેવામાં આવ્યું કે આપ નામકારને મારો નામ મરેલો છે. ”

“ એ જોડું નથી. મારી ખાએય છે કે તારે મારે માટેજ નાચ કરવેલ. આ પડદા પાછળ વાણજો વગાડનારા છે. ત્યાં પેલો યોરજો તું ફાવે તે રીતે લાપરી સકમે. ”

સાચે અમીનાની પ્રુથસરતી પર નમર નાંખી. અને ખૂંચનાં એક પછી એક કુંચનાં ઉપર ફેંકતાં મડિયાં ફરી એક વાર જુવાનનું તેજ તેની રસોમાં

આબુ. દહાડી પર
હાથ પસવારતો જાવ-
મ પર તેણી આંખો
આડી. તેને વહેમ
પડ્યો અને પહાડી
મુલકનો ઠંડો પવન
ગોચીતો વાળો દોષ
તેમ એ મુજબ લેવો.

"એક નાની
બાગતનો પહેલાં જ
પ્રકાશ કરવો તો-
રૂઝેકા છુટા નહીં

ફરના એવડામાં જઈ સી પાછાં આવ્યાં. અને
માંડીએએ કહ્યું કે કોઈ પણ ભવન
દશીઆર છુપાવવામાં આવ્યું નથી.

અમીના પોતાના એવડામાં ગઈ. આ એક
કલાક પછી આરજી પુણી મૂકી હોલમાં આવી.
ના-પાણીના વહેણની માફક સરી આવી. આ
વખતે તેના પોસાકમાં અનવલ્ય ફેરફાર થયો
હતો. નવા જ રંગો પસંદ કરવામાં આવ્યાં
હતાં. જવાહીરમાં પણ વધારો થયો હતો. કે
આસ્વાસ રાત વર્ષો પછી વિંદી લેધો હતો.
તે અગ્રી કે લગત દોલમાં ભણે કે અનુપમ છ
જવાહ મુઠ અને સરસરના મોકરો સ્વર્ન ભેતા
હોય-કોઈ દીલપુસા ખવાળ ભેતા
હોય તેમ ફિગ મુઠ થવા. પાછાં
ગોના દીમ બદલાવનાર સર
સાથેજ નાચ રાક થયો. તુપૂરના
ઝીણા અમકાર સાથે મેંદીથી
રંગાયેલ નાનુક પગ પદ્મીસર
પદ્મ લાગ્યા.

સરદાર આતુર નવનોએ ભેજ
મણી. મહોતમગમ થયેલી તપામ

કરતા થવું આ વધુ ખૂબસુરત લાગ્યા માંડી.
માંડીએવારમાં નાચ પુરો થયો. અમીના
આમને આતુરી નથી. પુટા રમોલા કેશકાપ
માંથી મુગ્ધ અનાવી રેનાર ખુશનો સરદારની
નાતિકને અચકાત તેની આંખો વધુ અને વધુ

જણ વખત તાળી પાટી
તરત જ ચાર પાંચ માંડીએ
આવી ઊભી. તેણે એ
માંડીએને અગ્રીનાનાં પગાં
ગુપ્તિવાનો દુકમ આપ્યો ("કોઈ નહીં કહ્યું, જો કલાકે નવા પોશાક ખજાના પીરજ રાખ") અમીના માંડી

એક પગ એમીનાને બાથમાં આપી નાખવાની બાબતે મન આવી પલ્લવદ કિને તેણે એ રોજી.

"અમીના હવે સર્પ નાચ મર્યાદે. પલ્લ સમુદ્ર પહેલાં મોડો શરામ " સરદાર મેઝી ઉભેલ.

"નદી નદી નામવર સ દાર, મને તેડી જર નથી. આપ મને ને માન આપેલા તેમ જીવસ માઈ કુન ઉપાસમાં છે. " કદી નમન કરી અમીના પેતાના ઓરડામાં મઠ, સરદારે અબ્દુલને પાસે બોલાવેલ.

"હાજી આમ્યા કે? આજ કું નીકા કરવાર છું. મણુસે દોઝાવી શીરાહને એ ખુશ ખજર કરાવે" આંક કીશાપર અસમાનમાં આવે તે પહેલાં આરે તરફ રોશની થતી જોઈએ-મીઝમાની થતી જોઈએ અને મરીનપુરનાં મીઝાઈ મગતી જોઈએ."

અબ્દુલ ગયો અમીના આવી. આ વખતે તેનાં અંધાર ખડુ સર્પો ન હોતા. માત્ર તેનાં માનોતેશીશીરાહ સર્પ તેણે કેડ આજવાસ રિલાવેલો હતો અને તેનું મરોડું પેતાના તાણુકે હાથમાં પકડી રોડું હતું.

"નામવર સરદાર આજ કું મારી કગાનો એરે નમીના રણુ કાં છું ને કોઈ પણ ઈન-કાને જોવાં પાડેલો નથી. અને-"એમીનાની બધે પડી અમીનાએ તુડીને કંઠાર કપેં તર તજ દીશવ્યા. ત.ઉસ જીન પોશાવી ઉપાડ જેળ અને જોગ ગુમનવન કરવા તાણું. વસે, કેસ મરે આમનેમ ઉલગવા સામ્યા. ખીમે થીમે જતી વધવા માંડી. જોનારાઓનાં ચક્રમે પેનકી મેશવા મળ્યાં. સરદારને પ્રેમભર્ય રડયો. આરને હવે અમીના હરતી, માતી; દર અને દર પેતાના ઓરડા

તરફ ખેંચેલાં સામી. ને રોજી યોગ્યે તેનાં અંદરેખ બેમલુપ જતો બેંચાર્ડ સરદાર ઉભો થયો. તવા-પડની પાછળ જવા માગ્યો. અમીના દોઝાની આસવામ ચક્રારો લેવા માગી. સા સામજીઓનાં જોઈ મીઝાપુર થવા માગ્યા. એક તીકું હાસ્ય કરી અમીના ઓરડામાં પવનવેવે દોડી પલ્લુ તે પહેલાં તેણે પારજી નહાર દોઝમાં બવાનક ફેરી કી-લઈ કયેલ. "આજ મારા દીસની મુશા-આટલાં પગો પછી ગર આવી" કદી સગદાર પાછળ દોડયો. એક લગદારો-અમીનાએ પારજી બધે કરી દીધાં. સરદાર નિશુર પારજી પર હાથ પડાવવા માગ્યો. ઓરડામાંથી લીટી અવાજ આમ્યો.

"વાહ કર મારી અમ્યા."

મારે તરફ એ શાહેનો મગીર પડ્યા મરેલ. ચાછજોનો સર ચાણુજ રહ્યો. નેકરે પેનપેનાને રથાને ચોંદી મયા. સરદારે છુસવાટ સાંજાવ્યો. તેના જમણા હાથપર કંઈક કરાવ્યું. નીચે જોતાં તેને કીશન દેખાયો. "નવાલનું રમતું" મોશી એ બાખ્યાલ દરયો.

પલ્લુ તેના હાથ પર બવાનક ચગ આવી, મમજ કરવા સામ્યું... પડસ ખુંડાવા સામ્યો. પવન હાથ પવન મેલા તે ખુશી બાગી તરફ જમ્યો.

"વાહ કર મારી અમ્યા-સામાસ... મરોડોનો મરોડો... નીસ પડે પડી" મરાડી સરદાર ખંડ-ખ્યાલ દરયો. પલ્લુ એ આવાજ બોખરો હતો. એક પણ પડી ચક્રી ખાઈ મગ દહ એ ભોંપ પર પડ્યો. નહાર જોઈથી કુંકાતા પવને-વાછ-જોએ એક સામકી મજના કરી "વાહ કર મારી અમ્યા."

બેવકાને.

૨૫નાર—૨૧, શાયકા.

કરી છે દોરતી ખસુ કર્યા તમે દરકાર રાખો છો
 અમે મરતક નમાવ્યું તો તમે તપવાર રાખો છો.
 અમારું બધું મોઢું હાથમાં બેઠી ગયે રહ્યો
 તમે એવો અમારાપર સદા ઉપકાર રાખો છો.
 તમારા શબ્દ જુદા અર્થ જુદો બાવના જુદી,
 જતાં એ ન્યાયનો રાંબો ભરી દરબાર રાખો છો.
 કહે છે કાંઈ ને કાંઈ કરો છો આપ દિકમતથી
 છુપાવ્યો ના છુપે તેનો છુપાવી સાર રાખો છો.
 તમારો ક્વાચ દોય તો કહે છે શબ્દ સોનાના
 અને રપારપ સર્જો કે સર્ખ કર્યા પગવાર રાખો છો.
 હૃદયમાં તમારા દેહમાં કેવો તકાવત છે
 વદન જોઈ હૃદય કાઠું તમે દહમકાર રાખો છો.
 મુવારક આપના પગલે અણું ઉઘાડ ઉઘડી મો
 દવે શુ બાળી છે કે તે મહી બંધાવ રાખો છો.
 અને જોળા નદિ સમજ્યા તમારી જો અણા કે
 બતાવો મુખ ને દેવા છુપાવી ખાર રાખો છો.
 કાઠકશે આંખના આંસુ ધરો જવાસા માળી જામે
 અંજારી આઠ જોવા કર્યા તમે દુશીબાર રાખો છો.
 અંજારી શબ્દપર સમજા જવત આણું ધરો
 નકામી આ ગરરી શુ સનમ સરકાર રાખો છો.

તાજ અને યમૂના.

લેખક:—રા. નરેન્દ્ર.

ચિત્રકાર: રા. એન. જોશી.

હૃદયમાં પૂર આવે છે ને ભય છે. દેશ માટે એ રાજની નિત નિત આવી હશે ભલા ! એ આવે તો જાણે આવે પણ સંગે ચંદને ભાવી કેમ આવનવાં તોફાનો મચાવે છે, યમૂનાના કાળાં પાણી બાજ સમયની રાત જોતાં હશે શું ! એ પૂરના નીરનો કિલકિપાટ કેમ એક દર દર નવપરણીત કુમારિકાના હૃદય મર્મમાં, પ્રથમ રાત્રિએ પતિના

પ્રથમ મિલનના જલ્દહારા અને ઉત્કણાત સમ યનમનદનું સ્થિતિમિત્ર પુના પુના અભવવા પચિત્તના હૃદય સમક્ષ ઉભુ કરે છે. ઉન્મત્ત સરિતાના ઉજળતાં પાણીમાં નુલ કરતો દિમકુંગી શ્વેતાવ મૂખતાજના હૃદય સરેવરમાં સ્થિત મયેમાં સાદજ્જ્વાલની પ્રેમપ્રતિમાનાં મતિ નિગમરૂપ સાક્ષી ભૂત છે. ધીમે ધીમે કૌતુહલ સંક્રાંતિ અને નિરપ રાજનીનાં ધેરાં પગલ ઉપડી જશે. કમકમનાદિની એ યમૂનાના ધેરાં તરશે સમગ્ર જશે, પ્રભાત થશે અને ફેક પડુ છવન પુષ્પ કલિકાએ કરપાજ જશે, અનેક નાજનીએના પ્રભાત ઉજ્જ્વાળાં નૂર ભૂટી જશે. યુન એની એ રાજની!—હૃદયમાં પૂર આવશે જાણે જશે. પ્રમ-તાજનાં પ્રતિનિગમરૂપ કાલક જનમધુમદમાં રહેલી કિલ્લોએ ભવેમ મુખા રેલાવતાં, કવિનીના રેલાય તટપર સાન્ત મન્દિકા ઝાંઝા દેશે. સાદજ્જ્વાલની આખી દેહમત્તા તાજને આલિંગશે ધીરે ધીરે રણની ખટકીના તાજ જેવી રાજનીના પાટે નુપૂરની રણનાર અનેક પેશીમુગ્ધોસ હલત કંમેલી જગાશે. એ યમૂનાના તરે-એ કાશિનીના પાટે-દર-પણે દર-કુણ્ડની બંસરીના સરે અને મુખતાજમદાલની કનર ઉપરની સાથે મહિષાસુર જેવી સિપિકાપડે રમ પૂરતા પૂરતાં પ્રભુથી હલશે રહેલી ચંદનીમાં નૂતન ગુલ મુંબશે. ભયભા અને મળનું હરહાસ અને રીતી જેવી અનેક પ્રભુથી અભ્રમાઓની પુષ્પનિધિ ઉન્મત્તનાં ફેક કમપતિઓ ભેગાં મળશે. કુટ જનમત્તા કનુવિત છવન રાણીનાં પાપ ને સ્વાર્થરસિથી વેળા મનુષ્યો પ્રેમને હૃદયમાં રમાત આખી પ્રમુદ્ધ હૃદય કુમારે છે. એ પ્રેમાભાઓનો પન્થ નિરાળો છે. પરિચિતાનો વાસ અને પ્રભુનો વંશ હૃદયની જલ્લામદગી એવી છવન ચટિમાં જ દોષ થો. હૃદયનીઓની પાટેથી નેમને પળે દુર જાણે અને તકમે પશુ તેઓની પોં મન્દમાંથી નીતરનું.

ઉસ્તાદ જોડ.

વાખવાર: સ. સોનસિંહ તુલસીદાસ દંકુર.

ચિત્રકર: ખો. મુંદરરાવ ગોરદાસ.

ને સામગ્રિક કવિ વિશ્વની એક મહાન વિશ્વવિખ્યાત અને જ્ઞાનની અદ્વિતીય શક્તિ છે. જગતીમાં જગતીથી તે સુધારાની કેળે પહેલેલા સમાજ સુધી દરેક સમાજમાં કવિનું સ્થાન અમર છે. કવિ પોતાની શબ્દ સૃષ્ટિકાર અદરવને દરબ કરે છે, સંગીત ગાથ કુખી જાનને સુખી કરે છે અને સંસારને સૌંદર્ય સ્વપ્ને છે. તે જો આદે તે નિહિત વામાજને જાણ કરી શકે છે, ખુશાલ અવસા મર્યને સજીવન કરી શકે છે. દેવતા વર્ણવતું ચિત્ર ખડું કરી મળને કાંઈક કરી શકે છે.

દિંદુરતાનમાં દિંદુ અને તુલસીદાસ ઉભા રાખ્યાલમાં જ્યાં સુધી રાગ અને પ્રાણો સંબંધ થોડે, અંશે પણ સામાન્યિક દુનો લાં સુધી કવિ એનો સરકાર થયો છે. અકબરે દિંદુ કવિ નીર પાસને પોતાની સજામાં ઉચ્ચ સ્થાન આપ્યું, અને કબીરને દિંદુએ એક મહાન આગમ તરીકે પૂર્યો, એ ઉપરોક્ત દુબલની સંજોગો છે. અનેક મુસલમાન બાદશાહો કાળમાં રસ લેતા અને કવિઓને એક ગેરને બદલે મોટી અગતીને સગર સમી અસરથી બાધી દેતા એવા અનેક હાખલા મોજુદ છે. ઉસ્તાદ જોડના ચિત્ર મહાન કવિ જાને હાલના નામદાર નિજામના પિતા મહે એક રોશન મદર્સ એક ગાય આપ્યું, નદ નિજામના પરમાં લાં પ્રસંગ દુલે. પર વધુને સુગરની પ્રથમ સેલી હતી. ખુશાલીમાં અમ-

ગાદ કરતાં દીપકા જોઈ કવિને ઉક્તિ મુશી.

હવે વિચાર હવે કુશાદો રાજ વાતોનો
દુલીની વાતમાં જ્યાં જ્યાં જતનેલાઓ.

પ્રથમ મિલનની રાત્રી છે અથા દિપકાને
જુઓ છે. ખુશીની મહેરીમાં બળી જનારા
થં કાલ છે?

ઉડું કામમાં જરૂરને નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલા
મોગલ તામે તખ્તના ઉપલા વારસ અમ્મ બાદ-
સાહ અણુ જરૂર બદલુચાહ અને એમના પિતા
અકબરસાદના વાખવામાં વિદીના મોગલ દર-
વારમાં કવિઓની પછી ઇજાત થતાં, દરવારમાં
તેમજ બદલ અમીરોને ગેર કવિઓની મહેરીમાં
—મુલાવના થતા દરેક ન્દાના મોટા કવિઓ અને
અનેક ગાયરસિંહ લાં એકજ થતા. મળ્યો
ગયાળી, ખીસા, હેડાના, સવાય અને જવાબ થતા,
કવિઓની કસોટી સર્વિ ખીસા દિવસે સવારમાં
પ્રાન્સીની દુકાનેપર અને દિવસે તથા રાત્રે
ગાંધીનીમાં મરોમાં મહેરીમાં રસિયોને સાન્ય
કરેલી અતોથ થતી અને આ રીતે કવિઓની
મળમાં હર થતી હતી. સ્વારી ગરુમે મળ
એકદમ ઝીગમ્પી જતી. રાગ અને પ્રાણ ઉપલ
કવિને પીઝામવા એકલા સંજોગના દોષ એ જાને
વિદીમાં અનેક સારા કવિઓ એકા મળા હતા
ઉસ્તાદ જોડ એ કવિઓમાં એક ઉભા પંખિના

રાંધેલું ચણેલું દરોઈ શાન ઉભ મહાપાત્ર કે
એને નના માદગાળા પાસ પાસ દેઃ ગયા

સાદને ખુલ કરવા. એને ધર્મના આત્મિક દલા
અને પાસે એકનારઓને એક રંગી કરી કરનાં-
મરત કરી કરનાં એક સાધુ પુરુષ તરીકે વખાણે
આસના, તેમની ગર્વિષાદ દર્શી નટેલી. જાદસાદે
મેઝા વખતમજ એમને ખન જવાદુગ્ગેએ એનામ
આપેલ અને તનખા મો રખીના કરી આપી. તેમજ
પાછળથી બારણા બીજાનીમાંથી ઉતરી મીજલમેર
ધર્મ તેમાં ઉરતાદે રાખેલી ગજમેયી ખુચી ઘર્ષ
વાદસાદે એમને એક ગામ પહુ આપી દીધું.

પરંતુ ઉરતાદું ખચ જરા પહુ વધુ નહિ,
તે ને મરમાં રહેતા તેમાં માન એક ખાટસો
રહી સકેલો એમનાં કાંગો સાવવવાનું રવાન
તરીવા અને માદવાં મનાં, ધર્મના અભ્યાસની
એમનાવર એટલી ખસર ચાલ હતી કે એમણે
માંસાદાર મુખી દીધો હતો.

ઉરતાદ ત્રેકની ઘણી મહત્તો ઇ. સ. ૧૮૫૭
ના જળચામાં નાસ પામી મળે છે.

બાદસાદ જાદરને નામે ઉરદુમાં ને મરતો
પ્રસિદ્ધ છે તે બધી અથવા ઘણી જગતની મુધારેલી
છે. ઉરતાદુ સાથે સિંધુમંડળે હતું-તેમાં મુખસિદ્ધ
મદાકરિ દામ, પ્રેદેસર આકાદ એ મુખ્ય છે.
ઉરતાદની કવિતામાં પ્રેમ, તરવરાન અને નીનિનાં
કાવ્યો છે. એમની કાવ્યા સરળ, રમણ અને
ચોળના ઉપયોગી છે.

ચોતાના અવમાનથી તથા કાકા પહેલાં ઉરતાદ
એક એક ચીર જવારી છે,

કહે છે હવે જાત લોક જાદિ મુજર ગવા,
વવા તુર કાદવી શા શુરા મગજરત કરે
રધૂમ સારીર નાથ પામ્યા છનાં એમને બાદમાં
અમર કામ રૂપે આળે પહુ પ્રકામે છે. અને
એમનાં કાવ્યોના માન થોડા નખુના આપીયું.

કાવ્ય.

રાંધેલું ચણેલું દરોઈ શાન ઉભ મહાપાત્ર કે
એને જાવ માદગાળા પાસ પાસ દેઃ ગયા !

અર્થ—રાંધના અપાને તે મંદપૂખી દર્શી પડી
જારે અને નેત્ર તેમાં દંતપર્ણિતની ચમકણી એમ
જળવુનું કે મંદવા દુકામ દુકામ મળ મેલો,
વંચે મરરોએ જલે તાકરિયેં હર દોઝ
મોંજે જવા જવા દે તેડા દરોઈ દિશા દેવા.

અર્થ—નાસ મેડે દીપિ રંજેમા માપ દાપ માપ
અમામા ખુન કરે છે, ને નાન નાંપી. તેમની
લાંબીને એક મર પહુ કાલર કાંઈ તાર કાકુ-
દમાં દુખાઈ ખાતી નિકળે છે. પહુ તેમાં તે મનોકા
લાલી ર્થા છે !

દેહના અવ જોઈ હોગે આજ કિં કાલોકે જન
કિં જમાયા ડહને છાકે સઘરે સાચા પાનદા.

અર્થ:—આને એમણે પોતાના સાલની માફક
સાથ એકોપર પાનને રંગ જમાવ્યો છે. આને
આ રંગથી સાબોના ખૂન થઈ જશે.

કિતી વેલવકો મેં વેરાઈ નર મારા તો કવા મારા
જો આપહી મરણા હો કસકો નર મારા તો કવા મારા

અર્થ:—રે અત્યાચારી નર કેમ જયવીન
પુરખને મારવામાં તું તારું શું મોરવ સમજે છે
ને પાતેજ મરી રહ્યો દોષ તેને મારવામાં તારી
શું બચાઈ છે ?

તમા દોલતદા શ્વ મલકારકો મિત્ર આવે વડા.
છરવે રોલાવકે બેઠા મારની શવતાન વડા.

અર્થ:—અનુભવ વચરના અને હજી અનુભવ
જમારે રોલાવને નથી મરે છે ત્યારે જલ્દી
પાનના માથા પર એક બીજો રોલાવ મરે છે.
આજ કિં વક્ત હી હોના વા તરીતેને મેરે
કુલ્લક હોતા મેરે કલકારકે વા મિત્ર હોવા.

અર્થ:—મારા આખમાં જમારે મુરખાં કાપેથી
તી અને તેથી માફ જામ્યો કાળું પડી મધું
રે અને તેના કેટલા અધરા તેના મુખ પર
મ કેમ ન જનાવી દીધો ? એ ને પણ ખુન
ગા છે.

આંસળે આંખ હવ મલતી મુજે શર હવ કિલકા.
કહીં વહ જાવ ન હવ જંગો જરડલમેં કરા.

અર્થ:—તેની આંખથી જમારે મારી આંખ
કે છે ત્યારે અને વિગ માટે ડર લાગે છે કે
લોક આ મરીગ આ પ્રેમી આંખની તપાસમાં
મર મેતિ ન મારું જલવ ?

અર્થ:—શર હવ મલતી મુજે શર હવ કિલકા
કહીં વહ જાવ ન હવ જંગો જરડલમેં કરા

અર્થ:—મને કાંઈ એ તો જનાવ કે કું શરણ
લિવાથી કાંઈ કેમ જની મરે-શું કેલ પોતા
આંખમાંજ કમાવ પડી મરે ?

સાલ તો દેખો હજીથી ખંધિયા તરવીરે માર
આપહી તરવીર કરોઁ દેખારે હો અવના.

જાકે મેરી તરવીરે વહ મલ વાવ તો અવના
વહ હવાતે વ કોવ મિલલ આવ તો અવના.

અર્થ:—મારી આંખોને એ તે (કાંઈ) પોતાના
તરવીરથી મધી જલવ તો નહીં જાંઈ માથ કાંઈ
તેના અવજા કું રાની બધું દિવસથી મારી કમળા
કે મુરી મલ જલવ

સાલ તો દેખો મુલકવીર જાંધિયા તરવીરે માર
આપહી તરવીર કરોઁ દેખારે હો અવના.

અર્થ:—ચિત્રકારની જરા અરત તો જુઓ કે
એ માથ મિત્રની તરવીર ઉતારવા તેવાર મરે છે
જલુ તેને જોનાંજ આખમાં કું પો પેને તરવીર
જની જરી.

દેહો તરવીરે કલમેં હવ કુલમેં કરેલ
હવ મલ કાંઈથી ન કરના મુલક મેં કરા.

જ્ઞાના ચિરમન હૈં હમૈં કલરા દે દશિયા હમકો
આયે હૈં ગુરૂમૈં મગર કલકા સમાસા હમકો-૧
માન વહુપી કરે મર્દાસે પના કિરિત્યે તમ
હર નકસ માયે મુલાલિકકા દે યોવા હમકો-૨

અર્થ:—જ્ઞાનાજ્ઞાના કણુમાં દમલા અને શુંદમાં
અમે સમુદ્ર શ્વેદએ હિમે. અમે વ્યક્તિમાં સમષ્ટિનો
તમારો જ્ઞેનાર હિમે અર્થાત કુંડી નગરના નથી.

અમારી ઉત્તરી નીકા હવે ચતુરુપ વ્યક્તરના
નિકટમાં પહોંચી ગયું છે આ સમયે અમારો આત્મ
જે આપ આપ કરે છે તે પૂજનનો એકા છે. ૨

મીત હીયે કુણ દલાયે વર્ષે કુર્બત હો તો હો
શુભ મેવત હી દમાણ શુચ્છે વેદત હો તો હો.

અર્થ:—વિધેયના વ્યાધિની ચિકિત્સા માન
મોતથી જ કંઈક ધર્મ હો છે. મોતનું સ્નાન જ
અમારી આરોગ્યતાનું સ્નાન કલ્યાણ થઈ શકે છે.

ચજા કહે જિયે જાલમ વણે ચજા ચમકો
જુગલે જાલકો નજાર પુરા ચમકો-૪

અર્થ:—જેને દુનિયાં હીક કહે તેજ હીક છે
કારણ કે સંસારનો અવાજ એ ધ્વનના કંઠનો
અવાજ છે.

નહ બાદલા દે તૌક નિ કાલિદ ચજામ મુદર
જાલ જાપી હો જિલકયે યતવર જામી મુદ.

અર્થ:—દો પતવાદક જાવતો એમજ હિંચે છે
કે પતવર મદોર લગાડવાના બદલે મારી આંખ
લગાડી દઉં.

મને જો મીતકે જાનિક ચર્ચા કમુ કરલે
મતી હો જિસ મી કરલેકો જાલુ કરલે. ૧
જગર વદ જાલયે પુત પુનકે હમકો લોલો
તો મુલકમી ન જમાવયે રંગો મુ કરલો.

અર્થ:—જો આગક લોકો મોતની મગતું
વલું ન કરે તો કાર્પિટ અને ખિન્ન (મુસલમાનોના
અમર પેશવર) પણ મરવાની હજી કરે.

હૈંમાને જો એ વાતની પહેમેથી ખબર દોત કે
અમને સુંદી સુંદી તોડી જશે તો તે કદિ પણ
પણ અને અંધની હજી ને કરત.

દ્રૈમ મૂલ કરમો વાદ નહોં કરલે હો કમી
દમ તો જુગાપી ચાર્ગે લપ છુલ મૂલ વૂકે.

અર્થ:—તમે મને જુલે ચુકે પણ વાદ નથી
કરતા અને એક કુંડુ છું કે તમારા માટે સર્વ કંઈ
બૂલી બેઠો છું.

ચજા જુમા તો જૌક દે જં મરહુમક દમ રહિવાહ
હેકિન આંજોમેં સમાજ કોદ દમઈ ઘીલ જાવ.

અર્થ:—હો તૈક આંખોના ઘણા લેલો કાવો
છે તો તેમાં શું થયું? પણ બીજાની આંખોમાં
સમાવવાનું તો પ્રાપ્ત નહોતું છે. અને તે વિશેની
તો બીજાંએ કિશર પણ આપી શકે છે.

પૂના નહિ યમાતા જો મુલ વીરહનમૈં હૈં
જાલ દે કિલ મરોલે વે દસ્તા ચપમૈં હૈં-૧
દમકો નહોં હૈં હીમેં આરામ બેઠકમ
વદ વર નવીક દે નિ મુલાકિર વલમૈં હૈં-૨

અર્થ:—જામમાં ૪૯૫ 'પૂરીનું' માર્ગ ૧૬૫
નથી સમાતું. એ કયા કારણસાપર દસી રહ્યું છે!
અર્થાત યોગ સમય પછી કરમાઈ જશે.

આસને જાલીમાં એક દમ પણ આરામ નથી.
એ નિશ્ચયે મરમાં હોવા છતાંયે વિદેશી જાનેલો છે.

જૌક ગો મદરલે કે ચિલક મુ દેએ મુજ
જનકો મવ જાલેમેં કે જાલો સંવેર જાવેલે.

અર્થ:—તૈક મુલકાજી જે પાઠશાળામાં શરૂએ
યદ અવસા હોય તો કંઈ વધી નથી. કારણકે
નિસતબમાં શીખવતાં શીખવતાં તેમનામાં જે
શરૂએ અટકી અંગે છે તે મહાઅવમાં અવતાં પીરે
પીરે નીકળી જશે.

જાહ દયાલ જાવે કજા કે જાલી પલે.
અપની દુશી ન જાવે ન અપની દુશી પલે.

અર્થ:—જાંદની સાથી એટલે આખા મોત
જાંદ આજો એટલે આખા જામે તો આ સંસાર
માં ન મોતની ખુશીથી આખા હિમે કે ન
મોતની ખુશીએ જાંદી હિમે.

જાલમ ન કુલયે હૈં ન દલતમલે હૈં કાગ
દિલ દેકે બી જામ મુલે લખે જતી મુલે.

અર્થ:—અમને હવે પૂર્વ અર્ધમાંની સાથે કંઈ મતાનો અંત આપી નહો.
 સંખંધ નથી રહ્યો. તારી સાથે સંખંધ જોડતા મર હલકા મોણા દેવે નહીં મરકા ઈત્રીએ
 હે સનમ અમારા સર્વ સંખંધ પૂરી ગયા. હૈ મલક મહ કિ મૂલ મહી વંદરી છઠી.
 બે બાંક બાજુ સામને વસત વરને મલકે અર્થ:—કોમળ કપોડનું સુંવન ન આપે તેા
 જાલિલ શબ અવને દાદ મે દાલિ શરરી કુલે. રહેના છો આ પાંખડીને શર્માનનારા હોડોતુંજ
 અર્થ:—હે કૌક તેની મદો-મત મનોહર આપે, જુવો અમે સમજશું કે પૂલ નદીને પૂલની
 પાંખડી સામે આને મારી પોષતા અને સુદિ- પાંખડી.

સ્વયં પ્રકાશી ભાનુ.

ચમતાર. તકિલ.

૩૧

કોઈ વિરલા ભાનુ-આપ પ્રકાશી રહે પુરા.
 આપ પ્રકાશી રહે પુરા નવોમે સાચા મુરા-કોઈ
 ગીરડી ગીરડી ઉપા જળો-રતિની પ્રગલે બદાલા.
 બેડને બેડે છે ચતુરા.—કોઈ
 અન્ધકાર બેડી અપોતિ પ્રકારે રહેરી બદાલા.
 તિમિરના ચાપ ચુરેચુર.—કોઈ
 હલક કમળ ભપારે ઉપડી ખાલે છે બદાલા.
 અબેદમાં રું રહે અપૂરા.—કોઈ
 મંદ બને છે ભપારે પકુર વલો બદાલા.
 બદાલે છે તારલાના મુરા.—કોઈ
 અગ્રમ મવાયે રેગો લખ છુડી ભયે બદાલા.
 અબેદના તાનમાં તનુરા.—કોઈ
 અન્ધા મૂર્છા પામે અન્ધરવા વિચાર બદાલા.
 સોમવસંતીની પીલ મુરા.—કોઈ
 પૂજ્ય એ સ્વયંપ્રકાશી ભાનુ પ્રગલ બદાલા.
 અન્ધાને બોરડા બાકુરા.—કોઈ

સનમ દરબાર.

અનનાર-સ. ડી. બી. કંધારીયા.

ચિત્રકાર-સ. જી. જી. જી.

સનમ દરબાર પર હિન એક બાલકિક બહાર આવી તો
છબાર પર રંગ ભાષેતો ઉલટ કંઈ ચોર આવીતી—

કરીતી ચોરીએ ખાતર દુભારી પુર દખામે હો

મગજ પર મોઢ માલની બબકતી મહેક આવીતી—

કરીતી શુકલશુ કાની, સીને મીના મીનાઆતા

અનોખી વસ્ત્રની લહજાના સનમ મેળે ઉઠાવીતી—

ઉમંગે મારુકે બોળી પદાવ્યા પંકના કાવુન

દીધી તાલીમ વજલ તળે, મગજ મસ્તી ચઢાવીતી—

અર્પા જે ચરમરી આશુ પુરમાં તે પાક લગનથી

પુરીતી સો અભિલાષા અમે જે દીઠ ધરાવીતી—

છરની ખાસ મરિયાનાં લરી પાળા પીતા પાતા

પકડતાં મુઠ્ઠે ચોરીનાં અબજ કંઈ બહેર આવીતી—

હરૂં વાદી પળેપળની, મુઠ્ઠે ગળી મરૂં મરતાન

ગુમાની બી-દગાનીમાં પડી જે હાથ આવીતી—

નરગીસનું કુલ.

અખતાર રા. અબ્બાસ એ. હજીરી.

પ્રમાતનો રમણીય સમય છે. દુનિયા, પૂર્વ-
દિશાના પ્રિય પરિક્ષના સ્વાગતની સૌ સાથે
અતિ ઉત્સાહથી તેવાર કરી રહી છે. વાયુ, એટલા
શીતળુ તથા મૃદુ છે કે બહિષ રહવારની મધુર
આકર્ષના આનંદમાં મોતીયો, યુવકાલક તથા સેવ-
તીના પ્રાપ્તિની સૌમ્ય પાંદડીઓ પર દણ
ભમેલા છે. એના અગ્રકાંઠ તથા તેજમાં કાંઈ ફરક
પડે નથી. નથાપિ એનું કોપનું કાર્ધ આવવા
વાળા સંકટની અગમચેની આપી રહ્યું છે.

સામે એક સરિતા પડે છે, જેનું નિર્મળ પાણી
સંતિનું મીઠા આશાપનું, નજીકની વનકુંભેમાં,
એક પંથ જુએલા પ્રવાહીની માફ થીય પડકુ
ફરે છે, પરન્તુ આ એકેવીની દાહલમાં પણ તે
પોતાની રામાધિક મેદામોથી વેગનું નથી. સામે
એક નરગીસની કળી સાથે તે છેડાછા કરી રહ્યું
છે. તે બીચારી ઘરમથા લીધે કંઈ બોલ શકતી
નથી. તેનું મરતક નીચું તથા નવતો દીકરા છે.
તથાપિ તે જાણે એમ કહી રહી છે કે, “કુર રહે,
કુર રહે,” પરન્તુ અર્થ. ક્યાં! જાણે એકેકેતે
આવિર્ભાવ આપ્યું.

હવે જરા કુદરતની કુરતા જુએ. કેટલીક
મુશ્કેલીઓ તથા પ્રભુ જાણે કેટલાક પ્રપત્નો પડી
મિલનની આશુમ પરી પ્રાપ્ત થઈ હતી, પણ તેણે
પોતાનો જનમસ મોકાળે. પૂર્વના જુજામણી
રનિએ કેડાયું કનું. નરગીસ તરિત પોતાનો
પક્ષવ છેડી અગમ થઈ ગઈ. પાણી વેલ જદવી
લાગ્યું અને નરગીસને કાંઈકમાંથી મચલી સેતલી
નીવ ધિંગીથી, જુરા આકાશમાં વાદળાં બની
છાક મધુ. ક્યાં સાપ પ્રપત્નો આદરવા કે આ
પદના પર પ્રકાશ પડે પણ તે નિષ્કામ રહ્યો. નર-
ગીએ આ તરનો જામ કાઢ અનિમિષ નેરોએ

આશયમ બોયું. વાદળાંથી સદત ન થઈ શકયુ
રહી દીધું. તેના અશ્રુભિંદુઓ નરગીસને પક્ષવ
પકડી રહ્યા. નરગીસ પણ મરત થઈ મુલત
લાગી. આશ્વાસના છેડવાએ કાંત ખડા છે,
તે પણ મોટા જુએના પાંદડીઓ પોતપોતામાં
મળતલુટ કરે છે.

આ શુષ્ક દુઃખની ઘટના નિરખતાં મને જાણ
વાર થઈ ન હેતી કે ફરથી એક અકિત આવતી
દેખાઈ. હું એક કાઠીની મોથમાં સંતાયો નજ-
દીક આવતા જણાયું કે તે માળી છે. તેના એક
દાથમાં કાતર દોઢાથી લાગ્યું કે તે કાંઈ ખાસ
કુલોની શોધમાં છે. તે નરગીસના છેડની નજ-
દીક જતાં તે થોભી ગયો અને તેજ પુષ્પ જે પોતાની
મોજમાં મરત તથા આવનારથી અચાનક હતું,
તેથી લીધું. આ નિરખતા જ વાદળાંમાં એ બીવણ
મજાના કાંઈ અને પોષમાર વર્ષે પડ્યા. વાયુ
જે અચાર મુધી મંદ હતો તે એકથી પુંકાવા
લાગ્યો. મુદના સપથ જેવો દેખાવ થઈ રહ્યો, પરન્તુ
તે માળીને મુદવ એટલો પણ વિચાર ન આવ્યો
કે આ સવેનું કારણ તે પોતે જ છે.

તેણે મર તરનો રરતો લીધો. હું પણ મારી
જુપાની જગ્યામાંથી નદાર નીકળી તેની પજવાડે
જગ્યા લાગ્યો. રરતામાં પવન તથા વરસાદે તેની
પુષ્પ ખજર લીધી. સાથે સાથે મારી પણ તેની
જ દહા થઈ. થોડે કુર જતાં દમારા રરતા જુજા
થઈ ગયા. હું ખિન્ન વદને ઘેર આવ્યો. મિંજેલા
વલ્લા કાંઈ કું નેરો હતો કે થોડી વારમાં તે જ
માળી એક કુપનો તોરો, જેમાં તેજ નરગીસનું
કુલ હતું. મારા કુલમાં માટે લાગ્યો. મેં તેને
એક કહી જામે આપી દીધી કે, “આ કુલોમાંથી
ઝડને રજની વાસ આવે છે.”

ચિત્રકાર શ્રી. સુ'દરશન મોરફકર.

(ચતુર્થા પૃષ્ઠ રજા, પ્રકરણ ૩ નવું સાધણ રજાગેના પૃષ્ઠ પરથી.)

આગલા પ્રકરણોના કુંક સાર.

પ્રવીણ એક સંસ્કારી ડેળવાયલો પણ નિર્ધન અને પોતાની નિર્ધનતા ટાળવામા આગણ્યુ ધુવક છે. તે પોતાની પત્નિ સુખદા જે એક ગાય જેવી ગરીબ હિન્દુ બાળા છે તેને ચાહી શકતો નથી. સાદિલ અને કળાની મધુર સ્વપ્નદષ્ટિમાં રમનારો આ યુવાન અવધારને નથી સહમત શકતો. પોતાની સ્ત્રી ગરીબ મામાપની અને સ્વભાવે ગરીબ હોવાથીજ તેની ગરીબ મૃદસ્થી ઠીક નમે છે. પોતાની પૃથ્વી માતાની ઠીક સારવાર થાય છે એ તેનાથી નથી સહમતતુ તે એક સાદિલસાદિતી પ્રેમસીની શોષમા સોગી બની બસથી વિરાગી બને છે

તેના બાલમિત્ર ભગવતીનું લગ્ન થયુ છે, પણ તેની પત્નિ શોષ વખતમાજ તેને ઘેર આવવાની છે. સુખદા પોતે પોતાના કુદર કેળવાયલા સ્વામી માટે અનધિકારી દોષ એમ માને છે અને બે કુંક સારથી તે સ્વામી સતોષ પામશે એમ ધારી કાલુકાનો નિષ્ઠા કરે છે

નવેબરની આખરે બહાર પડશે.

જય ભારતી !

રચનાર "સયદા."

“વી સમીસરી”મા પ્રગટ સયેલ “હવેન હતો આ દેશને પાછો ફરી કચન સરી એ કાળના લખનારના વીવીધ હશે “વીસમીસરી”ના સપાકના હોરો અને ચોડા સુદર ચિત્રો સાથે ઈસીય સુદર હપાલવાળા પુસ્તકો જેતુ આ પુસ્તક કળા રચના હાવેન હયા કાળગઉપર અને સચિત પાકા પુઠાથી સુસોજિત નગરી નજરે પડશે.

નીચે ટીકણે નામ નોધાવે

“ ગરવી મુજરાત ” સિદ્ધીચ, મામી, નં ૩ સુખદ.

કિમત રૂ. ૨૫ પહેલેથી માલક ચનાર પામેથી. પાછળથી રૂ. ૨૫ કિમત પડશે

[2015]

Reliability

[illegible]

“આનંદનો સ્વાદો પીધી નિશ્ચયે છે નીચેના મુ વાલગમના કુળે રહેતુ રા”

(सर्ग दश रत्नोद्भवाः)

એસવાનો અવસર તો મળ્યો. હું એટલું જુલું કે તેમને રાતના જમણી ઉપ નથી આવતી, પણ ભાગે હું પગ દલાવવા ભડકું ત્યારે ચુપચાપ સુઈ જાય છે. મોઢો લાંબો છે એ કારણે કે કશુંક હું તેમની નજરે ન ચડું. કપાંક ખારી સાથે જાન ન કરતી થકે. પણ હું સર્વે દિવસ સમજું છું. મુંઝ કરી યમું કોણ મારોજ છે. હું તેમને માટે આધ્યાત્મિક નહોતી, એમણે બનાવવા ખારી પણ હું ન જાતી રાખી. જે મીઠા જાતીજ નથી રાખી તેના માટે કોમ કરેલો જુથ છે. પણ એટલું કમ છે તેટલું મારે કરવુંજ નોખ્યું. ગમે તેમ પણ હું અવશ્ય બળીશ. બળુવાથી એમો પ્રસન્ન થશે. હું કામકાજમાંથી કાઢાવજી રીતે કુરસદ બેજાવી શકાય.

એટલું વિચારતાં સુખાના મોંપર કંઈક સંતોષની ડાવા રેખાઈ. બાળે તેને વિચારસત્તા થશે કે ઉપાધ. ક્રીક મુખો છે અને એથી હું પતિને અવશ્ય સંતોષ કરી રાખીશ.

પ્રકરણ ૪ થું.

ચાંદની પથારી રહી હતી અને સુખરવલું જાન પડાતો હતો. અમરતી અચક્ષી ઉપર પડાવપર સેટતો હતો. અમાલીપર પાછી કંઠાવધું હતું અને વહ દાથે ખડાવેલા તિજના પ્રખાલે કાઢ ઉભી હતી. આ એકાંતમાં પણ હુંપટ તેના મોંપર પડ્યો હતો. અમરતીએ પ્રેમ બીધે ચિત્તનથી પોતાની નરોમને જોતાં કહ્યું: "આકાશનો ચાંદ તો ખીચી નિકળ્યો છે, નીચેના મું વાગામાંજ હુપો રહેશે?"

વડાએ કંઈ પણ જવાબ ન વાલ્યો. તે જરા સંતોષાઈ પૂર્વવત પંખો ત્રણવતી ઉભી રહી. અમરતીએ જોયું કે તે મુખાવશ ખૂંપટમાં એક મંદ દાસ જાઈ ગયું છે. તેણે પંખાની ભવરને પાડી પોતાની તરફ ખેંચી એટલે સાથે વહતો દાસ અને પછી તેનું ચરીર પણ અમરતી ઉપર ફરી ગયું. અમરતીએ પંખાની ભવર છોડી

એક દાસથી તેનો દાથ પકડ્યો. અને બીજાથી તેનો ખૂંપટ ખોડવા લાગ્યો. વડાએ સજાભરત કહ્યું: "નહિં, નહિં," તે પછી તે જાગૃત્તું ૭૮૪ની યજ્ઞ દૂર ઉભી રહી.

અમરતી તેથી નભાજ ન થયે. તેણે દસનાં દસનાં ઉઠીને કહ્યું: "જ્યારે એટલી બધી છારસે શા માટે દાથ છે કે મને તો આ મરતીમાં તારા થર દાથ આવતી. આવે દાથ પણ વધારે એટલીને". એટલું કહી તેણે ચાલ ઉપાડી તેનાપર નાખી, નવરવું કંઈક તેના બારથી આવે કંઈક સજાભરતી જરા નીચે ઝૂલી મળ પછી ધીરે ધીરે મોળે ઉતારી ખોલી." જે સતાવશે. તો જાતી રહીશ." અમરતીએ જરા ખસી મથકા ખૂંપટમાં જોયું કે દોઢોમાં મુરોચક અને તેનામાં સજા છે. તેણે રહેદથી તેની તરફ જોતાં કહ્યું: "ક્યાં જશે?"

"નીચે."

"બીક નહિં જાશે?"

"બીક વળી જાતી!"

"એજ ઉભામાં અંધારાની."

"તેનો શો કર?"

"અને મને પંખો ડાણ નાંખશે?"

"પોતેજ વળી બીજું ડાણ."

અમરતીએ હસતા કહ્યું: "મદુજ સારું, જા, પંખો અને આવી દે." એટલું કહી તેણે અંતિમ દાસમાંથી પંખો ઊંડતી લીધી અને ખીછ તરફ મોઢો ફેરવી જોરથી દાસ કરવા લાગ્યો.

વડા એકાદ કાણ ચુપચાપ ઉભી રહી. પછી ધીરે ધીરે આજળ જઈ તેણે પંખો પાડી લીધો. અમરતીએ જોઈ કહ્યું: "અરે! આ મું? હું અહિંજ છે!"

વડાએ જરા રીસાજ સ્વરમાં કહ્યું: "હો તો જાહ અથથ. પંખો આપો. દમચા તેનો, અર્ધો થોડા પ્રુડી મોરે હતો-જાણીજાણ્યું અને જાન-મીલ પણ વધી મળ હતી. પણ અમરતીને એટલે થી સંતોષ ન થયો. તેણે પંખાને જોરથી પાડી

કહ્યું: "આપેસી વરતુને છીનવે છે ? છે તો બહુ બધી" વહુએ કંઈ પણ ન કહેતાં પંખા છીનવવાનું આજુ બ રાખ્યું. ભગવતીએ હાથ ફર કરીને કહ્યું "પંખા હવે નહિ મળે." વહુએ જરા પતિના ઉપર ક્રુધાને, ક્રુદ્ધ પદ્મને ડેકરી ને મંખે લેવા કમ્બા કરી. ભગવતીએ મતલબ સાધી લીધી, તેણે આ અવસરપર તેની કમરમાં હાથ નાંખી પોતાના આંકપાસમાં દાખી છાતીસરણી ચીપી લીધી. આ પૂછીનું જો મુખ સર્વથી ચાલુ છે એના મોઢથી મનુષ્ય સંસારના સર્વ દુઃખોને ચઢેલા અવિત રહે છે-તે જ આસ્વાદ, તેજ રસ ભગવતીએ આજ પ્રાપ્ત કર્યો. તેણે મુખ ચઢ પોતાની ખારી નથી વધુનું સ્તેદ, કોઈ અને આવતંદથી સુંખન લીધું. તે બધે લેમની સુલેદ હતી, તેની સાથે સર્વે ભગમ પચાપન ચઢે ગયા હતા. ફરી કોઈએ પંખા માટે આરસો કપડો કરતાં જાનેને ન લેવા.

મકરણ પ છું.

પ્રા તઃકાળેના સમય હતો. બીજી બીની હવા વહાવી હતી. પ્રવીણ અત્યંત અરિષ્ટ-રતાથી અજાગીપર આંદા મારતો હતો. તે એક સરતનું ચિન્તન કરી રહ્યો હતો. તેથીજ તેનું મોં બધું બધી બધું હતું તે સુતા તેના આલમિત ભગવતીની નવોડા બીની હતી.

ચિન્તનથી વિષય અનિશ્ચય અસત્ય અને પાપ-પૂર્ણ હતો. પૂણા અને આગમનિથી તેના હોઠ સીકાઈ રહ્યા હતા અને હૃદયથી ગળાળી નસા કુલી રહી હતી. પછુ જોઈએ આ વિષયને બુલંદ ચલાવે તેટલો જ તે વચારે સ્મરણમાં આવતો હતો. તે પોતાની દુર્ગુણપર પૂજ્ય ચિદતો હતો, પણ તે ચાલ તેની આંખોમાં વસી ગઈ હતી.

તે વિચાર કરતો હતો કે આજથી પ્રજા વર્ષે વહેલાં વિચારના સગરે જગારે એ તેને જોઈ હતી

ત્યારમાં અને આજમાં આવશે અંતર પડી મળે છે ? તે વખતે તે અનખિરી, કઠીની સમાન હતી અને હમણા પૂર્ણ વિધિસિત ક્રુદ્ધ છે. તે કુર્મલ પૂર્ણ મોં આરોગ્યથી ભરણ મળું. છે અને પાંડુ રંગાઈ મળું છે. તે વખતે નેજ રિશર હતા-તેસને કંઈ લેવા ન લેતાનું ખ્યાન ન હોતું. પણ આજે તો બધો આખા સંસારને એક સાથે જોઈ લેવા ચાહે છે. જણુ વર્ષે પહેલાંજે પૂર્ણાદ હતી તે કઈક મેલી હતી, હમણા તે ધોવાઈ મોતીની સમાત ઉત્તમ અને પાણીદાર યજ્ઞ ગઈ છે.

ચોગેરથી ખ્યાત હતાવી તે એ વિચારવા લાગ્યો કે તે આખા સંસારની ભગ્ન અને સુંદર્ય એકવ કરી અને તેના હમણને પોતાની ઉપર જ પોતાના હઠકતા યોગને દાંકવા કેટલો જાલ પૂર્ણ અને વધે પ્રપન્ન કરી રહી હતી ? એટલે વિચારતાં વિચારતાં મરીજ વિવેક યજ્ઞ મળે તેનું આંખોમાં મદ ઉત્તમતા હવાઈ ગઈ, તે બનું દાધેની મુડી બીંબી ઉતાવળા પમલે અગાડી પ આંદા મારવા લાગ્યો. ધીરે ધીરે તેના નેત્રામ ભગવતીની હાથે આવી ઉભી રહી. તે સર વિચાર પૂર્ણ સ્વપ્ન દષ્ટિ, પ્રકૃષ્ઠ મોઢે આંખોમાં વસી રહ્યો.

તેણે ભગવતી યજ્ઞ પોતાની ચોગેર નેત્રું અનુભવની વહેરી આવવા લાગી તે પોતામ મનોવિહારને તિરસ્કારતો હોઈ કાપતો ચોટપો "આજ સરથ પ્રેમનો-આ શ્રદા-પૂર્ણ આવ શાવનો હવે સ્મરે બહો આવી રહેલું ? પણ તેના શરીરના અમુરોએ હમ લેવા ન હોયો. મારે મારે તેની પ્રતિદિનીની પાસ લાગી-તે વિચારવા લાગ્યો-હું કેમ બંદિની વરતુને નથી માંગ્યો. હું માગ કરના આ અન્યાય અને વિષમ સ્થિતિપર વિચાર કરું છું. ભગવતી મું આ વર અને વજ્ઞ માટે મોના છે ? ને મૂર્ખ સર્વે આરી શુદ્ધિની હાપામાં પોતાની યોગના સમગી રહ્યો છે.

જેનું રૂપ પણ તેની શુદ્ધિના જેનું જ છે તે આત્મી મુદ્દસત્તી અને ધરના માલિક બન્યો. અને મને આ આપનામાં આપું છે. 'જરા ભગવતીની સાથે તેની સીને અને મારી સાથે મારી સીને ઉભી રાખી જુવો. તો ખરા આ વાતનું ખ્યાન આપનાં તેના તન બદનમાં આગ સળગી ગયું. તેણે નિઃશ્વકર્ષે કે જેવી રીતે મારી સી મારા માટે યોગ્ય નથી તેવી રીતે ભગવતીની સી પણ તેના માટે યોગ્ય નથી. મારી સી જેવી કુરૂપ અને મૂર્ખ છે ભગવતી પણ તેવો જ છે. અને ભગવતીની સીને માટે રૂપ અને શુભમાં કાષ્ટક હું જ છું.

આટલું વિચારી તેણે શાસ લીધા. ત્યજે તેના પરિશ્રમ સરળ થઈ મુડપો હતો. મુંજરાજ મરી મર્ધ હતી. પણ મિત્ર નેત્રએ તેડકા કાઢા દોષ, એક બીજાપર સર્વરૂપ વારી દેતા દોષ, છતાં સીને બાધી નથી શકતા. ભગવતીની સી તો તેના માટે ભગવાનની કુર્મજ એટ હતી. પણ પ્રીતિ જાતુ પણ જે પોતાની સીપર આડલો નિરકન હતો તે કોઈ મુંદર સ્ત્રીના બદલામાં કોઈ પુરાને પોતાની સીને આપી શકતો ન હોતો. તેણે એકાંધિ વર્ષ એટલું તો વિચારી લીધું કે જાને પાપ જાનેને માટે સર્વથા કારોગ છે. પણ એટલું ન વિચારું કે જાને સીઓ તે જાને ધરમાટે નજીકર ઉપરોડી હતી.

એટલું વિચારી લેવા પડી તે નિવકુલ એકાગ્ર મુંદરે તેજ સરતનું ચિંતન કરવા લાગ્યો. મનોકે હમણાં તે અધિકારસ્થાન હોવાથી નિરસકાંચ ભાવથી તે મુખના સંદર્ભનું નિરીક્ષણ કરવા લાગ્યો. આ અવલોકનમાં તે લક્ષીન થઈ ગયો. જેમ જેમ તેમાં લીન થતો ગયો. તેમ તેમ મુખનું મધુરતા અને સુંદરતાની આજુ કેમવા લાગ્યું. તેને એવો ભાસ થયો કે સામે

રજું છે. દોહોપર બીની બીની મુરેસાત છે. તે વધારે નિકટથી જોવા લાગ્યો. તે વખતે મ્હોંમાંથી નિકળતા શ્વાસની સૂરંધથી તેનું મરિતક તર થઈ ગયું. તે જોયુંદ જેવો થઈ ગયો. બંદ કરીને જીવતા આસરે ઉભો રહી ગયો. તેજ વિચાર સાગરમાં તેણે જોયું કે તેજ મુખનું તેના નિકટમાં આવી ગયું છે. અને તેના એક સુવર્ણ મુંખનને માટે પ્રાર્થના કરી રહ્યું છે. પ્રતીજ્ઞાની હાથ તંત્રીના બધા તારો અજીજી ઉડ્યા. તે ઉન્મત્તની માફક જાને હાથ ફેલાવી તેને પકડવા માટે દોડ્યો. પણ એકાએક તે મુખજાની પાછળ નિકટમાં જ એક બીજું મુખનું અચેસર થયું તેણે જોયું કે પેદડું મુખ જેટલું ઉજ્જવળ, પ્રકાશ અને માફક છે બીજું તેટલુંજ મહિન, મ્યાન અને નિરાશ છે. આ મુખની આંખોમાં ઉત્કાસનો મદ છે અને તેના મંદરાની આંખોમાં કંઈક-કંઈક છે. વિશિષ્ટ જોયું કે તે મુખની મહિનતા કંઈક તો સ્વાભાવિક છે કંઈક જેવરાધથી ભાગી મઈ છે. પ્રતીજ્ઞા જેવો ઉન્મત્તની માફક તે ઉન્માદપૂર્ણ મુખને પ્રસાદ આપવા માટે પ્રયત્ન કર્યો કે તરતજ સુખકાએ પોતાના સપ્તી બરેલા હાથોથી મહિન પાત્રવનો છોડે પકડી લઈ આવી પોતાનું મ્યાન મ્હોંછુવારી લીધું. પ્રતીજ્ઞા સિરથી પગ સુધી કંપી ઉડ્યો. તેના હાથોની મુડીએ જાંબલ મઈ. તે આંખો શરી શરીને તે કરજી મુખને જોવા લાગ્યો. તેના પ્રસાદ માટે આમજ વધેલા હાથ આગળજ રજા. તે મુખ મુખ થઈ ગયું અને સાથે તે ઉન્મત્ત કરનાર મુખને પણ લઈ ગયું. પ્રતીજ્ઞા અગાસીપર થોગેર આંખો શરી શરીને જોયું. પછી તે ખાલકની માફક કુરકે કુરકે રડવા લાગ્યો. અને માછલીની માફક તડતી તડતી આંખો આગાસીપર આંધા મારવા લાગ્યો.

મકરણુ ફેડું.

સારી રીતે રોડ રવા પછી પ્રવીણ બાણુનો
જીવ કંઈક હલકો થયો. આસુ ઝીની વહિ-
યા વર્ષાનું અધારું તુફાન વિગેરે સૌ નહિ થઈ ગયા.
તે ઉઠ્યો. તેને લાગ્યું કે મારે તરફ તડકો છે-અકસ્ત
છે. એકવાર શૂન્ય દૃષ્ટિથી મારે તરફ જોયું. ફરી

ઉઠ્યો. આજે કપડા પહેરી દુકાને જવાની તૈયારી
કરવા લાગ્યો.

સુખદ એક હાથમાં પાણીના લોટો અને એક
હાથમાં રૂઝાળી લાંઈ ધીમેથી ઉપર આપી. ચરણ
બીજની હતી તે હટાળી ટીક કરી. હાથમાંનું જળ-
પાન અને રૂઝાળી નીચે મૂકવા અને પછી ધીમા

તે ઠંનતની યાદુઝાળને હાથ ફેલાવી તે ને પકડવા માટે દોડ્યો.

જરાવાર જમીન તરફ જોઈ રહ્યો. પછી એક દીધ
નિશ્વાસો નાંખી કોપતા સ્વરમાં અપીલ કરી તે
જોડ્યો.

જેમ પરાર્ધ સૂપરી મત લલચાનેછ

અખી સૂખી ખાયકે કંઠા પાની થી

ફરી એક નિશ્વાસ નાંખાઈ ગયો. તે એકદમ

અવાજમાં કહ્યું:

“કંઈક તારતો કરી હશે. મરમીમાં તરસ
લાગ્યો જશે છે તે હમેશ મેડા.”

આજે પ્રવીણ પેતાની અંતિ જોઈ કણ જાઓ
પડી ગયો હતો. જાણે તેનાથી પેતાની દૃષ્ટિ એમી
ઝેલ-જૂવાવગ્ગા મગલ કરતો હોય / તેણે કહ્યું:

"મને જુઓ તો નથી લાગી." પણ સુખદાને વિશેષ આમલ કરવાની જરૂર ન પડી. પેલાના મનની અંતગતતા છૂપાવવા તે આસનપર બેસી રહે.

સુખદાએ જોયું, આજે પનિ કંઈક પ્રસન્ન છે. તેણે ભવ પામતાં પણ પ્રસન્નતાના પ્રકટ ભાવથી કહ્યું "અપેરે જરા જરૂરી આવના રહેા તો ? રૂઝીના દિવસ છે, જરા લેટવનું પણ બની શકે." પ્રતીજ્ઞે નીચી દૃષ્ટિથી જમતાં જમતા કહ્યું "સારું."

સુખદાએ જોયું, રવામિ આજે સનુષ્ટ છે. તે દલી તેની નિરાદ આવી બેઠી અને પંખો કરવા લાગી.

પ્રતીજ્ઞે કહ્યું "રહેવા રે. પંખાનું શું કામ છે ? આમ પણ ઢવા આપ્યા કરે છે."

પનિ આજે પ્રસન્ન છે એટલું જ નહિં, આજે પેલાને માનથી બોલાવે છે. પન્નિતવનો અધિકાર પામી દોષ તેમ પ્રસન્ન વડને પણ નખનાથી કહ્યું, "હું એક વાત કહું ને માનો તો ?"

અપેક્ષાભાવથી પ્રતીજ્ઞે કહ્યું "હું ?"

"પહેલાં તમે એ કહો કે માનસી."

પ્રતીજ્ઞે સુધા અવાજમાં કહ્યું "કહ માનુષ તો પહેલે વાત શું છે ?"

રુખાર્થ જોનાં સુખદાના ઉત્સાહપર પાણી પાડ્યું. ઉતાસ થઇ તે સુખ રહી ગઇ.

પ્રતીજ્ઞે નારતો કરી મટાં સાફ કરતો હતો. તેણે પન્નિની ઉદગીનતા જોઇ નીધી. તેણે જોયું કે હાલુતરનો રાંક પન્નિનો ઉત્સાહ પેલાની સખતી રૂપી મોજથી બંધાયેલો હતો. તે હાલ પોતા તેની પાસે આગ્યો અને કહ્યું કહે તો ખરી શું વાત હતી ?

સુખદાએ ઉતાસીનતાથી કહ્યું "જવા રે કંઈ નહિં."

પ્રતીજ્ઞે જરા ખીનલ કહ્યું "એજ તો તારી આદત છે. જે વાત દોષ તે કહી દેવી દોષ તો ?"

સુખદા સુપચાપ જમીન તરફ જોઇ રહી.

પ્રતીજ્ઞે ફરી નરમાણથી કહ્યું "મને કુત્રાને જ્યાંમાં મેલું થાય છે જે વાત દોષ તે કહે. કંઈ જોઇએ છે ?"

"નહિં."

"તો ?"

સુખદા મૂપ રહી. પ્રતીજ્ઞે કહ્યું, "ત્યારે ભલે ? નથી કહેવી ?"

સુખદાએ મિત્રાર પતિતી તરફ જોઇ કહ્યું, "વાર, બેઠી જાઓ તો કહું."

આ છાંપર ફરી પ્રતીજ્ઞના મનમાં મરમી ભાવી રૂપી પણ તેને મધ જળી તે આસનપર બેસી રહેા. સુખદા પણ રહાને બેઠી. પ્રતીજ્ઞે બોલ્યો, "કહે."

સુખદાએ ધીમેથી બગલમાંથી રમુવંશની પેથી કાઢી કહ્યું, "આ વખતે મને થોડું થોડું કળુગ્યા કરેા."

પ્રતીજ્ઞે તાડી તાડી સુખદાને જોઇ રહેા. આ તે બીજુલ નથી વાન હતી. બારતેથી તેણે કહ્યું, "એકાએક અજાણ્યો આ શું પેલામાં આણ્યું ?"

સુખદાએ અતિ નખનાથી કહ્યું, "નારાજ ન થાઓ ! તમે જુઓ છો કે ધરનાં કામમાંથી ધૂરસ જીકુલ નથી મળતી. કામમાંથી ધરના રનાં થાકથી સારી કહેણી જાય છે. પણ હવે હું થોડું થોડું શીખવા કરીશ. આ વખતે તમે થોડું થોડું કળુગ્યા કરેા."

પ્રતીજ્ઞે જોયું કે સુખદાના કથનમાં અજરે અજર સત્ય છે. સહાનુમ્તિ-રવાની દૃષ્ટિથી તેના તરફ જોઇ તે બોલ્યો, "ત્યારે જવારે. જાણું છોકરી કે. એ તે ધૂરસાનું કામ છે."

સુખદાએ આમલથી કહ્યું "નહિં હું શીખીશ તો જરૂર."

લીલાણુ પણ ખીડી દૃષ્ટિથી પ્રતીજ્ઞ સુખદાના સુખ તરફ જોઇ રહેા. પછી ઉતા ઉતા કહ્યું. "જવા રે. તો મારે, વળી આ ખાદ-ખામાં પડે છે ?"

સુન્દરાએ સ્વામીના પગ પકડી લીધા અને આજીજી કરતી હોય એવા સ્વચ્છતા સ્વરૂપ કંઈ, “સ્વામીજી નારાજ ના થાઓ. જલ્દી નહિ તો એક જ સ્ત્રીએ રોજ સીખવડા કરો!”

પ્રવીણે કહ્યું, “પણ તારા ઉમારે જ જલ્દી બેસવું છે. તારી જગ્યાન જ નથી બેસતી.”

“સુખદાને જરા હાંમેલી આનંદુ તથાપિ કહ્યું, થેડું સીખીય. અને ફરી ફરી તેને માંડે કપડાં પરીય પછી તો આવડશે ને?”

સુખદાની આ મનદ હુદિથી પ્રવીણે કંઈક ચીકણે. નાક મરડી તેણે કહ્યું, “તો એવી જ કમળા છે તો દિન્દીનાં પુસ્તકો લાવી આપીય તે વાંચા કરજો.”

સુખદાને પોતાની ઇચ્છા જેવું તો કંઈ નહોતું. તે પતિની છાંડાને જ પોતાની દરિયા રદમગની હતી. એજ પુસ્તક પવિ પહેલાં વાંચાવતા તેનો તે આજે લાગી હતી. તેણે કહ્યું, “દિન્દી પુસ્તકોમાં મારા છપ નથી લાગતો. મને જોખાંચો-જ માગવો.”

ધર્મદર્શી મરડી તે સુન્દરા પોતાને હિન્દવ વિજયી માની ધનવાદ આપવા લાગ્યો.

સુખદાએ પ્રવીણ વાંચે. પ્રકરણ અને વિષય જોઈ પ્રવીણને રસનો જાણે નિરોધ થયો. તેના નેત્રો ગમની લાગ્યા છાની પહોડી કરી. મુંઝ મુંઝ સારથા તે જો રસોડા આસપાસ લાગ્યો. સ્વામીના મુખપર સ્વચ્છતા દારય, આંખમાં પ્રસન્ન-ભોજનમાં પ્રસન્નતા જોઈ સુખદાના નેત્રોમાં પડ્યું હિન્દાદ અવગત લાગ્યો. તે જો રસોડાનો અર્ધ જલજવા આંધીરી મધુ રહી.

પ્રવીણે પદ્મદેવ-અનુવંશી વ્યાખ્યા કરવાની શરૂઆત કરી. વ્યાખ્યાના નિયમ ધર્મતાબા, સુખદા રસોડાના લાવને સાંધતી એ જાણે વ્યાખ્યા અને પોતાના બેઠેથી અચાંતી હોય! પરંતુ વિદ્વાન પતિના હલવનો ઝાનસાગર ઉમરાજ જતો હતો તે જોકે જોકે અચરમાં સંધીની જાંઘ ઉતારવી લાગ્યો જ્યારે સુખદા તેના મુખમાંથી નાકળતા કેલ્કાર એક તો ડાહ્યાર બીજા ‘સુખદાને પકડી આવાર્ધ દંડરય ઉદગારો પ્રચલન કરવા લાગી.

માતા માની. ઉડા માની. રેલમારી દૃષ્ટિથી
તાની અને એકે તેણે કહ્યું. "મૂર ન બેસ,
વાળ અડપ, ને સમજમાં ન આવ્યું દોર તો
ડી ર."

મુખમાં એમ કહેવાનું સાદસ ન કરી કહી કે
'વાળ તેના પતિએ આપ્યા પરિષ્કમથી મદમ-
તરી હતી તે તે સમગ્ર જ કહી ન દેતી. મીએ
જરૂરો દૃષ્ટિ હોયે કરી તેણે પતિ સામે જોયું.
આયુ' કે બે જ્વાલામય તેના તેના તરફ તાજીને
તેજ રજા દતાં. આગા તૂટ્યા કાંચમાં તેણે કહ્યું.
'અંધકાર !' અંધકાર તો ક્યાં નથી રેખાતો.
તીજુ પાકારી ઉડે-કામ રસની સરિતા મુખમાં
હા-પુલકને પદકમાં તેણે કહ્યું. "તારા જે
મમાગધીને અંધકાર પ્રાપ્ત થઈ."

એકલુ કહી આસનપરથી ઉઠી તે અમાતીપર
આંઠા મારવા માગ્યો. તિરંકાર ભર્યા દારૂથી
ગોથો. બેંકની પામે ખીન વજાવામાં આરે
અને બેંક આરોગ્ય કરે. પેાડ વખત પહેલાં
જે મનોરાજ્યની મુદર ગાંઠ તે એક રજો દતો
તેમાં પ્રતિજ્ઞાને ભાગું કે આમ સમગ્રી રહી છે.
અને પ્રથમ આંધુએની દૃષ્ટિ સાથે મનોચિત્તરથી
ભરંડર પવન દેતા હાલમાં પ્રકો દતો તે જન
નેરથી સાલવા માંગ્યો. એ તોફાનમાં ગેરજાએ
હિનારજો સીડી ઉતરી તે પેાડામાં ધરથી જાડાર
નીકળ્યો અને આવવા માંડ્યો. તે રજાં જનો દતો!

પ્રકરણ ૭ થું

પ્રતીજ્ઞ બાધુ ગોમાસાના અંધકાર જેવી
હાલની મુત્તમાં ઉનાવળો આરેજે જતો
દતો. ક્યાં? તે જાણે પોને પણ ન જાણતો દોષ તેથી
કુકાન પર જતો રહતો પાડળ રહી ચોલે તે આગળ
પથી ચોલે. સજવતીના ધર પામે આવતાં તેના પમ
પેાડાની મેજ અટકવા. લેખા ગઈ ધરના ઉપરના
આગથી નીને મધી નજર ફેરવી લીધી પછીએક
આશ્ચર્યગિત માણસથી પેઠે આમ નેમ જોયું.

આપો! મરી આવવાનો ધરજો તો તરી દેનો.
તારે ફુકાને જનું દનું. તેના આતમામાં પવની
ચોલે. 'એટી વાન છે, તારે ફુકાને જનું નહેલું' ફ
તેણે વિચાર્યું. ખરી વાત છે, ફું ફુકાને જતો નહેતો
વળી વિચાર ચોલે, તેમ અરી' પણ મારે આવવું
નહેતું. પેાડામાં અંતરમાં ઉબી ચોલે તે આમુરી.
પ્રતિજ્ઞા અર્થપિ પવન પ્રતીજ્ઞ આગળ દતો. પણ
ધીરે ધીરે તેને લાગ્યું: અરી આવડું એ કંઈ નથી.
વાન છે ફું ફું અરી કાઢવાર નથી આવ્યો. ફ.
અને આટલી મુઝવણ સા મારે ફ આ ધર પજુ થું.
મારે પેાડાનું ધર નધો! મનમાં તિરાજતી
આમુરી પ્રતિજ્ઞાને તેના કાનમાં કહ્યું, 'અંદર જા,
કદમ આ વખતે એ હો-હાની મુનિપર પણ એક
દૃષ્ટિ વાન આવ. આ વાન તેના અતરના ઉડા
ભયમાંથી જાણે જાણે પીમેથી કહેવાઈ દોષ.
પણ તે ચોક્કસ તેના આતમા જાણી ઉડ્યો હાલમાં
આમ લગાગી કાવનાની એક ચિનત્રારી તેના
રોમ રોમમાં રખી રહી. હાલપર જાણે લખામું
દોષ કે, પાપી' થું આ વાન તારે વિચારવાં ચોક્કસ,
છે ફ જાણવાં-કાંઈકાંઈ દાનામાં માણસનો પેઠે તે
પામે વળો પણ બે પણ કદમથી વચારે તેનાથી
ન ચલાયુ. એકાનમય મળીમાં હિમા રહી ફરી
તેણે તે મકાન તરફ જોયું, અને જરા વારમાંજ તે
ને મકાનમાં ઉનાવળો પેસી ચોલે.

ધરનો અંદર કવચતીની રહ માના ગુપ્તસીતા
કુડાને લીધી રહી હતી. પ્રતીજ્ઞ અંદર જામ નથી
તેને પ્રજ્ઞામ ક્યાં. રહાએ લીધાવનું કામ મુદી
છાં નજર ફેરવી કહ્યું, "કાણ પ્રતીજ્ઞ છે?
આટલા દિવસ તું ક્યાં દતો? મોટું' પણ નથી
રેખામું, જરૂરતીને થું નિરુકુપ જુદી ચોલે!"

સારથાનીથી પ્રતીજ્ઞ એકરાર ધરની મારે જાણુ
નજર ફેરવી પછી કહ્યું, "અને જાણે કવચતીએ
મારા ચિન્તા આમલિવાનું પણ હોડી દીધું' દશે.
તે છે ક્યાં? આટલું કહી આ વખતે તેણે જાણાપો

જદાએ કહ્યું, રહેવા દે, હંમેશા માણસ, બગવતીના
સંસારના ધરની ખીણમાં આવાથી પણ તને દુઃ-
સાદ ન મળી? વહાણે તો ધણીવાર પૂછા કરી હતી.
જા અંદર ખેંચે છે દાસ યોગને અત્યંત હું.

આવેમથી પ્રીયુનું મન જરાય મધુ હતું.
વિદ્યારેને સંવાળી લેવાતે અસમર્થ હતો. તે તરત
અંદર આવેલો ગયો. અંદર જઈ જોયું કે વહુ
રસેલાના એક ખુણામાં દુધ ગળી રહી છે. સાંધી
મુખ ફેરવી પ્રીયુ અંદર જવા લાગ્યો પણ તેનાથી
જવાબુ નહિં. આસપોસી ખાણ કરી રસેલાની
ખારીમાંથી તે જોવા લાગ્યો. તેજ મુખ હતું.
તેજ મેલી જોવા મેલ ઉજ્જવલ રંગ હતો. તેજ
રસમયી આંખો હતી. કાચા તેજ કેસકાચ
વિખસમયા દના. નીચી દટિ રાખી તે દુધ ખાણ
રહી હતી. પ્રીયુ મન ભરી તેને ન જોઈ શક્યો.
તેજા આત્મા તેનાપર વિરસકાર વરસાથી કહેવા
લાગ્યો, નીચ દુરાતમા હું કરી રહ્યો છું નહય
છેક દીન ધણ મધુ. એક ચોરની માફક આમ
તેમ જોઈ તે અંદરના મોરખમાં આવેલો ગયો
અને મોઢા છુપાવી રોવા લાગ્યો. પોતાના એ
નિન્દનીય કાચ માટે વારંવાર પોતાને વિષા-
દવા લાગ્યો. તેજે મનથી પ્રતિજ્ઞા કરી કે મને
તેમ યાપ, દહે તેને નહિં જોઈ. એટલામાં તેને
જાણુ કે તે એ મોરખમાં મોઢા દતો તેના તરફ
ઠાઈ આવે છે. પોતાના દાંધેમાંથી મધુ ઉઘાડી
પોતાના હૃદયને છુપાવવા બહાર પ્રસંગતા દર્શાવી
કહ્યું માટે આવનારના મુખમાંથી પણ અજાણ
ચળે નીકળ્યા માટે પસંદ હતું જરૂર ન જને
અવાક ધણ મધા. પ્રીયુ જોયું કે અવનાર મા
નહિં પણ વહુ છે. વહાણે જોયું કે ધરની અંદર
મા નહિ પણ પ્રીયુ છે.

પ્રીયુ પોતે દગલુજી કોથી પ્રતિજ્ઞા જુલો
મળે. વહુ પોતાનું મોઢા રોકવાનું જુલો ગઈ. અને
અંધા એક ખીણને જોઈ રહ્યા. પ્રીયુ મુખ

અવાજમાં કહિવવા પૂર્વક કહ્યું, "મા ક્યાં છે હું
મેમની જ વાટ જોઈ જોડા છું." વહુને દહે
કંઈક શુદ્ધિ આવી. તે ધીમેથી પોતાના વસ્ત્રો
સમેટી લજ્જાલોહિય નેપોથી નીચું જોઈ પવનના
વેગથી રસેલા તરફ ચાલી ગઈ. પ્રીયુની પ્રતિ-
જ્ઞામાં વહુના સાક્ષાતકારથી આમ બાકી ઉઠી,
તે વિચારી ન શક્યો-રહમણ જ, સકરો; તેનાથી
જોલી જતાવું, પ્રીયુના લાગણમાં ધન હતું. આ
પણ હતી; ભારે વિવા બને રૂપ કેમ તેનાથી
અલગ રહ્યા કે હું મારા રૂપ અને મુખ તેને આપી
હઉં પણ તેમ કરવાના શો ઉપાય છે?

એટલામાં જદાણે ધરમાં પ્રવેશ કરતાં કહ્યું:
"કંઈ ચોરીને તો નથી ખાઈ લીધું?" પ્રીયુ
સાવધાન ધર્મ કહ્યું, "ધોરવા સાવક કંઈ મળ-
તું નથી. શોધી તો રહ્યો છું."

જદાને માનમાન મળી ઉઠ્યો. તેજે વિચારું
પ્રીયુ બગવતીની શોધમાં દશે. બગવતી વિચાર
તેને શુ શોધવાનું દેખા? જોને શોધવાનું દેખા?
જોને શોધી રહ્યો છે તે તો ઉપર સુતો છે!"

પ્રીયુ કહી અચ્ચત્તમાં મોઢા મુઠા છે!
મધુ માથે મરણો, દહા મધુ રહ્યો છે! કોટકું
હતી તે ઉપર આગો. રહેવા દે!-વહુ જઈને
તેને જમાડી આપશે. વહુ, જા તારા ધણીને
જમાડી આવડી પ્રીયુ જતા મનમાં કહ્યું.
વહુ એ કું દેખા લીધો છે; તે તો તેને સીખતી
સાક્ષી આવી છે. પ્રકુ આંખા પહેલાં-બગવતી
કે દારૂ આસે મોઢા મુઠા મૂલો નહિ. જદાના
મનમાં એક પ્રાચીન સ્મૃતિ તરી આવી. તે
મનમાં દસલા લાગી-પ્રસન્ન ધણ લાગી. વહુ એ
ધમકા આગળ વધી હતી તે પછીના મોઢા કરી
અટકી ગઈ. પ્રીયુ જોયું કે રસમયી-મુવતી વહુ
તેના તરફ પ્રેમજ આંખે જોઈ રહી છે. તે ઉપર
ચડી ગયો. જોયું તો ઉંચા માથા તળા પવનપર
બગવતી મુખે મધુ રહ્યો દતો.

આ વાતની વિશેષ આશ્ચર્યક વાત તેમજ મુદર વિશેષ સાથે આવતા અંતમાં અપવામાં આવી.

ઘડેઘરમાં પુષ્પમાળા હેર ઓઢિ નાં જ રખાજ ચાલ છે.

રેક લોકો લવનાઈટ સેની જ તારીફ કરે છે,

કેસાક મીચેક મીચેકાં કહે છે કે.

પુષ્પમાળા ઓઢિમાં એલી તો કરામત છે. કરે છે તર

મગજ મીચેક ખરી તો આમ બાબત છે.

પુષ્પમાળા હેર ઓઢિ. એક રખત તો મગાવી મુલો. કીં રમત

બાકીનિ રખો. ૧૪ છે.

લવનાઈટની કીમત કંઈ

અઝી નથી. બાટલીના

ફકત રૂપીયા ૪ છે.

લખો. મોહનલાલની

કુંપની. ભાજપાલા

લેન. મુંબઈ નં. ૩

દેસસિંદુર, અમર, કેસર, કરતુરી અને બીજાં દીપન યાચન તથા પૌષ્ટિક
 ઔષધ મેળવી લીધાં, દેસલાર, અમર લરખાં અમરખાં માંથી બનાવેલું.

કેસરી છવન

મહારસાયન

મહારસાયન નવછવન આપે છે.
 કેસરીછવન મહારસાયન છે.
 કેસરીછવન નવછવન આપે છે.

નવ છવન આપનાર

સર્વે મનુષ્યાં

માત્ર સાંજ
 નળ્યાં સળળા
 નાનાં મેલ
 સૌ પુત્ર
 સૌજ.

વાપરવા લાયક

કેસરી છવન વિષેનું ખાસ
 માહિતી પત્ર તાજાં મંગાવો.

અંકુ કાર્માસ્થુટિકલ વર્ક્સ, લો.

—કારખાતું—

—સુખ્ય દુકાન—

એસી-૨૮૧ રોડ, હુંબલ્ડ નં. ૧૩.

લુધી લાલિયા મહાજનવાડી, કાલખારેડી.

૨૧મ એકના રૂપીયા પાંચ, ત્રણ અર્ધના રૂપીયા પાંચાવજી,
 ૨૧મપાનો રૂપીયા રોક.

વ્યાધિવેદિક દવાઓનું સૂચીપત્ર તાજાં મંગાવો.

સ્ટીમ કોલ ક્યાંથી ખરીદશો?

બંગાલ કોલ
રબલ કોલ
સ્મીથી કોલ
હાડકોલ
સોફ્ટ કોલ
વેડરા કોલ

કોલમાંની બધી જાતો કારખાના-
ઓમાં સરવાળ કરનારાઓ,
અને ઓઈલથી કોણ-
યને ખરીદી આપ-
નાઓ.

અમારું દનથી એકા એક કબુલ કરનારો આવશે નહિ.

રતેશ્વર એન્ડ કું.

કોલ મરચન અને કોલોયરી એજન્ટ
નં ૬૬ હોલી ચક્રાકોલ મુંબઈ.

મરાઠ્ઠર અજમેરવાસ વૈદગ્રાજનો

પૌષ્ટિક પાક.

મુંબઈના લોકોને યાત્રી મોસેમમાં આવી કમદા
વેદક ત્રીજ જાગરેજ સદાજ મળી શક્યાની, આ
મીજનો રાજપુતનામા દર સાપ મોટી ખપત
થાપ છે અપતર અંતરથી આ પાક આવે છે.

પૌષ્ટિક પાક સેવનવિધિ.

અપતરમાં અને રાતના એક મોળા ખાતી. હિપર
ન શર જરમ દુધ પીતું. મી. દુધ. પ્રવાર. રજ,
સિંચેરે ખુબ ખાતું. મધ પચી જશે. આપો સિંચ
નને તે અપાણમાં થોડું થોડું દુધ પીતા રહે.
૩-૪ સિંચમાં ૩-૪ શેર દુધ પચી જવા માંડશે.

તરનાજ ત્રીજ અને લોકો પંચ દા ગાયત્રી, અને રતેશ્વર ચાંચત્રી. અપતર ચક્રિત વધશે. કાલચર
ખાગ્યાથી શરીરને બદ્ધ સાબ થશે. દર અપાણીએ ૨ પાંડ વજન વધશે. ખાતી મીઠા એકી ખાતી.

મળવાનું દેશલું અજમેરવાસ વૈદગ્રાજ
પંદર સિંચના ખોળાના કપાની કિં ૩ રા

BY SPECIAL APPOINTMENT TO

H. H. The Maharaja Sahib of BANSDA.

H. H. The Nawab Begum Sahiba of Janjira.

શ્રેષ્ઠી શ્રેષ્ઠી શ્રેષ્ઠીઓ અવેરી ત્યાં ત્યાં જાય,
 તોત્ય નવા ઘાટે છે તેના છેડે વખાણ.
 જગુવિખ્યાત એડીસન જ્યમ વિમાનમાં નવી નવી શોધ છે
 છે. તેમ પરિખ એલિથવલાલ દાગીનાની કીચાદનામાં
 રાજ નવી નવી શોધ છે છે. જેથી રાજ મહારાજ
 એવું ખાસ એ ધામ થઈ પડ્યું છે.
 વળી બોળ પાનુઓ માટે તે: આ એક જ દુકાન છે. ત્યાં
 તેમને મન પસંદ દાગીના મળે છે.
 અવેશતના દાગીનાતું સંચલરથાન જેમ જરૂર પધારજો ક્યાં?

પરિખ એલિથવલાલ
 અંબાલાલને ત્યાં

દાસખાદેવી રોડ નવી મારફીટ પાસે.

દ. નં. ૨૭૫૨.

મિસિસ કમલાબાઈ જી. એમ. સી. ની

ખાસ સ્ત્રીઓને માટે જતાવેલી

અબલા સંજીવની

ગોલીઓ (નં. ૧-૬).

પ્રથમ અનુભવ નથી તે સુવાસા મુધી અને ત્યાર પછી ખાસ મિશ્રિત
ધોતો કરીને પર પચીસ વરંતા અનુભવથી સૌથી એક જાહેર ધોતી
દોઢ અંબીની કામન રૂ. ૧-૮-૦ વેચાશે છતાં.

દરદીઓએ પોતાની હકીકત બરાબર
લખી જણાવવી.

સ્ત્રીઓને દરેક રોગોમાં કાળેલ સલાહ
આપવામાં આવશે.

મિસીસ કમલાબાઈ,

જી. એમ. સી. કાર્મસી,

મંત્રીની સામે, કાલબારેલી, મુબઈ ૨.

આ સુંદર માસીક વચિનાર મહિલાઓને અમે અરજ કરીએ છીએકે મુંબઈના રામનાથ વાળા ખાદી પ્રદર્શન તથા બીજી ઘણી રીતે “ દોલાવર સાડી ” નું નામ આપની બાજુમાં તેા હશે. પણ તે નાચાકિત નામના યોગ્ય નીચે ઘણાં માદકોને કાણું પડ્યું છે કારણે પણ વેપારીઓ તેના જેવાજ છુદ્ધ વાળી બીજાં તરફની સાડીઓ આપે છે અને ખરા માલથી અધારામાં રાખવામાં આવે છે. અમારા માત્રમાં નહોં થોડા મને છે બીજા લંગાઈમાં પણ કહેવા કરતાં વાર યોગ્ય નીકળે છે માટે જરોખર ખાતી રીવાજે માત્ર ખરીદ કરતાં નીચાર કરવો.

કસબના

કસબના

પાલવ

પાલવ

વાળી

વાળી

ખાદીની

ખાદીની

સાડીઓ

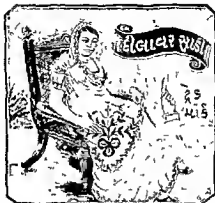
સાડીઓ

પતો

પતો

રૂપ હિંચ

રૂપ હિંચ

“ દોલાવર સાડી ” અમારી પેન્ટ છે કોઈએ બીજે કશું બનતી નથી વળી માદક કાપ નહીં તેના માટે તેજાર સાડીઓ માટે નહીં નીચેની યાજ્ઞો બોલવામાં આવી છે કે ત્યાં અમાડી, ખાદીની, માલની મલમલની તથા બેષ, મસાપણ, સીદક નીચેરે હપર આરીની બરેલી તથા “ દોલાવર સાડી ” યો, બોલણીઓ, જમલા, તેજાર મળશે.

“ દોલાવર સાડી ”

રૂપા.

માયેક—ખાદી. નાનાલાલ ગાવરખનદાસ,

કેપેડલ રફીટ, લુલેધર મુંબઈ નં. ૨.

૨. લુલેધર રોડ લાલ બાવાના

ખાદીની બાજુમાં મુંબઈ નં. ૨.